

35
A Szocialista
Internacionálé
és a
szociáldemokrata
pártok
dokumentumai

A SZOCIALISTA
INTERNACIONÁLÉ
ÉS A
SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTOK
DOKUMENTUMAI

A hatvanas évek végén, hetvenes évek elején a nemzetközi kapcsolatokban bekövetkezett változások befolyásolták és befolyásolják a Szocialista Internacionálé és a hozzá tartozó pártok ideológiai és politikai koncepcióját is. E változások következtében erősödött a mozgalom ideológiai és politikai aktivitása. Gyakoribbá vált a párbeszéd az egyes szociáldemokrata pártok, valamint a szocialista országok kommunista és munkáspártjai között.

A szociáldemokrata pártok tevékenységének szélesedésével egyidejűleg fokozódott az érdeklődés a Szocialista Internacionálé és az egész szociáldemokrácia iránt. E dokumentumkötet kiadásával segítséget kívánunk adni a Szocialista Internacionálé, a mai szociáldemokrata mozgalom ideológiai és politikai arculatának megismeréséhez.

Mivel a kötet terjedelme korlátozott, csak a legfrissebb dokumentumokból válogattunk. Így a kötetben nem tudjuk bemutatni a Szocialista Internacionálé ideológiai és politikai koncepciójának fejlődését. A régebbi dokumentumok közül azokat közöljük, amelyek ma is alapul szolgálnak az egyes pártok politikájához.

A Szocialista Internacionálén belül munkabizottság dolgozik az új program megfogalmazásán, amely a tervek szerint 1981-re készül el. E program irányvonaláról csak egy interjút tudunk közölni, amely inkább egyéni, semmint kollektív vélemény.

A régebbi dokumentumok összevetése az újabbakkal lehetőséget ad annak lemérésére, hogy mi a folytonosság és mi az új a szociáldemokrata mozgalom ideológiai és politikai koncepciójában.

A Szocialista Internacionálé különböző szervezetei és fórumai által elfogadott határozatok mellett az egyes pártok határozataiból és állásfoglalásaiból is közlünk szemelvényeket. Ezeknek egy része nem kollektív munkaként készült, hanem egy-egy személy nevéhez fűződik (pl. beszéd), de természetesen ugyanúgy egy adott párt nézeteit, illetve a Szocialista Internacionálé által képviselt álláspontot fejezi ki. E beszédek többsége a Szocialista Internacionálé külön-

bőző fórumain hangzott el, és a szervezet folyóiratában, a *Socialist Affairs*-ben jelent meg.

A fent említett dokumentumok mellett több régebbi anyagot közlünk az európai biztonság kérdéséről, mivel a szociáldemokraták tevékenységét e témában napjainkban is az 1969 és 1971 között kidolgozott irányvonal határozza meg.

A könnyebb áttekinthetőség kedvéért a legalapvetőbb dokumentumokat az első részben összefüggően és egy részét teljes terjedelemben közöljük, a többit a következő témakörök köré csoportosítottuk:

- A demokratikus szocializmus célkitűzései
- A tőkés világ gazdasági helyzetének megítélése
- A szociáldemokrácia a fasizmus ellen
- Az európai biztonság és az ideológiai harc
- A szociáldemokrácia az eurokommunizmusról
- A szociáldemokrácia és a harmadik világ

Az összeállítás során a csoportosításnak csak részben tudtunk eleget tenni, mert az egyes dokumentumokban az általunk kiemelt szempontok nagyobb része összefonódva jelentkezett. Így pl. az európai biztonság kérdését rendszerint összekötötték az ideológiai harc, Nyugat-Európa, a NATO, s újabban a fejlődő országok problémájával. A dokumentumok többségének szétaprózása célszerűtlen lett volna, mivel ezek a kérdések a gyakorlatban szorosan összefüggnek, tematikus felosztása ugyanakkor megkönnyíti az anyag felhasználását, kiemelve azokat az alapvető kérdéseket, amelyekkel a szociáldemokrácia napjainkban foglalkozik. Nem szerepeltetjük külön fejezetként a leszerelés kérdését, amelyre a szociáldemokrata mozgalom az elmúlt években nagy figyelmet fordított, de a téma majdnem minden dokumentumban szerepel.

Alapdokumentumok

A demokratikus szocializmus célkitűzései

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ FRANKFURTI NYILATKOZATA¹

Előszó

1. A kapitalizmus a XIX. század óta óriási termelőerőket fejlesztett ki, s ezzel egyidejűleg az emberek nagy többségét megfosztotta a termelés befolyásolásának lehetőségétől. A tulajdonjogot az általános emberi jogok elé helyezte. Új osztályt termelt ki, a tulajdon- és társadalmi jogok nélküli bérmunkások osztályát. Kiélezte az osztályok harcát.

Bár a világ anyagi erőforrásai mindenki számára lehetővé tethetné az emberhez méltó élet megteremtését, a kapitalizmus képtelen arra, hogy kielégítse az emberiség alapvető létszükségleteit. Képtelennek bizonyult arra, hogy pusztító válságok és tömeges munkanélküliség nélkül funkcionáljon. Társadalmi bizonytalanságot, valamint éles ellentétet teremtett a gazdagok és a szegények között. Az imperialista terjeszkedés és gyarmati kizsákmányolás kiélezte az ellentéteket a nemzetek és a fajok között. Sok országban a nagytőke segítségével a fasizmus és a náciizmus formájában újra felemelte fejét a múlt barbársága.

2. A szocializmus Európában született, mint a tőkés társadalmi rendszerrel járó betegségek elleni tiltakozó mozgalom. Minthogy a bérmunkások szenvedtek a leginkább a kapitalizmustól, a szocializmus kezdetben a bérből élők mozgalmaként bontakozott ki. De egyre inkább felismerik mások is — szakmunkások és hivatali dolgo-

¹ A nyilatkozatot a Szocialista Internacionálé első, alapító kongresszusán (1951. június 30 — július 3.) fogadták el. 1962-ben kiadtak egy másik elvi nyilatkozatot, de ez csak kiegészítette az elsőt. A Szocialista Internacionálé új programja most van kidolgozás alatt.

zők, gazdálkodók és halászok, iparosok és kiskereskedők, művészek és tudósok —, hogy jövőjük záloga a szocializmus. A szocializmus vonzó minden olyan ember számára, aki vallja, hogy az embernek ember általi kizsákmányolását meg kell szüntetni.

3. A *szocializmus* célja, hogy megszüntesse a népek függőségét a termelési eszközöket birtokló vagy uraló kisebbségtől. Célja, hogy a gazdasági hatalmat az egész nép kezébe adja, és olyan közösséget teremtsen, amelyben szabad emberek egyenlőként dolgoznak együtt.

4. A szocializmus fontos erővé vált a világban. Propagandából *gyakorlattá* vált. Vannak olyan államok, amelyekben a szocialista társadalom alapjait már lerakták. Ezekben az államokban a kapitalizmus gonoszságai eltűnőben vannak, és a közösség új lendülettel bontakozik ki. A szocializmus alapelveinek értékét a cselekvés igazolja.

5. Számos országban a korlátlan kapitalizmust kiszorítja egy olyan gazdasági rendszer, melyben az állam szabályozóan beavatkozik a gazdasági életbe, és a termelési eszközök köztulajdonának növekvő kiterjedése korlátozza a magántőke működési körét. Mind több ember ismeri fel a tervezés szükségességét. A társadalombiztosítás, a szabad szakszervezeti tevékenység és az ipari demokrácia egyre növekvő mértékben valósul meg. Ez nagyrészt a szocialisták és a szakszervezetek évtizedes harcainak az eredménye. Azokban az országokban, ahol a szocializmus erős, fontos lépéseket tettek az új társadalmi rend kialakítása érdekében.

6. Az utóbbi években a világ fejletlen területein élő népek tapasztalták, hogy a szocializmus értékes segítség nemzeti szabadságuk és a magasabb életszínvonal érdekében folytatott küzdelmükhöz. Ezekben az országokban, az eltérő körülményekhez alkalmazkodva, a demokratikus szocializmus különböző formái vannak kibontakozóban. Ezeken a területeken a szocializmus legnagyobb ellessége a belső pénzarisztokrácia elősdi kizsákmányolása és a külföldi tőkések gyarmati kizsákmányolása. A szocialisták a politikai és a gazdasági demokráciáért küzdenek, arra törekednek, hogy emeljék a tömegek életszínvonalát a földreform és az iparosítás révén, szélesítsék a köztulajdont, segítsék a termelői és a fogyasztói szövetkezetek létrejöttét.

7. Miközben a szocializmus áthatja a világot, új erők fenyegetik a szabadság és a társadalmi igazságosság irányába tartó fejlődést. Az oroszországi bolsevista forradalom óta a kommunizmus megosztotta a nemzetközi munkásmozgalmat, és ezáltal számos országban évtizedekkel visszavetette a szocializmus megvalósítását.

8. A kommunizmus jogtalanul hivatkozik a szocialista hagyományokra; valójában a felismerhetetlenségig eltorzította ezt a hagyományt. Olyan merev teológiát állított fel, amely összeegyeztethetetlen a marxizmus kritikai szellemével.

9. Miközben a szocialisták a tőkés kizsákmányolás megszüntetésével szabadságot és társadalmi igazságosságot akarnak teremteni, a kommunisták arra törekszenek, hogy kiélezzék a társadalom osztályokra szakadását, de csak annak érdekében, hogy egy párt diktatúráját vezessék be.

10. A nemzetközi kommunizmus egy új imperializmus eszköze. Ahol csak hatalomra jutott, mindenütt eltörölte a szabadságot vagy a szabadság kivívásának esélyét. Alapja a militarista bürokrácia és a terrorista politika. A jólét és a kiváltságok éles ellentéteinek kialakításával új osztálytársadalmat hozott létre. A munkakényszer jelentős szerepet tölt be gazdasági szervezetében.

11. A szocializmus nemzetközi mozgalom, amely nem követeli a vélemények merev univerzálását. Teljesen mindegy, hogy a szocialisták meggyőződésüket marxista vagy másféle társadalmi analízisből, vallási vagy humanitárius meggyőződésből vezetik le, mindnyájan egy közös cél felé törekednek: a szociális igazságosság társadalmi rendje, a nagyobb jólét, a szabadság és a világbéke felé.

12. A tudományos és műszaki fejlődés olyan erőt adott az ember kezébe, amellyel vagy megjavítja sorsát, vagy önmaga elpusztítására tör. Ezért a termelést nem szabad a gazdasági liberalizmus játékszeréül odavetni, hanem az emberi szükségletek érdekében szisztematikusan tervezni kell. Az ilyen tervezésnek tiszteletben kell tartania az egyéni szabadságjogokat. A szocializmus mind nemzeti, mind nemzetközi ügyekben a szabadságért és a tervezésért száll síkra.

13. A szocializmus létrejötté nem szükségszerű. Követőitől személyes hozzájárulást igényel. A diktatórikus úttól eltérően, az emberekre nem passzív szerepet oszt ki. Ellenkezőleg, az emberek lelkiismeretes és aktív részvétele nélkül képtelen sikerre jutni. A szocializmus a demokrácia legmagasabb formája.

I. Politikai demokrácia

1. A szocialisták arra törekszenek, hogy demokratikus eszközökkel egy új, szabad társadalmat építsenek fel.

2. Szabadság nélkül nem lehet szocializmus. A szocializmust csak

demokrácia által lehet megteremteni. A demokráciát teljességében csak a szocializmus által lehet megteremteni.

3. A demokrácia annyit jelent, mint az emberek kormányzása emberek által, az emberek érdekében. A demokráciának biztosítania kell:

a) minden ember jogát a magánélethez, védve az állam önkényes beavatkozásától;

b) a politikai szabadságjogokat: a szabad véleménynyilvánítást, a sajtószabadságot, a tanítás és a tanulás szabadságát, a szervezkedési és a vallásszabadságot;

c) a népképviselőket általános, egyenlő és titkos választások alapján;

d) a többségi kormányzást és a kisebbség jogainak tiszteletben tartását;

e) az állampolgárok törvény előtti egyenlőségét, tekintet nélkül származásukra, nemükre, anyanyelvükre, hitükre és bőruk színére;

f) a kulturális autonómia jogát az önálló nyelvcsoporthoz tartozók részére;

g) a független igazságszolgáltatási rendszert; minden ember számára biztosítani azt a jogot, hogy ügyét nyilvánosan, pártatlan bíróság előtt, igazságos törvénykezési eljárás során tárgyalják.

4. A szocialisták mindig az emberi jogokért harcoltak. Az ENSZ Közgyűlése által elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát minden országban érvényre kell juttatni.

5. A demokrácia megköveteli azt a jogot, hogy egynél több párt tevékenykedhessen, s megköveteli az ellenzéki jogot. De a demokráciának joga és kötelessége védenie magát azokkal szemben, akik csak a demokrácia megszüntetésére törekednek. A politikai demokrácia védelme az emberek létérdeke. Fenntartása egyik feltétele annak, hogy létrejöjjön a gazdasági és a társadalmi demokrácia.

6. A tőkések érdekeinek védelmére épülő politikai irányvonalat nem tartjuk képesnek arra, hogy kibontakoztassa azt az erőt és egyiséget, melyre a demokrácia védelme érdekében a diktatórikus *támadással* szemben szükség van. A demokráciát csak a dolgozók aktív segítségével lehet megvédeni, azoknak a segítségével, akiknek sorsa a demokrácia fennmaradásának függvénye.

7. A szocialisták *kifejezik* szolidaritásukat mindazokkal a népekkel, amelyek szabadságukért küzdenek, mert diktatórikus uralom alatt sínylődnek, legyen az akár fasizmus, akár kommunizmus.

8. Minden diktatúra, bárhol legyen is hatalmon, veszélyt jelent a népek szabadságára, és ennek következtében a világbékére. Bárhol alkalmazzák is a kényszermunka útján történő kizsákmányo-

lást, akár egyéni nyereség érdekében, akár politikai diktatúra alatt, azt mindig az emberiség élet- és erkölcsi színvonala elleni fenyegetésnek kell tekinteni.

II. Gazdasági demokrácia

1. A szocializmus olyan gazdasági rend révén fogja túlszárnyalni a kapitalista rendszert, melyben a közösségi érdek az egyéni profit-érdek felett áll. A szocialista politika közvetlen gazdasági célja a teljes foglalkoztatottság, a termelés növelése, az életszínvonal emelése, az általános társadalombiztosítás, és a jövedelmek, valamint a tulajdon igazságos elosztása.

2. Ahhoz, hogy e célok megvalósulhassanak, a termelést a nép érdekében kell megtervezni.

Az ilyen tervezés összeegyeztethetetlen azzal, hogy a gazdasági hatalom kevesek kezében összpontosul. Az ilyen tervezés megköveteli a gazdasági élet hatékony, demokratikus *ellenőrzését*.

Ezért a *demokratikus* szocializmus éles ellentétben áll mind a kapitalista jellegű, mind a totalitárius tervezés minden formájával; ezek a formák lehetetlenné teszik a termelésnek a közösség által történő ellenőrzését, és nem biztosítják a termelés eredményeinek igazságos elosztását.

3. A szocialista *tervezést* különböző eszközökkel lehet biztosítani. A köztulajdon mértéke és a tervezés formája az egyes országok struktúrájától függ.

4. A köztulajdon formája lehet a meglevő magánérdekeltségek államosítása vagy új állami érdekeltségek létrehozása, városi vagy regionális érdekeltségű állami vállalatok, fogyasztási vagy termelő-szövetkezetek létesítése.

A köztulajdon különböző formáit nem öncélnak, hanem olyan eszköznek kell tekinteni, amelynek segítségével ellenőrizni lehet a közösség gazdasági életét és jólétét meghatározó alapvető iparágakat és szolgáltatásokat, továbbá olyan eszköznek, amellyel racionalizálhatják a veszteséges vállalatokat, vagy a magánkézben levő monopóliumokat és kartelleket meggátolják abban, hogy kizsákmányolják a közösséget.

5. A szocialista tervezés nem követeli meg valamennyi termelési eszköz köztulajdonba vételét. A szocialista tervezés összeegyeztethető a fontos területeken — így például a mezőgazdaságban, a kézműiparban, a kiskereskedelemben, valamint a kis- és középvállalatokban — meglevő magántulajdonnal. Az államnak meg kell aka-

dályoznia a magántulajdonosokat abban, hogy visszaéljenek hatalmukkal. Ugyanakkor segítheti, sőt segítenie kell őket, hogy a tervezett gazdaságon belül, annak keretében hozzájáruljanak a termeléshez és a népjólét növekedéséhez.

6. A szakszervezetek, valamint a termelők és fogyasztók szervezetei nélkülözhetetlen elemei a demokratikus társadalomnak; nem válhatnak a központi bürokrácia eszközeivé, de nem fajulhatnak el új rendi szervezetté sem. Az ilyen gazdasági szervezetek részt vehetnének az általános gazdaságpolitika kialakításában anélkül, hogy az alkotmányos parlamenti kiváltságokat megsértenék.

7. A szocialista *tervezés* nem azt jelenti, hogy minden gazdasági döntés a kormány vagy a központi hatósági szervek kezében van. A gazdasági hatalmat minden esetben decentralizálni kell, amikor az a tervezési feladatokkal összeegyeztethető.

8. Az állampolgároknak szervezeteik és egyéni kezdeményezéseik révén részt kell venniük a termelési folyamatban, s ezáltal kell megakadályozniuk az állami és a magánbürokrácia létrejöttét. Biztosítani kell a munkások demokratikus közreműködését az ipari üzemek vezetésében.

9. A demokratikus szocializmus célja az egyéni szabadság bővítése a gazdasági és társadalmi biztonság alapján, valamint fokozódó prosperitás mellett.

III. A szociáldemokrácia és a kulturális haladás

1. A kapitalizmus vezérelve az egyéni profit, a szocializmus alapelve az emberi szükségletek kielégítése.

2. A termelt javak elosztásánál az alapvető emberi szükségleteknek kell elsőbbséget biztosítani. Ez nem jelentheti azt, hogy az egyén ne képességeinek megfelelő munkát végezzen. A szocialisták magától értetődőnek tekintik, hogy mindenki a munkájának megfelelő anyagi juttatásban részesüljön. Hisznek abban, hogy egyéb ösztönzők is léteznek, így például a jól végzett munkával járó büszkeség, a szolidaritás és a csoportszellem, amely tovább erősödhet, ha az emberek közös érdekekért dolgoznak.

3. A szocializmus nemcsak az egyén politikai jogaiért, hanem alapvető gazdasági és társadalmi jogaiért is síkraszáll. Ezek közé sorolhatók az alábbiak:

- *a munkához való jog;*
- *az egészségügyi és anyasági ellátáshoz való jog;*
- *a pihenéshez való jog;*

- jog a gazdasági biztonsághoz az öregkorra, a munkanélküliség és munkaképtelenség esetére;
- a gyermekek joga a gyermekvédelemhez;
- az ifjúság joga, hogy képességeinek megfelelő oktatásban részesüljön;
- a megfelelő lakáshoz való jog.

4. A szocialisták arra törekednek, hogy eltöröljék a törvény szerinti gazdasági és politikai diszkriminációkat a nemek között, társadalmi csoportok között, a város és falu között, a faji csoportok között.

5. A szocializmus sokkal többet jelent egy új gazdasági és társadalmi rendszernél. A gazdasági és társadalmi haladás erkölcsi értéke akkora, amilyen mértékben az emberi személyiség felszabadítását és kibontakoztatását szolgálja.

6. A szocialisták nemcsak azért helyezkednek szembe a kapitalizmussal, mert az *gazdaságilag* ártalmas és megfosztja a tömegeket anyagi jogaiktól, hanem mindenekelőtt azért, mert a tömegek igazságérzetét sérti. A szocialisták szembehelyezkednek a diktatúra minden formájával, mivel az súlyosan sérti az emberi méltóságot.

7. A szocializmus azért harcol, hogy megszabadítsa az embereket a politikai és a gazdasági bizonytalanság valamennyi formájával együtt járó félelemtől és gondoktól. Ez fogja megnyitni az utat az emberek sokoldalú kulturális fejlődéséhez és személyiségük kibontakozásához. A szocializmus erőteljes tényező ennek elősegítésében.

8. A szocializmus minden eszközt meg akar adni az embereknek, hogy emelhessék kulturális színvonalukat. Megtermékenyíti, újabb törekvésekre és alkotásokra ösztönzi az emberi szellemet. A művészet és a tudomány kincseit minden ember számára hozzáférhetővé kívánja tenni.

IV. Nemzetközi demokrácia

1. A szocialista mozgalom kezdettől fogva nemzetközi mozgalom volt.

2. A demokratikus szocializmus nemzetközi, mivel az a célja, hogy minden embert megszabadítson a gazdasági, szellemi és politikai kiszolgáltatottság valamennyi formájától.

3. A demokratikus szocializmus nemzetközi, mivel tudatában van annak, hogy egyetlen nemzet sem képes elszigetelten megoldani minden gazdasági és társadalmi problémáját.

4. Felül kell emelkedni az abszolút nemzeti szuverenitáson.

5. Az az új világtársadalom, melyet a szocialisták tűztek ki célul, csak abban az esetben bontakozhat ki, ha alapját a nemzetek közötti önkéntes együttműködés biztosítja. Ennek értelmében a demokráciát nemzetközi síkon kell megteremteni, olyan nemzetközi törvények mellett, amelyek garantálják a nemzeti szabadságot és az emberi jogokat.

6. A demokratikus szocializmus az Egyesült Nemzetek Szervezetének megalapítását fontos lépésnek tekinti egy nemzetközi közösség létrehozására, és követeli az ENSZ Alapokmányában foglalt alapelvek maradéktalan megvalósítását.

7. A demokratikus szocializmus küzd az imperializmus minden formája ellen, harcol bármely nép elnyomása vagy kizsákmányolása ellen.

8. Nem elegendő csupán szembeszállni az imperializmussal. A világ hatalmas területei szenvednek a mérhetetlen szegénység, a tudatlanság és a betegségek miatt. A világ egyik részén jelenlevő szegénység akadály a más részek jólétének. A szegénység akadály a demokratikus fejlődésnek. A demokrácia, a jólét és a béke ügye megköveteli a világ gazdagságának újraelosztását és a fejlődésben elmaradott területek termelékenységének *fokozását*. Minden népnek érdekében áll, hogy e területek anyagi és kulturális színvonala emelkedjék. A demokratikus szocializmusnak ösztönöznie kell e területek gazdasági, társadalmi és kulturális fejlesztését, hogy ne essenek áldozatul az elnyomás új formáinak.

9. A demokratikus szocializmus a világbéke megőrzését úgy értékeli, mint korunk legfontosabb feladatát. A békét csak egy kollektív biztonsági rendszer megteremtésével lehet biztosítani. Ez fogja megteremteni a nemzetközi leszerelés feltételeit.

10. A béke megőrzéséért folytatott harc elválaszthatatlanul összekapcsolódik a szabadságért vívott küzdelemmel. A szabad népek függetlensége ellen irányuló fenyegetés az, ami napjainkban a háborús veszély közvetlen előidézője.

A szocialisták egy békés és szabad világ megteremtésén munkálkodnak, egy olyan világén, mely nem ismeri az embereknek emberek által, népeknek népek által történő kizsákmányolását és elnyomását, egy olyan világén, amelyben az emberi személyiség kibontakoztatása az alapja az emberi faj gyümölcsöző fejlődésének. A szocialisták számítanak minden dolgozó ember szolidaritására abban a küzdelemben, amelyet ezért a nagy célért folytatnak.

The Socialist International, 1972.

A Szocialista Internacionálé oslói nyilatkozata¹

A Szocialista Internacionálé ismét megerősíti azokat az alapelveket, melyeket „A demokratikus szocializmus céljai és feladatai” című, 1951. évi frankfurti nyilatkozat tartalmaz.

Az ötvenes években nyilvánvalóvá vált, hogy a tudományos felfedezések, amennyiben békés célokra használnák fel őket, a történelem során első ízben tennék lehetővé az egész Földön az éhínség és a szegénység megszüntetését. Ugyanezen felfedezések katonai célokra történő felhasználása civilizációnk végét jelentené.

Az emberi történelem során ritkán láthattunk ilyen hatalmas és sokrétű változást. Folytatódott a szocialista kormányok által megkezdett munka annak érdekében, hogy mind több gyarmati ország nyerje el függetlenségét. 1960-ra a legtöbb ázsiai és afrikai ország függetlenné vált, és csatlakozott a szabad nemzetek közösségéhez. A történelem során első ízben gyűltek egybe az idegen uralomtól megszabadult népek valamennyi földrészről. A Szocialista Internacionálé köszönti az új államok népeit, és szívesen látja részvételüket az igazság, az egyenlőség és az egész emberi faj békéje felé vezető közös lépések megtételében.

A gyarmatosítás azonban még ma is élő valóság. Azokban az államokban tartja még állásait, amelyekben tiltják a szocialista mozgalmat, és elfojtják a demokráciát. A Szocialista Internacionálénak meggyőződése, hogy a gyarmatosítás további fenntartásának nincs erkölcsi jogalapja, és azt minden formájában elítéli.

Az elmúlt évtized során a gazdasági fejlődés számos demokratikus ország számára lehetővé tette, hogy jelentős lépést tegyen a jóléti társadalom elérése felé. Ennek következtében alapvetően csökkent a több nemzedékre visszanyúló létbizonytalanság. Ezzel párhuzamosan a gazdag és a szegény nemzetek közötti életszínvonal-különbség tovább fokozódott. Százmilliók szenvednek még az éhínségtől és a nyomortól.

Az emberi szellemnek a szabadság és a méltóság iránti vágya az ötvenes években ismételten megmutatkozott. Latin-Amerika számos

¹ A nyilatkozat (1962. június 2—4.) részben válasz volt a kommunista és munkáspártok 1960. évi moszkvai nyilatkozatára, részben a frankfurti nyilatkozat után eltelt tíz év értékelését tartalmazta.

államban megdőntötték a diktatúrákat. A sztálinizmus vasmarka a kommunista világrendszer bizonyos részein engedett szorításából. Magát Sztálint elítélték. A sztálinizmus megszüntetésének kinyilvánítását a néptömegek nyomása erőszakolta ki. De a kommunista világrendszerben tovább folytatódik a szabadság brutális elnyomása, és további erőfeszítéseket tesznek befolyási övezetük kiterjesztésére.

Az elmúlt évtizedben a világ számos válsaggal nézett szembe. A világ egyes részein fegyveres konfliktusok robbantak ki. Az emberek azonban mélységes gyűlölettel viseltetnek a háborúval szemben, s ez segített a világháború megakadályozásában.

A szocializmus és az iparilag fejlett országok

A társadalmi fejlődés a legdinamikusabb ösztönzést azokban az országokban kapta, amelyekben a demokratikus szocialista pártoknak tényleges befolyásuk volt. A történelem nem igazolta a proletariátus fokozódó elnyomorodásának doktrínáját. A kapitalizmus túlzásait lenyesegette a szocialista pártok, a szakszervezetek és a szövetségi társulások szüntelen aktivitása. A tulajdon és a termelés feletti ellenőrzésnek új formái alakultak ki. Megszűnt a tömeges munkanélküliség, nőtt a szociális biztonság, csökkent a munkaidő, bővült a tanulás és szakképzés lehetősége.

Még azokban az országokban is, ahol a demokratikus szocialisták ellenzékben voltak, ellenfeleik — a közvélemény nyomására — gyakran kényszerültek arra, hogy lényegében a szocialisták megoldásait fogadják el a teljes foglalkoztatottság és a szociális jólét problémáit illetően. Hasonlóképpen érezhető befolyásuk van a szakszervezeteknek és más haladó társadalmi erőknek az Egyesült Államokban is.

Az ehhez hasonló előrelépések ellenére továbbra is súlyos problémák gyötrik az iparilag fejlett társadalmakat. Úgy hisszük, hogy ezek a problémák a demokratikus szocializmus alapelveinek alkalmazása nélkül megoldhatatlanok.

A gazdasági válságok visszatérésének veszélyét kétségtelenül csökkenti az a tény, hogy az állam és a közintézmények állandó ellenőrzést gyakorolnak a gazdasági élet fölött. Mindamellet a gazdasági fejlődést megszakító visszaesések nem szüntek meg.

A gazdasági hatalom koncentrálódása és a monopóliumok ellenőrzés nélküli megerősödése ugyancsak súlyos problémákat idézhet elő. A kiterjedtes ipari vállalatok a vállalatvezetők új osztályát hívták életre; ezek jelentős hatalommal rendelkeznek anélkül, hogy a közységnek felelősséggel tartoznának e hatalom gyakorlá-

sának módját illetően. A szocializmus feladata, hogy ezt a csoportot társadalmi felelősségének tudatára ébressze.

A beruházások szintje sok országban magasabb ugyan, mint a múltban volt, mégis messze elmarad attól, amit egy megfelelő módon tervezett gazdasági rendszer elérhetne. Továbbá a beruházások gyakran károsak: igen sokszor az azonnali tőkés profit érdekét szolgálják, ahelyett, hogy tervszerűen erősítenék a gazdasági rendszer alapjait, vagy a sürgető társadalmi és kulturális szükségleteket elégitenék ki.

Bár a néptömegek életszínvonala jelentős mértékben emelkedett, megmaradtak a javak és jövedelmek elosztásában jelentkező hatalmas egyenlőtlenségek. A magántulajdonban levő vagyon nagyobbik része változatlanul kevesek kezében van. Az igazságtalan adózás és a mértéktelen tökenyereségek állandósítják ezt a méltánytalanságot. A társadalom változatlanul osztályokra tagolódik, melyeknek státusa és életszínvonala olyan véletlenektől függ, mint a születés és az örökség, s ami a tanulási és a pályaválasztási lehetőségek különbségében jut kifejezésre. A pusztán anyagi célok túlhajtását a modern üzleti reklám és a kulturális tevékenység kommercializálódása erősíti, és ez egy piszkos konformista irányzatot tol előtérbe.

A demokratikus szocializmus jelentős eredményeket ért el, de még hatalmas feladatok állnak előtte. Nem létezik olyan kizárólagos módszer, amellyel napjaink társadalmi bajait orvosolni lehetne. A javak igazságos elosztása érdekében szükségesnek tartjuk a köztulajdon kiterjesztését, valamint az ellenőrzés és más törvényes eszközök fokozását a magánkézben levő monopóliumok féken tartására, az adórendszer radikális reformjának biztosítására és a fogyasztók védelmére.

Az államnak demokratikus döntésekkel kell biztosítania az egész gazdasági fejlődés gyorsabb ütemét, a magas színvonalú beruházást és a modern tudományos-műszaki eredmények alkalmazását. Ezzel együtt a központi kormány feladata a gazdasági és társadalmi tervezés.

A demokráciában biztosítani kell, hogy a munkásoknak tényleges befolyásuk legyen a vállalaton és általában a gazdasági életen belül a döntésekre és helyzetük alakítására.

A demokráciáknak fejleszteniük és bővíteniük kell azokat a műszaki eljárásokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a termelést a nép hosszú távú érdekeinek megfelelően irányítsák, és hozzájáruljanak a világ gazdasági fejlődéséhez. Szoros együttműködést kell teremteniük egymással annak érdekében, hogy elősegítsék a vámmentes kereskedelem és a pénzügyi válságok nélküli nemzetközi kereskedelem

gyors fejlődését. A gazdasági tervezés túlnő az egyes államok határain. Ennek felismerése vezetett a regionális gazdasági szervezetek felállításához.

Az ember személyiségének szabad kibontakozását csak a meglevő társadalmi és gazdasági struktúra reformjával lehet biztosítani. A még szegénységben élők helyzetét egy olyan rendszer segítségével kell megváltoztatni, melynek alkotóelemei az igazságos bérezés, a tényleges család- és társadalombiztosítás, valamint az egyéni gondoskodás és segítségnyújtás. Alapvető követelmény egy olyan közoktatási rendszer kialakítása, amely mindenki számára valóban demokratikus és egyenlő lehetőségeket biztosít. Az állampolgárok nevelését — ez létfontosságú a demokrácia szempontjából — elő kell segíteni mind az államnak, mind az önkéntes szervezeteknek; a politikai pártoknak, a szakszervezeteknek, a szövetkezeteknek és a nevelésügyi szövetségeknek.

A demokrácia csak akkor maradhat fenn, ha tevékenységében az állampolgárok buzgó érdeklődésére és aktív részvételére támaszkodhat. A demokratikus folyamat szélesítése és elmélyítése a területi decentralizáción az üzemi demokrácián keresztül lehetséges. Az antidemokratikus befolyástól és ellenőrzéstől mentes sajtónak, rádiónak és televíziónak tág lehetőséget kellene biztosítania a politikai kérdések szabad, felelősségteljes megvitatásához.

A hatvanas évek megváltozott társadalmi viszonyait öröklő generációnak meg kell találnia a módokat és eszközöket a megkezdett feladat végrehajtására. Hogy ennek a kihívásnak eleget tehesünk, ez a generáció a világra mint egészre kell hogy irányítsa tehetségét és energiáját.

A szocializmus és a fejlődő országok

A fejlődő országoknak — százmilliós népességükkel — a szegénység igen súlyos terheitől kell megszabadulniuk. Nehéz feladatuk egyben megragadó is, mivel a függetlenség az életerő hatalmas tartalékait szabadította fel. Az új államok rendelkezésére kellene bocsátani azt a tudományos, technológiai és politikai tapasztalatot, melyet a fejlett államok korábban felhalmoztak.

Az új államoknak lehetőségük van arra, hogy úrrá legyenek a kapitalizmus és a kommunizmus hibáin egyaránt. A munkások kegyetlen kizsákmányolásának tökéletes módszerei — beleértve a parasztok megfosztását a földtől és elűzését a városi nyomortanyákra — nemcsak gyűlöletesek, hanem szükségtelenek is. A kommunista mód-

szer ugyancsak elavult, hiszen ez az értéktöbblet terror útján történő elvonásából és abból áll, hogy nyaktörő iparosításra vállalkozik az emberek szükségleteinek, illetve a mezőgazdaság fejlesztésének feláldozásával.

A jövő nem a kommunizmusé és nem a kapitalizmusé. A kommunizmus és a kapitalizmus egy olyan letűnt korszakot jelez, melyben az embereket nyersanyagként kezelték, nem az erőfeszítések forrásának és céljának tekintették. A Szocialista Internacionálé megelégedéssel állapítja meg, hogy az új államok között jelentős számban találhatók olyanok, amelyek a demokrácia és a szocializmus eszméinek alapján tervezik meg további gazdasági életüket.

Az új államoknak lehetőségük van gazdasági tervezésre, a mezőgazdaság és az ipar összefogására, a kisparaszti gazdaságok és a szövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésére. A jobb ipartelepítés és a termelés decentralizálása elejét veheti az új városi konglomerátumok kialakulásának. Az új államoknak, amelyek az iparosítás felé vezető utat nem gőz, hanem az elektromosság segítségével tehetik meg, nagyobb szabadságuk van gazdasági fejlődésük megtervezésében.

A fejlődő és a fejlett országok együttműködése számos olyan konfliktusnak veheti elejét, mint amilyen például a város és a falu közti ellentét. Az új államok magukkal hozzák a fejletlen gazdasági és társadalmi struktúra terhét. Kiegyensúlyozott fejlődésük attól függ, hogy milyen mértékben sikerül kibontakoztatni és koordinálni az egyéni erőket és a gazdasági kezdeményezést anélkül, hogy a magánvállalkozásnak lehetőséget hagynának a nyereség egy csekély kisebbség által való elsajátítására és annak meggazdagodására. Politikájuk alapját most a tisztességes tevékenység és a tisztességes részesedés kell hogy képezze.

Ezeket a lehetőségeket csak abban az esetben lehet maradéktalanul kiaknázni, ha az új államok nagy figyelmet fordítanak a gyermek- illetve felnőttoktatás kiterjesztésére, az általános és a szakismeretek elterjesztésére, és segítséget nyújtanak a családtervezéshez.

Ebben az átmeneti korszakban a születőben levő államok jövője attól függ, hogy a szocialisták és a haladó demokratikus erők milyen erőfeszítéseket tesznek az új államokon belül, valamint attól, hogy a fejlett államoktól milyen segítség érkezik leginkább a szakképzés fejlesztésére, a szakképzett technikusok számának növelésére és a tőkeberuházás fokozására. Az iparilag fejlett államok nemzeti jövedelmüknek legalább 1 százalékát a segélyezési program céljaira kellene hogy fordítsák. A Szocialista Internacionálé feladata, hogy egyesítse minden ország szocialista erőit annak a jelentős törekvés-

nek a jegyében, amelynek célja az új államok fejlődésének meggyorsítása.

A Szocialista Internacionálé elismeri minden nemzet önrendelkezési jogát. A nacionalizmus gyakran volt már felszabadító és fel-emelő erő, de ha szélsőségekbe csap át, fenyegetheti az emberi szabadságot és haladást. A nacionalista túlkapások oly módon előzhetők meg, ha egyrészt a gazdagabb államok szocialistái elérik, hogy népük szemlélete a szűk nemzeti keretek fölé emelkedjék, másrészt ha az új államok szocialistái gazdaságukat oly módon fejlesztik, hogy annak ismérve az emberi jólét és ne a nemzeti presztízs legyen.

Fennáll annak veszélye, hogy az új államok népe számára vonzóvá válik az önkény hamis perspektívája. Az Európában, Ázsiában, Afrikában, Latin-Amerikában szerzett legújabb tapasztalatok bizonyítják, hogy mennyire meddő a demokráciának ez a megtagadása.

Latin-Amerika országai, annak ellenére, hogy már hosszú ideje megszabadultak a gyarmati kizsákmányolástól, hasonló problémákkal küzdenek, mint az újonnan alakuló államok; ezeknek milliós tömegei tanúsítják, hogy a demokratikus szocializmus az éhínség, a tudatlanság és a betegség leküzdéséért harcol.

A fejlődő országoknak hatalmas feladatokat kell megoldaniuk annak érdekében, hogy átalakítsák népeik élet- és munkakörülményeit. A Szocialista Internacionálé tudatában van annak, hogy ezeket a mélyreható változásokat csak abban az esetben lehet biztosítani, ha a fejlett államok is alapvetően megváltoztatják gondolkodási és cselekvési formáikat. A társadalmi megújulás, a változás ezen úttörő feladatának fogja szentelni erőforrásai nagy részét a Szocialista Internacionálé is.

A szocializmus és a kommunista országok

A Szovjetunióban a jelentős gazdasági fejlődés az életszínvonal emelkedéséhez, de mindenekelőtt a katonai potenciál növekedéséhez vezetett. Kína iparosítása megkezdődött. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a 600 milliós állam ereje diktatórikus törvényeken és szigorú fegyelmen alapszik. Ez fenyegető a többi ázsiai országra nézve. A kommunista országok iparosítási és modernizálási üteme csak úgy tartható fenn, ha meggátolják a fejlődés lényeges szabadságjegyeinek kibontakozását, vagy ahol ez már megtörtént, elpusztítják azokat.

Oroszországban ez még azzal is párosult, különösen az elmúlt évtized első felében, hogy a kelet-európai államokat könyörtelenül ki-

zsákmányolták. Az NDK, Lengyelország és Magyarország népeinek felkelése, ami elszánt bátorságot mutatott a kétségtelen hátrányos helyzet ellenére, részben ennek volt a következménye. Bár a felkeléseket elfojtották, a szovjet vezetőket mégis engedményekre kényszerítették. De a Szovjetunió azon öröklődik, hogy fenntartsa a politikai ellenőrzést Kelet-Európában. A szocialista pártok működésének betiltása ezekben az országokban tovább tart, eszményeik és hagyományaik azonban tovább élnek számtalan hívük tudatában és szívében.

A kommunista világot már nem egyetlen hatalmi központ vezeti. Az orosz és a kínai vezetők között lényeges politikai kérdésekben ellentétek vannak. Eltérő érdekeik ideológiai összecsapáshoz vezetnek. Ez a leglényegesebb nyílt szakadás a kommunista blokk struktúrájában.

A kínai kommunisták opposíciója ellenére, a szovjet vezetők feladták a kapitalizmus és kommunizmus közti háború elkerülhetetlenségének eszméjét. Ennek következményeként jelenleg azt állítják, hogy külpolitikájukat a békés egymás mellett élés elveire alapozzák. Valójában ez csak taktikai változás, a nem kommunista országok elleni harc megváltozott formában tovább folyik. A kommunisták is elismerik, hogy a konfliktus nagysága nem csökkent, csak a tisztán politikai síkról gazdasági, társadalmi és ideológiai térre tevődött át a hangsúly.

A kommunizmus nem társadalmi, politikai és gazdasági rendszer csupán, hanem a doktrínáknak olyan halmaza is, melyeknek csalhatatlan érvényességet tulajdonítanak, és melyeket az egész világra igyekeznek kiterjeszteni hirdetőik.

A kommunista országok különböző központjai és szemléleti áramlatai között jelentkező versengések szemléletessé teszik azt, hogy azok a kommunista törekvések, melyeknek célja az egyén, a nemzet és a társadalmi fejlődés fölött gyakorolt diktatórikus ellenőrzés, özszeegyeztethetetlenek az emberi természettel, a nemzet szerepével és az emberi társadalom fejlődésével.

A kommunisták szerint a cél szentesíti az eszközt. Állandó elmentmondás mutatkozik szavaik és tetteik között.

A kommunista államok békeszeretőknek tüntetik fel magukat, katonai erejük felhasználásának módja mégis állandó feszültséget teremt az egész világon. Támogatják a kapitalista államokat akkor, amikor magatartásuk előnyös, elítélik őket, amikor magatartásuk előnytelen számukra.

Bár a kommunista országok határozottan elítélik a gyarmatosítást, mégis milliós néptömegeket juttattak rabszolgaságba.

A kommunista országok visszaélnék a szocializmus ígéivel, egy-pártrendszeren alapuló diktatúrájuk valójában önkényuralmat jelent. Nem biztosítja a szólás-, a vallásszabadságot, a kritika, a szervezkedés szabadságát, valamint a külfölddel való szabad érintkezés és kapcsolatteremtés jogát, márpedig ezek a demokratikus társadalom alapelvei.

A szocializmus és a világbéke

A Szocialista Internacionálé pártjainak végső célja nem kevesebb, mint egy világkormány létrehozása. Ennek első lépéseként az Egyesült Nemzetek Szervezetének erősítésére törekednek, hogy az a béke megőrzésének egyre hatékonyabb eszközévé váljék. A nemzeteknek békésen, *erőszak alkalmazása nélkül* kell rendezniük vitás kérdéseiket. Az ENSZ Alapokmányát és az ezen alapuló döntéseket mindenkinek tisztelnie kell. Felépítésében és struktúrájában tükröződnie kell annak a rendkívül fontos szerepnek, melyet az új államok játszanak a világ színpadán. Az ENSZ tagságának egyetemesnek kell lennie, olyképpen, hogy minden nemzet, Kínát is beleértve, képviselve legyen hatalmon levő kormánya révén.

Tagadjuk, hogy a világ örök időkre arra rendeltetett, hogy tömbökre szakadjon. Szüntelenül azon fáradozunk, hogy véget vessünk a hidegháborúnak. A Kelet—Nyugat közötti versengést nem tekintjük másnak, mint a kommunista vezetők kelletlen szavának. Ázsiában nőtt a feszültség annak következtében, hogy Észak-Indiában kínai akciókra került sor, de hozzájárultak ehhez az amerikai politika bizonyos aspektusai is. Ez a versengés veszélyeket rejt magában. Elvonja az energiákat az építés feladatairól. A demokratikus szocialisták számára a békés egymás mellett élés nem kielégítő. Korunk a nemzetközi együttműködést igényli.

A Szocialista Internacionálé a teljes leszerelés mellett száll síkra mind a nukleáris, mind a hagyományos fegyverzetet illetően. A leszerelésnek ki kell terjednie minden országra, és magában kell foglalnia a hatékony ellenőrzést is. Mindenkor türelmesen fogjuk keresni a gyakorlati megoldásokat a nemzetek közötti megoldatlan, vitás kérdésekre.

A demokratikus szocialisták vágya kizárólag a tartós béke, de szilárdan védeni fogják szabadságukat. Ezért elvetik annak gondolatát, hogy a demokráciák egyoldalúan csökkentsék fegyverzetüket. Védelmi erejüket meg kell őrizniük, hogy képesek legyenek a támadás elhárítására, az agresszor elrettentésére.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete gyakran segített a nemzetek közti viták megoldásában. Mégis, jelenlegi formájában nem képes arra, hogy védelmet nyújtson olyan országnak, amely az agresszió áldozatává vált, és nem tudja garantálni minden ország biztonságát. Ilyen körülmények között minden országnak magának kell gondoskodnia saját biztonságáról. Egyesek úgy vélik, hogy az el nem kötelezett külpolitika szolgálja a legjobban a biztonságot és a stabilitást a maguk térségében. Az Internacionálé tiszteletben tartja azoknak az államoknak a kívánságát, amelyek szabadon akarnak dönteni saját sorsukról, s nem kívánnak csatlakozni a világban fennálló hatalmi csoportosulásokhoz. A nyugati demokráciák többségének összefogása létrehozta a NATO-t. A NATO-országok demokratikus szocialista pártjai a szövetséget a béke erős védőbástyájának tekintik, s kinyilvánítják szilárd elhatározásukat további fenntartására.

Létfontosságú, hogy az el nem kötelezett országok ne kerüljenek kommunista ellenőrzés alá, de semmiféle kísérletet sem lehet tenni annak érdekében, hogy ezeket az államokat akarattal ellenére bevonjuk a nyugati szövetségbe. Sohasem szabad megengedni, hogy a kommunizmussal való szembenállásuk miatt fasiszta, reakciós és feudális kormányokat támogassanak. Ellenkezőleg, szüntelenül arra kell törekedni, hogy a szabadságot mindenütt ismét megteremtsék, a társadalmi és gazdasági reformokat végrehajtsák.

A jövő kilátásai

1951-ben, Frankfurtban az alábbiakat jelentettük ki: „A szocialisták egy békés és szabad világ megteremtésén munkálkodnak, egy olyan világén, amely nem ismeri az embernek ember által, népeknek népek által történő kizsákmányolását és elnyomását, egy olyan világén, amelyben az emberi személyiség kibontakoztatása az alapja az emberi faj gyümölcsöző fejlődésének.”

Ezek a szavak hitvallásunkat foglalják össze.

Az emberiség nagy történelmi fordulóponthoz érkezett. Az ember a természet erőinek legyőzésével, az igazság és egyenlőség tudatos elfogadásával harcol annak érdekében, hogy lerázza a munka és gondolkodás ósdi béklyóit.

Mi, szociáldemokraták annak a meggyőződésünknek adunk hangot, hogy a politikai tevékenység végső célja az emberi személyiség kiteljesítése, a szabadság és a demokratikus önkormányzat megör-

zése. Valljuk, hogy minden ember egyenlő, tekintet nélkül fajra, a bőr színére, nemzetiségre, vallásra vagy nemre; hogy a közösségnek az anyagi erőforrásokat nem a kevesek meggazdagodása, hanem a közös jólét érdekében kell hasznosítani; továbbá, hogy a szabadság, egyenlőség és prosperitás nem olyan alternatívák, amelyek között a népeknek választaniuk kell, hanem olyan eszmék, amelyeket együttesen lehet elérni és élvezni.

Az a szándékunk, hogy nem győzelem, hanem megértés révén teremtsük meg a békét.

Mind a kommunizmus lélektelen zsarnokságát, mind a kapitalizmus káros igazságtalanságát elutasítjuk.

Szemünkben a szabadság és az egyenlőség az emberi boldogság elengedhetetlen és lényeges feltételei, a testvériesség épületének talpkövei.

Miközben ismét hangot adunk annak, hogy hiszünk ebben az eszmében, tudjuk, hogy a mindenütt jelenvaló emberségért szólunk.

A Szocialista Internacionálé felszólítja a világ népeit, és különösen a fiatalokat arra, hogy a korábbi nemzedékek évszázados erőfeszítéseinek útján folytassák a küzdelmet egy jobb világ megteremtéséért.

The Socialist International, 1972.

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ PROGRAMMUNKÁJA: VILÁGMÉRETŰ POLITIKAI DIALÓGUS

A Szocialista Internacionálé február 9—10-i hamburgi hivatalos ülészakán úgy döntött, hogy „munkacsoportot létesít, amely javaslatokat készít elő a Szocialista Internacionálé új, elvi nyilatkozatához”.¹ A csoport elnöke Felipe González, a Spanyol Szocialista Munkáspárt főtitkára; tagjai Karel von Miert, a Belga Szocialista Párt társelnöke, Reiulf Steen, a Norvég Munkáspárt elnöke és Bernt Carlsson, a Szocialista Internacionálé főtitkára. Mi a célja e program kidolgozásának? Lapunk kérdéseket tett fel ezzel kapcsolatban Horst Ehmkének.

¹ A nyilatkozat irányvonalat ad arra vonatkozóan, hogy mi várható az új programtól, amelynek elkészítését 1981-re tervezik.

— Vajon a hamburgi határozat azt jelenti-e, hogy a Szocialista Internacionálé a programkészítés olyan új szakaszába lépett, amely történelmi elődeivel hasonlítható össze?

— Nem. Ez a történelmi háttérrel függ össze. A Szocialista Internacionálé a második világháború utáni újbóli megalapítása alkalmából 1951-ben Frankfurtban elvi nyilatkozatot adott ki. Ez a nyilatkozat csekély kiegészítéssel immár több mint 26 éves. Azóta a Szocialista Internacionálé fejlődött, fejlődött a világ is, s így jogos annak fontolóra vétele, hogy az új, kiszélesedett keretek és a világpolitika megváltozott körülményei között ne tegyünk-e kísérletet munkánk alapelveinek és feladatainak újbóli meghatározására.

— Miben látja ön a döntő különbségeket?

— Gondolok először is az enyhülési politika alakulására. 1951-ben még a hidegháború kellős közepén voltunk. Másodszor, az Internacionálé ma lényegesen aktívabb és erősebb, mint 1951-ben várható volt. Szinte minden európai országban szocialisták kormányoznak. Országaikban ők képviselik az egyik jelentős politikai erőt. Ez éppen európai keretekben érvényes, amelyeken belül közelebb jutottunk egymáshoz. Ebből is az önmagukról alkotott felfogás újrafogalmazásának szükségessége adódik. Ezt a fejlődést — és ez a harmadik tényező — a világgal szembeni nyitás egyensúlyozza ki. A Szocialista Internacionálé azon van, hogy elveszítse eurocentrikus jellegét. Épp ezért figyelembe kell venni a tagjait képező pártok és a baráti pártok közötti növekvő különbségeket, továbbá a történelem, a struktúra és a szociális környezet szerinti különbségeket.

— Milyen irányban történik a Szocialista Internacionálé nyitása a harmadik világ pártjai felé?

— A Willy Brandt által ösztönzött nyitás célja sohasem az volt, hogy a Szocialista Internacionálét szervezetileg kiterjesszük. A múltban és a jelenben is inkább arról van szó, hogy szellemi-politikai dialógust folytassunk az egész világban, mert a ma bennünket foglalkoztató problémák nagy része — a világszerte mutatkozó konkrét történelmi, társadalmi és gazdasági különbségek ellenére — alapjában véve hasonló. Emiatt annak újabb tisztázása is szükséges, hogy mit ért a Szocialista Internacionálé a saját feladatán.

— Nincsenek-e ennek a programkészítő munkának szervezeti következményei is?

— A Szocialista Internacionálé, hogy egyszer már egészen világosan kimondjuk, nem parancsokat osztogató központ, hanem pártok önkéntes tömörülése. Ezek önállóak maradnak és önálló pártokként működnek együtt. A Szocialista Internacionálé számára épp ezért könnyebb is a belső együttműködés laza kereteiből kiindulva együtt-

működést keresni másokkal, mint egy szervezetileg megszilárdult vagy centralisztikusan szervezett képződménynek, anélkül, hogy ennek a Szocialista Internacionálé szervezeti kiterjesztése lenne a célja vagy a következménye. A szervezeti probléma különben sem a fő probléma. A fő probléma az, hogy ebben érvényre kell juttatni a szocialista álláspontot, amely alapvonásaiban mindennek ellenére összehasonlítható.

— Éppen ezen a ponton azonban ellenvetések is elhangzottak, például a tömbönkívüliek táborából.

— Ismerjük például a jugoszlávok ellenvetéseit. A jugoszlávokkal azonban egész egyértelműen tisztáztuk, hogy a Szocialista Internacionálénak nem érdeke az európai modellek exportálása a gyarmatosítás alól felszabadult területekre. Dialógust igyekszünk teremteni ezekkel az országokkal. Azt mondjuk, hogy vannak ott haladó erők, amelyek a velünk való együttműködés és gondolatcsere során megerősödhetnek. Ugyanakkor magunk is megerősödve kerülhetünk ki a vitákból, mert sokat tanulhatunk tőlük.

Az európai konfrontációk és konfliktusok átvitele a harmadik világba éppen az ellentéte annak, amire törekszünk. Azután van még egy másik ellenvetés is, amely szerint a Szocialista Internacionálé szervezeti ereje és publicitása miatt a kommunista táborban ellenreakcióként felvetődhet egy új Komintern vagy egy új Kominform gondolata. Az eurokommunistáknak is számos aggodalmuk fűződik ehhez. Ezzel azonban messze túlbecsülik a Szocialista Internacionálé szervezeti erejét. Mindent megteszünk annak a benyomásnak a megcáfolására, hogy a Szocialista Internacionálé olyan ütőképes, átfogóan szervezett erő, amelytől másoknak félniük kell. Másfelől azonban ki kell küszöbölnünk azt a félreértést is, hogy a Szocialista Internacionálé, amely nem rendelkezik végrehajtó hatáskörrel, csak semmitmondó fecsegést folytató társasági kör.

A Szocialista Internacionálé a politikai-szellemi vita és egyeztetés középterében gyökerezik, amelynek akkor is — vagy talán éppen akkor — lehet nagy politikai jelentősége, ha továbbra sincsenek ehhez közvetlen végrehajtó lehetőségei, vagy akár csak ilyen igényei sem.

A Szocialista Internacionálé frankfurti nyilatkozatának revíziójához nem tartozik-e a kommunizmus-hoz való viszony újbóli meghatározása is?

— Az ezzel a ponttal kapcsolatos munkának kétséggkívül figyelembe kell vennie azokat a politikai változásokat, amelyek főként az enyhülési politika következményei a világban. A kommunizmus-hoz való viszony meghatározásánál figyelembe kell venni azt a sok-

féle differenciálódást, amely jelenleg a kommunista táborban van, anélkül, hogy elmosnánk a szocialisták és a kommunisták közötti elvi különbséget.

— Az észak—déli problematika valószínűleg központi helyet foglal majd el a Szocialista Internacionálé feladatának meghatározásában?

— Már ma is elmondhatjuk, hogy az ipari országokban a szocialista pártok a fejlesztési politika vezető erői. Természetesen vannak érdekkonfliktusok az ipari országok belföldi munkavállalói és a fejlődő országok érdekei között. Épp ezért nagyon fontos, hogy éppen a munkavállalók és a munkásmozgalomból kinőtt pártok körében megértést ébresszünk aziránt, hogy ezeket a problémákat csak szolidaritással lehet megoldani, és hogy mindenfajta korlátolt önérték pillanatnyilag használhat ugyan valamit, tartósan azonban drágán kell megfizetni. Ezért olyan nagy jelentőségű az a párbeszéd, amelyet a Szocialista Internacionálé a harmadik világ pártjaival folytat. Egyfelől világossá teheti az ipari országokban, hogy ez utóbbiak a munkavállalókkal együtt miért vannak ráutalva az Észak és Dél közötti kiegyenlítődésre, és egyúttal a fejlődő országokkal folytatott dialógusból meg lehet tanulni világosabban látni problémáikat, és közvetíteni nekik, hogy melyek a mi problémáink. Ez az eszmecsere ilyen szinten talán nagyobb hatékonysághoz vezethet, mint kormány szinten.

— Vajon a Szocialista Internacionálé munkájának többi részében vannak-e már jelei e kapcsolatok eredményességének?

— Elegendő csupán azt a kísérletet említeni, hogy közös álláspontot érjünk el az emberi jogok ügyeiben. Az emberi jogok kérdése világszerte téma lett, amelynek aspektusai azonban világszerte nagyon különbözőek. Azokban az országokban, amelyekben éhínség van, nem játszik nagy szerepet a letelepedési szabadság; ott, ahol analfabetizmus uralkodik, nem sokat törődnek a sajtószabadsággal. A Szocialista Internacionálé munkája ezen a téren is hozzájárul ahhoz, hogy az európai hagyomány értelmében vett emberi jogok és az alapvető emberi szükségletek közötti viszony taglalásával egy kicsit megtörje az eurocentrikus világképet, továbbá ahhoz is, hogy az emberi jogokról folytatott vitában realisabb beállítottság váljék uralkodóvá.

Egy további példa: Hamburgban közös határozatot hoztunk a terrorizmus ellen. Ezzel kapcsolatban ismét megerősítettük azt az álláspontot, hogy semmi esetre se vegyük egy kalap alá a terroristákat és a nemzeti, társadalmi felszabadító mozgalmakat. Aki ugyanis a CDU-hoz hasonlóan a dél-afrikai felszabadító mozgalmat egy szint-

re helyezi a terroristákkal, az egy füst alatt a mi terroristáinknak és a dél-afrikai apartheid-politikának is kezére játszik.

— Az alapvető emberi jogok közé tartozik az a jog is, hogy saját munkával fedezzük saját szükségleteinket. Milyen szerepet játszik ez a jog a Szocialista Internacionálé programozó munkájában?

— Oslóban a Szocialista Internacionálé egy konferencián foglalkozott a munkaügyi konfliktusokkal, volt továbbá egy értekezéslet a fiatalok munkanélküliségéről, és Hamburgban is javaslatok hangzottak el a munkanélküliség felszámolására. A „munkához való jog” bizonyos mértékig egy mélyreható társadalompolitikai problematikának az emberi jogokkal kapcsolatos oldala. A Szocialista Internacionálé alapvető kérdései közé tartozott és tartozik ma is, hogyan kell berendezni egy társadalmat ahhoz, hogy mindazoknak, akik dolgozni akarnak, munkát tudjunk adni.

Milyen világpolitikai jelentőséget tulajdonítana ön a Szocialista Internacionálé arra irányuló erőfeszítéseinek, hogy világméretekben megszervezzén egy ilyen jellegű dialógust?

— A világpolitikai helyzet úgy jellemezhető, hogy egy olyan világban, amelyben mind nagyobb szolidaritásra van szükség, egyre több szolidaritáscsökkenési folyamat megy végbe. Ez a munka ellene hathat ennek a tendenciának. További következménye lehet valamiféle kölcsönhatás kiváltása. Nevezetesen az, hogy az egyes pártokon és társadalmakon belül is olyan folyamatokat indítson el, amelyek hozzájárulnak a világpolitikai helyzettel kapcsolatos fokozott tudatossághoz. A Szocialista Internacionálé nem akar valamiféle új szocialista Kominform lenni, hanem abból akar kiindulni, hogy mire van valóban szükségük az embereknek a világban, melyek a gondjaik, meg akarja érteni őket, és ebből kiindulva el akar jutni a kölcsönös támogatáshoz, a világméretű konfliktusok és problémák megoldásában való együttműködéshez.

Vorwärts, Bonn, 1978. március 2.

Elfogadta a Szocialista Internacionálé XIII. kongresszusa¹

A Szocialista Internacionálé olyan pártok szövetsége, amelyek arra törekednek, hogy megvalósítsák a demokratikus szocializmust, amint ez az 1951-es frankfurti nyilatkozatban megfogalmazást nyert.

A Szocialista Internacionálé célja: megszilárdítani a kapcsolatokat a társult pártokkal, és megegyezés útján összehangolni politikai álláspontjukat.

Ebből a célból a Szocialista Internacionálé arra fog törekedni, hogy kiszélesítse kapcsolatait más szocialista orientációjú pártokkal, amelyek nem tagjai e szervezetnek, de együtt akarnak vele működni.

A Szocialista Internacionáléhoz tartoznak:

1. a tagpártok,
amelyeknek felszólalási és szavazati joguk van, és amelyeknek kötelességük, hogy tagsági díjat fizessenek a Szocialista Internacionálénak;
2. a testvérszervezetek,
éspedig a Szociáldemokrata Nők Nemzetközi Tanácsa és a Nemzetközi Szocialista Ifjúsági Szövetség, amelyeknek felszólalási és szavazati joguk van;
3. a konzultatív pártok,
amelyeknek felszólalási joguk van, de nem szavazhatnak;
4. a társult szervezetek,
a Szocialista Internacionálé által elismert nemzetközi vagy regionális jellegű szervezetek, amelyeknek felszólalási joguk van, de nem szavazhatnak.

A Szocialista Internacionálé céljait az alábbi szervek szolgálják:

- a Szocialista Internacionálé Kongresszusa;
- a Szocialista Internacionálé Irodája;
- a Szocialista Internacionálé Pénzügyi és Igazgatási Bizottsága;
- a Szocialista Internacionálé Titkársága.

1. A Kongresszus

A Kongresszus a Szocialista Internacionálé legfelsőbb testülete. Kihirdeti céljait, meghatározza alapszabályzatát, és a Szocialista In-

¹ A kongresszust 1976. november 26—28-án tartották meg Genfben.

ternacionálé Irodájának ajánlására a tagok kétharmados többségével dönt az új tagok és szervezetek felvételéről és státusáról. A Kongresszus elé beszámolót terjesztenek a legutóbbi kongresszus óta eltelt időszakban folytatott tevékenységről.

Az Iroda által összehívott kongresszus minden két évben rendszeresen összeül. Az Iroda határozza meg a kongresszus helyét és idejét és állítja össze napirendjét.

A tagpártoknak és a testvérszervezeteknek (a Szociáldemokrata Nők Nemzetközi Tanácsának és a Nemzetközi Szocialista Ifjúsági Szövetségnek) felszólalási és szavazati joguk van.

A konzultatív pártoknak és a társult szervezeteknek felszólalási joguk van, de szavazati joguk nincs.

A tagpártokat és a testvérszervezeteket hattagú, a konzultatív pártokat és a társult szervezeteket kéttagú küldöttség képviseli a kongresszuson.

Pártok és szervezetek kizárásáról csak a kongresszus dönthet, a szavazó pártok kétharmados többségével.

2. Az Iroda

A Szocialista Internacionálé Irodája a tagpártokból, a Nemzetközi Szocialista Ifjúsági Szövetségből és a Szociáldemokrata Nők Nemzetközi Tanácsából áll, és mindegyiknek egy szavazata van.

Az Iroda kidolgozza saját eljárási szabályait.

Az Iroda hozza meg az összes szükséges politikai és elvi döntést a két kongresszus között, és javaslatokat tesz a kongresszusnak új tagok felvételére, a tagság felfüggesztésére, kizárásokra és az alapszabályzat módosítására.

Az Iroda tesz javaslatot a kongresszusnak a főtitkár személyére vonatkozóan.

Az Iroda hívja össze a kongresszust. Azonkívül az Irodának joga van arra, hogy összehívjon rendkívüli értekezleteket, szakértői konferenciákat, regionális konferenciákat, összehívja a Szocialista Internacionálé Kutatótanácsát, valamint a tanulmányi csoportokat, ki nevezze e testületek elnökeit és titkárait, és meghatározza referenciális viszonyaikat.

Az Iroda évente legalább egyszer összehívja a pártvezetők értekezletét. A pártvezetők értekezletének összehívása az Iroda által meghatározott módon történik.

Az Iroda jóváhagyja az évi költségvetést, amelyet a Pénzügyi és Igazgatási Bizottság terjeszt elő.

Az Iroda évente legalább kétszer összeül.

3. A Pénzügyi és Igazgatási Bizottság

A Pénzügyi és Igazgatási Bizottság hét tagpártból és testvérszer-

vezetből áll, amelyeket az Iroda választ ki tagjai közül. A Pénzügyi és Igazgatási Bizottság áttanulmányozza az Irodának, a főtitkárnak és az Iroda egyes tagjainak beszámolóit és ajánlásait. Felülvizsgálja a Szocialista Internacionálé pénzügyi igazgatását, és javaslatot tesz az Irodának a tagsági díjak kivetésére vonatkozóan.

A Pénzügyi és Igazgatási Bizottság az Iroda nevében jóváhagyja a Titkárság állományának kiegészítését és az alkalmazás feltételeit.

A Pénzügyi és Igazgatási Bizottságnak a határozatképességhez szükséges legkisebb létszáma négy tagpárt. A bizottság évente legalább kétszer összeül. Elkészíti és ajánlja az Irodának a következő évre szóló költségvetést.

A Titkárság kiadásait a tagpártok tagdíjaiból, a testvérpártok, a társult szervezetek és a konzultatív pártok hozzájárulásaiból és az adományokból fedezik.

1. Tagsági díjak.

A tagsági díjakat és a hozzájárulásokat a pártok és szervezetek pénzügyi helyzete és tagsága alapján állapítják meg.

A pártoknak és szervezeteknek joguk van arra, hogy részt vegyenek és szavazzanak a Szocialista Internacionálé összejöveleiben, feltéve, ha a folyó naptári év június 30-ig teljesítették pénzügyi kötelezettségeiket.

2. Tulajdon- és tartalékalap.

A Szocialista Internacionálé szabad tulajdonát, bérbe vett tulajdonát és tartalékalapját három vagyongazdálkodóra kell ruházni. A vagyongazdálkodók többséggel tevékenykedhetnek, és rendkívüli esetekben engedélyezhetik, hogy a tulajdon kijelölt gyámtársaság nevén legyen és maradjon.

A vagyongazdálkodó kinevezése az Iroda tanácskozásán kétharmados többséggel megszavazott határozat szerint történik, s a vagyongazdálkodók jogait és kötelezettségeit hasonlóképpen határozzák meg. A vagyongazdálkodók hivatali ideje egy év, vagy amint azt az Iroda meghatározza.

3. Nem hivatásos könyvvizsgálók.

Az Iroda három, nem hivatásos könyvvizsgálót nevez ki, hogy negyedévenként ellenőrizték a Szocialista Internacionálé számláit.

A Szocialista Internacionálé tisztségviselői

1. Az elnök,

akit a Szocialista Internacionálé kongresszusa választ meg. Az elnök kétszer kétéves időszakra választható meg.

2. Az alelnökök,

akiket egyszer kétéves időszakra választ meg a Szocialista Internacionálé kongresszusa. Legalább két alelnököt választanak.

Az elnök vagy egy jelenlevő alelnök fog elnökölni a kongresszus és az Iroda összes tanácskozásán. Az elnöknek és az alelnöknek joguk lesz arra, hogy részt vegyenek a Szocialista Internacionálé összes tanácskozásán.

3. A főtitkár,

akit a kongresszus választ meg az Iroda javaslatára. A főtitkár ellenőrzi a Titkárság adminisztratív tevékenységét, és felelős a Szocialista Internacionálé égisze alatt megtartott tanácskozások megszervezéséért. Azonkívül felelős az archívumért, s a Pénzügyi és Igazgatási Bizottság támogatásával alkalmazza a Titkárság állományát és megállapítja az alkalmazás feltételeit. Pénzügyi nyilatkozatokat és költségvetési becsléseket készít, amelyeket a Pénzügyi és Igazgatási Bizottság vizsgál meg. Az elnökkel és a két alelnök valamelyikével konzultálva meghozza a szükséges döntéseket az Iroda tanácskozásai között.

Az Iroda tisztségviselői

1. A Pénzügyi és Igazgatási Bizottság elnökét

a Pénzügyi és Igazgatási Bizottság választja meg. Ő elnököl a bizottság összes tanácskozásán. Konzultál a főtitkárral a sürgető pénzügyi és igazgatási kérdésekről a bizottság tanácskozásai közötti időszakban.

2. Tiszteletbeli pénztáros.

Az Iroda jogköréhez tartozik, hogy belátása szerint tiszteletbeli pénztárost nevezzen ki, s meghatározza jogkörét és kötelezettségeit.

Az alapszabályzatot csak a kongresszus módosíthatja az Iroda ajánlására, a szavazó pártok és szervezetek kétharmados többségével.

Socialist Affairs, 1977. január—február,
27. köt. 1. sz. 36—37. old.

Demokrácia

A szocialisták rendületlenül síkraszállnak a demokráciáért. Épp-úgy elutasítják a kisebbség bármiféle diktatúráját, mint azt, hogy a többség a kisebbséggel szemben az emberi jogokat sértő erőszakot alkalmazzon.

A demokratikus szocializmusnak és a diktatúrának nincs semmiféle közös vonása. Ennélfogva a szocialisták hajlíthatatlan és megalkuvás nélküli ellenfelei mind a fasiszta, mind a kommunista diktatúrának.

Mindenütt, ahol a kommunisták megragadták a hatalmat, a szabadságban reménykedők kegyetlenül csalódtak. Az erre irányuló kezdeményezéseket minduntalan erőszakkal megghiúsították. A funkcionáriusok egy szűk rétege ellenőrizhetetlen hatalmat gyakorol. A kiváltságokon alapuló régi társadalmat újjal váltották fel, az emberi szabadság hiánya nyomasztóbb, mint azelőtt. A kommunista országokban az emberek sem mint az állam polgárai, sem mint a társadalom munkásai nem nyilváníthatják ki szabadon véleményüket, nem érvényesíthetik demokratikus ellenőrzési jogukat.

A szocialista mozgalom szenvedésekkel teli történelméből tanulta meg, hogy védekeznie kell a fasizmus kezdeményezései ellen. Nemcsak azok ellen a csoportok ellen fordul, amelyek nyíltan képviselik a fasiszta eszmét, hanem a reakciós erők minden olyan kísérlete ellen is, hogy felszámolják a demokratikus jogokat vagy megszüntessék a jogállami garanciákat.

A kapitalizmus gazdasági rendje

A második világháború utáni gazdasági fellendülés sokakban azt a reményt keltette, hogy a tőkés gazdasági rendszer alapvetően megváltozott: gazdaságpolitikai eszközök révén uralkodnak fölötte, a válság és a tömeges munkanélküliség a múlté, biztosított a jólét állandó emelkedése.

A valóságban az erős munkásmozgalom biztosíthatja — Ausztriá-

¹ A programot 1978. május 20-án fogadták el. Ezzel érvényét veszttette az 1958-as program, „A Szocializmus Alapelvei”.

ban az erős közületi szektor alapján is — a teljes foglalkoztatottságot és az emelkedő jövedelmeket. A gazdasági rendszer válságokra való hajlamát az utóbbi évtizedekben a technikai újítások és a növekvő állami kiadások révén ellensúlyozták. A világkereskedelem a viszonylag szilárd, ha nem is igazságos nemzetközi valutarendszer keretében fejlődött.

A kapitalizmus átalakult, de meghatározó ismertetőjegyei megmaradtak. A modern ipari társadalomban is a vállalkozók döntenek — vagy mint tulajdonosok, vagy mint menedzserek — a termelésről, a beruházásokról, és ezzel a munkalehetőségekről is. Döntéseiket nem hosszú távú társadalmi tervezés alapján, hanem a nyereség reményében és a konkurrencia nyomása alapján hozzák. Ily módon különösen a válságok idején kerül sor arra, hogy a szükséges beruházásokat csak korlátozott mértékben, vagy pedig csak a munkahelyek megtakarítására irányuló racionalizációs intézkedések érdekében eszközlik . . .

A hetvenes években a modern ipari államokat világszerte válságok rázták meg. A gazdasági válsággal, amely milliókat tett munkanélkülivé, környezeti, energia- és nyersanyagválság társult. A válságra való hajlam a nemzetközi valutarendszer felbomlása és a nemzetközi konszernnek politikája következtében tovább erősödik.

A tömeges munkanélküliséget és a tőkés rendszer hagyományos gazdaságpolitikájának korlátait a reakciós erők arra használják ki, hogy a tőkés gazdaság válságát az állam válságaként tüntessék fel. Ezáltal — miként a harmincas években — a demokrácia meggyengülésének veszélye fenyeget. Ezért a szocialisták előtt, miként a múltban is, az a feladat áll, hogy a piacgazdaság öngyógyító erőivel kapcsolatban táplált konzervatív illúzióval szembeállítsák a válság valódi okainak világos elemzését . . .

A jóléti államtól a szociális demokrácia felé

A szocialisták kezdettől fogva azért küzdenek, hogy a dolgozók érdekében befolyásra tegyenek szert az államban. Politikai és szakszervezeti harcukban elérték, hogy a dolgozók, a gyermekek, a betegek és az idősek nyomora az önszegélyező szervezetek és a közületi intézmények révén csökkent, vagy teljesen megszűnt. Lépésről lépésre felépítették és kibővítették a jóléti államot.

A jóléti államot azonban veszélyezteti a tőkés gazdasági rend válsághajlama. A gazdasági válságok kérdésessé teszik az állam vívmányait. A szociáldemokrata politika ennél fogva nem korlátozódhat

pusztán a meglevő politikai jogok és szociális vívmányok megvédésére, hanem a jelenlegi gazdasági rendnek egy igazságosabb és a válságok iránt kevésbé hajlamos renddé való alapvető átalakítását kell célul kitűznie...

A demokratikus jogrend továbbfejlesztéséért

A szocialista jogi politika célja az alapvető jogok és az emberi jogok biztosítása, az emberek szabadságának és egyenlőségének elősegítése, a demokratikus jogállami berendezkedés védelme, a bűnözés elleni védelemhez való hatékony hozzájárulás, valamint szociális és demokratikus jogalkotás révén egy humánus rendszer felépítésének elősegítése. A jogrend — a társadalom gazdasági szerkezetének jogi felépítménye — megköveteli, hogy állandóan hozzáigazítsák a változó társadalmi viszonyokhoz. Ebben a hozzáilleszkedési folyamatban a jogi reform befolyással van a társadalom szociális demokráciává való továbbfejlődésére.

A szocialisták síkraszállnak

- az alapvető jogok és szabadságjogok hatékony biztosításáért és kiteljesítéséért;

- az alapvető szociális jogoknak az alkotmányban való rögzítéséért;

- az európai emberi jogokra vonatkozó egyezmény alapelveinek megvalósításáért;

- az emberi jogoknak a nemzetközi szolidaritás szellemében való világméretű elismeréséért és biztosításáért;

- az elnyomás és a diszkrimináció minden formája ellen, a halálbüntetés, a kínzás és a terror elleni harcért;

- az egyenlőségért a jogi megközelítésben és a jogok érvényre juttatásában. Minden embernek biztosítani kell a jogait, tekintet nélkül vagyoni helyzetére, képzettségére és társadalmi hovatartozására. A gazdasági és társadalmi egyenlőtlenség nem vezethet jogi megkülönböztetésre.

- Olyan kompenzációs intézkedésekért, amelyek a jogok érvényesítése során a gyengébbnek segítséget nyújtanak a következőkre: általános jogi tájékoztatás; ingyenes jogi tanácsadás; jogsegély a teljes eljárási és képviseleti költségek átvállalásával szociálisan indokolt esetekben; az általános jogvédelem biztosításának támogatása; jogsegély nyújtása az egyéneknek olyan kérdésekben, amelyek jelentősége túlmutat az egyéni eseteken, az érdekszövetségek panaszai alapján (fogyasztói érdekvédelem; a lakásbérlet védelme;

a munka- és szociális jogok kérdései). A formális szerződési szabadságnak nem szabad a társadalmilag hátrányos helyzetűek megkároztatását maga után vonnia.

— A tulajdonjogok és az általános érdekek közti igazságos egyensúlyért...

Az emberhez méltó gazdaságért

Életünket nagymértékben a gazdaságban uralkodó hatalmi és döntési viszonyok határozzák meg. A kívánt javak és szolgáltatások megfelelő rendelkezésre bocsátása csak akkor válik valóra, ha a gazdasági folyamatot a tervező társadalom demokratikusan határozza meg. A munkahelyi beleszólásnak biztosítania kell, hogy a munkát ne mint elidegenedett és látszólagosan meghatározott tevékenységet, hanem mint az ember kibontakozásának területét lehessen átélni. A vállalatokon kívüli tervezésnek biztosítania kell, hogy a termelés ne csak a növekedés és a nyereség, hanem a jólét kritériumainak megfelelően is alakuljon. A szocialisták abból indulnak ki, hogy a szociális demokrácia alapvető jogai — a munkához, a humánus környezethez, a beleszóláshoz és az együttes irányításhoz való jog —, valamint a teljes foglalkoztatottság, az állandó minőségi növekedés, a külgazdasági egyensúly, az egyenletesebb jövedelemelosztás és az árstabilitás céljai csak akkor valósíthatók meg, ha a döntési viszonyok alapvetően megváltoznak.

A szocialisták a döntési és tulajdonviszonyokat úgy akarják alakítani, hogy egyrészt az egyének lehető legteljesebb kibontakozása és közös felelőssége, másrészt pedig a társadalmi célok megvalósítása is lehetővé váljék. Hogy a nagy közületi szektor, mindenekelőtt a nagyipar és a nagybankok államosítása milyen mértékben járulhat hozzá a gazdasági függetlenség megtartásához és a teljes foglalkoztatottság biztosításához, az épp Ausztriában mutatkozott meg. Pusztán a tulajdonviszonyok megváltoztatása azonban a demokratikus szocializmus értelmében véve mégsem jelent semmifajta változást...

Az igazságos jövedelemelosztásért

Az osztrák társadalomban is igen jelentős mértékű még a jövedelmi egyenlőtlenség. A lakosság viszonylag kis százaléka rendelkezik a termelő vagyon jelentős része fölött, és ebből magas jövedel-

met élvez. Ezenkívül indokolatlanul nagyok a különbségek a különböző tevékenységek és szakmák, valamint a férfiak és nők bérezése között.

Mivel a jövedelmek elosztása lényegében meghatározza a társadalmi életszínvonalat, csökkennie kell a személyi jövedelmek elosztásában megnyilvánuló jelentős egyenlőtlenségnek, mert a fennálló túlságosan nagy jövedelmi különbségek pusztán a teljesítményelvvel nem igazolhatók. A csúcsjövedelmek a monopol- és hatalmi helyzetek kifejeződései. Ezzel szemben a bérezési különbségek indokoltak akkor, ha tekintetbe vesszük a különleges megterhelést és az elkerülhetetlen egészségi veszélyeztetettséget.

A szocialisták síkraszállnak

— az igazságos jövedelem- és bérmegállapításért mind a magángazdaságban, mind pedig a közös gazdasági szektorban. Az igazságos jövedelemelosztás alapja a szolidáris bérpolitika;

— a jövedelmi egyenlőtlenségeknek az adópolitika révén való csökkentéséért;

— az igazságosabb vagyoneelosztásért, részben a munkavállalók kezében összpontosuló vagyoneképzés révén;

— a közintézmények erőteljesebb felhasználásáért, és az alacsonyabb jövedelmű csoportok közvetlen pénzügyi támogatásáért;

— a nem szaporítható javak — amilyen a tengerpart vagy a városi területek — tervszerű, demokratikus felhasználásáért, amely biztosítja, hogy ezek a javak is mindenki számára elérhetőek legyenek;

— a közületi csúcsjövedelmek, valamint a közületi vállalatokból származó jövedelmek felülvizsgálásáért, ami eldönti, hogy vajon ezek különleges kiváltságok kifejeződései, vagy pedig különleges felelősség és teljesítmény az alapjuk . . .

A nemzetközi helyzet

A szociáldemokrata eszme ereje fejeződik ki abban, hogy az utóbbi évek során egyre több európai kommunista párt vall magáénak demokratikus alapelveket, és igyekszik egyidejűleg kikerülni a centrista dogmatizmus befolyása alól. Tekintettel arra a sok változásra, amely a világkommunizmus történetében már eddig is bekövetkezett, mi, szociáldemokraták kritikus gondossággal figyeljük e fejleményeket. Ha ténylegesen valódi, mélyreható felfogásváltozásról van szó, akkor új perspektívák nyílnak a demokrácia fejlődése előtt.

A kommunisták által kormányzott államokban egy, a társadalom

minden területét behálózó bürokratikus—centralisztikus uralmi apparátus jött létre. Néhány kommunista ország kísérletet tett arra, hogy új, szabad társadalmi struktúrát teremtsen, de ez a külföldi katonai intervenció következtében megghiúsult. Mi, demokratikus szocialisták azon az állásponton vagyunk, hogy a kommunista országok hatalmi viszonyainak megváltoztatása mindenekelőtt az ezekben az országokban élő emberek dolga. Senki sem vállalhatja át Kelet-Európa népeitől saját felszabadításuk feladatát. Ugyanakkor viszont tudjuk, milyen nagy mértékben függ ez attól, hogy a Szovjetunió mint e tömb központi hatalmán belül megkezdődik a társadalmi élet demokratizálásának folyamata. Ilyen jellegű fejlődés mellett szól az a körülmény, hogy a kommunista országok az eredeti felhalmozás folyamata révén agrárállamokból lassanként ipari államokká alakulnak, s ezáltal megérnek a gazdasági előfeltételek az ilyen tudati változások számára.

Ezért mindenütt, ahol a kommunista pártok vagy államok keretében demokratikus mozgások figyelhetők meg, támogatjuk ezeket az irányzatokat.

Előrehaladó enyhülési folyamat a világpolitikában, fejlődés a szociális demokrácia irányába a tőkés gazdasági rend országaiban és demokratizálódási folyamat a kommunista államokban — mindez elősegítheti a katonai tömbök jelentőségének csökkenését a világban, és megteremtheti a világbéke biztosításának előfeltételeit . . .

Ausztria nemzetközi politikája

A szocialisták Ausztria örökös semlegességét vallják magukénak mint az ország függetlenségének és szuverenitásának az osztrák nép által önszántából választott alapelvét. Az örökös semlegesség azt jelenti, hogy országunk minden katonai jellegű szövetségtől távol tartja magát. Mi, szocialisták azonban semlegességen azt is értjük, hogy a nemzetközi politikában lehetőségeinkhez mérten aktív szerepet vállaljunk. Ez lehetővé teszi, hogy síkraszálljunk a nemzetközi szervezetekben a szabadság, a béke és a szolidaritás mellett.

A szocialisták meg vannak győződve arról, hogy a világbéke csak akkor teremthető meg, ha megszüntették a konfliktusok keletkezését előidéző okokat: a népek közti szélsőséges gazdasági egyenlőtlenséget, a militarizáló tendenciákat, a fegyverkezési iparágak hatalmát . . .

Németország Szociáldemokrata Pártjának Bad Godesberg-i programja¹ Részletek

A szocialisták olyan társadalomra törekednek, amelyben minden ember szabadon fejlesztheti egyéniségét, és a közösség hasznos tagjaként felelősségteljesen veheti ki részét az emberiség politikai, gazdasági és kulturális életéből.

A szabadság és igazságosság feltételezik egymást. Az emberi méltóság ugyanis a felelősségtudat igényében, valamint abban rejlik, hogy elismerjük embertársunk jogát egyéniségének fejlesztésére és a társadalom alakításában való egyenjogú részvételre.

A szocialista akarat alapértékei a szabadság, az igazságosság és a szolidaritás, valamint a közös összetartozásból eredő kölcsönös kötelezettség.

A demokratikus szocializmus, amely Európában a keresztény etikában, a humanizmusban és a klasszikus filozófiában gyökerezik, nem kíván örök igazságokat hirdetni — nem azért, mert értetlen és közömbös a világnézetekkel és vallási meggyőződésekkel szemben, hanem mert tiszteli az embereknek a hitre vonatkozó ítéletét, amelynek tartalmáról sem politikai párt, sem az állam nem dönthet.

Németország Szociáldemokrata Pártja a szellem szabadságának pártja. Olyan emberek közössége, akik különböző hit- és eszmevilágot örököltek, s akiknek a megegyezése közös erkölcsi alapértékeken és azonos politikai célokon alapszik. A szociáldemokrata párt ezen alapértékek szellemében fogant életrendre törekszik. Feladata, hogy kivívja és híven védelmezze a szabadságot és az igazságot.

Az emberhez méltó társadalom alapvető követelményei

A demokratikus szocializmus mellett tett hitvallásból olyan alapvető követelmények származnak, amelyeknek az emberhez méltó társadalomban eleget kell tenni:

¹ Németország Szociáldemokrata Pártjának Bad Godesberg-i programját 1959-ben fogadták el. A párt 1959 óta több akcióprogramot fogadott el (ilyen a most is érvényben levő „85-os irányelvek”, amely az 1975—1985-ös évekre szól). De elvi programjának ma is ezt tekinti, ezért ebből a dokumentumból közöljük azokat a részeket, amelyek a legfontosabb elvi kérdéseket tartalmazzák.

Valamennyi nép köteles egy nemzetközi jogrendnek engedelmeskedni, amelynek megfelelő végrehajtó hatalma van. A háború nem lehet politikai eszköz.

Minden népnek egyenlő esélyekkel kell részesednie a világ jólétéből. A fejlődő országok igényt tartanak a többi nép szolidaritására.

A demokráciáért harcolunk, amelynek általános állam- és életrenddé kell válnia, mivel az egyetlen kifejezője az emberi méltóság és felelősségérzet tiszteletben tartásának.

Ellenállunk mindenfajta diktatúrának, a totalitárius és önkényuralom minden fajtájának, mert ezek semmibe veszik az emberi méltóságot, megsemmisítik az emberi szabadságot és szétrombolják a jogot. A szocializmus csakis a demokrácia útján valósítható meg, a demokrácia a szocializmus útján váltható valóra.

Jogtalanul hivatkoznak a kommunisták a szocialista hagyományokra. Valójában meghamisították a szocialista eszmevilágot. A szocialisták a szabadságot és igazságosságot akarják megvalósítani: a kommunisták viszont a társadalom zűllását pártidiktatúrájuk megvalósítására akarják felhasználni.

Demokratikus államban minden hatalomnak nyilvános ellenőrzés alatt kell állnia. A közösség érdekeit az egyén érdekei fölé kell helyezni. A nyereszkesedési és hatalmi törekvések által meghatározott gazdaságban és társadalomban veszélyben forog a demokrácia, a szociális biztonság és a személyi szabadság. Ezért a demokratikus szocializmus új gazdasági és társadalmi rendre törekszik.

Az oktatási intézményekbe való bejutással minden előjogot meg kell szüntetni. Csak a tehetsége és munkája emelhesse magasabbra az embert.

A szabadságot és igazságosságot pusztán intézményekkel nem lehet biztosítani. Az élet minden területe növekvő mértékben válik technizálttá és szervezetté. Ezáltal mindig újabb függőségek keletkeznek, amelyek veszélyeztetik a szabadságot. Csakis a sokrétű gazdasági, szociális és kulturális élet ösztönözheti az egyén alkotó erőit, ami nélkül a szellemi élet teljesen megbénul.

A szabadság és demokrácia az ipari társadalomban csak akkor lehetséges, ha mind több emberben fejlődik ki a társadalmi öntudat, és mind többen vállalják a közös felelősséget. Ennek egyik döntő eszköze a szó legtágabb értelmében vett politikai képzés, amely mindenfajta nevelésnek egyik lényeges célja napjainkban.

Németország Szociáldemokrata Pártja benne él és hat az egész német népben. Magáénak vallja a Német Szövetségi Köztársaság *alaptörvényét*. Célja Németország egységének kivívása garantált szabadság mellett...

Az államnak mint szociális államnak gondoskodnia kell polgárai létéről, mindenki számára lehetővé téve a felelősségteljes önrendelkezést és elősegítve a szabad társadalom fejlődését.

A demokratikus, a szociális és a jogi gondolkodás elegyítésével az államnak *kultúrállammá* kell válnia, amely tartalmát a társadalmi erőktől kapja és az ember alkotó szellemét szolgálja.

Németország Szociáldemokrata Pártja síkraszáll az olyan demokrácia mellett, amelyben az államhatalom a néptől ered, a kormány mindenkor a *parlamentnek* tartozik felelősséggel, és tudatában van annak, hogy mindenkor szüksége van a parlament bizalmára. A demokráciában a kisebbség jogait is biztosítani kell a többség joga mellett. A kormánynak és az ellenzéknek különböző, de egyenrangú a feladata; mindkettő felelősséggel tartozik az állam iránt.

Németország Szociáldemokrata Pártja más demokratikus *pártokkal* egyenjogú versengésben akarja megnyerni a nép többségét, hogy az államot és a társadalmat a demokratikus szocializmus alapvető követelményeinek megfelelően alakíthassa.

A törvényhozás, a kormány és az igazságszolgáltatás egymástól függetlenül az Egész boldogulását szolgálják. A *közhatalomnak* szövetségre, tartományokra és községekre való tagozódása azt a célt szolgálja, hogy a hatalmat elossza, a szabadságot megerősítse, és a polgárok számára együttes közreműködéssel és együttes felelősséggel sokféle „bejutást” biztosítson a demokrácia intézményeibe. A szabad községek elengedhetetlen feltételei az életerős demokráciának. Ennélfogva a Német Szociáldemokrata Párt hitet tesz a *községi szabadságjogok* alapelvei mellett, beleértve a polgári önkormányzatot, amelyet tovább kell fejleszteni és pénzügyileg támogatni kell.

A szövetségek, amelyekben a különböző csoportokhoz és rétegekhez tartozó emberek közös célok érdekében összefognak, szükséges intézményei a modern társadalomnak. E szövetségek nem nélkülözhetik a demokratikus rendszert. Minél erősebbek, annál nagyobb a felelősségük, de a hatalommal való visszaélés veszélyei is. A parlamentnek, a közigazgatásnak és az igazságszolgáltatásnak nem szabad az érdekképviseltek egyoldalú befolyása alá kerülnie...

A szociáldemokrata gazdaságpolitika célja a jólét állandó emelése és az igazságos részesedés a népgazdaság hozamából, a méltatlan függőség és kizsákmányolás nélküli szabad élet.

Állandó gazdasági fellendülés

A második ipari forradalom megteremti az előfeltételeket ahhoz, hogy az általános életszínvonalat az eddiginél jóval magasabbra emeljük, a még mindig sok embert sújtó inséget és nyomort kiküszöböljük...

A modern állam állandóan befolyásolja a gazdaságot az adó- és pénzügyekkel, a tőke- és hitelügyletekkel, a vám-, kereskedelmi, szociális és árpolitikával, a közmegrendelésekkel kapcsolatos döntéseivel, valamint mezőgazdasági és lakásépítési politikájával. A társadalmi termékeknek több mint egyharmada ily módon közkézen forog. Nem az a fő probléma tehát, hogy a gazdaságban az intézkedések és a tervezés célszerűek-e, hanem az, hogy ki fogatosítja ezeket az intézkedéseket és kinek a javát szolgálják. Az állam nem vonhatja ki magát a felelősség alól a gazdasági élet alakulásáért. Felelős az előrelátó konjunktúrapolitikáért, és lényegében a gazdaság közvetett befolyásolásának módszereire kell szorítkoznia.

Tulajdon és hatalom

A modern gazdaság egyik alapvető vonása az egyre fokozódó koncentrációs folyamat. A nagyvállalatok nemcsak a gazdaság és az életszínvonal alakulását határozzák meg, hanem döntően megváltoztatják a gazdaság és a társadalom struktúráját is:

Aki a gazdaság óriás szervezeteiben sokmilliós értékek és több tízezer munkavállaló fölött rendelkezik, az nemcsak gazdálkodik, hanem uralkodik is az embereken; a munkások és alkalmazottak függősége messze túllépi a gazdasági-anyagi kereteket.

Ahol a nagyvállalat uralkodik, ott nem lehet szó szabad versenyről. Ha nem egyenlő a hatalom, nem egyenlőek a fejlődési lehetőségek; ebben az esetben a személyiség kibontakozása többé-kevésbé korlátozott. A fogyasztó helyzete a leggyengébb a gazdaságban.

A nagyvállalatok vezetői — a kartellek és szövetségek révén még

csak fokozódó hatalmukkal — olyan nagymérvű befolyást gyakorolnak az államra és a politikára, ami már nem egyeztethető össze a demokratikus alapelvekkel. Bitorolják az államhatalmat. A gazdasági hatalom ily módon politikai hatalommá válik.

A dolgoknak ez az alakulása kihívás a szabadsággal és az emberi méltósággal, az igazságossággal és a szociális biztonsággal, vagyis minden olyasmivel szemben, ami az emberi társadalom alapkövét jelenti.

Ennélfogva a nagyvállalatok megfékezése központi feladata a szabad gazdaságpolitikának. Az állam és a társadalom nem lehet a hatalmas érdekcsoportok prédája.

A termelési eszközök magántulajdonát védeni és támogatni kell, amennyiben nem akadályozza az igazságos társadalmi rend felépítését. Az életképes közép- és kisvállalatokat meg kell erősíteni, hogy helyt tudjanak állni a nagyvállalatokkal való gazdasági versenyben.

A közületi vállalatok szerepe a versenyben döntő tényező annak meghiúsításában, hogy a piacot egyes magántermelők uralják. E vállalatok a köz érdekeit hivatottak érvényre juttatni. Ezek a vállalkozások ott válnak szükségszerűvé, ahol természeti vagy technikai okokból a köz szempontjából elengedhetetlenül fontos munkák csak a verseny kizárásával végezhetők el gazdaságilag ésszerűen.

A szabad közösségi gazdaság vállalkozásainak, amelyek nem a magánkereseti törekvéseket, hanem a szükségleteket tartják szem előtt, árszabályozó szerepük van és a fogyasztót segítik. Értékes szerepet töltenek be a demokratikus társadalomban, és jogosan igényelnek támogatást.

Messzemenő nyilvánossággal kell a köz számára betekintést biztosítani a gazdasági élet hatalmi struktúrájába és a vállalatok gazdasági ügyeibe, hogy ily módon a közvélemény a hatalmi visszaélésekkel szemben mozgósítható legyen.

A hathatós nyilvános ellenőrzés feltétlenül megakadályozza a gazdasági életben a hatalommal való visszaélést. Ennek legfőbb eszköze a beruházások ellenőrzése és a piacon uralkodó erők ellenőrzése.

A köztulajdon egyik törvényes formája a nyilvános ellenőrzésnek, amelyről egyetlen modern állam sem mondhat le. Azt a célt szolgálja, hogy megvédhessük a szabadságot a nagy gazdasági alakulatok túlerejével szemben. A nagyvállalaton belül a rendelkezési hatalom nagyjából a menedzserek kezében van, akik viszont névtelen hatalmasságok szolgálatában állnak. Ezzel a termelési eszközök magántulajdona nagyrészt elveszítette rendelkezési hatalmát.

Ez idő szerint a központi probléma: a gazdasági hatalom. Ahol egyéb eszközökkel nem biztosítható a gazdasági erőviszonyok egészséges rendje, ott a köztulajdon célszerű és szükséges.

A gazdasági hatalom bárminemű — akár állami kézben való — összpontosítása veszélyeket rejt magában. Ezért a köztulajdont az autonómia és a decentralizálás alapelveinek megfelelően kell elrendezni. A munkások és alkalmazottak, valamint a köz és a fogyasztó érdekeinek képviselőket kell kapniuk a hatalmi szervezetekben. Nem a központi bürokrácia, hanem valamennyi érdekelt felelősségteljes együttműködése szolgálja a legjobban a közösséget.

*Programme der Deutschen Sozialdemokratie. Verlag J. H. W. Dietz Nacht. GmbH,
Hannover 1963.*

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ XI. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATAI¹

A NEMZETKÖZI HELYZET

I. Bevezetés

1. Az elmúlt két évtizedben a Szocialista Internacionálé erőt jelentett a politikai és a gazdasági demokrácia irányában a gyorsan változó világban. A kongresszus ismét hitet tesz az Internacionálé teljes kötelezettsége mellett az emberi jogok ügyében. A szólás- és gyülekezési szabadság, a letelepedés szabadsága, az önkényes letartóztatástól való mentesség és a társadalmi igazságosságért vívott harc alapvető része minden valóban demokratikus államnak, hasonlóképpen a szabad választások és a független bírászkodás is.

2. A Szocialista Internacionálé szolidáris azokkal a bátor demokráttákkal, akik az emberi jogokért küzdenek szerte a világon. A kongresszus büszke arra a szerepre, amelyet a szociáldemokráta az emberi jogokért vívott harcban töltenek be Spanyolországban és Portugáliában, és arra ösztönzi a tagpártokat, hogy adjanak meg nekik minden támogatást.

¹ A kongresszus időpontja: 1969. Ezen a kongresszuson foglaltak állást az európai biztonság mellett.

3. A kongresszus elítéli ezen alapvető jogok megtagadását Görögországban.²

4. A Szocialista Internacionálé a Csehszlovákia elleni inváziót a Szovjetunió és egyes szövetségesei részéről továbbra is a nemzetközi jog és az emberi jogok súlyos megsértésének tekinti. Ugyancsak elítéli bármely ország olyan beavatkozását, amely bármiféle indokkal megsérti egy másik ország szuverenitását.

5. A Szocialista Internacionálé ismét leszögezi, hogy támogatja az Egyesült Nemzeteket és sürgeti, hogy a Kínai Népköztársaság foglalja el az őt megillető helyet a szervezetben.

II. Afrika

1. A Szocialista Internacionálé ismételten kifejezi gyűlöletét a kolonializmus iránt, és kifejezi szolidaritását Afrika azon népeivel, amelyek még küzdenek a gyarmati és fasiszta elnyomás ellen.

2. A Szocialista Internacionálé elítéli Angola, Mozambik és Guinea folytatódó kizsákmányolását a portugál fasiszta kormány részéről, és szolidaritását fejezi ki az imperializmus ellen küzdő szabadságharcosokkal.³ A NATO- és EFTA⁴-országokban működő valamennyi tagpártra különös felelősség hárul kormányaik ösztönzésében, hogy azok éljenek minden lehetséges szankcióval annak érdekében, hogy Portugália ne használhassa fel e szervezetek tagságát gyarmati háborúinak finanszírozására Afrikában.

3. A Szocialista Internacionálé felhívja valamennyi tagpártot, hogy eszközöljék ki kormányaiknál annak az 1968. május 29-i ENSZ-határozatnak a szigorú végrehajtását, amely mandátumi szankciókat szab ki Rhodesiára. A Szocialista Internacionálé felhívja az angol kormányt, hogy addig ne adjon függetlenséget Rhodesiának, amíg a többségi hatalom nem jön létre. A kongresszus sürgeti valamennyi tagpártot és kormányt, hogy tegyenek megfelelő lépéseket az ENSZ-határozat azon részére vonatkozólag, amely „erkölcsi és gyakorlati” segítséget kér azok számára, akik szabadságukért küzdenek.

² Ebben az időben Portugáliában és Spanyolországban fasiszta, Görögországban katonai diktatúra volt hatalmon.

³ Ezek az országok 1974-ben szabadultak meg a gyarmati elnyomástól.

⁴ Az EFTA — Európai Szabadkereskedelmi Társulás — 1959. november 20-án alakult meg Nagy-Britannia, Dánia, Svédország, Norvégia, Portugália, Svájc és Ausztria részvételével. Anglia közös piaci belépésével a közösség lényegében felbomlott.

4. A Szocialista Internacionálé elítéli az igazságtalan apartheid-rendszert Dél-Afrikában, elítéli Namíbia állam további megszállását a dél-afrikai erők részéről, és szolidaritását fejezi ki azon — bármilyen fajhoz tartozó — férfiakkal és nőkkel, akik azért küzdenek, hogy az alapvető emberi jogokat tartsák tiszteletben ezen a területen.

5. A Szocialista Internacionálé mélységes sajnálkozását fejezi ki amiatt, hogy folytatódik a háború Nigériában⁵, és felszólít a nemzetközi fegyverembargóra, tűzszünetre és e kérdés tárgyalások útján való rendezésére. A Szocialista Internacionálé felhívja az összes tagpártokat, hogy támogassák a háború sújtotta területek nagyarányú megsegítését, és további erőfeszítéseket sürget az Afrikai Egység Szervezeténél a tárgyalások útján való rendezés érdekében.

III. Az arab—izraeli konfliktus

1. A Szocialista Internacionálé mélységes aggodalmát fejezi ki, hogy két évvel az arab államoknak Izrael Állam elleni háborúja után még mindig nem történt előrehaladás a biztonság és a tartós béke helyreállítása tekintetében. A háború sújtotta népek szenvedésének véget kell vetni.

2. A Szocialista Internacionálé kifejezi azt a meggyőződését, hogy a tűzszüneti megállapodás kirívó megsértései és az értelmetlen terrorcselekmények egy újabb háború eskalációjával fenyegetnek.

3. Ezen oknál fogva a Szocialista Internacionálé helyteleníti a ki-egyensúlyozatlan fegyverszállítás folytatódását, ami megzavarja a közel-keleti haladó erőknek a szociális igazságosságra, demokráciára és gazdasági fejlődésre épülő társadalmak létrehozására irányuló erőfeszítéseit.

4. A Szocialista Internacionálé tudatában van a közel-keleti helyzet veszélyeinek, teljes támogatásáról biztosítja Gunnar Jarringot megbízatásában, amely az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának 1967. november 22-i határozatára épül. Felhívja az érdekelt feleket, hogy hajtsák végre az ENSZ-alapokmányának a vitás kérdések békés rendezésére vonatkozó elvét, és működjenek együtt Jarringgal abban az erőfeszítésben, hogy közvetlen tárgyalások útján jölessen létre békeszerződések az arab államok és Izrael között. Mindenfajta rendezésnél figyelembe kell venni a következő tényezőket:

⁵ 1967 és 1970 között polgárháború zajlott le Nigériában.

- a) Izrael, valamint az összes többi közel-keleti nemzet abszolút jogát, hogy szuverén államokként létezzenek;
 - b) Izrael, valamint az összes többi nemzet számára a szabad hajózás jogának biztosítását a Tiran-szoros és a Szezi-csatorna nemzetközi vizein;
 - c) a regionális leszerelési politika megvalósításának szükségességét;
 - d) az összes közel-keleti nép azon szükségletének elismerését, hogy jövőjüket a társadalmi igazságosságra és a demokráciára, valamint a gazdaságfejlesztésre építsék, amihez nemzetközi támogatást kell nyújtani;
 - e) a menekültprobléma végleges rendezését emberséges és konstruktív alapon, nemzetközi segítséggel és valamennyi érdekelt fél együttműködésével;
 - f) hatékony eszközök biztosítását a béke fenntartásának és a nemzeti biztonságnak a garantálására a kölcsönösen elfogadott határokon belül.
5. A Szocialista Internacionálé és tagpártjai felajánlják jóakaratait és jószolgálatait az arab—izraeli konfliktus olyan megoldása érdekében, amely teljes mértékben tiszteletben tartja valamennyi nép méltóságát, szuverén jogait és szükségleteit.

IV. Vietnam

1. A Szocialista Internacionálé számos korábbi határozatában hangsúlyozta, hogy nem lehet szó a vietnami konfliktus katonai megoldásáról. A Szocialista Internacionálé további teljes támogatást nyújtott a békés rendezési javaslatokhoz, amelyeket U Thant, az ENSZ főtitkára terjesztett elő.
2. Ennélfogva a Szocialista Internacionálé üdvözli az Észak-Vietnam bombázásának megszüntetésére vonatkozó döntést és a párizsi tárgyalások megkezdését, amelyeken most már részt vesz a konfliktusban érdekelt valamennyi fél képviselője.
3. Mindazonáltal a Szocialista Internacionálé kongresszusa elismeri, hogy e biztató fejlemények ellenére a vietnami nép tragikus szenvedése folytatódik.
4. A Szocialista Internacionálé sürgeti, hogy
 - a) biztosítsanak elsőbbséget a tűzszüneti tárgyalásoknak;
 - b) összehangoltan és fokozatosan vessenek véget az összes hadműveletnek, és fokozatosan vonják vissza az idegen haderőket Dél-Vietnamból;

c) valamennyi szociáldemokrata párt gyakoroljon nyomást országga kormányára, hogy a nemzetközi erőfeszítés részeként nyújtsanak nagyarányú segítséget, s így Vietnam képes legyen kiheverni a háború okozta pusztításokat.

V. Latin-Amerika

1. A Szocialista Internacionálé elítéli a latin-amerikai országok többségében ma még fennálló politikai, gazdasági és társadalmi elnyomást, és elismeri, hogy a nyugtalanság mindaddig terjedni fog a kontinensen, amíg a körülményeken gyökeresen nem javítanak.

2. A Szocialista Internacionálét mélységesen aggasztja az antidemokratikus katonai rendszerek számának növekedése, és ellene van annak, hogy idegen — főként egyesült államokbeli — politikai és gazdasági érdekek érvényesülhessenek Latin-Amerika ügyeiben.

3. A Szocialista Internacionálé továbbra is kiterjeszti támogatását a latin-amerikai tagpártokra, amelyek erőfeszítéseket tesznek a szabadság, a társadalmi igazságosság és a függetlenség megteremtése érdekében. Üdvözli azoknak a népi pártoknak az erőfeszítéseit, amelyek Latin-Amerika társadalmi körülményeinek megfelelően programokat dolgoznak ki a demokratikus szocializmus elveitől vezérelve.

VI. Az európai problémák

1. Az európai szociáldemokrata pártoknak folytatniuk kell erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy intenzívebbé váljon a gazdasági, politikai és kulturális együttműködés az európai nemzetek között.

2. A Szocialista Internacionálé tudatában van annak is, hogy a két különálló szervezet — az Európai Gazdasági Közösség és az EFTA — fennállása még csak fokozza a Nyugat-Európában jelenleg is fennálló megosztottságot.

3. A Szocialista Internacionálé sajnálkozását fejezi ki, hogy az európai egység felé való előrehaladást akadályozzák az EGK kizárásával, valamint demokratikus jellegének és belső struktúrájának megerősítésével kapcsolatos politikai ellenvetések.

4. A kongresszus hangot ad annak, hogy támogatja az európai egység érdekében tett kezdeményezéseket, amelyekre a római egyezmény területén kívül került sor avégett, hogy megakadályozzák a gazdasági szervezetek közötti szakadék további elmélyülését.

5. A Szocialista Internacionálé elutasítja azt a tételt, hogy az európai nukleáris haderő hozzájárulhat az európai integrációhoz.

6. Az európai integrációt fontos elemként kell felfogni Kelet- és Nyugat-Európa megosztottságának leküzdésében és Európa hozzájárulásának növelésében a világ fejlődéséhez. Ez egyben lényegesen hozzájárulhat a béke biztosításához Európában és határain kívül.

VII. Az európai biztonsági értekezlet

A Szocialista Internacionálé reméli, hogy az európai biztonsági értekezlet hozzájárulhat az égető európai biztonsági és politikai problémák alapos megvitatásához és esetleges megoldásához. Amennyiben egy ilyen konferencia eredményhez vezethet, az alábbi követelményeknek kell eleget tenni:

1. A konferencián vegyen részt valamennyi európai ország, amely tagja valamilyen fennálló szövetségi rendszernek vagy semleges státusszal rendelkezik;

2. a konferencián vegyen részt Észak-Amerika és a Szovjetunió;

3. gondosan elő kell készíteni a konferencia megállapított napirendjét és eljárásmódjait.

VIII. Görögország

1. A Szocialista Internacionálé ismételten leszögezi, hogy elítéli a katonai junta brutális diktatúráját Görögországban, s hogy aktívan részt vesz az elnyomott görög nép és demokrácia bátor védelmezőinek érdekében indított összehangolt nemzetközi akcióban.

2. A szocialisták kezdeményezésére az Európa Tanács tanácskozó testületének döntő többsége kérte, hogy mindaddig függesszék fel Görögország tagságát, amíg a parlamentáris demokráciát helyre nem állítják. A miniszterek bizottsága úgy határozott, hogy megvárja az emberi jogok európai bizottságának jelentését, és ezért végleges döntését az 1969 decemberében tartandó legközelebbi ülésére halasztotta el. Azonban a miniszterek bizottsága felhívta közben a görög rezsim figyelmét a tanácskozó testület határozatára.

3. A Szocialista Internacionálé sürgősen felszólít minden tagpártot: parlamenti akcióval és nyilvános nyomással biztosítsák, hogy az Európa Tanács minisztereinek bizottsága legközelebbi ülésén a tanácskozó testület indítványával összhangban cselekedjék, és hogy függesszék fel a görög diktatúra tagságát.

4. A Szocialista Internacionálé úgyszintén sürgeti azokat a tagpártokat, amelyeknek országai az Európai Gazdasági Közösséghez tartoznak, folytassák erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy függesszék fel Görögország társulását a Közös Piacsal mindaddig, amíg Görögország vissza nem tér a demokratikus törvényességhez.

5. A Szocialista Internacionálé fájjalja azt a tényt, hogy egyes NATO-országok katonailag még mindig együttműködnek a jelenlegi görög rendszerrel és azt fegyverszállításokkal támogatják. Ez a katonai együttműködés és fegyverszállítás nem segíti elő a szabadság nemzetközi védelmét. Ellenkezőleg: döntő segítség a demokrácia halálos ellenségeinek, akik a görög népet leigázzák. A Szocialista Internacionálé hangsúlyozza, hogy valamennyi nyugati demokratikus kormány — és különösen az Egyesült Államok — felelős azért, hogy a görög katonai diktatúra ma is fennáll, hiszen az csak anyagi és erkölcsi támogatásukkal maradhat fenn.

6. A Szocialista Internacionálé ismételten kifejezi szolidaritását a görög demokratikus erőkkel, amelyek a demokrácia visszaállításán munkálkodnak. Felhívja a tagpártokat, hogy támogassák továbbra is ezt a harcot, és nyújtsanak anyagi segítséget az elnyomás áldozatainak Görögországban.

IX. A szovjet zsidóság

1. A Szocialista Internacionálé kongresszusa felhívja a szovjet kormányt, hogy sürgősen vessen véget a zsidóellenes kampánynak, amely az anticionizmus köntösében az antiszemitizmust és a fajgyűlöletet szítja.

2. A Szocialista Internacionálé egyben felhívja a szovjet hatóságokat, hogy vessenek véget a zsidókkal szemben alkalmazott megkülönböztetésnek, és terjesszék ki a szovjet zsidókra azokat a vallási és nemzeti jogokat, amelyeket a Szovjetunió alkotmánya minden kisebbségnek és nemzetiségnek biztosít.

3. A kongresszus felhívja a szovjet kormányt, tegye sürgősen lehetővé, hogy ismét egyesülhessenek családjaikkal azok a zsidók, akik ezt kívánják, illetve hogy Izraelben vagy másutt telepedhessenek le.

1. A Szocialista Internacionálé ismételten kifejezi aggodalmát azon veszély miatt, ami a gyilkos fegyverek elszaporodásával fenyegeti az emberiséget. Sürgősen felhív minden — nukleáris és nem-nukleáris — nemzetet, hogy munkálkodjon az általános és teljes leszerelés érdekében, hatékony ellenőrző rendszer mellett.

2. A Szocialista Internacionálé üdvözlí az 1968-ban megkötött atomsorompó-egyezményt és azt a tényt, hogy ezt az egyezményt majdnem 90 állam írta alá. A Szocialista Internacionálé felhívja mindazokat az államokat, amelyek ezt még nem tették meg, hogy haladéktalanul írják alá és ratifikálják az egyezményt. Különösen fontos, hogy kezdeményezői, az Egyesült Államok és a Szovjetunió ratifikálják az egyezményt.

3. A Szocialista Internacionálé felhívja valamennyi államot, hogy csatlakozzék a levegőben, a víz alatt és a kozmoszban végrehajtott nukleáris kísérleteket betiltó egyezményhez, és a lehető legnagyobb fontosságot tulajdonítsa annak, hogy minél hamarabb kössenek egyezményt, amely kiterjeszti a kísérletezés tilalmát a föld alatti robbantásokra is.

4. A Szocialista Internacionálé üdvözlí a thatlelolcói egyezmény megkötését, amely atommentes övezetet hoz létre Latin-Amerikában, és kifejezi reményét, hogy a világ más tájait is hasonlóképpen atomfegyvermentesnek nyilvánítják, amennyiben a megfelelő feltételek adva vannak.

5. A Szocialista Internacionálé nyugtázza a nem-nukleáris államok konferenciája által végzett munkát, és üdvözlí a nukleáris energia békés felhasználására fordított figyelmet; ennek fejlesztése óriási haladással kecsegteti a fejlődő országokat. Felhívja a figyelmet valamennyi nukleáris ország azon jogára, hogy részt vegyen a nukleáris energia békés felhasználásáért folytatott kutatómunkában, valamint a kutatási eredmények konkrét alkalmazásában technológiai és gazdasági téren.

6. A Szocialista Internacionálé helyteleníti a fegyverkezési hajsza irányvonalát az ABM-, MIV-, MIRV- stb.⁶ rendszerekkel kapcsolatban az Egyesült Államok és a Szovjetunió között. Felhívja őket, hogy kezdjenek nyomban kétoldalú tárgyalásokat a stratégiai nukleáris fegyverkezési hajsza megszüntetése érdekében, és jelentsék be

⁶ ABM — rakétaelhárító rakétarendszer; MIRV — többszörös robbanófejjel ellátott interkontinentális rakéták.

haladéktalanul a MIRV-rendszer kipróbálásának és az ABM-rendszer kifejlesztésének elhalasztását.

7. A Szocialista Internacionálé aggodalmát fejezi ki a fegyverkezési hajszának a tengerfenékre való fenyegető kiterjesztése miatt, és követeli, hogy kössenek sürgősen egyezményt ennek megakadályozására.

8. A Szocialista Internacionálé ismételten kifejezi aggodalmát a nemzetközi fegyverkereskedelem miatt, és sürgeti, hogy azt hatékony nemzetközi egyezménnyel korlátozzák.

9. A Szocialista Internacionálé üdvözlí az ENSZ-nek azt a döntését, hogy szakértők készítsenek jelentést a B és C fegyverekről, a nukleáris fegyverekhez hasonlóan. Sürgősen felhívja az ENSZ-et, hogy tegyen lépéseket ezen borzalmas harci fegyverek gyártásának és birtoklásának megakadályozására, amelyek oly könnyen állíthatók elő, és felszólítja mindazokat az államokat, amelyek nem csatlakoztak az ezen fegyverek háborús alkalmazásáról szóló 1925-ös genfi jegyzőkönyvhöz, hogy tegyenek lépéseket ebben az irányban.⁷

10. A Szocialista Internacionálé elismeri az általános leszerelés szükségességét a hagyományos fegyverek területén is. A korszerű hagyományos fegyverekkel kitűnően felszerelt hadseregek akadályozzák a békés fejlődést, valamint a feszültség csökkenését a válságövezetekben.

11. Ezek a veszélyek nem szüntethetők meg egyoldalú leszereléssel. Másrészt, a haderők és a fegyverek kiegyensúlyozott csökkentése bátorítani fogja a tényleges enyhülés és a tartós béke érdekében történő erőfeszítéseket.

XI. Malaysia

A Szocialista Internacionálé mélységes aggodalmát fejezi ki a malaysiai 1969. május 10-i általános választások nyomán kitört faji zavargások miatt. Különösen döbbenet állapítja meg, hogy Malaysiában, amely reményteljes demokráciaként indult, most felfüggesztették a parlamenti demokráciát, félkatonai rendszert vezettek be, szükségállapotot hirdettek ki, ellenzéki vezetőket vetettek börtönbe, betiltották a politikai gyűléseket és kiadványokat, elhallgattatták a sajtót és bevezették a cenzúrát. Ezzel a cselekedettel a harcias kommunisták karjaiba kergetik az országot. A Szocialista Interna-

⁷ A harcigázok felhasználásának betiltásáról van szó.

- cionálé, amely a világ 51 pártját képviseli, aggodalmát fejezi ki Malaysia jövője miatt, és felhívja Malaysia kormányát, hogy
1. állítsa helyre a parlamentáris demokráciát és hívja össze a parlamentet;
 2. bocsássa nyomban szabadon a DAP (Demokratikus Akciópárt) országos szervező titkárát és Malacca Bander újonnan megválasztott parlamenti képviselőjét, Lim Kit Siangot, továbbá vonja vissza a DAP helyettes szervező titkára, Fan Yew Tang ellen kiadott letartóztatási parancsot, aki egyben Kampar parlamenti képviselője;
 3. segítse elő a fajok közötti egyetértéshez vezető politikát, amely a kölcsönös tiszteleten, türelmességen és jóakaraton alapszik, s amely az egyetlen lehetséges bázisa a nemzeti előrehaladásnak a több fajból álló nemzetben;
 4. küszöbölje ki a gazdasági, művelődési és szociális egyenlőtlenségeket Malaysia különböző faji csoportjai között;
 5. alakítsa ki a szociális, gazdasági, kulturális és politikai biztonság érzését valamennyi malaysiai állampolgárban, fajra, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül, elkerülvén a közösségi polarizálódást és lehetővé téve, hogy a malaysiaiak egyenlőségben és jóakarattal együtt haladhassanak a nemzeti egység és a többfajú fejlődés közös jövője felé.

Socialist International Information, 1969. júl. 26.

A GENFI KONGRESSZUS HATÁROZATAI¹

A POLITIKAI HELYZET

1. Bevezetés

A nemzetközi kapcsolatokban az igazságosság, a demokrácia, a béke és az egyenlőség azok az alapvető elvek, amelyek a szocialisták akcióit világszerte vezérlik.

A jelenlegi válság és a nemzetközi feszültség fokozza a szocialistáknak azt a kötelezettségét, hogy új, harcos, nyitottabb és autentikusabb internacionalizmusra törekedjenek, amelyben a szocializmus szabadon kifejezésre juthat.

¹ Ez volt a XIII. kongresszus. 1976-ban tartották.

A világkapitalizmus válsága, annak a munkásosztályt sújtó következményei és a nemzetközi kapcsolatokban kialakuló feszültség mind világosan mutatja, hogy a szocializmus, amely valamennyi nép számára a remény és az igazságosság előhírnöke, az egyetlen alternatívája azoknak a politikai rendszereknek, amelyekhez hozzátartozik a konfliktus, a zűrzavar és az igazságtalanság.

Az olyan világban, ahol továbbra is az egyidejűleg rivális és cinkos tömbök hatalmi politikája uralkodik, a Szocialista Internacionáléba tömörült politikai erőknél és mindazoknak, akik csatlakoznak hozzájuk, más alternatívát kell előterjeszteniük.

Több igazságosságra törekszünk mindegyik ország határain belül és a népek közötti kapcsolatokban, különösen a gazdag és a szegény országok közötti kapcsolatokban. A szocialista pártok közötti együttműködés és a fejlesztést célzó politikájuk progresszív összehangolása a szuverenitás, a függetlenség és a nemzeti méltóság tiszteletben tartása alapján: jelenleg fontos hozzájárulás a világbékéhez és az univerzális szocializmus létrehozásához.

Demokrácia nélkül nincs szocializmus, és szocializmus nélkül nincs demokrácia.

A szocializmus, minthogy a kapitalizmus és a kommunizmus elnyomásával és agressziójával szemben visszahelyezi jogaiba az embert, az egyetlen lehetséges találkozóhely az összes elnyomott nép számára, mindazok számára, akik harcolnak a szabadság és a társadalmi haladás tiszteletben tartásáért, az egyén teljes felelősségeért a társadalmon belül. A nemzetközi szocialista közösség akciója ezért magától értetődően arra irányul, hogy leleplezze a szabadságjogok megsértését, amikor és ahol ez megtörténik, szolidaritást vállalva mindazokkal a mozgalmakkal, amelyek az önrendelkezésért és a társadalmi felszabadulásért harcolnak; olyan politikai irányvonalakat elfogadva, amelyek kedveznek az egyén kibontakozásának egy olyan társadalomban, amely humánusabb, igazságosabb és szabadabb lesz, egyszerűen a szocialista társadalomban.

Végül a béke elengedhetetlenül fontos a szocializmus általános céljainak eléréséhez. A nemzetközi szocializmus fő célja, hogy a népek közötti együttműködés lépjen az államok közötti konfrontáció helyébe. Ebben a szellemben a szocialista pártok és a zászlajuk alatt tömörülő férfiak és nők tízmilliói befolyásolhatják az események menetét a világon mindenütt, ahol az emberiség sorsát alakítják.

A béke megőrzése állandó aktivitást igényel. A szocialisták, akik világszerte tevékenyen hozzájárulnak az enyhülés előrehaladásához, úgy vélik, hogy az enyhülést ki lehet és ki kell terjeszteni, meg kell erősíteni és konszolidálni. Minden erőfeszítés ezt a változatlan célt fogja szolgálni. A Szocialista Internacionálé ezért felszólítja az összes tagpártokat, hogy adjanak elsőbbséget a nemzetek közötti párbeszédnek a jogok és kötelességek egyenlősége, valamint az államok szuverenitásának tiszteletben tartása alapján.

A Szocialista Internacionálé elismeri, hogy az enyhülés fejlesztése csupán a két szuperhatalom hatékony részvételével érhető el és tartható fenn. Mindazonáltal nem hajlandó elfogadni a világ felosztását két mozdíthatatlan és ellentétes tömbre, ami feszültséget okoz, és a veszedelmes konfrontációt a nemzetközi kapcsolatok állandó tényezőjévé teheti.

A Szocialista Internacionálé úgy véli, hogy az enyhülés kiterjesztésének a nemzetek közötti nagyobb kooperációhoz kell vezetnie, ily módon fokozatosan csökkentve a konfliktus-forrásokat és annak lehetőségét, hogy a nagyhatalmak beavatkozzanak olyan területeken, ahol sértik az államok szuverenitását és függetlenségét.

Az enyhülés voltaképpen szakadatlan haladás, amelynek éreztetnie kell hatását mind a kétoldalú, mind a sokoldalú tárgyalásokon. E vállalkozás során a prioritást a fegyveres erők csökkentésével foglalkozó jelenlegi tárgyalásoknak kell adni.

A megkötött megállapodásokat végre kell hajtani, és egy nemzetközi válságellenőrző rendszer fokozatos intézményesítésével kell fenntartani.

III. Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet

A Szocialista Internacionálé kongresszusa üdvözli az európai biztonsági és együttműködési értekezlet eredményeit. Úgy véli, hogy a Helsinkiben képviselt 35 ország által jóváhagyott záródokumentum jelentős szakaszt nyitott a kelet—nyugati kapcsolatok fejlődésében és az európai biztonság megszilárdulásának kilátásait illetően.

A Szocialista Internacionálé kongresszusa megerősíti szándékát, hogy hozzájáruljon a záródokumentumok végrehajtásához.

Felszólítja az érdekelt országokat, hogy az 1977-es belgrádi értekezlet előtt ösztönözzék az igazi haladást az alábbi pontok végrehajtásában:

- rendszeres politikai konzultációk kétoldalú és sokoldalú alapon;
- az államok közötti gazdasági kapcsolatok javítása;
- kooperáció közös tervekben, különös tekintettel a környezetre, az egészségügyre, az energiára, a hírközlésre, a kultúrára és az oktatásra;
- szakmai tevékenységi szabadság az újságírók számára, és a kulturális eszközök elosztása az összes országokban;
- szélesebb körű lehetőség az eszmék és az emberek szabad áramlására, valamint a családegyesítésre.

IV. Nemzetközi leszerelés és biztonság

Tekintettel a fegyverkezési verseny fokozódására és az országok többsége gazdasági helyzetének romlására, az egész világ számára létfontosságú a leszerelés, valamint a fegyverzetek és a fegyverkereskedelem ellenőrzése.

A Szocialista Internacionálé követeli, hogy haladéktalanul állítsák le a nukleáris erők terjedését a nukleáris fegyverzetek ellenőrzése, a hasadóanyagok és a velük összefüggő technológiai eljárások exportjának és importjának ellenőrzése, a nukleáris kísérletek megtiltása és atomfegyvermentes övezetek létrehozása útján.

Azonkívül úgy véli, hogy jelentős haladás érhető el a fegyverellenőrzés során olyan megállapodásokkal, amelyek megtiltják a vegyi és a bakteriológiai hadviselést, valamint a környezetet romboló fegyvereket.

A Szocialista Internacionálé szerint a végső célnak továbbra is az általános leszerelésnek kell lennie. Megfelelő lépések megtételére szólítja fel az összes kormányokat, hogy valódi tartalma legyen e nagy humanitárius vállalkozásnak.

A mai helyzetben a világ tartós biztonsága nem érhető el csupán a hatalmi tömbök közötti egyensúllyal, a befolyási övezetek megosztása alapján.

Ez a cél egyedül a szuperhatalmak közötti megtárgyalt egyensúllyal sem valósítható meg.

Nem eredhet egyoldalú leszerelésből vagy a kötelezettségek felmondásából. E formulák közül egyik sem szavatolhatja megfelelőképpen a nemzetek biztonságát; ellenkezőleg, valószínűleg veszedelmes bizonytalanságot teremthetnek az európai kontinens szívében, túrhetetlen nyomást gyakorolva a kisebb európai hatalmakra.

Ezzel kapcsolatban a Szocialista Internacionálé elismeri, hogy ki-

vánatos az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti második SALT-tárgyalások lehető leggyorsabb befejezése, hogy elérhető legyen a hadászati fegyverzetek mind minőségi, mind mennyiségi csökkentése. Egy ilyen megállapodás útján megvalósítható lenne a haladás a hagyományos fegyverzetek végső csökkentésében. Az európai biztonság sajátos kérdését illetően a Szocialista Internacionálé hangsúlyozza, hogy fontosnak tartja a haderők kölcsönös csökkentésével foglalkozó bécsi tárgyalásokat, amelyeknek arra kell irányulniuk, hogy hatékony, kiegyensúlyozott és ellenőrzött fegyverkorlátozási megállapodások alapján elérjük az igazi katonai enyhülést Közép-Európa területén.

A Szocialista Internacionálé úgy véli, hogy az ilyen csökkentéseknek elsősorban az olyan államok haderőire és fegyverzeteire kell irányulniuk, amelyek idegenek a területen, és végül a területen levő államok haderőinek és fegyverzeteinek csökkentésére, hatékonyan törekedve az érintett országok nagyobb biztonságára.

V. Az ENSZ

A Szocialista Internacionálé újra megerősíti az 1972. évi bécsi kongresszusán elfogadott határozat szellemét és betűjét. Ez kimondja, hogy az ENSZ egyetemes világszervezet, amelyben az összes nemzetek, a nagyok és a kicsik egyaránt, egyenjogúan találkozhatnak és kölcsönösen megérthetik egymást, és amelyben előterjeszthetik ügyüket anélkül, hogy az alapokmány szellemével ellentétes eljárásokhoz folyamodnának.

Híven az ENSZ egyetemességének elvéhez, amelynek megsértése soha nem tűrhető el, a Szocialista Internacionálé úgy véli, hogy az ENSZ olyan fórum, amely számára továbbra is előjogot kell biztosítani. Ismét felszólítja a hozzá tartozó pártokat, hogy erősítsék e nemzetközi szervezetet és különösen speciális képviselőit, például az UNESCO-t, a FAO-t, az UNCTAD-ot, az ILO-t stb., továbbá az általuk irányított fejlesztési és szolidaritási programokat, hogy még hatékonyabb eszközei legyenek az államok közötti tényleges együttműködésnek, amely végső soron a béke elengedhetetlenül fontos feltétele.

A közel-keleti válság folytatódása nemcsak a térség békéjének kihatásait veszélyezteti, hanem a Kelet és Nyugat közötti enyhülés haladását is. A Szocialista Internacionálé kifejezi elégedettségét azzal kapcsolatban, hogy Izrael csapatszétválasztási megállapodásokat írt alá Egyiptommal és Szíriával, és legfőképpen, hogy 1975. szeptember 1-én Izrael és Egyiptom ideiglenes megállapodást köt.

A Szocialista Internacionálé hangsúlyozza: nagyon fontos biztosítani, hogy Izrael és a vele szomszédos államok békeszerződése a felek közötti tárgyalásokon és megállapodásokon alapuljon, a Biztonsági Tanács 242. és 338. sz. határozataival összhangban, és ne kívülről kényszerítsék rájuk a megállapodást. Javasolja tehát, hogy újra hívják össze a genfi békekonferenciát a két fent említett határozat és eredeti meghívólevél alapján.

A Szocialista Internacionálé elismeri és tiszteletben tartja valamennyi nép jogát az önrendelkezésre és arra, hogy békében élhessen, biztonságos és elismert határok között.

A Szocialista Internacionálé a közel-keleti fegyverkezési verseny kiszélesedése miatt aggódva felszólítja az érintett feleket, hogy haladéktalanul kezdjenek tárgyalásokat a fegyverzetek csökkentéséről.

A békét Dél-Afrikában is veszély fenyegeti. Noha nagy előrelépések történtek a kontinensen, a szabadságért és a fejlődésért vívott harcot még nem nyerték meg. Afrika gazdasága ki van szolgáltatva a fejlett nemzetek önös gazdasági érdekeinek. Afrikaiak milliói élnek még gyarmati uralom alatt, és a szabadságért vívott küzdelmük a nagyhatalmi vetélkedés színtere lett.

A Szocialista Internacionálnak a valóban független Afrikáért kell síkraszállnia, amely mentes bármiféle uralomtól. Az afrikai népeknek nem szabad nagyhatalmi konfrontáció eszközeivé válniuk. A kapott gazdasági segítségnek nem szabad alárendelni őket más országok gazdasági érdekeinek vagy politikai megfontolásainak. Fel kell számolni a gyarmati uralom utolsó maradványait is. S ami a legfontosabb, nem lehet béke Afrikában, amíg az apartheid bűnös doktrínáját ki nem iktatják.

Nem lehetünk semlegesek a Dél-Afrikában most folyó és soron következő küzdelmek iránt. A kizsákmányolók és a kizsákmányoltak között nincs középút. Azon kell munkálkodni, hogy megszűnjön az a rendszer, amely önmagában véve bűnös és veszélyezteti a békét. A Szocialista Internacionálé támogatja azokat, akik alternatív struktúráért küzdenek. A status quo ellen irányuló fő erő maguknak a dél-afrikai népeknek a küzdelme lesz.

Az egész dél-afrikai helyzet kulcsa maga Dél-Afrika. A Szocialista Internacionálé ellenzi az apartheid-rendszert és szorgalmazza, hogy Dél-Afrikában megvalósítsák az általános választójogot. A nemzetközi munkásmozgalom ehhez nagymértékben hozzájárulhat.

Felszólítjuk az összes kormányokat, szakítsák meg egészségtelen kapcsolatukat az apartheiddel. Ennek magában kell foglalnia: a felszabadító mozgalmak megsegítését, annak kezdeményezését, hogy az ENSZ hozzon kötelező gazdasági szankciókat Dél-Afrika ellen, és tiltsa meg az olyan berendezések Dél-Afrikába irányuló exportját, amelyek növelik az ország katonai erejét.

A Szocialista Internacionálé hasonlóképp amellet van, hogy többségi kormányzat jöjjön létre a független Namíbiában. Elismeri, hogy a fő erő, amely ezt el fogja érni, maga a namíbiai nép, de elsődleges prioritást kell adni a namíbiai felszabadítási mozgalom, a SWAPO támogatásának.

Zimbabweban (Dél-Rhodesiában) a Szocialista Internacionálé határozottan támogatja az általános és egyenlő választójogon alapuló többségi kormányzat elvét, és reméli, hogy ez nagyon rövid időn belül elérhető.

VII. A szocializmus és az emberi jogok

A Szocialista Internacionálé elvileg elkötelezte magát az alapvető egyéni jogok védelmére, és úgy véli, hogy csupán a demokratikus szocializmus képes eleget tenni az emberiség legfontosabb törekvéseinek.

Csupán a demokratikus szocializmus védelmezheti és szavatolhatja az emberi jogokat és csökkentheti a kolonializmus következményeit, az apartheid, a fajüldözés és a faji megkülönböztetés székényét.

A nemzetközi szocialista mozgalom ezért visszautasítja mind a nemek szerinti, mind a vallási és faji alapon történő megkülönböztetés bármely formáját, mert az ellenkezik természetével és ideáljával.

Mindenekelőtt visszautasítja a politikai és gazdasági uralom olyan megjelenési formáit, amelyek sok országban még mindig érintik a nők státusát és akadályozzák igazi emancipációjukat.

A Szocialista Internacionálé végül minden formájában elítéli a terrorizmust, amelyet a politikai tevékenység eszközeként alkalmaznak akár kormányok, akár politikai mozgalmak. A terrorizmus sohasem oldotta meg a társadalmi vagy gazdasági konfliktusokat, csupán hiábavaló erőszakkal növeli az igazságtalanságot.

A mai világban a kapitalizmus és a kommunizmus továbbra is az elnyomás kiterjedt formáit fejezi ki a modern társadalomban. Mindkettő feláldozza a demokratikus jogokat és a polgári szabadságjogokat, amikor arra törekszik, hogy az uralkodó osztály nyereséghez jusson és megvédje jogait, és amikor a teljhatalmú bürokrácia előjogainak fenntartását szolgálja.

Azon népek számára, amelyek függetlenségüket próbálják elérni vagy megszilárdítani, azoknak az embereknek a számára, akik szabadságukért, alapvető jogaik tiszteletben tartásáért, az egyenlőtlenség és mindenfajta elidegenedés megszüntetéséért harcolnak, a kapitalizmusra és a kommunizmusra csupán egyetlen alternatívájuk van, a szocializmus.

Nemzetközi gazdasági szolidaritás

A tervezés nélküli szabadpiaci tőkés gazdasági rendszer, amely a világ legnagyobb részén uralkodik, száználmas módon nem tud harmonikus gazdasági megoldásokat biztosítani a nemzetek között, vagy megfelelő életszínvonalat az emberiség számára, legfeljebb az emberek egy csekély részének. Ennek következtében olyan helyzet alakult ki, amelyben a csere, az elosztás és a fogyasztás gépezete túlságosan lassan fejlődik ahhoz, hogy lépést tudjon tartani a termelési eszközök és a technológia gyors fejlődésével. A következmény az, hogy a nemzetek között és mindegyik nemzeten belül nagyarányú, elfogadhatatlan egyenlőtlenségek vannak az életszínvonal tekintetében; a világszintén tanúi lehetünk a bőség közepette meglevő szegénység visszataszító látványának, a termelők milliói nem tudnak munkát találni, hogy előállítsák azokat a javakat, amelyek után elkeseredetten áhítoznak a fogyasztók százmilliói, de a megszerzés reménye nélkül. Ennek következménye nemcsak a gazdasági anarchia és az igazságtalanság, hanem a stabilitásra és a világbékére állandó veszélyt jelent az is, hogy a déli félteke kiéhezettjei irigy szemmel nézik az északi félteke gazdagságát.

A nemzetközi kapitalizmus nyilvánvaló kudarca arra mutat, hogy teljesen új módon kell megközelíteni a nemzetközi gazdasági problémákat, s hogy ez az új szemlélet, amely szakít a múlt elavult és diszkreditált módszereivel, csak a szocialista szemlélet lehet és kell, hogy legyen.

1. A fejlődés célja, hogy biztosítsa az emberek alapvető szükségleteinek kielégítését. Ezekhez az alapvető szükségletekhez egyebek

között hozzátartozik az élelem, a lakás, a ruházat, az egészség, az oktatás és a munka.

2. Nem fogadható el az olyan növekedési folyamat, amelyből csupán a leggazdagabb kisebbségnek van haszna és amely növeli, sőt védelmezi az egyenlőtlenségeket az országok között és azokon belül.

3. Elismert dolog, hogy a fejlődés koncepciója szélesebb értelemben nem korlátozódik egyedül az alapvető szükségletek kielégítésére.

A fejlődéshez hozzátartozik az alapvető nem anyagi célok elérése is, mint amilyenek a szólásszabadság, a vallásszabadság és mindegyik egyén joga ahhoz, hogy hozzájáruljon a saját és gyermekei jövőjének kialakításához saját társadalmán belül.

4. De az alapvető anyagi szükségletek kielégítése az az előfeltétel, amelyet elsősorban kell biztosítani, hogy az ember élvezni és hasznosítani tudja a szabadságot és a szellemi értékeket. Az emberiség minden rétegében az alapvető anyagi szükségletek kielégítése csupán radikális és energikus nemzeti és nemzetközi akcióval érhető el, amelynek alapja és forrása az új szolidaritás-érzet az egész emberi társadalomban.

5. E szolidaritás-érzetet ki kell terjeszteni a jövő nemzedékeire is. Következésképp a fejlesztés politikai irányvonalait oly módon kell kialakítani és megvalósítani, hogy Földünk erőforrásainak és a környezetnek ne okozunk károkat.

6. A gazdasági szolidaritás új, sürgető feladatának gyakorlatilag az emberi vállalkozás és a gazdasági kapcsolatok valamennyi területén ki kell fejlődnie mind a nemzetek között, mind azokon belül.

7. Így például azoknak az országoknak, amelyek privilegizált gazdasági helyzetben vannak, nagyarányú pénzüsségeket kell kedvező feltételek mellett átutalniok a kevésbé privilegizált nemzeteknek. Ezeknek az átutalásoknak olyan arányúaknak kell lenniök, hogy hatékonyan csökkentsék a világ különböző részei között meglévő egyenlőtlenségeket.

8. Tisztában vagyunk azzal, hogy egyedül a pénzügyi átutalások nem fogják megszüntetni a meglévő egyenlőtlenségeket.

9. Ezeket ki kell tehát egészíteni más intézkedésekkel a gazdasági és kereskedelmi politika, valamint a valutaügyek területén. Tisztában vagyunk azzal, hogy a piaci mechanizmus automatikus működése során valószínűleg nem jönnek létre az egyenlőség és az igazságosság feltételei. Ellenkezőleg, a legtöbb esetben tovább nő az erősebb hatalma és gazdagsága a gyengébbek rovására. Következésképp, a nemzeteknek készeknek kell lenniük arra, hogy megfelelő

módon kiigazító intézkedéseket hozzanak a gazdaság és a jövedelem nagyságú újrafelosztására.

10. Az ilyen intézkedéseknek hozzá kell tartozniuk az új nemzetközi gazdasági rendhez, amelynek létrejötte érdekében az első lépés megtörtént az ENSZ Közgyűlésének 6. és 7. rendkívüli ülészakán. Energikusan folytatni kell az arra irányuló erőfeszítéseket, hogy új nemzetközi gazdasági rend jöjjön létre a szolidaritás elvei alapján, felölelve az egész emberiséget.

11. Ahhoz, hogy teljesíteni tudjuk azokat a különféle feladatokat, amelyeket az új nemzetközi gazdasági rend fog ránk róni, és ahhoz, hogy megoldjuk a jelenlegi gazdasági problémákat, amelyeket a munkanélküliség, a stagnálás és az emelkedő árszínvonal okoz, az ipari országoknak késznek kell lenniük a gazdasági műveletekbe való közvetlen és hatékony beavatkozásra. A következő intézkedésekre lesz szükség:

- a produktív erőforrások teljes felhasználása, megfelelő beruházási hitel-, nyereség-, ár- és jövedelempolitika, hogy megfékezzük az inflációt és megszüntessük a társadalom különböző rétegei között a gazdaságban és a jövedelemben mutatkozó indokolatlan egyenlőtlenségeket;

- a gazdasági hatalom kiterjesztése az egész közösségre, és a munkahelyi demokratizmus kialakítása;

- jobb módszerek azoknak a tőkemozgásoknak és tranzakcióknak az ellenőrzésére, amelyeket a multinacionális társaságok folytatnak a határokon át;

- köztulajdon vagy ellenőrzés útján a kormányok széles körű beavatkozása a gazdasági vállalkozásokba, hogy a teljes foglalkoztatottság fenntartása mellett jobb lehetőségeket biztosítsanak a fejlődő országokból származó ipari termékek nagyobb importjára;

- az országok közötti kooperáció, hogy előmozdítsuk a kereskedelmet, biztosítsuk az egészséges gazdasági fejlődést és finanszírozzuk a különös nehézségekkel küzdő országok fizetési mérlegében mutatkozó deficiteket;

- a technológia és a műszaki ismeretek átvitele a fejlett országokból a fejlődő országokba.

12. A világméretű szolidaritás politikájának fontos részévé kell tenni az erőforrások és a környezet irányítását. Nemzetközi rendszereket kell tehát létrehozni a közös tulajdonban levő, a nemzeti hatáskörön kívül eső erőforrások kiaknázására. Ez vonatkozik különösképp az óceán és a tengerfenék óriási erőforrásaira. Az erőforrások közös igazgatásának fő céljává azt kell tenni, hogy igazságosan és méltányosan osszák el ezeket az erőforrásokat, olyan poli-

tika útján, amely fenntartja a természeti egyensúlyt és szolidáris a jövő nemzedékeivel.

13. A szolidaritás politikájával összhangban egyetlen államnak sem szabad különböző természeti erőforrásokból származó javait más államok ellen irányuló politikai vagy gazdasági nyomás eszközeként felhasználnia. Ellenkezőleg, valamennyi államnak határozottan arra kell törekednie, hogy nemzetközi megállapodások jöjjenek létre, amelyek az erőforrások egyenlő elosztását biztosítják az egész emberiség javára.

14. A szolidaritás elvét ki kell terjeszteni a tudomány és a technológia területeire; ezeknek szintén nagyobb mértékben kell az emberek alapvető szükségleteinek kielégítésére irányulniuk.

15. De a feladat nagyságára és bonyolultságára való tekintettel a nemzetközi akció, amely arra irányul, hogy világszerte igazságosabbak és egyenlőbbek legyenek a kapcsolatok, önmagában nem lesz sikeres, ha nem egészíti ki minden országban a belpolitika. A békét és az igazságosságot csak akkor lehet biztosítani és az emberiség jövőjét csak akkor lehet megtervezni, ha kölcsönhatásban vannak a nemzeti és a nemzetközi politikai irányvonalak, amelyeknek elsődleges célja a mindenkit érintő fejlődés, és amelyeknek alapja a mélységes szolidaritás és az együttműködés a természettel és a jövő nemzedékeivel.

16. Az összes kormányoknak és a Szocialista Internacionálé pártjainak ezért elsődleges célul kell kitűzniük azoknak a politikai irányvonalaknak a megvalósítását, amelyeket e nyilatkozat tartalmaz.

Latin-Amerika

A Szocialista Internacionálé sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy Latin-Amerikában terjed a katonai diktatúra. Ezek az elnyomó rezsimek szétzúzzák a politikai, kulturális és szakszervezeti szabadságjogokat és a szabad sajtót, bebörtönöztek és meggyilkoltak szakszervezeti aktivistákat és demokratákat.

E rezsimek intézményesítették a terror és a kínzás alkalmazását. Az is különös aggodalmat kelt, hogy emberek egyszerűen eltűnnek mind Chilében, mind Argentínában, s ez utóbbiban az eltűntek között Latin-Amerika különböző részeiről jött politikai menekültek is vannak. Az üldözés általános.

A chilei junta a közelmúltban bejelentette, hogy szabadon fogja engedni a politikai foglyok nagy részét. De tény, hogy ez csupán azokra vonatkozik, akiket fogva tartanak, nem pedig azokra, akiket

már elítéltek vagy akik bírósági tárgyalásra várnak. A Szocialista Internacionálé elítéli e kísérletet, amely nyilvánvaló komédia a nemzetközi közvélemény megbékítésére.

Az Argentínai Köztársaságban tízezreket tartanak börtönben tárgyalás nélkül, és még többeket tüntettek el koncentrációs táborokban. Legtöbbjük neve ismeretlen. De sokakat gyilkoltak meg halálbrigádok, amit később a gerillákkal való összecsapásoknak tulajdonítottak. Hipolito Sclari Irigoyent például elrabolták, később kiderült, hogy börtönben van. A Szocialista Internacionálé követeli szabadon bocsátását.

Latin-Amerikán belül Brazília az egyik kulcsfontosságú elem, s a Szocialista Internacionálé úgy véli, hogy itt helyre kell állítani az emberi jogokat, a törvény uralmát és a tényleges demokráciát, amelyet nagymértékben aláástak az utóbbi néhány évben. Évek óta az Egyesült Államok kormánya is fegyverzi, kiképz, támogatja a brazil hadsereget, hogy fontos szerepet játsszék Latin-Amerikában.

Nyilvánvaló, hogy a Szocialista Internacionálé és tagpártjai részéről az emberi jogok területén kifejtett nyomásnak pozitív hatása lehet. A Szocialista Internacionálé még nagyobb erőfeszítéseket fog tenni, hogy folytassa a régi kezdeményezéseket. E törekvés intenzívebb lesz, és ki fog terjedni az olyan rendszerekre, amilyenek Nicaraguában, Guatemalában, Haitin, a Dominikai Köztársaságban, Bolíviában, Uruguayban és Paraguayban vannak.

Emlékeztetni kell arra, hogy e diktatúrák gazdasága nem erős. A külföldi kereskedelemtől függ tehát, érzékeny bármilyen intézkedésre, amelyet kereskedelmi partnerei hoznak. A Szocialista Internacionálénak és tagpártjainak sürgősen alapos megfontolás tárgyává kell tenniük, hogy milyen esetleges gazdasági szankciók hozhatók a nem megfelelőnek ítélt rezsimek ellen. Ehhez hozzá kell tartoznia a segítségnyújtási programok, valamint a bank- és pénzügyi tranzakciók átértékelésének.

A Szocialista Internacionálé tagjainak meg kell érteniük és el kell fogadniuk azokat az okokat, amelyek miatt Latin-Amerika csatlakozik az új nemzetközi gazdasági rend megteremtésének követeléséhez. Venezuela és Mexikó különösen tevékeny ennek előmozdításában, amihez hozzátartozik a területi erőforrások nacionalizálása és helyreállítása. A Szocialista Internacionálé üdvözli a Latin-amerikai Gazdasági Rendszer (SELA) és a karib-tengeri kereskedelmi flotta megteremtését.

A Szocialista Internacionálénak aggodalmát kell kifejeznie az olyan kísérletek miatt, hogy létrehozzák a dél-atlanti katonai kooperációt egyrészt Brazília, Argentína, Chile és Uruguay, másrészt a

dél-afrikai fajüldöző rezsim között. A cél kettős: politikailag megerősíteni a rezsimeket és minden eszközzel elfojtani a szabadság és a demokrácia elérésére irányuló kísérleteket. Ennek következménye a béke további veszélyeztetése lenne. A helyzetet az is ki fogja élezni, ha nem fékezik meg e terület fegyverekkel és nukleáris technológiával való ellátását. A szocialista kormányokra különösen nagy felelősség hárul e tekintetben.

Az Egyesült Államok döntő szerepet fog játszani Latin-Amerika jövőjének meghatározásában. A Szocialista Internacionálé pártjainak ezért latba kell vetniük befolyásukat, hogy rávegyék az új kormányt, vizsgálja felül a latin-amerikai katonai diktatúrák irányában folytatott politikáját és a multinacionális társaságok tevékenységét. Remélnünk kell, hogy a felülvizsgálathoz hozzá fog tartozni Panama jogának elismerése a csatornaövezet feletti szuverenitásához. A Szocialista Internacionálé ezzel kapcsolatban pozitív lépésnek tekinti, hogy az Amerikai Államok Szervezete feloldja a Kuba ellen irányuló szankciókat.

A Szocialista Internacionálé újra megerősíti, hogy támogatja mindazokat, akik Latin-Amerikában a szabadságért és a demokráciáért küzdenek. Ígéretet tesz arra, hogy politikai és gazdasági eszközökkel növeli a megmaradt alkotmányos kormányoknak nyújtott segítségét.

A Szocialista Internacionálé folytatja arra irányuló politikáját, hogy segítse a térségben a gazdasági és a társadalmi fejlődést abban, hogy radikálisan újrafelosszák a javakat és elismerjék az emberi jogokat.

Socialist International Information 1976.

WILLY BRANDT BESZÉDE¹

A vancouveri kongresszus kétségkívül fontos helyet tölt majd be Internacionálénk történetében.

A szociáldemokrácia és a demokratikus szocializmus ma sokféle

¹ A beszéd a Szocialista Internacionálé XIV. kongresszusán hangzott el, amely 1978. november 3. és 5. között, a kanadai Vancouverban ülésezett. A kongresszus újra megválasztotta Brandtot a Szocialista Internacionálé elnökévé.

forrásból merit. Abban a tényben, hogy bizonyos regionális szükség-látókörűség kiküszöbölésére vállalkoztunk, nem annyira szervezési, mint inkább szellemi-politikai erőfeszítés jut kifejezésre.

Ehelyütt szeretném megragadni az alkalmat, hogy köszönetet mondjak mindazoknak, akik a két évvel ezelőtti genfi kongresszus óta segítségünkre voltak abban az erőfeszítésünkben, hogy új területeket hódítsunk meg. Mindannyiuk képviselőjében főtitkárunkat, Bernt Carlssont említeném meg. Együttal szeretném megköszönni Önöknek újraválasztásunkban kifejeződő bizalmukat.

Tokiói és szenegáli értekezletünk, Közel-Keleten és Dél-Afrikában járt küldöttségeink, latin-amerikai barátainkkal való néhány találkozásunk, s nem utolsósorban itt, Kanada nyugati partján tartott kongresszusunk azt mutatja, hogy komolyan vesszük azt az igényünket, hogy valóban Internacionálé legyünk.²

Ez nem jelenti azt, hogy nemzetközi párt vagyunk, vagy hogy azzá akarunk válni. Nem zárt társaság vagyunk, hanem független pártok közössége, amelyek képviselői úgy vélik, tanulhatnak egymástól, s közös erőfeszítéssel valami hasznosat érhetnek el.

Véleményem szerint találkozónk már akkor is gyümölcsöző lesz, ha a „béke” és a „fejlődés” közötti bonyolult kapcsolatot sikerül csak világosabbá tennünk, ahogy általános tervezetünk javasolja, vagy ahogy ez a kapcsolat jelenleg egyszerűen önmagát kínálja megvitatásra, amikor egyfelől aggodalommal gondolunk a fegyverkezési versenyre, másfelől gyötör a tudat, hogy millió és millió embertársunk a szó szoros értelmében éheznek.

Ismerjük a mondást: A háború az apja mindennek. Ma egy nagy háború következményei úgyszólván elképzelhetetlenek. Így tehát csupán a béke lehet apja mindennek.

Hacsak nekünk — és másoknak, akik politikai felelősséggel tartoznak — nem sikerül a béke megteremtésében segíteni ott, ahol még háborút viselnek, és a béke biztosításában ott, ahol új konfliktusok fenyegetnek, sohasem fogjuk elérni, amire a demokratikus szocialisták oly régóta törekednek: azt a világot, amelyben a szabadság, az igazság és a szolidaritás minden ember mindennapi életének része.

Azoknak az ellentéteknek a meghaladása, amelyeket mi leegyszerűsítve Észak és Dél ellentéteinek nevezünk, a békepolitika másik

² Az elmúlt években a Szocialista Internacionálé konferenciáit és pártvezetői értekezleteit — gyakran a napirendektől függetlenül is — a világ különböző tájain tartotta, és ezekre nem-szocialista pártokat is meghívtak, hogy ezzel is elősegítsék a mozgalom népszerűsítését.

minisztériója lett. Ez a politika magában foglalja embertársaink iránti kötelezettségeinket, s ugyanakkor jól felfogott önértékünket.

Ez természetesen szembeállít bennünket azzal a problémával, hogy mikorra lesz lehetséges a világgazdaság válságjelenségeinek kiküszöbölése és a nemzetközi kapcsolatok új alapjának megtalálása.

A fejlett ipari országokban ezenkívül arról is gondoskodnunk kell, hogy a szabad polgároknak növekvő részük legyen minden alapvető döntés meghozatalában, s így — a szociáldemokrácia elvei által vezérelve — képesek legyenek az emberhez méltó társadalom érdekében elkerülhetetlen technológiai változtatások kivitelezésében való részvételre.

Csak akkor felelünk meg ennek a kihívásnak, ha sikerül megállítanunk a fegyverkezési versenyt, és biztosítjuk a nagyarányú „fejlődést”.

Társadalmaink mind különbözőek. De egységesek vagyunk abban az erőfeszítésben, hogy olyan demokratikus rendszereket hozzunk létre, amelyekben nem a kívülről vagy a felülről kiadott rendelkezés, hanem a felelősségteljes önrendelkezés lesz a domináns társadalmi alapelv.

Minél konkrétabb lesz a béke és a fejlődés közötti kapcsolatról folytatott vitánk, annál világosabban azt fogja eredményezni, hogy aki nem egyforma hangsúlyt ad a két komponensnek, végül *semmit sem* fog elérni.

Beszédem központi témája a kelet—nyugati kapcsolatok helyzete lesz, hiszen a világban még mindig leginkább ettől függ a béke, és mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy ez milyen hatást gyakorol az Észak—Dél-problémára.

Az ENSZ által meghirdetett leszerelési évtized hamarosan véget ér. Ez idő alatt számos olyan szerződés és tárgyalás jött létre, amelyek jelentőségét nem kívánjuk lebecsülni. Egészében mégis meg kell állapítanunk: ebben az évtizedben példátlan szintre jutott a fegyverkezés.

Ha az emberiség komoly katasztrófák nélkül akarja túlélni a nyolcvanas éveket, nem folytathatja úgy, mint eddig. Képzeljük el, milyen következménye lenne a jelenleg évente 400 millió dollárt kitevő fegyverkezési kiadások reálértékben való megkétszereződésének vagy éppen megháromszorozódásának!

Az Egyesült Nemzetek ez év elején megtartott rendkívüli közgyűlése talán segítette megértetni az emberekkel a veszély nagyságát. A dolgok jelenlegi állása mellett a felelős hatalmaknak az egész világon fokozniuk kell erőfeszítéseiket, hogy a New York-i Záró-

nyilatkozat intenciói hatékony egyezményeket eredményezzenek. A genfi értekezletnek kiszélesített leszerelési bizottsággá való átalakítása az első lépés lehetne a helyes irányban. Franciaország részvételét üdvözölni kell. Azonban hamarosan további lépéseknek kell következniök: az idő döntő fontosságú tényező.

Például a nukleáris proliferáció problémája — amely nekem úgy tűnik néha, hogy eltűnt a nukleáris energia békés felhasználásáról folytatott vitából — nagyon hamar átfogó és szisztematikus választ fog igényelni.

A fegyverkezési politika területén különös felelősség terheli a két nukleáris világhatalmat. Felszólítjuk őket, váljanak a fegyverzetellenőrzés és a fegyverzetkorlátozás révén békességszerzőkké. Ennek a szerepnek az eddiginél megfelelőbben kell eleget tenniök.

Azok az erőfeszítések, amelyeket évek óta kifejtenek a stratégiai fegyverrendszerek korlátozása terén elérendő megegyezés érdekében — ami e két ország közötti fegyverkorlátozási politika lényegi pontja —, mindeddig csak korlátozott sikerrel jártak.

Nézzünk szembe a tényekkel; ott, ahol egyáltalán sikerült megállapodásra jutni — az időközben lejárt SALT—I megállapodás és a vlagyivosztoki egyezmény esetében —, ez csak úgy volt lehetséges, hogy egyúttal kölcsönösen megengedték egymásnak a fokozott fegyverkezést.

A SALT—II — aszerint, amit hallottunk róla — a Kelet és Nyugat közötti biztonsági helyzet valamelyes stabilizálódásához fog vezetni. Ezért ezt az egyezményt minél hamarabb meg kell kötni és ratifikálni.

Természetesen meg tudjuk érteni azokat, akik az utóbbi időben kételyüknek adtak hangot. De mindazoknak, akiknek érdemi döntéseket kell hozniok, tudatában kell lenniök azoknak a következőknek, amelyeket a tárgyalások kudarca okozhat.

Ennek megfelelően a világhatalmaknak, mihelyt lehetséges, tárgyalásokat kell kezdeniük egy harmadik SALT szerződésről, melynek végül is döntő mennyiségi és minőségi csökkentéseket kell eredményeznie anélkül, hogy más területeken kompenzáló megállapodásokat igényelne.

Szakértők rámutatnak, hogy nem annyira és nem ilyen kizárólagossággal bizonyos fegyverfajták korlátozására kellene koncentrálnunk, hanem inkább felhasználásuk lehetőségeinek korlátozására.

Ez nem többet és kevesebbet követel, mint politikai partnerséget a béke biztosítása érdekében, ami csak akkor érhető el, ha mindkét fél elfogadja, hogy a másik kész a békéért dolgozni. A szembenálló

fél jogos biztonsági érdekeit már nem lehet a saját biztonsági megfontolásokból és a saját tárgyalási pozícióból kizárni.

A SALT—II után különös jelentősége lesz a néhány éve tartó bécsi tárgyalásoknak, amelyek a haderők és a fegyverzetek Közép-Európában való kölcsönös csökkentésére és az ezekkel kapcsolatos megfelelő intézkedésekre irányulnak.

Az utóbbi időben e téren is van haladás. De újra meg újra sürgősen hosszú halogatás is tapasztalható, különösen azért, mert mindkét fél hajlamos arra, hogy annak hangsúlyozásával kezdje, ami elválasztja őket, lebecsülve az álláspontok közeledésének bármely nyilvánvaló jelét.

Mint tudják, a nyugati szövetség olyan egyezmény előkészítésén fáradozik, amely a paritásra és a kollektivitás elvének fenntartására törekedve mindkét oldalon a haderők és bizonyos fegyverek érzékelhető csökkentéséhez vezet. Ez annyiban ésszerű, amennyiben Európának a jelenlegi körülmények között olyan biztonsági egyensúlyra van szüksége, amely egyre valószínűtlenebbé tesz minden hirtelen támadást, így nyújtva nagyobb biztonságot mindkét fél számára.

Az év eleji bonni megbeszélések és az a tény, hogy a tárgyalások alatt a szovjet fél hajlandóságot mutatott a hagyományos haderők „körülbelüli” egyenlőségének megteremtésében való részvételre, valamint a nyugati szövetségesek legutóbbi közös kezdeményezése a fegyveres erők kölcsönös és kiegyensúlyozott csökkentésére és a keleti tárgyalópartnerek erre adott válasza sokunk szemében nagyon jelentősnek tűnik. Ugyanis mintha arra utalnának, hogy komoly kilátásunk van megfelelő egyezmény elérésére.

Igen elgondolkodtató azonban, hogy egyre inkább olyan fegyvereket fejlesztenek ki, amelyek sem a nukleáris világhatalmak közötti tárgyalásokon, sem a bécsi tárgyalásokon nem kerülnek szóba. Tehát növekszik a veszélye annak, hogy bár elérhetjük a csapatok és a fegyverzet bizonyos mértékű korlátozását, a fegyverkezés ugyanakkor más csatornákon keresztül nőhet.

Ezért kell minden fegyvertípusról tárgyalásokat folytatni, beleértve a kifejlesztés stádiumában levőket is. Ebben a vonatkozásban nem szabad olyan területnek lenni, amelyre nem terjed ki a meg egyezési kísérlet, hacsak nem akarjuk az enyhülés lényegét megsérteni. A SALT—II-t követően ezeket is be kell vonni a megvitatott témák körébe. A minőségileg új fegyverek kifejlesztésére vonatkozó politikai döntésnek nem kell automatikusan ezek gyártását eredményeznie, és a gyártás elhatározásának sem kell automatikusan az alkalmazáshoz vezetnie.

A leszerelés kérdései a két évvel ezelőtti genfi értekezlet óta döntő helyet foglalnak el erőfeszítéseinkben.

Az a figyelemre méltó válasz, amelyet Helsinkiben rendezett speciális konferenciánkra kaptunk, megmutatta, hogy elkötelezettségünk nem hatástalan. Az Iroda által májusban létrehozott Tanulmányozó Csoport érkezett arra a pontra, hogy a javaslatokat konkrét kezdeményezésekké dolgozza át. Nyomatékosan kérem Önöket, támogassák erőfeszítéseit, ahol csak lehetséges, és állandóan vegyék számba, mit tehetnek az egyes pártjaink az enyhülés és a leszerelés érdekében.

Az Európai Közösség parlamentjének küszöbönálló választási kampánya például azok számára, akik közülünk részt vesznek benne, különösen jó alkalmat kínál, hogy kimutassák a békepolitika iránti elkötelezettségünket.

A politikai enyhülés jelenlegi szintje nem lesz tartós, ha nem biztosítják be és nem egészítik ki katonai területen megkötött hatékony egyezményekkel. Mindannyiunknak feladata, hogy eleget tegyünk egy nagy történelmi örökségből fakadó elkötelezettségünknek.

Tévedés ne essék: az enyhülés politikája az elmúlt tíz év során néhány dolgot el tudott érni. És ehhez a szociáldemokraták is hozzájárultak.

A Kelet és a Nyugat közötti háborús konfliktus valószínűsége végül is viszonylag kisebb lett, s az európai határokat, amelyek mindig is különleges veszélyforrások voltak, ma annyira tiszteletben tartják, hogy senkinek sincs oka aggodalomra. Az egykori ellenségek közötti kapcsolatok normalizálódásának és kibékülésüknek küzdelmes folyamata már nem áll meg a vasfüggöny előtt. Az 1975 közepén — az Egyesült Államok és Kanada részvételével — megtartott helsinki európai értekezlet mindenki számára láthatóvá tette, hogy az együttműködés szándéka sok esetben erősebb, mint a konfrontáció tendenciája.

Másrészt riasztó visszaeséseket is láttunk az enyhülési folyamatban. Sok mindenről, amit biztosra vettünk, kiderült, hogy kényes palánta, amelyet egy éjszakai fagy is elpusztíthat.

Ezért az lesz a feladatunk, hogy a nyolcvanas években illúziók nélkül, de őszintén folytassuk módszeres erőfeszítéseinket az enyhülésért. Mindig meg voltam győződve arról, és most is úgy gondolom, hogy ennek a politikának nincs ésszerű alternatívája. Kinek okozna örömet, vagy kinek származna előnye abból, ha visszatérne a hidegháború a maga merevségével és veszélyeivel?

Egyre inkább nyilvánvalóvá válik, komoly hiba azt feltételezni, hogy a Kelet és a Nyugat közötti általános légkör megromlása biz-

vást elfogadható anélkül, hogy ebből kockázat háramlana azokra a szükséges és lehetséges egyezményekre, amelyek minden érintett fél alapvető érdekeit hivatottak szolgálni.

Az enyhülési folyamatnak figyelemre méltó pszichológiai összetevői vannak, amelyek természetesen nemcsak Európára, Észak-Amerikára és a Szovjetunióra vonatkoznak. Közéjük tartoznak a humanitárius kérdések és különösen annak belátása, hogy bármely kétel a politikai irányvonal folytonosságát illetően veszélyes hatással járhat. Az egyenesség és a megbízhatóság különösen a külpolitikában nélkülözhetetlen erény.

Új, további bizalomra van szükség, amely számításba veszi az érdekek és meggyőződések különbségeit. Ezért mindenkinek, akinek fontos szerepe van az enyhülésben, meg kell próbálnia elkerülni a terméketlen provokációs politikát. Ellenkező esetben az ilyen magatartás önmagát hozhatja lendületbe, ami a veszélyes konfrontáció időszakába vethet vissza bennünket.

A biztonsági és együttműködési értekezlet — amelyet akkor is és később is lebecsültek — mérföldkő volt Európa és a kelet—nyugati kapcsolatok történetében. Nem kell azonban arról győzködnünk magunkat, hogy minden aláíró állam kötelezte magát a nyugati demokráciákhoz hasonló politikai rendszerek meghonosítására.

Az alapvetően különböző politikai rendszerek ellentéte — az állítólagos vagy tényleges hatalmi érdekek ellentétéhez hasonlóan — nem oldható meg egyszerűen formulákra alapozott kompromisszumokkal. Sem ráolvasással. A szuverenitás tiszteletben tartása és a más nemzetek — azaz a dolgok mai állása szerint az egyes nemzeteket így vagy úgy képviselő kormányok — belügyeibe való beavatkozásról való lemondás a helsinki záróokmány alapvető alkotórészei közé tartozik.

Mégis érdemes a közös érdeklődésre számot tartó konkrét kérdésekről tárgyalni, és az emberek számára könnyítéseket harcolni. Saját hazám példáján látható, hogy az elmúlt néhány évben lehetséges volt sok emberi lény életét megkönnyíteni.

A nemzetek nyitottak minden olyan érvre, amely megmutatja nekik, hogy az enyhülésre való törekvés a béke érdekében és a népek javára végzett realista és állhatatos munkát jelenti.

Fáradhatatlanoknak kell lennünk annak a ténynek a megvilágítására irányuló erőfeszítéseinkben, hogy az enyhülés, ha helyesen fogják fel, minden különbség ellenére közös érdek, s ha helyesen törekszenek rá, minden érintettnek javára fog szolgálni. További érzékelhető haladás e cél felé a gyakorlati politikában sokkal többet segít, mint bármilyen szép beszéd.

Kétségtelen, hogy az európai értekezlet első utódértekezlete ez év márciusában Belgrádban egyáltalán nem volt ragyogó siker, inkább csak mérsékelt. Épp ezért el kellene gondolkodnunk azon, hogyan készíthetnénk elő jobban a Madridban 1980-ra tervezett második felülvizsgáló értekezletet. Nagyrészt értelmetlen vitákkal semmit sem érünk el.³

Az 1980-as tárgyalások előkészületei szempontjából igen hasznosak lehetnek azok a konkrét viták, amelyek Belgrád előtt és Belgrádban is lezajlottak. Jó szolgálatot tehetne egyébiránt, ha a madridi találkozót magasabb politikai szinten rendeznék meg. A hozzáértő tisztviselők iránti minden tiszteletünk ellenére ez is olyan alkalom, ahol politikai vezetőkre van szükség.

Hasznos lehet az a három szakértői találkozó, melynek megtartásáról Belgrádban egyeztek meg. Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet minden résztvevője továbbra is köteles eleget tenni a helsinki egyezmény záróokmányában lefektetett feladatoknak, még unilaterális és bilaterális intézkedések meghozatalánál is.

A gazdasági és technológiai együttműködés elősegítése az egyik példa. Egy másik példa a Földközi-tenger keleti medencéje békéjének stabilizálására irányuló erőfeszítés, s e tekintetben kifejezetten bátorítani szeretnénk azokat a politikai erőket Törökországban és Görögországban, akik barátaink.

Ezen erőfeszítések közepette nem szabad európai vagy atlanti kérdésekre szorítkoznunk. Tekintetbe kell vennünk a világ politikai térképén a posztkolonialista korszak kezdete óta végbement változásokat.

Helytálló ez az el nem kötelezett nemzetek csoportjának sok konstruktív kezdeményezésére is. Ezek a nemzetek segítenek kivédeni a szemben álló tömbök álláspontjainak megmerevedését. A Kínai Népköztársaság nyitottabb magatartása különös figyelmet érdemel. Egyikünk sem kívánja lebecsülni, amit ez az enyhülés és a nemzetközi együttműködés számára jelenthet.

Nem volt sikertelen a Szocialista Internacionálé arra irányuló erőfeszítése, hogy aktív szerepet játsszon az enyhülés elérésében.

Egy példát kiemelve, hadd emlékeztessem Önöket pártvezetőinknek és kormányfőinknek a múlt év elején megtartott amszterdami találkozójára, ahol Belgrádot illetően megpróbáltuk összhangba hoz-

³ A belgrádi értekezletet 1977. október 4. és 1978. március 9. között rendezték meg. Feladata volt, hogy megtárgyalja a helsinki záróokmány végrehajtását.

ni álláspontjainkat, és meggátolni a merev hozzáállások kialakulását.

Számos tagpártunk szintén folytatott közvetlen tárgyalásokat e cél érdekében Kelet-Európa felelős politikai erőivel. Ez egy másik olyan terület, ahol kicserélhetjük tapasztalatainkat. Igaz, e tekintetben Internacionálénk mint olyan, nem alkalmas tárgyalópartner. Ha az lenne, akkor szövetségünket, a meghatározottól eltérő jelleggel ruháznánk fel. De ez nem mond ellent annak, amit Tanulmányozó Csoportunknak javasoltunk megtenni a leszerelés tárgyában, nevezetesen azt, hogy gyűjtsön információkat Moszkvában és Washingtonban, az el nem kötelezett országok csoportjától és az NSZK főtítkárától, s minden hasznos értesülést foglaljon bele jelentésébe.

A következő években folytatjuk az enyhülés alapjának konszolidálása érdekében tett erőfeszítéseinket. Összhangba hozzuk az új kezdeményezéseket, és arra fogjuk felhasználni befolyásunkat, hogy világszerte hallhatóvá tegyük az értelem és a józan ész hangját.

A Kelet és Nyugat, valamint az Észak és Dél közötti kapcsolatok sokféle módon összefonódnak.

Az úgynevezett harmadik világ népeinek sorsa döntően attól függ majd, sikerül-e tovább csökkenteni a Kelet és Nyugat közötti feszültségeket, ily módon megteremtve a tartós nemzetközi béke nélkülözhetetlen előfeltételeit; sikerül-e megállítani a fegyverkezési versenyt, és az így felszabadult erőforrásokat bevonni a fejlesztés folyamatába; sikerül-e az eltérő politikai rendszerű nemzetek közötti gazdasági együttműködést kiterjeszteni, s ezt a hatékony észak—déli együttműködés szölgálatába állítani.

Ha minden ipari nemzet, történelmi tradíciójától és jelenlegi társadalmi berendezkedésétől függetlenül felelősséget érezne az Észak és Dél közötti kiegyenlítődésért, s ha ez a felelősségérzet tükröződne politikájában, megjavulnának az előttünk álló problémák megoldásának előfeltételei. Senkinek sem szabad azonban azzal próbálkoznia, hogy saját tétlenségét mások mulasztásaira való hivatkozással igazolja.

A Szocialista Internacionálé igyekezett konkrét formát adni az észak—déli kapcsolatok átalakítása céljából Genfben meghirdetett offenzívának. S tökéletesen meg vagyok győződve arról, hogy mostani vancouveri kongresszusunk fontos kezdeményezéseket tesz e tekintetben.

Nem akarom a kongresszust olyan felelősséggel terhelni, amelyet — néhány barátunkkal együtt — egy másik alkalommal magamra

vállaltam.⁴ Mint tudják, egy független bizottság elnökeként arra vállalkoztam, hogy a jövő év második felében az ENSZ főtitkárának — s egyúttal a kormányoknak és az érdeklődő nemzetközi közvéleménynek — jelentést terjesszek elő arról, hogyan lehetne gyorsabban előbbre jutni az észak—déli kapcsolatok területén, s ezáltal át-szervezni a globális gazdasági kapcsolatokat.

Egyfelől a folyamatban levő kormányközi tárgyalásokkal foglalkozunk; ezek a tárgyalások nem megfelelően haladnak. Másfelől a nyolcvanas évek és — ahol lehet — a 2000. év követelményeire kell komoly előkészületeket tennünk. Itt csak négy vezérfonalat szeretnék megemlíteni.

Először is komoly feladatunkul kell kitűzni, hogy segítsünk legyőzni az éhséget a világon az évszázad végéig. Ez minden bizonynyal lehetséges. Nem lesz azonban könnyű feladat: az elmúlt tíz évben az éhínségtől szenvedő emberek száma nem hogy csökkent volna, hanem még növekedett is.

A második feladatunk az, hogy a fejlett és a fejlődő országok érdekközösségét világosabbá tegyük, felhíva a figyelmet arra, hogy a szolidaritásra égető szükség van, a források átutalásának tekintélyes növekedésével együtt.

Harmadszor: a tapasztalat azt mutatja, hogy a második világháború után létrehozott intézményeket úgy kell továbbfejleszteni és átszervezni, hogy megfeleljenek a gyarmatosítás utáni korszakban felmerült érdekeknek.

Negyedszer: még ha az ENSZ nem tulajdonítana is elsőbbséget ennek a kérdésnek, akkor is alaposan kellene foglalkoznunk a fegyverkezés és a fejlődés közötti összefüggésekkel. Ha az emberiség el tudja kerülni és el is kerüli a katasztrófát a nyolcvanas években, szükségszerűen szembe kell néznünk azzal a kérdéssel, hogyan használhatjuk fel ésszerűbben az erőforrásoknak egyébként katonai célokra előirányzott részét.

Öröm számomra, hogy a harmadik világ számos részéből érkezett barátaink és vendégeink előtt mondhatom el ezt. Hadd biztosítsam őket nagyrabecsülésünk mellett aktív szolidaritásunkról is. Már itt szeretném megkérni őket arra, hogy hazatérve oda, ahol élnek és dolgoznak, adják át szívélyes üdvözlötünket.

A latin-amerikai és a karib-tengeri országokból érkezett barátainknak szeretném tudomásukra hozni, hogy érezzük, e kontinensnek abban a részében mélyreható változások mennek végbe. A katonai despotizmus és a szabadság elnyomása kétségkívül alkalmatlan

⁴ Brandt az Észak—Dél Bizottság elnöki tisztségének elfogadására utal.

eszköz országaik problémáinak megoldására. Szeretnénk hasznos társaik lenni abban az erőfeszítésükben, hogy megnyissák népeik előtt a demokráciához és a társadalmi stabilitáshoz vezető utat. He-lyénvaló emlékeztetnem Önöket arra, hogy az a mód, ahogy Wa-shington befolyását érezteti, bizonyos fokig még mindig fontos.

Különösen érdekelték vagyunk abban, hogy javítsuk kapcsolatainkat az ázsiai és a csendes-óceáni országok hatalmas térségeiben mű-ködő, hozzánk hasonló gondolkodású csoportokkal. Még sokat kell tanulnunk; és közülünk sokan szeretnének részesedni azokból a ta-pasztalatokból, melyeket egy oly változatos és gazdag kulturális örökségből vontak le. Ez természetesen nemcsak Indiára és a többi nagy nemzetre áll, hanem a kevésbé nagy és a kisebb nemzetekre is. A tokiói konferencia nyomán reméljük, holnap esti ülésünk azt fogja éreztetni velünk, hogy haladtunk valamennyit előre.

Afrika államaiban az emberek már jobban tudják, vagy reméljük, hamarosan tudni fogják, hogy támogatjuk függetlenségüket, hogy teljes mértékben méltányoljuk a leereszkedő hozzáállás iránti ellen-szenvüket, s hogy üdvözljük arra irányuló erőfeszítéseiket, hogy a sok külső beavatkozás ellenére önállóan birkózzanak meg prob-lémáikkal. Alapos okokból állapítja meg az előttünk fekvő határo-zati javaslat, hogy Afrikát mentesíteni kell a hatalmi-politikai ver-sengéstől.

Meg fogják érteni azt a kívánságomat, hogy kiegészítő észrevételt tegyek a dél-afrikai térségben kialakult helyzettel kapcsolatban. Mostanság nem nyíltott lehetőség Namíbia és Zimbabwe felszabadí-tására a gyarmati elnyomás alól, és arra, hogy biztosítsák számukra a független államok közösségéhez vezető utat. Magában Dél-Afriká-ban egy idejétmúlt rezsim megkísérli a faji diszkrimináció rendsze-rének kiterjesztését. Aki ragaszkodik közös értékeinkhez, nem ma-radhat tétlen, amikor az emberi jogokat nyíltan és rendszeresen semmibe veszik.

A változtatás szüksége oly sürgető, s afrikai barátaink türelme annyira elfogyott, hogy csak abban az esetben lehet elkerülni a ha-talmas arányú összeütközést, amely az egész térség lakossága szá-mára elkerülhetetlenül pusztító következményekkel járna, ha a vi-lág közösségének együttes akciója foganatosít gyors intézkedéseket a békés változás érdekében. Namíbia esetében az Egyesült Nemze-tek megállapodtak abban a tervben, melynek értelmében az ENSZ felügyelete mellett a jövő év közepéig megtartandó szabad válasz-tások útján kell a függetlenséget elérni. Azonban Dél-Afrika nem volt túlságosan készséges e pragmatikus javaslat vonatkozásában.

Ezt a tervet mégis folyamatosan meg kellene valósítani. Namíbia a fennálló konfliktusok átfogóbb megoldásának modelljévé válhatna.

A másik aktuális kérdés, melynek kommentálása elvárható tőlem, a közel-keleti béke megteremtésére jelenleg kifejtett erőfeszítésekből fakad.

Szeretném kifejezni sürgető reményemet, hogy a szervezett békéhez vezető ösvényt, melyet Egyiptom és Izrael közösen választott, végig is fogják járni — felelősséggel, eltökélten és a lehető legkevesebb idő elvesztegetése mellett. Ahol csak bátorításunk és támogatásunk hasznos lehet, nem szabad azt megtagadnunk. Tudatában vagyok mindazon tényezők fontosságának, amelyek a térség arculatát formálják, és meg vagyok győződve arról, hogy kielégítő megoldást fognak találni a palesztinai arabok jogos érdekeire is. Mind a konfliktus közvetlen szereplőinek, mind a közvetve érintetteknek fel kellene ismerniük, hogy a zűrzavart el kell kerülni; és micsoda felszabadulást jelent majd, ha a következő néhány év folyamán ez a politikai tűzfészek a jószomszédi kapcsolatok és a békés együttműködés térségévé alakul át.

Továbbra is tudatában vagyunk annak a ténynek, hogy mindennek, ami kapcsolatban van az Észak—Dél- vagy a Kelet—Nyugat-problémával, egyúttal köze van az emberi jogok megvalósításához is.

De rossz mércét alkalmaznánk, azaz túlságosan európai és észak-amerikai mércét, ha az individuális emberi jogokért kifejtett jogos és szükséges erőfeszítéseink során figyelmen kívül hagynánk a szociális emberi jogok ugyanolyan súlyos problémáját. Aki a teljes nyomornak van kitéve, csak kisebbségi érdeket láthat más emberi jogokban.

A demokratikus szocializmus támogatja a szabadság követelését, és elősegíti az emberi jogok megismerését. Továbbra is felemeljük szavunkat, ha embereket kínoznak meg, különösen akkor, ha közben a szocializmus nevével élnek vissza.

Sokan tettek szert közülünk keserű tapasztalatokra. Nincs szükségünk külön leckékre az iskola befejeztével. Ezért nem fogunk engedni a csábításnak, hogy az emberi jogokról folytatott vitát olyan dobba fokozzuk le, amelyet egészen különböző céllal lehet verni.

Jó lenne, ha a hamis hangok nem tántorítanának el bennünket attól a hitünktől, hogy a konstruktív béke- és fejlesztési politikára való törekvés a legjobb módja annak, hogy az egész világon segítsünk az embereknek jogaik biztosításában. Ebben mi is egyetértünk az Egyesült Államok elnökével.

Alig két évvel ezelőtt spanyol barátaink még féllegális viszonyok között dolgoztak; azóta országukban a legerősebb politikai erővé

váltak. Két évvel ezelőtt még néhány indiai barátunk is börtönben ült, s most nehéz körülmények közepette a kormányzás felelősségében osztoznak. Genfben Pena Gomez sürgető felhívást intézett hozzánk hazája jövőjének ügyében; időközben a Dominikai Köztársaságnak is szociáldemokrata elnöke lett.

Ezt nem azért mondom, hogy egy túlságosan ragyogó optimizmusnak hódoljak. Állandóan vizsgálunk. S csak akkor vizsgálunk jól azok előtt, akiket ebben a pillanatban üldöznek és kínoznak, ha állandóan megmutatjuk, hogy jelen vagyunk.

A következő években független pártokból álló közösségünket az eddiginél is alkalmasabbá kívánjuk tenni arra, hogy a gondolatok és a tapasztalatok eredményes cseréjének keretétől szolgáljon.

Egy jól ismert mondást módosítva: a nemzetközi együttműködés sokkal fontosabb annál, hogy egyedül a kormányokra bizzuk. De nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy sok barátunk viseli ma a kormányzás felelősségét. Akik nem tudtak eljönni ide, üdvözlétüket küldték — és mi őszintén viszonzozuk.

Törekednünk kell közösségünk azon szerepének erősítésére, amelyet mint vonzó vitapartner tölt be a világ különböző részeiben — így többek között az Egyesült Államokban — működő és tapasztalataink iránt érdeklődő pártok és mozgalmak körében.

Nem szabad misszionáriusi munkára vállalkoznunk, inkább fogékonynak kell lennünk azok gondjaira és problémáira, akik más feladatok mellett dolgoznak, mint közülünk legtöbben. Ennek azt is magában kell foglalnia, hogy készek vagyunk elfogadni és figyelembe venni a bírálatot.

Mindent meg kell tennünk azért, hogy folytassuk a genfi értekezleten elhatározott offenzívánkat. Mert ami két évvel ezelőtt igaz volt, az ma is igaz: a feszültség csökkentéséhez való sikeres hozzájárulás, az igazságosabb világgazdaság iránti aktív elkötelezettség, és az emberi jogokért való határozott és realisztikus kiállás — ezek a legjobb törekvéseink, melyekért együtt tudunk dolgozni, hogy elérjük azt, amire kongresszusunk általános tervezetében utalunk: a békésen fejlődő világot, melyben érdemes élni.

Vigyáznunk kell arra, hogy ne becsüljük túl erőnket. Többségünknek otthon is sok dolga van. Éppen ezért tanácsos lenne számba vennünk a kezdeményezéseket és találkozókat, hogy meggyőződünk arról, mit várhatunk magunktól.

Ráadásul egy másik nagy erőfeszítés is vár ránk, ha vállalkozunk rá: intenzív véleménycsere azokról az alapértékekről és alapelvekről, amelyek világosabb közös alapot nyújtának számunkra nemzetközi munkánkban.

E feladat igényessége és fontossága nem becsülhető le. Aminek elvégzését szem előtt tartjuk, az nem kevesebb, mint a demokratikus szocializmus *egész világra érvényes* interpretációjának megalkotása.

Úgy gondolom, nagyon óvatosaknak kell lennünk ebben a vitában, és nem szabad eltökélnünk, hogy a következő kongresszusunkon az eredményekről programszerű deklaráció formájában határozatokat hozunk. Remélem, ez a vita korunk sok nagy szellemét vonzza majd, beleértve azokat is, akik a fiatalabb nemzedék várakozásainak és kételyeinek adnak hangot. Ez a vita önmagában is legalább olyan fontos lehet, mint a kimenetele.

Végül is nem lenne olyan rossz kilátás, ha azt mondhatnánk: a nyolcvanas évek kemény munkája után a kilencvenes éveknek a világméreteken fejlődő szociáldemokrácia évtizedének kell lenniük.

Az alapelvek 1951-es frankfurti deklarációja óta a világ sok területe radikálisan megváltozott körülöttünk. Valóban olyan kihívásokkal nézünk szembe, amelyekről nem sokat tudhattunk harminc évvel ezelőtt.

Én természetesen nem tudom felvázolni itt Önöknek a javasolt vita struktúráját. De szeretnék megemlíteni néhány olyan kérdést, amely a fiatalok gondolkodásában fő helyet foglal el:

Mit kell tennünk és mit tudunk tenni, hogy felülkeredjünk azon a mélyen gyökerező strukturális válságon, amelybe a világgazdaság került? Hogyan lehet olyan foglalkoztatási lehetőségeket teremteni, amelyek elég biztosak ahhoz, hogy a racionalizálások következő sorozatát is túléljék? Hogyan tudjuk még a természeti környezetünket fenyegető veszélyeket ellenőrzésünk alá vonni?

Továbbá: sikerül-e megfelelő egyensúlyt teremtenünk a polgárok szabadságigénye és érthető biztonságigénye között? Mégpedig olyan korszakban, amelyben burjánzanak a bürokratikus szervezetek, terjed a politikai motivációjú erőszak, s amelyben az atom felhasználásából és az elektronika következményeiből a szabadságra nézve új veszélyek támadnak. Hogyan tudjuk ellensúlyozni az állampolgárok és az állam közötti fokozódó elidegenedést, még ha az utóbbi demokratikus és törvényes is?

Egy másik kérdés: milyen hatással lesznek ránk az egyes olyan nagy pártokban végbemenő különböző fejlemények, amelyek továbbra is kommunistának hiszik magukat? Hogyan kell reagálnunk a szociális orientációjú liberalizmus egyes országokban való feltűnésére és a kereszténydemokrata pártok bizonyos részeiben mutatkozó progresszív tendenciákra?

Nyilvánvalóan könnyebb lesz szembeszegülnünk azoknak a ké-

tes jellemeiknek az Internacionáléjával, akik még mindig reakciós és elavult gondolati sablonokban gondolkodnak, s akik nem várhatják tőlünk, hogy kövessük őket a politikai süllyesztőbe.

Közülünk sokan tudják, hogy nehéz lesz a fiatalabb nemzedék súlyos kérdéseire akár csak félig is kielégítően válaszolni. Előre gyártott megoldások valóban nincsenek.

Ezért nagyon fontos, hogy az alapvető kérdésekkel kapcsolatos véleménycserénk tükrözze majd azt a nyíltságot, amely mozgalmunkat legjobb napjaiban mindig is jellemezte. Mindig új ösztönzésekre van szükségünk.

Ezért kell nyitottá válnunk a világ különböző részeiben tevékenykedő minden olyan felvilágosult csoportosulás iránt, amely társadalmaink, a regionális tömörülések és a nemzetközi kapcsolatok központi problémáira a szabadságon és a társadalmi igazságosságon alapuló megoldásokat próbál találni. Ez különösen érvényes a harmadik világ különböző térségeinek szabadságszerető csoportjaira, akik azon vannak, hogy önálló társadalmi és demokratikus modelleket dolgozzanak ki.

A Szocialista Internacionálé feladata, véleményem szerint, hogy fáradhatatlanul világossá tegye: nem monopóliumunk az, ami igaz és helyes, hanem minden jószándékú férfival és nővel együtt akarjuk megtalálni a határainkon belül és kívül egyaránt tartós békéhez vezető utat, egy olyan békéhez, amely biztosítja az ember életét és fejlődését, és minden nemzetnek megadja az őt megillető helyet.

Socialist Affairs, 1978. december.

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ XIV. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATI JAVASLATA

1. Bevezetés

A Szocialista Internacionálé XIV. kongresszusa a demokratikus szocializmus pártjainak képviselőit hívta össze Vancouverben minden földrészről. A demokratikus szocializmus ma világméretű mozgalom, amely — a demokrácia, a szolidaritás és az igazságosság alapján — a béke és az egész emberiség fejlődésének megvalósítására hivatott.

Ez a kongresszus — az első, amelyet a Szocialista Internacionálé 1876 óta Észak-Amerikában szervezett — a demokratikus szocialista mozgalomnak e földrészen növekvő jelentőségét szimbolizálja. A kongresszus közvetlenül az utóbbi hónapokban Ázsiában és Afrikában megtartott nagyszabású összejöveteleket követi, ami az Internacionálé széles regionális és nemzetközi bázisának világos bizonyítéka.

A Szocialista Internacionálé munkája azoknak az erőknek a nyílt együttműködésén alapul, amelyek korunk nagy problémáival a demokratikus szocializmus haladó elveinek alkalmazása révén, a népszabadon kinyilvánított jóváhagyása mellett igyekeznek megbirkózni. Ezt a munkát mind a fejlett, mind a fejlődő országokban a világ minden szocialista és valóban haladó erejével folytatott állandó dialógus segítségével végezzük, a legszorosabb együttműködésben a szakszervezetekkel és a világ dolgozóinak más demokratikus képviselői szervezeteivel.

A Szocialista Internacionálé elkötelezte magát a politikailag, gazdaságilag és szociálisan igazságos világrend felépítése mellett. Az ilyen világrend lehetővé teszi minden ország teljes és szabad fejlődését, saját népük kívánságának megfelelően. Szoros kapcsolatban van minden nép önrendelkezési jogának elvével. Ezért a Szocialista Internacionálé a kisebbségek, a nők és az ifjúság jogainak aktív védelmére és elősegítésére törekszik. Szemben áll a rasszizmus minden formájával és a nemzeten belüli és a nemzetek közötti kizsákmányolással. Hiszi, hogy a fejlődés problémáira, a békét és a stabilitást fenyegető konfliktusokra a demokratikus szocialista elvek alkalmazásával lehet megoldást találni; ezeket az elveket csak a párbeszéd és az együttműködés révén propagálja.

Ezen a kongresszuson a Szocialista Internacionálé két átfogó és egymással összefüggő témát tanulmányozott és vitatott meg — a béke és a fejlődés témáját —, és több elhatározásra jutott a következő tárgykörökben:

1. Enyhülés és leszerelés
2. Új nemzetközi gazdasági rend és
3. Emberi jogok

A Szocialista Internacionálé felszólítja a tagpártokat és a társult szervezeteket — és a haladó erőket mindenütt —, hogy a jobb és biztonságosabb világrend felé való haladás érdekében dolgozzanak az ebben a tervezetben felvázolt célokért.

Az enyhülés fogalmát dinamikusan kell értelmezni, és nem a status quo fenntartásaként. Az enyhülés célja nem pusztán a Kelet és Nyugat közötti politikai konfrontáció intenzitásának csökkentése, hanem egy tényleges alap létrehozása is a konfliktusok békés megoldása számára, bárhol keletkezzenek is azok. Az a célja, hogy előmozdítsa az együttműködést a fejlődés és a kölcsönös érdekek keresésében.

Az enyhülés nem választható el a fejlődéstől. A világ társadalmi és gazdasági problémáinak nagysága ma azt követeli meg, hogy minden nemzet teljes mértékben a tartós megoldások elérésének szentelje figyelmét és erőforrásait, nem pedig terméketlen vitára. A történelem és a realizmus mégis arra utal, hogy konfliktusok továbbra is lesznek — a nemzetek között és azokon belül is. Az enyhülés igazi szelleméből az ilyen konfliktusok természetének oly módon való megváltoztatására irányuló folyamatos törekvés következik, hogy figyelmünket a haladás és az együttműködés lehetséges területeire koncentráljuk, és hogy módot találjunk a közvetítésre és a növekvő kölcsönös megértésre.

A helsinki záróokmány és a rákövetkező belgrádi értekezlet alapot teremtett az enyhülés irányába való jövőbeli fejlődés számára Európában. A következő, madridi értekezletre készülve semmilyen erőfeszítést sem kell sajnálnunk, hogy — türelemmel és figyelmen kívül hagyva a konkrét eredményekre az egyezmények minden elemében — biztosítsuk a már elért haladást.

A konfliktusok békés megoldása a realista kompromisszumok elfogadását és a nehézségek lépésről lépésre történő leküzdését igényli. Legyen szemünk előtt a jelenlegi közel-keleti béketörekvések példája. Azokat, akik ilyen kísérletbe fognak, nyíltan és határozottan támogatni kell.

Nem lehet igazi béke ott, ahol folytatódik a kolonializmus, a kizsákmányolás, a nemzetek és térségek ügyeibe való külső beavatkozás, miként Afrika esete mutatja. Afrikát mentesíteni kell a nagyhatalmi versengéstől.

Az igazságtalanság mindig fenyegetést jelent a békére. Az apartheid rendszer fenntartása Dél-Afrikában és törvénytelen rendszerek támogatása a dél-afrikai térség bármely részén komoly kihívás a világ közösségével szemben. Ugyanez vonatkozik a világ más részeinek diktatúráira. A békés fejlődés megköveteli, hogy mindenütt véget vessenek a bűnös rendszereknek.

A minden területen való fejlődés érdekében megvalósított állam-

közi regionális együttműködés nagymértékben elősegítheti az enyhülést. A Szocialista Internacionálé elkötelezi magát minden ilyen erőfeszítés aktív támogatása mellett. Nagy jelentősége van a kapcsolatok — például az Európa és Afrika közötti kapcsolatok — szabad és őszinte együttműködéssé való átalakításának a partnerség szellemében.

Az állandóan emelkedő katonai kiadások növekvő veszélyt jelentenek a békére és a fejlődésre.

Mindent meg kell tenni a stratégiai fegyverek korlátozásáról, a nukleáris fegyverek használatának betiltásáról és a nukleáris katonai technológia fejlesztésének megtiltásáról folytatott nemzetközi tárgyalások elősegítése érdekében. A nukleáris fegyverzetek Európában való csökkentésének és végül felszámolásának kérdése állandó politikai tevékenységet követel. Folytatni kell az erőfeszítéseket a hagyományos katonai technológia ellenőrzésére és a haderők kiegyensúlyozott és ellenőrzött csökkentésére. A leszerelési tárgyalásokat ki kell terjeszteni a „szürke övezetbe” tartozó fegyverekre is. Lépéseket kell tenni a bizalomerősítő intézkedések fejlesztésére. Teljes mértékben támogatni kell az ENSZ-nek a leszerelésre és a fegyverzetellenőrzésre vonatkozó kezdeményezéseit.

Jóllehet a nukleáris technológia békés felhasználása tekintetében nem helyes diszkriminációt alkalmazni, a fejlett nukleáris technológia átadása mégis félelmetes lehetőségekkel párosul. A Szocialista Internacionálé üdvözli az olyan fejleményeket, mint a Latin-Amerikát atommentes övezetté nyilvánító szerződés, valamint az Afrikai Egységszervezet és az ASEAN országai azon szándékának kinyilvánítása, hogy atommentessé tegyék Afrikát és Ázsiát. Ezeket a fejleményeket hasonlóakkal kell kiegészíteni minden más térségben is, különösen a Csendes-óceán déli részén, amit kísérleti területül használnak. A rövid távú gazdasági előny szempontjai nem növelhetik a nukleáris proliferáció kockázatát.

A hagyományos fegyverek és a hagyományos haditechnológia világkereskedelme nem folytatódhat úgy, mint jelenleg. Nemcsak a békét fenyegeti, hanem nagy mennyiségű erőforrást is elvon a gazdasági és szociális szükségletek halasztást nem tűrő területeiről. Égetően szükséges e piszkos kereskedelemnek — a legteljesebb informálásra alapozott — nemzetközi egyezmény útján való ellenőrzése.

Véget kell vetni a fegyverkezési versenynek. A fegyverzetkorlátozásról és a fegyverzetellenőrzésről nagyobb eltökéltséggel kell tárgyalni. Mindenekelőtt a közvéleménnyel kell megértetni minden országban, milyen súlyos kárt okoz a fegyverkezési helyzet a fejlődés és az igazságosság jövőjére nézve a világban.

Az el nem kötelezett nemzeteknek az enyhülés és a leszerelés egész területén — ahogy korábban az új nemzetközi gazdasági rend vonatkozásában — játszott pozitív szerepét el kell ismerni és bátorítani kell. E nemzeteknek alkalmuk van arra, hogy ezeken a létfontosságú területeken vezető szerepet játsszanak és világos példát mutassanak.

Végül a Szocialista Internacionálé úgy véli, hogy a fegyverkezési szektorból az erőforrásokat jelentős mértékben és tervszerűen át kell csoportosítani a fejlesztési együttműködés szektorába. Ily módon jönne létre a legfontosabb — és pozitív — kapcsolat az enyhülés és a fejlődés folyamata között. Az Internacionálé rámutat arra, hogy a világ fegyverkezési kiadásai jelenlegi szintjének csak öt százalékát pótlólagos fejlesztési segéllyé átcsoportosítva évente 20 milliárd dollárt tennének hozzáférhetővé.

3. Új nemzetközi gazdasági rend

A Szocialista Internacionálé elkötelezte magát az új nemzetközi gazdasági rend gondolata mellett, és elismeri, hogy ez a gondolat azoknak a mélyen gyökerező strukturális problémáknak és rendelkezéseknek a megoldására utal, amelyek — eltérő mértékben — minden nemzetet és térséget kínoznak. A világ gazdasági renden belül olyan mérvű az egymásra utaltság, hogy a fejlett és a fejlődő országok sajátos problémái károsan hatnak vissza egymásra. Például a fejlett országokban a munkanélküliség erősíti a protekcionista tendenciát, s ennél fogva újabb munkanélküliséget okoz a fejlődő országokban.

Az új nemzetközi gazdasági rendet úgy kell megtervezni, hogy gazdasági fejlődést és a gazdaság újraelosztását eredményezze az egész világon, az aktív internacionalizmuson alapuló szolidaritás új szellemét fejlesztve ki az egymásra utaltság tényéből. Az éhség és az alultápláltság, az egyenlőtlenség, az inség, a stagnálás, az infláció, a munkanélküliség, a szegénység és a környezetszennyezés problémáit lehetetlen egyes országok vagy országcsoportok önös akciója révén megoldani. Rá kell eszmélni, hogy minden népnek — mind a gazdag, mind a szegény országok népeinek — érdeke, hogy hatékony, világméretű megoldásokat találjunk.

A fejlett országokban lelassult a növekedés, és magas szintű munkanélküliség tapasztalható. Általános a pénzügyi bizonytalanság, és ez a gazdasági kapcsolatok megváltozásához vezet. A munkaerőn belül bizonyos csoportok különösen fenyegetettek: a nők, a vendég-

munkások, az idősebb munkások, a csökkent munkaképességűek, a fiatalok. A technológiai változás jelenlegi trendje sok szektorban és sok területen nehézségeket okoz. A gyorsan növekvő gazdagság hosszú periódusának szemmel látható befejeződése fokozza a szociális feszültségeket, és bátorítja a negatív és reakciós magatartásmódot.

A fejlődő országokban és különösen a legkevesbé fejlettekben a termelés nem érte el azt a szükséges minimális szintet, hogy fedezze az egyre növekvő népesség alapvető szükségleteit. A romló csere-árfolyamok, a tőkekiáramlás és az ipari bővítésnek az idegen magántőkétől való függése még mindig a független fejlődés alapvető akadályai. Az egyenlőtlen fejlődés és a nemzeti vagyon egyenlőtlen elosztása ezeken az országokon belül, a strukturális és egyéb munkanélküliség magas szintje, a közigazgatás és az infrastruktúra hiánya veszélyezteti a demokratikus intézményeket és a szocialista politikát.

Minthogy a fejlett országok új egyensúlyra törekcsenek gazdasági rendszereikben, főleg a teljes foglalkoztatottság elérését tűzve ki célul, teljesen új módon kell megközelíteni a fejlett és a fejlődő országok közötti alapvető kapcsolatot. Az egymásra utaltságot mint élettényt a világrendszerben végrehajtott alapvető változtatásnak kell visszatükröznie, melynek a következő irányvonalak mentén kell megtörténnie:

Az egész világot átfogó gazdasági kapcsolatoknak világos értékrendszeren kell alapulnia. Ezen értékek szempontjából központi jelentőségű annak elfogadása, hogy először: a fejlődés az emberek jólétével van összefüggésben, és nem a tőke vagy a technológia parancsaival; és másodsor hogy: a fejlődésnek az ember és környezete közötti harmónia megteremtéséhez is el kell vezetnie.

Ezeknek az alapelveknek a megvalósítása új politikát, koordinált tervezést és új intézményrendszert tesz szükségessé.

Politikai területen a Szocialista Internacionálé hangsúlyozza:

1. egy olyan új növekedési modell megvalósításának szükségességét, amely szoros kapcsolatban van minden térség kiegyensúlyozott fejlődésével, amely célirányosabb lesz és fogékonyabb a mai ember törekvéseire és a környezetvédelmi szempontokra, támogatja a nemzetek közötti szolidaritást, mindenki számára képes biztosítani a munkaalkalmat és az elemi szükségletek kielégítését;

2. a nemzetközi pénzügyi rendszert az instabilitás és a spekuláció elleni küzdelem, valamint a fejlődő országok sürgős kereskedelmi és gazdasági fejlesztési eszközeinek kielégítése érdekében meg kell reformálni;

3. néhány fejlődő ország eladósodásának szintje tűrhetetlenné vált, és erre a problémára gyors megoldást kell találni;

4. a nyersanyagok és az alapvető árucikkek világpiacát úgy kell megszervezni, hogy megfelelő készleteket biztosítson olyan áron, amelyek stabilizálják és növelik a szállítók tiszta bevételeit, és amelyek lépést tartanak az ipari termékek árszínvonalával;

5. a kész- és félkész termékek piacainak a fejlődő országok által való megközelíthetőségét állandóan garantálni kell;

6. a technológiát úgy kell fejleszteni, hogy egyaránt szolgálja a fejlett és a fejlődő országok érdekeit. Minden fejlődő ország számára lehetővé kell tenni, hogy önmaga határozza meg, milyen technológia legalkalmasabb szükségletei kielégítésére, és segíteni kell az ilyen technológia kifejlesztésében;

7. a fejlődő országoknak fokozottan kell olyan eszközöket szállítani (különösen tőkét és igazgatási szakismereteket), amelyekben hiányt szenvednek, hogy elháríthassák a növekedés akadályait. A fejlett országok állami vállalatainak, szövetkezeteinek és szakszervezeteinek növekvő szerepet kell játszaniuk ebben a folyamatban;

8. az energiaellátás hosszú távú védelme, az energia pazarlásának megakadályozása és az energia elfogadható árak mellett való hosszú távú biztosítása a tényleges gazdasági fejlődés egyik fontos előfeltétele. Különleges figyelmet kell szentelni az energiahányban szenvedő országok rendkívüli nehézségeinek.

E politika megvalósítása a világszintű döntéshozó testületek átszervezését fogja megkövetelni, hogy biztosított legyen a fejlődő és fejlett országok egyenlő részvétele.

Az intézményi fejlődés központi kérdése a multinacionális vállalatok ellenőrzése. E tekintetben kölcsönösen jóváhagyott szabályzatra van szükség, amely gondoskodik az ezeknek a szervezeteknek a felépítésére, összefonódottságára és tevékenységére vonatkozó információk maximális áramlásáról. A fejlett és a fejlődő országok kormányainak ellenőrizniük kell a multinacionális vállalatok saját területükön működő egységeit, hogy kiküszöböljék a monopolisztikus üzelmeket, valamint a helyzet önkényes és kompenzálatlan megváltoztatását. Alapvetően szükséges ehhez a regionális szintű együttműködés.

A szakszervezeteket és a szövetkezeti mozgalmat támogatni kell arra irányuló munkájukban, hogy olyan hatalmat építsenek ki, amely ellensúlyozza a multinacionális vállalatokat. A Szocialista Internacionálé teljes mértékben támogatja az Egyesült Nemzeteknek és más nemzetközi testületeknek a multinacionális vállalatok ellenőrzését célzó erőfeszítéseit. Mindenekelőtt a multinacionális válla-

latok minden olyan tevékenységét, amely a kiszípolyzással egyenlő — mint Dél-Afrikában —, el kell ítélni, megfelelő és hatékony szankciók alá kell vetni.

Az új nemzetközi gazdasági rend létrehozása (fejlett és fejlődő) a nemzetek közös erőfeszítését fogja megkövetelni. A Szocialista Internacionálé minden ilyen jellegű együttműködést támogat, a béke és a fejlődés megalapozását látja benne.

4. Emberi jogok

Az emberi jogok védelme, támogatása és kiterjesztése alapvetően fontos a demokratikus szocialista mozgalom számára. A Szocialista Internacionálé nagy figyelmet szentelt ennek a létfontosságú kérdésnek, és úgy igyekezett az emberi jogok ügyét előmozdítani, hogy mellőzte a szónoki fogásokat vagy a rövid távú politikai előnyökre való törekvést.

Az emberi jogok a legalapvetőbb emberi szükségletekből fakadnak. Az élethez, a munkához, a lakáshoz és a művelődéshez való jog — ma ezek mindegyikét megkérdőjelezi a világ különböző részein. Ugyanígy támadják sok helyen az alapvető polgárjogokat — a szabad véleménynyilvánítás jogát, az egyesülési és a gyülekezési jogot, a mozgásszabadság és a szabad politikai tevékenység jogát. A demokratikus szocializmus elkötelezte magát ezeknek az alapvető jogoknak elismerése, védelme és támogatása mellett. Alapul szolgáló gondolatunk, amelyet a Szocialista Internacionálé hirdetni igyekszik, az, hogy csak az alapvető emberi jogok kivívása felé való határozott közeledés vezet egy szabad és demokratikus politikai, gazdasági és társadalmi rendszer létrehozásához.

Az emberi jogok kérdése összekapcsolódik az enyhülés és a jobb világgazdasági rend keresésével. A béke és az igazi fejlődés csak akkor biztosítható, ha minden ember élvezi az öt emberi lényként megillető teljes jogait. A régi méltánytalanságok megszüntetése és az új igazságtalanságok kiküszöbölése egyaránt létfontosságú eleme az egész világra kiterjedő haladás átfogó stratégiájának.

Az emberi jogok támogatásának őszintének kell lennie, és semmilyen értelemben sem szabad a politikai haszonszerzés eszközévé válnia. Ez maga után vonja, hogy az emberi jogokért folytatott tevékenységet bizonyos alapelvekkel összhangban kell kifejezni:

— törekednie kell az összes, mind az individuális, mind a kollektív jogok támogatására és kiterjesztésére;

— ennek a tevékenységnek meg kell felelnie a népek és csoportok között, valamint a nemzeteken belüli szolidaritás alapelvének;

— minden ember életmódjának mind szellemi, mind anyagi szinten való megjavítására kell irányulnia;

— egyenlő intenzitással és hatékonysággal kell otthon és más országokban folytatni. Emlékeztetni kell arra, hogy az emberi jogokat nemcsak nemzetközi és nemzeti szinten sértik meg, hanem a közösségeken, sőt a családokon belül is, például a nők elnyomásával.

A világ sok részén a fennálló politikai vagy nemzetiségi ellentétek és összeütközések ürügyén sértik meg durván az emberi jogokat. Ez a sajnálatos tény is rávilágít, hogy milyen szoros kapcsolat van az enyhülés keresése és az emberi jogok támogatása között.

Jelenleg sok ország néz szembe a terrorizmus fenyegető veszélyével. Ezt a veszélyt szélsőséges csoportok keltik, amelyek olyan — gyakran esztelenül kegyetlen — erőszakos cselekedetekkel igyekeznek támogatásra szert tenni vagy nézeteiket elfogadtatni, amelyek egyszerre igazolhatatlanok morálisan, és hatástalanok politikailag.

A Szocialista Internacionálé úgy véli, hogy a terrorizmust az alábbiakkal kell legyőzni:

— a demokratikus eljárásmodok és intézmények megjavítására és kiterjesztésére való állandó törekvéssel;

— a társadalmi igazságosságért, a demokratikus jogokért és a békés egymás mellett élésért az egész világon folytatott lankadatlan küzdelemmel;

— a tömegtájékoztatási eszközök arra való ösztönzésével, hogy ne adjanak a terroristáknak és akcióiknak feltűnést keltő publicitást, józanul és tényszerűen tudósítanak mind a terroristák akcióiról, mind az ellenük hozott intézkedésekről;

— az alkotmányos és demokratikus alapelvektől való eltérésnek, vagy a polgári szabadságjogok megsértése megengedésének, vagy a szükségtelen ellenintézkedések alkalmazásának visszautasításával.

5. Befejezés

A Szocialista Internacionálé kongresszusa felszólítja a világot, hogy az emberiség előtt álló súlyos problémákat oldja meg a béke, a haladás és a partnerség szellemében; a szabadság, az együttélés és az együttműködés szellemében; a demokratikus szocializmus szellemében, amely igazi gazdasági és társadalmi fejlődést tud biztosítani minden nemzet és nép számára.

Socialist Affairs, 1978. december.

A szocializmus ma
Részlet

A Belga Szocialista Párt, amely a Quaregnon Chartában¹ lefektetett elvek szellemében szoros szálakkal kötődik a szocialista cselekvés folytatásához és a Szocialista Internacionáléhoz, szükségesnek érezte, hogy meghatározza cselekvésének vezérfonalát.

A demokratikus szocializmus minden ember számára egyenlő lehetőségeket óhajt az életben. Nemcsak az egyéni és a kollektív prosperitás a célja, hanem a társadalmi és kulturális fejlődés is.

A szocializmus a magántulajdon hajszolásán és az önérték támogatásán alapuló kapitalista értékrendszerrel egy olyan társadalom morális, szociális és kulturális értékeit szegezi szembe, amely már nem szenved anyagi szükségletet és nincs benne társadalmi egyenlőtlenség.

Ez egy eszmeáramlat, de lényegét tekintve kifejezi egy olyan társadalom felépítésének mai és holnapi vágyát is, amely új és mind igazságosabb alapokon nyugszik. A vágy megerősíti az alapelvet: a munka uralmát egy osztálynélküli társadalomban.

A PSB olyan társadalmat szeretne építeni, amelyben a társadalom minden tagja kollektívan dönt mindenről szükségletei szerint, és azért, hogy saját sorsát a kezében tartsa.

A szándékaiban és eszközeiben internacionalista szocializmus elválaszthatatlan a gazdasági, politikai és kulturális demokráciától.

Ezért utasítja el a szocializmus a magánkapitalizmust, az államkapitalizmust és a totalitárius rendszereket, amelyekben a döntés hatalma bizonyos személyek kezében van, és amelyek tagadják az ember jogait, például az önrendelkezés jogát.

¹ A Belga Szocialista Párt első programja —, 1885-ben fogadták el.

A) A kapitalizmus elutasítása

A szocialista mozgalom jelentős térhódítása ellenére a kapitalizmus továbbra is a kirívó egyenlőtlenségnek és diszkriminációnak teret biztosító kizsákmányoláson alapul.

Ez minden területen nyilvánvaló, különösen a jövedelem és a kulturális javak elosztásában, a létbiztonság, az oktatásból való részesedés és a földhasználat terén. Az egyenlőtlenség és a diszkrimináció különösen súlyos a gazdasági életben.

Így a profit kizárólagos hajszolása a természeti erőforrások féktelen kiszípolozásához és elpocsékolásához vezet, ami felborítja az emberi tevékenység és a természet közötti nélkülözhetetlen egyensúlyt. Túl gyakran láthatjuk a tudomány és a technika olyan alkalmazását, ami az egyensúlyt és az emberi faj fönntartását veszélyezteti.

Nem az a fontos, hogy a termelés szennyezi a folyókat, a tengereket, a légkört és a termőtalajt, hogy a tartalékok kimerülése fenyeget, hogy az ún. bőség társadalmában újból felüti fejét a szükség és az éhínség; ez ugyanis mindig a termelés maximalizálásából ered, amit a legolcsóbb munkaerővel, a fogyasztók felé pedig a legmagasabb árajánlatokkal akarnak elérni.

Ebben az esztelen pocsékolásban a kínálat nem az igényeket szolgálja többé; a kondicionált fogyasztó szolgálja a gyártót vagy a kereskedőt.

A kapitalista rendszer dehumanizálja a munkát, megfosztja a munkásokat annak lehetőségétől, hogy hallassák hangjukat és megértessék magukat. A termelési ráták, a teljesítmény, a túlórázás mind az élet minősége ellen hatnak, amihez pedig a munkásnak joga van. Azzal, hogy a kapitalista rendszer számára hasznot hajtó, de gyakran nélkülözhető vagy haszontalan individuális árucikkek élveznek elsőbbséget, a kapitalista rendszer mesterségesen hoz létre szükségleteket, amelyeket reklámmal és komoly hitelfelvételi lehetőségekkel serkent; ez aztán a közszolgáltatások (az egészségügyi ellátás, a kulturális és üdülőhálózat, a gyermekintézmények, a társadalmilag támogatott építkezések, lakónegyedek, tömegközlekedés) tűrhetetlen hiányaihoz vezet.

Ez a kizsákmányolás végzetesen hat a fejlődésre. Az iparilag fejlett országok és a fejlődő nemzetek közötti távolság nemhogy csök-

kent volna, de napról napra nő, a kapitalizmus pedig nem orvosolja azokat a regionális aránytalanságokat, amelyeket létrehozott.

A profithajszá elmélyíti az inflációt, ami a gazdagot még gazdagabbá, a szegényt még szegényebbé teszi.

Végül, a rendszer nem képes úrrá lenni a gazdasági válságon, ami növeli a munkanélküliséget, visszaveti a vásárlóerőt, és a hitelintézeteket pénzspekulációra ösztönzi. Röviden, olyan társadalmat szül, amely az emberekre egy korlátozott értékű életmódot kényszerít, megtagad tőlük minden, a munkájuk célját és társadalmi hasznosságát érintő valódi beleszólási hatalmat.

A kapitalista rendszer fejlődése elvezetett a multinacionális vállalatok létrehozásához, amelyek struktúrája jelentősen növeli a rendszer hatalmát, fokozott tőkekoncentrációt teremt és megsokszorozza nem csupán a munkások, hanem általában a fogyasztók kizsákmányolásának lehetőségeit is. Tevékenységük jelenti a legfőbb veszélyt azokra az államokra, amelyekben fiókvállalatokat alapítanak.

A zűrzavar nem a véletlen következménye, hanem a kapitalizmus elkerülhetetlen hatása, mivel nem hajlandó a gazdaságot az összesség szükségletének alávetni. Természetes azt követelni, hogy a közösség vállaljon magára egyre súlyosabb terheket (az infrastruktúra javítását, a szennyeződés elleni harcot, beruházást stb.), a rendszer azonban nem engedi meg, hogy a közösség gyakorolja a központi jelentőségű döntési hatalmat, helyette tovább folytatja a hatalom koncentrálását egy privilegizált kisebbség kezében. Ily módon folytatódik azok kizsákmányolása, akik munkájukból élnek azok által, akik a mások munkájából élnek.

B) Az emberiség pusztulásának állandó veszélye

A nukleáris háború, a folytonosan növekvő környezetszennyeződés, a népességrobbanás, a természeti erőforrások gátlástalan kimerítése pusztulással fenyegeti földünket.

C) Egy másik társadalom

Egyedül a szocializmus képes az emberiséget megóvni a szorongató veszedelmektől.

A szocialista párt nem hajlandó a ma társadalmába integrálódni. Minden ember számára szeretné biztosítani azt a gazdasági, társa-

dalmi, politikai és kulturális keretet, amely garantálni fogja teljes kibontakozását. A szocializmus minden területen messzemenő strukturális reformokat követel.

II. GAZDASÁGI DEMOKRÁCIA

A szocializmus gazdasági demokráciát óhajt, amelyben a döntés hatalmát a népi uralom gyakorolja annak érdekében, hogy a termelési tevékenységet az általános érdek és a társadalmi hasznosság irányíthassa.

A gazdasági demokrácia strukturális reformokat hoz magával, amelyek három alapelven; az államosításon, a tervezésen és az öngazgatáson alapulnak.

A termelési eszközök köztulajdonba vétele nem öncél és bizonyosan nem végcél. Különböző módokon jöhet létre. Mindenképp ki kell hogy egészüljön a minden szinten érvényesülő gazdasági demokrácia más formáival.

Ebben a perspektívában a szocializmus támogatja

a) azoknak az ágazatoknak vagy vállalatoknak az államosítását, amelyek döntően megszabják a gazdaság fejlődését vagy amelyek olyan mértékű hatalommal ruházzák fel tulajdonosaikat, hogy az megghiúsítaná a tervgazdaság funkcionálásáért felelős intézmények működését;

b) a kollektív és szövetkezeti szervezetek szorgalmazását;

c) az iparfejlesztésre vonatkozó közösségi kezdeményezéseket.

A köztámogatás minden formáját a közösségnek a vállalatvezetésben való részvételéhez és a tényleges munkásellenőrzéshez kell kötni.

Ezzel párhuzamosan ellenezni kellene minden, a közérdek védelmét gyakorló állami szektor magánszektorra változtatását.

Egy szocialista társadalomban a tervezés — legfontosabb területein — megkérdőjelezhetetlen, a terv végrehajtása rugalmas kell hogy legyen. Előkészítése pedig demokratikus és decentralizált, mentes minden technokratizmustól és bürokratizmustól...

A gazdasági demokráciának társadalmi demokráciához kell vezetnie. Ez a gazdasági tevékenység gyümölcseinek és a felmerülő feladatoknak az igazságos elosztását jelenti.

A szocializmus síkraszáll az egyénnek a pénz hatalma révén történő kizsákmányolása ellen és a társadalmi jogok primátusa érdekében:

- az anyagi térítés nélküli gyógyításért és megelőző egészségügyi ellátásért;
- a létbiztonság jogáért, amely mindenkit meg kell hogy óvjon a nélkülözéstől és meg kell hogy szabadítson az anyagi gondoktól;
- az egyenlő esélyek jogáért minden területen;
- a munkás személyiségét méltányoló foglalkoztatottság, nyugdíj és pihenés jogáért;
- az emberhez méltó lakókörnyezet jogáért.

A társadalmi demokráciának szolidaritáson alapuló, egalitáriánus társadalom felé kell törekednie, amelyben megszűnnek a kirívó jövedelem-egyenlőtlenségek. A legközelebbi jövőben a jövedelmek újraelosztását a társadalombiztosítás finanszírozási módjának átszervezése, a közszolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlődése és az adóztatás biztosítja. Így minden egyén igazságosan osztozik a társadalmi terhek vállalásából...

... A férfiak és a nők egyenlően vesznek részt mind a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális élet egészében, mind a családi életben. Ez a következőket foglalja magában:

- *a megkülönböztetés minden formáját kizáró oktatást és szakmai képzést;*
- *minden hivatás betöltéséhez egyenlő lehetőségeket;*
- *egyenlő esélyeket a teljes foglalkoztatottságban;*
- *a munkafeltételek és az előrejutási lehetőségek egyenlőségét;*
- *a társadalmi terhek és előnyök teljes egyenlőségét;*
- *a társadalmi juttatások kollektív jellegét;*
- *jogegyenlőséget ...*

A szocialisták számára a politikai demokrácia, vagyis a nép kormányzása a nép által az egyetlen eszköz a szabad, egyenlő, testvériségen alapuló társadalom megteremtésére.

A politikai demokrácia csak a gazdasági, társadalmi és kulturális demokrácia kíséretében teremthető meg. Ez a négy, egymástól elválaszthatatlan elem alkotja a demokráciát.

A szocialisták elutasítanak mindenfajta diktatúrát, minden abszolút hatalmat, amelyet egy ember, egy csoport, egy párt vagy az állam gyakorol.

A politikai demokrácia az általános választójogon, az emberi jogoknak és a népek önrendelkezési jogának elismerésén alapszik.

Ennek szellemében szükség van:

— *a politikai struktúrák egyszerűsítésére, hogy azok mindenki számára átláthatóak legyenek;*

— *a közhatalom erősítésére a kapitalista hatalom rovására;*

— *minden államon belül politikailag felelős regionális egységek szervezésére, amelyek minden olyan területen cselekvésre képesek, ahol az ő tevékenységük hatékonyabb, mint a központi hatalomé;*

— *az állampolgárokhoz közelebb álló strukturált helyi hatalom erősítésére;*

— *gondoskodni kell hatalom delegálásáról demokratikus módon létesített szupranacionális intézményekbe.*

A szocializmus nem utasít el semmilyen parlamentáris, szakszervezeti eszközt vagy tömegakciót, feltéve, ha azok tiszteletben tartják az ember személyes méltóságát.

A szocialisták elítélik az erőszakot.

Céljaikat békés eszközökkel kívánják elérni, ha garantálják a mások demokratikus jogait. De közvetlen cselekvéssel lehet és kell válaszolni az erőszakra, amikor az a jogokat és a vívmányokat fenyegeti...

Socialist Affairs, 1974. november—december

SZOCIALIZMUS: EGYENLŐSÉG SZABADSÁGGAL

Részletek

Először felteszem az alapkérdést: hogyan határoznánk meg a szocializmust? Nem oszthatjuk azt a tévhitet, hogy létezik valamilyen ideális szocialista társadalom, amely modellül szolgál, és amely bizonyos meghatározott reformok megvalósítása után megnyílik előttünk. Ha ilyen modelleket mutatnak nekünk, úgy kell válaszolnunk, ahogyan Simon Bolivar, a nagy szabadító, amikor — megtanulván a gyakorlati politika sok kemény leckéjét — átmeneti száműzetésben, 1812-ben megírta első nagy kiáltványát.

Ez a következőképpen hangzik: „Nem a törvények — melyekhez előjáróink fordultak — tanították meg őket a kormányzás gyakorlati tudományára, hanem a politikai tökéletesség elérését kutató néhány jószándékú látnok gondolta azt ki, amikor képzeletbeli köztársaságokat alkotott fantáziájában, feltételezván, hogy az emberi nem képes a tökéletességre. Így filozófusok lettek uralkodóink, filantrópok törvényhozóink, dialektikusok hadvezéreink és szofiszták katonáink.”

Tehát nem ébredünk majd egy nap hirtelen arra, miképp sok korai szocialista forradalmár naivul hitte és várta, hogy valami, amit „szocializmusnak” neveznek, az ablakon át megérkezett. Mivelhogy a „szocializmus” szó semmiképp sem egy egzakt leíró fogalom, amely egy sajátos múltbeli, jelenbeli vagy akár néhány ideológus fejében rejlő társadalmi struktúra jelentését foglalja magában. Inkább értékek, törekvések, alapelvek egy csoportját írja le, melyek megtestesülését a szocialisták a társadalom szervezetében szeretnék látni. Melyek ezek az értékek? Úgy vélem, lényegében a következők:

Először, megkülönböztetett figyelem a szegények, a megnyomorítottak és általában a hátrányos helyzetűek irányában, úgy, hogy amikor pénzeszközeink felhasználását mérlegeljük, kivételes elsőbbséget biztosítsunk a szegénység, a nyomorúság és a társadalom szennyének felszámolására.

Másodszor, hit az egyenlőségben. Egyenlőségen nemcsak az egyenlő lehetőségek meritórikus társadalmát értjük, amelyben a családi háttér vagy a genetikusan adottságok alapján szerencsés helyzetűek

¹ Anthony Crosland a Munkáspárt ideológusa és politikusa volt. Több könyve jelent meg a demokratikus szocializmusról.

egyenlőtlenül jutnak előnyökhöz. S nemcsak a jövedelmek egyszerű újraelosztását értjük rajta. Mi egy szélesebb értelemben vett társadalmi egyenlőséget akarunk, amely átfogja a tulajdon elosztását, az oktatási rendszert, a társadalmi és osztályviszonyokat, az ipari hatalom és privilégiumok kérdését — valójában mindazt, amit az „osztály nélküli” társadalom évszázados álma kegyelettel őriz.

Számunkra a baloldal és a jobboldal, a szocialisták és nem-szocialisták közötti választóvonal mindig a vagyon, a hatalom és az osztályhelyzet megoszlása kérdésében húzódott.

Harmadszor, a környezet feletti szigorú társadalmi ellenőrzés; hogy meg tudjunk küzdeni a városi élet robbanásig feszült problémáival; hogy meg tudjuk tervezni a közösség érdekében földjeink használatát; hogy csökkenteni tudjuk a magán- és a társadalmi kiadások közötti növekvő különbséget a környezetszennyeződés egész területén. (Ez is a társadalmi egyenlőség egyik szempontja, mint-hogy a gazdagok gyorsan tudnak maguknak jó környezetet vásárolni. A kevésbé jómódúak hasonló védelmére csak társadalmi cselekvés képes.)

Az eddigi lista nem feltétlenül teljes, de úgy gondolom, a hetvenes évek szociáldemokráciájának lényegét ez a három cél tartalmazza.

Szociáldemokrácia és kommunizmus

Miben különbözik hát a szociáldemokrácia a kommunizmustól? Két alapvető vonatkozásban.

Először az eszközökről és a célokról szóló tételben. Nevezetesen, a szociáldemokrácia visszautasítja azt a marxista tételt, hogy a szocializmus megköveteli a termelési eszközök, az elosztás és a csere államosítását, hogy ezektől függ, és valójában ez a meghatározójuk. A termelési eszközök tulajdona, véleményünk szerint, most nem az a kulcskérdés, ami egy társadalom lényegi kritériuma. A kollektívizmus, a magántulajdon, illetve a vegyes gazdaság mind összeegyeztethető az egyenlőség, szabadság, demokrácia, kizsákmányolás, osztályérzelmek, ipari demokrácia és gazdasági növekedés igen változatos mértékeivel. Épp ezért követhetjük céljainkat egy vegyes gazdaság keretei között, ahol a köztulajdon csak az egyik a számos lehetséges eszköz között, amelyekkel céljainkat elérhetjük. Sőt, tovább mennék. A vegyes gazdaság lényeges a szociáldemokrácia számára. Amíg ugyanis a köztulajdon egy köre természetesen szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a gazdaság fölötti nélkülözhetetlen ellen-

őrzést, addig a teljes állami kollektívizmus semmiképp sem fér össze a szabadsággal és a demokráciával.

Ez elvezet engem a szociáldemokrácia és kommunizmus közötti második és legalapvetőbb különbséghez — valójában áthidalhatatlan szakadékhoz —, nevezetesen ahhoz, hogy a szociáldemokrácia demokratikus. A szabadság, a demokrácia, és a törvényesség iránti mély elkötelezettség hitünk alapja. A szocializmusnak számunkra egyedül a szabadság és a képviseleti demokrácia keretei között van jelentősége.

A demokráciát, miként a múltban és várhatóan a jövőben, ma is veszély fenyegeti. A chilei kegyetlen események aggodalomteljes kétségeket ébresztettek a szocializmushoz vezető demokratikus út iránt Latin-Amerikában.² A közelmúlt fejleményei Indiában súlyos megrázkódtatást jelentettek a szociáldemokratáknak mindenütt a világon.³ Portugáliában a demokrácia és a diktatúra közötti egyensúly még mindig tragikusan bizonytalan és ingatag.

Még nincs egy hónapja, hogy Brezsnyev nyilvánosan támogatta a kemény vonal egyik hívét, Konsztantyin Zorodovot, aki azt az álláspontot képviseli, hogy a kommunista pártok és más pártok közötti mindenfajta együttműködés pusztán taktikai jellegű, és hogy a kommunista pártok sohasem veszíthetik el a munkásosztály feletti hegemoniájukat a forradalmi folyamatban.

Még Nyugat-Európában is erősen kételkednek az erős francia és olasz kommunista párt demokratikus szándékaiban. Néhány pesszimista pedig a lassú gazdasági növekedés és a gyors infláció együttes hatásától félti a demokráciát olyan társadalmakban, ahol a növekvő elvárások a vágyaknak heves követelésekké való átalakulásából fejlődtek ki.

Olasz kommunizmus

Szólni akarok Olaszországról, amelyet Portugália után Nyugat-Európában leginkább fenyeget a kommunizmus. Tévedés azt hinni, hogy az olasz kommunisták alapvetően különböznek más országok kommunistáitól. Különböznek stratégiájukban, stílusukban és talán a helyi kormányzásban elért kiemelkedően hatékony igazgatási ered-

² 1973. szeptember 11-én döntötték meg a népi kormányt és teremtették meg a katonai diktatúrát.

³ A szerző az 1974-ben bevezetett szükségállapotra utal. A szükségállapot elsősorban a jobboldal ellen irányult.

ményeikben. De mind a baloldali, mind a jobboldali olasz demokráta részéről végzetes hiba azt hinni, hogy a kommunisták javasolta történelmi kompromisszum valóban elérhető. Elképzelhetetlen Olaszországban egy hatalmon levő kommunista párt, amely hosszú távon megóvná a demokratikus alapelveket. Olaszországban elképzelhetetlen egy olyan kommunista kormányzat, amely ne szorítaná fokozatosan vissza az alapvető polgári szabadságjogokat, így például a sajtószabadságot. És semmiképp sem látom magam előtt azt az OKP-t, amely, miután demokratikus úton hatalomra jutott, megengedi, hogy választóerejét egy következő választás során megmérjék...

Növekedés, tulajdon és szocializmus

Az elviselhetetlen társadalmi nyomás és a szabadság valószínű megnyírbálása nélkül nagyobb egyenlőség elérése nagyban múlik a gazdasági növekedésen. A jobb anyagi helyzetben levők ésszerű higgadtsággal vették tudomásul a *relatív* életszínvonal-csökkenést, mert a növekedés képessé tette őket arra, hogy az újraelosztás ellenére (majdnem) fenntartsák *abszolút* életszínvonalukat. És sokkal nagyobb közkiadások váltak lehetségessé az átlag adófizetők lázadása nélkül, minthogy azokat (legalábbis részben) szintén a növekedés tette lehetővé (bár az angol adófizetők körében mostanában érlelődő ellenállás, illetve a dán Gilstrup adóellenes pártjának üstököszerű felívelése óva kell hogy intsen az elbizakodottságtól ezen a téren).

Az energiaválság nyomán minden fejlett országban meredeken visszaesett a növekedés. Ha okkal azt hihetnénk, hogy ez a visszaesés permanens, és ha zero-növekedésű szakaszba lépnénk, akkor a szociáldemokraták valóban aggódnának és zavarban lennének; mivel amíg fennáll a szűkösség, addig egy egészséges növekedési ütem nélkül valószínűleg nem tudjuk elérni céljainkat és beváltani ígéreteinket...

A jövőben kétségtelenül egyre nyilvánvalóbb az ipari munkakörülmények autoritáriánus jellegével szembeni elégedetlenség, mégis a szociáldemokratáknak ezt mint további előrelépést kell üdvözölniük az ipari demokrácia felé. Talán a legveszélyesebb az, hogy az emberek egyre több megalapozatlan, hozzá nem értő (és gyakran ésszerűtlen) követelményt támasztanak a kormánnyal szemben, és sérelmezik, hogy elvárásaikat, amelyeket most jogosaknak tekintenek, nem teljesítik.

A képek van: még egy másik oldala is. Kevés a bizonyíték arra, akár alkalmi megfigyelésekből, akár közvélemény-kutatásokból, hogy az emberek általában kevésbé elégedettek, mint voltak; és nincs nagyon látható jele annak, hogy kevésbé bíznának abban, hogy gyermekeik élete jobb lesz, mint az övék. És annak sem, hogy az emberek feladnák, eldobnák a demokratikus pártokba és intézményekbe vetett hitüket, sőt, a legtöbb európai országban úgy tűnik, hogy növekvő mértékben tartanak a középút felé, mintsem a politikai szélsőségek irányába.

Jómagam tehát, amikor az elégedetlen eliten túltekintek, azt látom, hogy a jelenlegi pesszimizmust jócskán eltúlozzák. De akár így van, akár nem, nekünk európai szocialistáknak még sok tennivalónk van. Hagyományos céljaink sok eleme, a szegénység felszámolása és az egyenlőség megteremtése továbbra is beteljesítésre vár. Ugyanakkor új feladatok állnak előttünk.

Hiszen a kapitalizmus ellentmondásai nem ugyanazok ma, mint száz éve, amikor azokat Marx elemezte. A mai szükséglet egy elmélyültebb ipari demokrácia kifejlesztése, a magán- és közbürokráciánk fölötti demokratikusabb ellenőrzés, az erősebb közösségi érzés és az együttműködési szellem kialakításának segítése — mindez összekapcsolva a szabadság feletti állandó örökődéssel. Ezek azok a megoldásra váró kihívások, amelyek az eszményeink eléréséhez vezető következő fokra kell hogy emeljék a szocialista szellemet.

Socialist Affairs, 1975. 6. szám

SVÉDORSZÁG SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRTJÁNAK PROGRAMJA Részletek

Gazdasági rendszerek a mai világban

A tudomány és a technika új helyzetet teremtett a világban. A népek tudatára ébredtek egyre erőteljesebb egymástól való függésüknek. A népesség növekedése és a termelés jelenlegi iránya hamarosan a természet nyersanyagkészleteinek tarthatatlan mértékű elhasználásához fog vezetni. Szennyezzük és mérgezzük a talajt, a vizet és a levegőt. Az emberi élet feltételei veszélyben vannak.

A mai világban éles ellentétek jelennek meg. Szélesedik a szaka-

dék a szegények és a gazdagok között. Hatalmas anyagi eszközöket használnak fel fegyverkezésre és egyre iszonyatosabb tömegpusztító fegyverek kifejlesztésére. Míg a leggazdagabb és leghatalmasabb országok a világúrt kutatják, a legszegényebb országokban hiány van vízből, élelmiszerből és más alapvető létszükségleti cikkekből. Ezekben az országokban emberek millióit űzi a szegénység a falvakból a nagyvárosokba, ahol az egyre növekvő nyomornegyedek lakóivá válnak. De még az iparilag fejlett országokban is egymás mellett létezik a megalázó szegénység és a kihívó tékozlás.

A jelenkori kapitalizmus

Már a kezdetek óta megtalálható a kapitalizmuson belül az ellentmondás: a kapitalizmus képes a termelőerők erőteljes fejlesztésére, de képtelen ezeket az erőket megzabolázni és az emberek javára felhasználni. Ez az ellentmondás az egész világon érvényesül. Gyakran brutális erővel sújtja azokat a népeket is, amelyek még az ipari társadalom előtti termelési viszonyok között élnek.

A kapitalizmus hajtóereje az egyéni nyereségre való törekvés. Aki győz a konkurrenciaharcban, vagy elég erős ahhoz, hogy monopóliumok létrehozásával megvédje magát a konkurrenciától, nagyobb arányban részesedik a társadalom anyagi javaiból, mint az, aki veszít ebben a harcban. A kapitalizmus lényegéhez tartozik, hogy igyekszik ezt az elvet az egész társadalmi fejlődés, az egyéni cselekvés és az emberek értékelésének normájává emelni. Ezáltal elszegényednek az emberek közötti viszonyok a munkában és a szabad idő során. Ez befolyásolja a politikai viszonyokat — a nemzeteken belül és a nemzetek között.

A világot átfogó vállalatok nagymértékben irányítják a technikai fejlődést. Megszerzik maguknak a természetes nyersanyagkészletek és a világkereskedelem feletti ellenőrzés jogát. Befolyásolják a nemzetközi tőkemozgásokat és így közreműködnek a nemzetközi fizetési rendszer válságaiban. Árpolitikájuk révén nagymértékben felelősek az egyre súlyosbodó inflációért.

A tőke nemzetközivé válása következtében a szakszervezetek egyre nehezebben tudják a bérből és fizetésből élők érdekeit valóra váltani, és korlátozottá válnak a kormányok és parlamentek lehetőségei a demokratikus rend alapját képező nemzeti célok megvalósítására.

A modern kapitalizmus, hatalmi pozícióink megvédése érdekében, megpróbálja irányítani a politikai életet, és megkísérli elérni a ka-

pitalista érdekek és a politikai élet összefonódását. A tőkés érdekek nyíltan lépnek fel politikai hatalmi tényezőként az egyes országokon belül és a nemzetközi politikai élet színterén.

A kommunista államkapitalizmus

A magánkapitalizmus és a kommunista államkapitalizmus egyaránt képes a termelést nagymértékben fokozni. Mindkét rendszerre egyaránt jellemző az egyoldalú beállítódás a gazdasági növekedésre és a természeti kincsek tarthatatlan méretű pazarlása. Sem a magánkapitalizmus, sem az államkapitalizmus nem képes a népek számára igazságosságot és biztonságot teremteni, vagy az átfogó gazdasági és politikai problémákat megoldani. Mindkét rendszerben egyenlőtlenül osztják el a jövedelmeket, következésképp az anyagi javakat. Az egyik esetben ez a rendszer egyik előfeltétele és kívánatos következménye. A másik esetben ez a jelenség a deklarált egyenlőségideál ellenére történik, de egyenes következménye a hatalom centralizációjának és a demokrácia hiányának.

A demokratikus szocializmus

A tapasztalatok megerősítették a szociáldemokráciát abban a meggyőződésében, hogy az ember felszabadításához vezető egyetlen járható utat a társadalomnak a demokratikus szocializmus alapján történő békés átalakítása nyújtja.

Ez a társadalomátalakítás emberi akaratra és emberi erőfeszítésekre épül. Ez a felszabadulás egy olyan társadalomban fog végbemenni, amely erőteljesen függ a környező világtól, amelyre hatalmas ellentmondások, elnyomás, szolgaság, és erőteljes kapitalista érdekek jellemzőek. Ez az átalakulás demokratikus meggyőzés útján, a nyílt és szabad vita légkörében fog végbemenni. A demokrácia értelmében ez mások nézeteinek figyelembevételével és tiszteletben tartásával kell hogy történjék.

Lehet, hogy ez az út fáradságosnak és időigényesnek tűnik. De megvan az a döntő előnye, hogy a társadalom átalakítása az állampolgárok aktív közreműködésével történhet, és hogy az eredmény szilárd össznépi alapon áll. Ezáltal bízhatunk abban, hogy a reformok tartósak lesznek.

Socialist Affairs, 1975. 6. szám

Programunk a demokrácia és a szocializmus alapelveire épül. Elsősorban szocialista, mivel alapvetőnek tartja a hatalom és a gazdaság egyensúlyának olyan alapvető és visszafordíthatatlan megváltoztatását, amely a dolgozó emberek és családjaik javát szolgálja.

A távlatok, amelyeket nyújtunk, túlmutatnak a jelenlegi válságon, és társadalmunk következő évtizedbeli és távolabbi fejlődését érintik. A válság nem homályosíthatja el eszményeinket, mi pedig nem veszíthetjük el irányérzékünket. Ellenkezőleg, a válság ugródeszkául kell hogy szolgáljon azokhoz a radikális változásokhoz, amelyek gazdasági erőnk helyreállításához szükségesek. Ezért nemcsak azokról az irányelvekről szólnunk, amelyek közvetlenül a válság leküzdéséhez szükségesek, hanem a jövő programjáról is.

Nilvánvaló politikánk számos olyan vonása, amelyek együttesen tevékenységünk fő vonalát képezik az eljövendő évekre:

I. Ahhoz, hogy legyőzzük iparunk gyengeségeit, a nemzetnek új és erőteljes *szocialista* gazdasági és ipari stratégiát kell alkalmaznia. Meggyőződésünk, hogy nincs más megvalósítható stratégia.

II. Eltökélt szándékunk, hogy olyan társadalmat hozunk létre, amelyben a bennünket érintő döntéseket csak széles körű és nyílt vita után hozzák meg, amelyben megvalósul a gazdasági és a politikai hatalom valamennyi koncentrációja feletti demokratikus ellenőrzés és az állampolgárok személyi szabadságjogainak biztosítása.

III. Annak ellenére, hogy két éve munkáspárti kormány van hatalmon, Anglia alapvetően egyenlőtlen társadalom maradt. A fokozottabb méltányosság és egyenlőség elérésére teendő erőfeszítéseink nem lanyhulhatnak.

IV. Helyre kell állítanunk a nemzet közösségi tudatát. A társadalmi szerződés nemcsak az infláció elleni harc kulcsa, hanem annak szorgalmazása, hogy népünk elegendő erőforrást tartalékoljon azokra a szolgáltatásokra, amelyek a társadalmat egyesítik.

V. A gazdasági növekedés nem öncél: az elosztás módja a lényeges, és az, hogy egy élet minőségének és értékeinek fokozására használják fel.

¹ A (brit) Munkáspárt 1976-ban megfogalmazott programja abban különbözik a többi pártétól, hogy mindössze néhány évre szól, de az elvi bevezető, bizonyos változásokkal, ismétlődik.

VI. Meggyőződésünk, hogy mindezeket a célokat nem lehet és nem szabad Angliára korlátozni, mivel csak a külföldi szocialista és felszabadító mozgalmakkal szövetségben lesznek megvalósíthatók.

Prioritások és költségek

Egész programunkat nem fogjuk tudni megvalósítani sem ebben a parlamenti időszakban, sem a következőben. Sok javaslatunk vagy hosszas törvényhozást igényel, vagy súlyosan megterheli az erőforrásokat és az államkincstárat. Ezért a megvalósítás mértéke gazdaságpolitikánknak a következő években elért sikereitől és azoktól a prioritásoktól függ, amelyeket a mozgalom elfogad.

Ha a közvetlenül előttünk álló években a beruházásoknak és a fizetési mérlegnek kell elsőbbséget biztosítani, akkor elfogadjuk, hogy a közkiadások korlátozva lesznek. Azt is elfogadjuk, hogy a közkiadásokon belül a köztulajdonban levő vállalatoknak az ipari beruházások pótlólagos forrásaira támasztott igényei kell hogy elsőbbséget élvezzenek, ha ipari stratégiánk sikerét akarjuk. Ez azt jelenti, hogy a prioritások eldöntésében nehéz elhatározások várnak a mozgalomra. A társadalmi szerződés lényeges részeként ezeknek a prioritásoknak a meghatározásában állandóan keresni fogjuk a meg egyezést a TUC-val (a Szakszervezeti Szövetséggel).² A kiválasztott költségekből néhány már szerepel ebben a dokumentumban, és reméljük, hogy a későbbiekben átfogóbb képet fogunk adni a kiadásokról és költségekről, miként azt 1973-ban is tettük.

Az alábbiakban azoknak a választásoknak a jellegéről adunk képet, amelyek előttünk állnak. A költségeket 1975-ös árakon számoltuk, a végösszegekhez a pótlások pedig a kormány által a közelmúltban kibocsátott, „Az 1979—1980-as közkiadások” című Fehér Könyvben szerepelnek.

Iparpolitika: évente 1000 millió fontot kívánunk a Nemzeti Választati Tanács rendelkezésére bocsátani.³ Noha ennek az összegnek kb. a felét létező aktívák megszerzésére lehetne fordítani, ami nem

² A társadalmi szerződést a munkáspárti kormány és a szakszervezetek kötötték meg, először 1974-ben, majd 1975-ben és 1976-ban megújították. A szerződés a bérek növelését szabályozta, de mivel a reálbér csökkentésével járt, a szakszervezetek nem voltak hajlandók megújítani.

³ A munkáspárti kormány hozta létre a beruházás támogatására és az ún. társadalmi tulajdon bővítése érdekében.

jelent keresletet termelési erőforrások iránt, mégis 1980-ig évente kb. 475 millió fonttal többet kívánunk termelő beruházásokra fordítani, mint amennyit a Fehér Könyv „Közkiadások 1979—1980-ig” rovatában szerepel. Körülbelül évi 775 millió fonttal kellene növelni a közösségi szektor kölcsönfelvételi lehetőségeit.

Munkaerő: átképzési javaslataink nagyjából évi 700 millió font többletköltséget jelentenének 1980—1981-ig.

Lakás: a közösségi szektor általunk javasolt kibővített lakásépítési programja évi 1000 millió fonttal kerülne többre a Fehér Könyv előirányzatánál.

Társadalombiztosítás: annak a kongresszusi célkitűzésnek a megvalósítása, hogy a nyugdíjak az átlagkeresetek egyharmadát, illetve felét ériék el, kb. 2700 millió fontba kerülne évente; a rokkantsági nyugdíjra vonatkozó hosszabb távú javaslatok költsége pedig évente tisztán 1500 millió fontot tenne ki. A 6. fejezetben vázolt prioritások azonban becslésünk szerint 1500 millió fontba kerülnének, beleértve a gyermekes családoknak juttatott támogatást.

Oktatás: a prioritásainkra fordítandó költségtöbblet — amely tartalmazza a bölcsődéket és óvodákat, a 16—19 évesek korosztályát, és a középiskolai oktatást — évi 250 millió font körül lenne 1980-ig.

Egészségügyi és személyes társadalmi szolgáltatások: a 6. fejezetben vázolt program, a Fehér Könyv adatához viszonyítva, kétszeres növekedési ütemet kíván (a folyó ráfordításokat és a tőkebefektetést együttvéve). Az 1980-as szinten ez évente kb. 350 millió font többletkiadást jelentene.

Élelmiszer és mezőgazdaság: az élelmiszer-szubvenciók mai szinten való fenntartása évente kb. 500 millió fonttal kerülne többre, mint amennyit a Fehér Könyv 1980-ra előirányoz.

Közlekedés: az autóbuszközlekedésre (150 millió font), a vasúti beruházásokra (80 millió font), a vasúti bevételek kiegészítésére (100 millió font) és a kedvezményes díjszabásokra (50 millió font) fordított pótlólagos kiadások évente kb. 380 millió fontot tennének ki.

A kiadások csökkentése: javaslataink a kiadások bizonyos csökkentését is tartalmazzák: évente 1000 millió fontot 1980-ig a honvédelemnél, évi 600 millió fontot a részvénytársasági gépkocsikra vonatkozó adóengedményből, évi 160 milliót a jelzáloghitelekre vonatkozó adókedvezményekből, és lényeges megtakarításokat a Közös Piac költségvetésén keresztül a közös mezőgazdasági politikára fordított összegekből. Lényegesen nagyobb bevételeket eredményezne az általunk javasolt adóreform is.

Nyilvánvaló, hogy a programunk végrehajtásával járó teljes több-

letkiadás igen jelentős lenne, és csak egy növekvő, sikeres gazdaság keretei között volna lehetséges. Feladatunk most az, hogy becsületesen és világosan meghatározzuk prioritásainkat, utána pedig rá kell bírunk az embereket ezek érvényesítésére.

Az új helyi parlamentek

Számos javaslatunk olyan jogköröket érint, amelyeket Skócia és Wales új helyi parlamentjeire kívánunk ruházni. Ezek közé tartozik a lakás, a tervezés, a helyi önkormányzat, az egészségügy és a személyes társadalmi szolgáltatások, az oktatás, az utak és a közlekedés legtöbb aspektusa. Nem utalunk minden egyes esetben erre az átruházásra, de világos, hogy számos politikai célunk megvalósítása az új helyi parlamentekre vár...

Socialist Affairs, 1976.

François Mitterrand

A VILÁGSZOCIALIZMUS MA¹

A jelentés, amelynek elkészítésével megbíztak, a demokratikus szocializmusnak a mai világban eldoglalt helyét tárgyalja. Készítettem egy vázlatot, amely az Önök számára adandó összefoglalót részekre bontja. Nem kívánok tisztán teoretikus álláspontot elfoglalni, sem a jelenlegi nemzetközi összefüggésektől többé-kevésbé elszakított elvont javaslatokat tenni.

Mégis röviden számba veszem a szabadságjogokért — hivatalos szóhasználat szerint a demokratikus szocializmus létrehozásáért — folytatott küzdelem számos jellemző vonását a világ azon országaiban, ahol van szavunk. Elsőnek a szocializmus és a politikai demokrácia térhódításának kérdésével foglalkozom. Tekinthetjük úgy, bár ez történelmileg némileg önkényes, hogy a modern kor 1789-ben a francia forradalommal kezdődik. Végül is persze időben még visszamehetünk, és hivatkozhatunk az angol történelem néhány nagy pillanatára, vagy az Egyesült Államok első néhány államának első alkotmányaira (főképp Massachusetts alkotmányára gondolok). Leegyszerűsítve ezt a történelmi tényezőt, tekinthetjük úgy, hogy a politikai demokrácia megszületése — amely Franciaországban 1789-ben, a francia forradalommal született meg, és amelyet az „Emberi

¹ Mitterrand beszéde 1977 júniusában, a római ülésen hangzott el.

és Polgári Jogok Nyilatkozata” jelképez — olyan jelentős esemény, amiről azt mondhatjuk, világosan megfogalmazta és összegyűjtötte az ember szabadságának és legfőbb jogainak meghatározását. A szocialisták előtt álló régi probléma a következő: a politikai demokráciát lényegében az a burzsoázia vívta ki, amely fejlődésének egy adott pillanatában képes volt a nép törekvéseinek kifejezésére. Kell-e és szabad-e a szocialistáknak a vezető osztály elleni küzdelemben jogot formálniuk a liberális vívmányokra? Ez a kérdés véget nem érő vitákra adott és ad alkalmat, különösen akkor, amikor a szocialisták egyetlen mozgalomban tömörültek, és amikor ebben a mozgalomban a marxizmus—leninizmus hatására szakadás következett be.

Mi, szocialisták tehát, híven a francia szocializmus hagyományához, a politikai demokrácia örököseinek, a liberális demokrácia örököseinek tekintjük magunkat. A „liberális” kifejezést nem csupán a gazdasági liberalizmus filozófiájának a gazdaságtan nyelvére lefordított formájaként használjuk (szükséges-e ezt itt egyáltalán említenünk?), hanem szorosan vett jelentéstani értelmében, eredeti értelmé szerint: szabadelvűség = szabadság...

Gazdasági és társadalmi demokrácia

Folytatásképp azt mondanám, hogy amikor a szocialisták a politikai demokrácia elszakíthatatlan részeként a gazdasági és társadalmi demokrácia kiépítését is kívánják, ennek oka, hogy a politikai demokrácia már a kezdettől létezett, és így a politikai demokrácia első hódításai és a társadalmi demokrácia későbbi térhódítása között teljesen szabályszerű kapcsolatot látunk... A jog területén is mi vagyunk a liberális társadalom vívmányainak örökösei. Azé a liberális társadalomé, amelyben a polgárság egy része, alapvetően a joggal foglalkozók, a felvilágosodás vagy az enciklopédisták filozófiájára támaszkodó civilizációt hirdették. Ezt az uralkodó osztályt nagyon gyorsan megtévesztette az a tény, hogy alapvető jogokat juttattak a többi embernek és társadalmi osztálynak. Egyes országokban, különösen Nyugat-Európa országaiban a gazdasági helyzet mély átalakuláson ment át. Ugyanazok, akik az egyik pillanatban még minden egyén szabadsága mellett szálltak síkra, a következő pillanatban már a modern társadalom kormányrúdját fogták, vagyis kezükben tartották a nagytőkét, lett légyen az ingatlan tőke, ipari vagy banktőke. És mindenekfölött ekkor alakult ki a burzsoázián belüli nagy küzdelem, attól függően, hogy a vezetőket az in-

gatlan tőke, az ipari vagy a banktőke tartotta-e befolyása alatt, illetve hogy melyik védte érdekeiket. Ugyanakkor ez az a pillanat — és erre aligha kell a szocialistákat emlékeztetni —, amikor a tömegek elkezdtek a számbeli nagyságuk, szerencsétlen helyzetük és erejük tudatára ébredt proletariátus köré szerveződni.

A dolgozó proletariátusra gondolok, és ezért voltak a szocialisták, a személyi szabadságjogok és a politikai demokrácia jogának természetes örökösei azok, akik csatlakoztak a jogok és kollektív szabadságjogok elnyeréséért, vagyis a társadalmi és gazdasági demokráciáért folytatott küzdelemhez. Az individuális és a kollektív jogokat azonban ugyanazok az értékek ösztönzik: tehát tekintetbe kell vennünk, hogy ezeknek a küzdelmeknek első és későbbi állomásai között létezik egy vékonyszálú, logikus és szükségszerű kontinuitás. Ezért csak arra szorítkozom, hogy felsoroljam, mely jogok elnyeréséről van szó: a munkához, a fizetéshez, a biztonsághoz való jog, a sztrájkjog, a jog a szakszervezeti szervezkedésre, a munkások joga a tanuláshoz és a munka melletti képzéshez, az állampolgárok joga közhivatalok betöltésére, a pihenéshez, a művelődéshez való jog, lakáshoz való jog, a nők és gyermekek jogai. Mindannyian tudjuk, hogy 1841-ig Franciaországban a gyermekek napi 14 órát dolgoztak...

Mi több, azt is látnunk kell, hogy még nem értünk az út végére, az 1850 és 1977 között elnyert kollektív jogokhoz, személyi szabadságjogokhoz van még mit hozzátenni. Az élet folytonos harc, az idők változnak — az igények és szükségletek sokasodnak —, ezért ma csak úgy lehet valaki demokratikus szocialista, ha minden országban támogatja az etnikai és kulturális kisebbségek jogait, a bevándorló munkások jogait, egészen az állampolgársághoz való jogukig; ha figyelembe veszi, hogy a nők nem szoríthatók többé a hagyományos családi élet keretei közé. Gondolok még a születésszabályozásra, vagy ha pontosabb akarok lenni, a házassági viszonyokra; az idős emberek jogaira, akiket természetesen — a modern technikának és társadalmaink teherbíróképességének köszönhetően — már nem vethetünk az út szélére, hanem mindhalálig és amíg a szellem működik, bizonyos mértékig biztosítanunk kell számukra a tanulást és a megélhetési lehetőséget.

Hasonló módon figyelembe kell vennünk azt is, hogy még mindig csupán az üzemi munkásellenőrzés és munkáshatalom világos meghatározásának kezdetén tartunk. Pedig ez a szocialista demokrácia lényeges feltétele, és szükség van rá, ha valóban teret akarunk nyitni a nyilvánosságnak a kollektív szabadságjogokért folytatott munkában. (És ez nem lehetséges a hatalom, a döntési és az ellenőrzési

jogok intézményes decentralizálása nélkül, és anélkül, hogy pontosan ne tisztáznánk a törvény és a rendőrség közötti viszonyt.) Észrevételeimet erről a területről abban foglalom össze, hogy a szocialisták a liberális forradalom és az individuális jogok, szabadságjogok kiharcolásának örökösei. Az individuális jogok és szabadságjogok örököseiként — ez különbözteti meg őket a marxista—leninista forradalmároktól — egyedül képesek arra, hogy a harc folytatóiként a kivívott jogokat kollektív jogokká formálják, vagyis a munkások jogaivá és szabadságjogaivá, a kisebbségek szabadságjogaivá, különböző életkori és emberi kategóriák jogaivá . . .

Szocialista válasz

Véleményem szerint mindezekre a kérdésekre létezik szocialista válasz. Az individuális jogokra és az ember szabadságára adott szocialista válasz szemben áll azokkal, akik magukat szocialistáknak nevezik, mégis a gyakorlatban, sőt olykor elméletükben is tagadják az individuális véleménynyilvánítás jogosultságát. Ez különböztet meg bennünket a kommunizmustól. A kollektív szabadságjogok és jogok meghatározására is van szocialista válasz, és ez különböztet meg bennünket a liberális gazdasági alapokon nyugvó társadalomtól. A tudomány problémáira is van szocialista válasz, mivel a tudomány, a gazdasági és társadalmi tényezők megközelítésének tudományos jellegénél fogva, a szocialista társadalmak fejlődésének egyik alapvető értelmezését nyújtja, és azért is, mert a szocialistáknak mindig igénybe kell venniük az ész és tudás teljesítőképességét. Az ember és a természet közötti viszonyra is van szocialista magyarázat, hiszen a szocializmus hivatása, hogy megvédje az egyént és a társadalmat a társaságok, csoportok visszaéléseivel és minden olyan jogtalansággal szemben, amely nem veszi figyelembe, hogy az ember állandó értékei szerint mit képvisel, és tárgyként kezeli őt. Számunkra az ember mindig alany marad.

Természetesen ezek a gondolatok olyan általános alapelvek körében értelmezendők, amelyekhez a szocialistáknak nemzetközi szinten kell ragaszkodniuk. Egyszerűen csak felsorolom ezeket az alapelveket:

Először a népek önrendelkezési joga. Mit érne ugyanis a személyi és a kollektív szabadságjogok védelme és szavatolása egy mechanisztikus társadalomban a kapitalista elnyomással szemben, ha nemzetközi szinten az egyik állam nyomást gyakorolhatna a másikkra. Röviden, ha szavatolnánk az imperializmust. Számunkra a népek

önrendelkezési joga olyan alapelv, amely az összes többi joghoz is kapcsolódik. Nem könnyű látni, hogyan alakul a nyugat-szaharai kérdés, hogy mi történt tegnap Katangában. És ugye emlékeznek még Biafrára? Mit mondhatunk Észak-Írországról? De itt abba is hagyom . . . fárasztó lehet.

A második alapelv: a közjog területén gondoskodnunk kell azokról a nemzeti intézményekről, amelyek a vélemények pluralitását garantálják. Nemzetközi téren pedig minden nemzet számára biztosítani kell, hogy semmi olyan ne történjen, ami nem ismeri el a vélemények pluralitását.

A harmadik alapelv olyan valóságos nemzetközi intézmények felállítását foglalja magában, amelyek feladata a választott bírászkodás, a leszerelés, a kollektív biztonság, a foglalkoztatottság, az egészségügy, továbbá a nevelés és a kultúra. Egy másik alapelv, amelynek említését a szocialisták nem fogják zokon venni, hiszen rosszallásaik elsőszámú tárgyáról van szó, szellemük ébrentartójáról: a kizsákmányolás megszüntetéseért folytatott küzdelem. Épp ezért a nemzetközi szocializmusnak következetesen a munkásosztály mellett kell állnia abban a harcban, amely mindenfajta uralom, elsősorban a monopóliumok és a multinacionális vállalatok gazdasági uralma ellen folyik. Végül egy másik alapelv — az utolsó — az elnyomó és terroruralom egyöntetű elítélését feltételezi, következésképp a kialakításukban és fenntartásukban való részvétel visszautasítását. Tegyük fel magunknak például azt a kérdést, hogy hány állam nyújt anyagi vagy hatalmi segítséget annak a terroruralomnak, amely számos latin-amerikai nép sorsát meghatározza . . .

Socialist Affairs, 1977.

Bettino Craxi

A VÁLTOZÁS ÉS MARX¹

Részletek

A „tudományos szocializmus” alapító atyáit az emberiség mindenfajta anyagi és morális rabszolgaság alóli felszabadításának mély szenvedélye fűtötte. Számukra a legfőbb érték nem a szabadságtól

¹ Ez és a következő beszéd Trierben, 1977. május 4-én a Friedrich Ebert Alapítvány által rendezett ünnepségen hangzott el. Az ünnepséget a Karl Marx Ház megnyitásának 30. évfordulója alkalmából rendezték.

elválasztott társadalmi igazságosság volt. A szocializmust minden esetben olyan társadalmi rendnek fogták fel, amelyben minden egyén szabadságának az összesség szabadsága a feltétele. A „kaszárnya-kommunizmust” — ahogy gúnyosan nevezték — elutasították. A merev katonai fegyelem keretei közé szorított, megkövesedett, mélypontra süllyedt emberiséget állandóan elkerülendő veszélynek tartották. Azért fordultak a XIX. századi kapitalizmus ellen, mert ez ugyan a szabadság eszméjét hirdette, a valóság azonban csak egy elenyésző kisebbség, a vagyonos osztály számára tartotta fenn, kirekesztvén belőle a proletártömegeket, amelyek kénytelenek voltak eladni testüket, erejüket, sőt emberi lényegüket ahhoz, hogy egyáltalán fennmaradjanak. Ezt a rendszert radikálisan meg kellett változtatni annak érdekében, hogy a szabadság mindenki számára kiterjeszthető legyen, és lehetővé váljék minden egyén kiteljesedése és önmegvalósítása. Mindenekelőtt éppen a kommunista társadalom volt az, amely a szabadság birodalmát ígérte. Mégis, Marx és Engels nevében totalitáriánus elnyomó rendszereket hoztak létre a világban.

Ezzel a jelenséggel szembesülve feltehetjük magunknak a kérdést: milyen kapcsolat van a marxista elmélet és e rendszerek között. Vajon nincs-e az elméletben egy olyan alapvető kétértelműség, ami az eredeti szándékot önmaga ellentétévé változtatta. Nem véletlen, hogy egy bizonyos ponton a marxizmusból iskolák sokasága nőtt ki, amelyek magukat ortodoxoknak tartották, és bizonyos tekintetben azok is voltak. Ez valószínűleg azért történt, mert a marxizmus kezdettől nem „szinguláris”, hanem „plurális” jelenség volt. A modern tudás kiemelkedő szintéziseként — amiről a marxi—engelsi „Weltanschauung” nagyságát érzékeltetendő, sokan mint új arisztotelianizmusról beszéltek — a marxizmus felölelte a múlt századi nyugati kultúra minden jelentős vívmányát. De pontosan emiatt a marxizmus mindig többrétegű struktúra volt, amely ellentmondásos történelmi szerepet játszott.

Sürgető feladat a Marx és Engels szocializmusához való kritikai hozzáállás kialakítása, és a kapitalista rendszer alternatíváiként általuk kidolgozott különféle szocializmus-modellek egymástól való elkülönítése. Sokféle marxizmus volt, van és lesz. S itt nemcsak a marxisták marxizmusára, hanem Marx és Engels marxizmusára is utalok.

Gondolkodásuk fejlődése szorosan kapcsolódott a kapitalista társadalom fejlődéséhez, amelynek társadalmi-gazdasági mozgását folytonosan figyelemmel kísérték azért, hogy a munkásmozgalom akcióinak a lehető legnagyobb mértékű realizmust biztosítsák. A ka-

pitalizmusból a szocializmusba való átmenet első tervét a „Kommunista Kiáltvány”-ban tették közzé, olyan formában, amely később klasszikussá vált, majd az osztályharc, az államhatalom erőszak útján való megragadása, a proletariátus forradalmi diktatúrája és a gazdasági kollektívizmus fogalmaivá sűrűsödött össze. Marx és Engels ebben az időben túlbecsülte a rendszerben rejlő forradalmi lehetőséget. Ennek erős hatása alatt egészen közelinek hitték a várható társadalmi újjászületést.

Az 1848-as forradalmat követő kiábrándulás megértette velük, hogy a nyílt összecsapás nem volt több, mint annak az erős váagnak a kivetítése, hogy Európában már létrejöttek az osztálytársadalomból az osztály nélküli társadalomba való átmenet anyagi és tudati feltételei. Ezután kidolgozták a „hosszú sivatagi menetelés” stratégiáját. Meggyőződésükké vált — és erről igyekeztek meggyőzni a nemzetközi mozgalom vezetőit is —, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet csak a termelőerők teljes kibontakozása, más szavakkal a hathatós tőkefelhalmozás és az iparosítás után képzelhető el. Világossá vált számukra, hogy az emberek mindennemű elnyomás alóli felszabadításához a szocializmusnak megfelelő anyagi alapokra, vagyis egy virágzó gazdasági rendszerre van szüksége.

Ez a felismerés vezette őket arra, hogy elmélyülten foglalkozzanak az ipari forradalommal és a tőkés burzsoáziával mint a termelőerők korlátlan kibontakozásának hajtóerőivel. Innen származik az a tétel is, hogy a kommunista forradalom posztindusztriális forradalom. A kapitalizmusnak be kell futnia teljes történelmi pályáját, és ki kell terjednie az egész világra. Ezután válik nyilvánvalóvá a termelőerők és a termelési viszonyok közötti alapvető ellentmondás, ami elvezet a burzsoázia és a proletariátus összecsapásához. Mindaddig, amíg a burzsoázia nem teljesítette történelmi küldetését, nem lehet szocializmusról beszélni. Feltétlenül szükséges tehát a forradalmi türelmetlenség megfékezése, és ellen kell állni annak az állandóan feltörő csábításnak, hogy a szocialista célkitűzést azonnal és mindenáron megvalósítsuk . . .

A Marx és Engels által kidolgozott második stratégia azon a feltételezésen alapult, hogy a kapitalista rendszer korlátozott ideig marad fenn, és a feloldhatatlan belső ellentmondások miatt megsemmisül. Ha a tények nem erősítenék meg ezt a feltevést, akkor a szocialista pártoknak meg kellene változtatniuk irányvonalukat. Vissza kellene térniük a liberális demokrácia polgári szektora fokozatos és módszeres kiterjesztésének stratégiájához.

Marx már 1872-ben, Hágában megjósolt egy ilyen fordulatot. Azt mondta, hogy a liberális, demokratikus hagyományokkal rendelkező

országokban (Angliában, az USA-ban, Hollandiában) mindenütt lehetséges és alkalmas a reformista stratégiával való próbálkozás, az olyan cselekvés, amely a szocializmust végül is teljesen békés eszközökkel valósítja meg. De elsősorban Engels volt az, aki röviddel a halála előtt — Marx „Osztályharcok Franciaországban” című művéhez 1895-ben írt előszavában, amelyet joggal tekinthetünk politikai végrendeletének — lefektette a szocializmushoz vezető demokratikus-reformista út ideológiai alapját. Engels mindenekelőtt világosan felismerte, hogy a forradalmi perspektíva, vagyis a burzsoá állam lerombolása, mint a munkásosztály felszabadításának egyedüli eszköze, mind technikailag, mind politikailag túlhaladottá vált. Az előző generáció forradalmárai, akik közé Engels magát és Marxot is számította, fel voltak vértézve azzal az eszmével, hogy a szocializmust az öntudatos és aktív kisebbség erőteljes és eltökélt akciói rajtaütésszerűen valósítják meg. A modern társadalom történelmi fejlődése nyilvánvalóvá tette, hogy ez teljességgel lehetetlen. A Kommunon bebizonyította az 1848-as modell irrealitását.

Engels levonta a logikus következtetést: meg kell változtatni a munkásmozgalom taktikáját. Az új elemzésekéből adódó következtetésekkel összhangban kifejezte bizalmát a liberális demokrácia eszköztára iránt, és az általános választójogban látta azt a páratlan eszközt, aminek segítségével kapcsolatba lehet kerülni a néptömegekkel, valamint a polgári pártokat rá lehet kényszeríteni arra, hogy a nép előtt védekezzenek a szocialisták támadásaival szemben. „Polgárháború Franciaországban” című művében Marx az általános választójogban csak annak meghatározási módját látta, hogy az uralkodó osztály mely tagjai nyomják el a népet a parlamentben. Egy emberöltővel később Engels arra a következtetésre jutott, hogy mindenekelőtt az általános választójog az a hatalmas — természetesen nem az egyedüli — fegyver, amelynek segítségével a munkásmozgalom a szocialista demokrácia útján előrehaladhat.

Engels gondolatait vette át és fejlesztette tovább Bernstein „Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie” (A szocializmus előfeltételei és a szociáldemokraták feladatai) című művében. Bernstein itt nemcsak Engelsnek a „Kommunista Kiáltvány”-ban körvonalazott gyakorlati modellt illető önkritikáját tárgyalta, hanem könyörtelenül bírálta az összeomlás-elmélet érvényességét is. Mivel pillanatnyilag semmi sem mutat arra, hogy a piacgazdaság rendszere véget érne — ez röviden Bernstein tétele —, az európai munkásmozgalom számára egyetlen út áll nyitva, az, amit Marx is látott, Engels pedig elméletileg alátámasztott:

a társadalmi és a politikai reformokon, illetve a liberális demokrácia polgári korlátait leküzdő osztályharcon alapuló fokozatosság.

Következésképp a Szocialista Internacionálénak le kellett mondania a szükségszerűség birodalmából a szabadság birodalmába történő forradalmi ugrás ezeréves utópiájáról, és vakondok módjára kellett dolgoznia a rendszeren belül azért, hogy belülről megváltoztassa a rendszer felépítését. Más szavakkal, arra volt szükség, hogy aláássák az uralkodó osztály hatalmi központjait, nyilvános ellenőrzés alá vonják a gazdasági fejlődést, demokratizálják az intézményeket, fejlesszék az alsószintű részvételt és az öngazgatási formákat. A bolsevik hatalomátvétel azonban újból felszította a forradalmi remény lángját. A „Kommunista Kiáltvány” gyakorlati modellje, amelyet Marx és Engels megtagadott, egycsapásra visszatért a történelem színpadára. Sokak számára úgy tűnt, hogy Lenin és Trockij megtalálták a szocialista társadalom létrehozásának megfelelő módszerét: a munkásmozgalom militarizálását, az osztályháborút, az egypárti diktatúrát, a gazdasági élet fölötti teljes állami ellenőrzést. Antonio Gramsci nem habozott leírni, hogy a bolsevikok hatalomátvételét „A tőke elleni forradalomnak” kell tekinteni.

A bolsevikok magukat természetesen ortodox marxistáknak tartották. De csak annyiban voltak azok, amennyiben mindent, amit Marx és Engels az 1848-as kiábrándulás után írtak, elhanyagolhatónak tartunk. Röviden: Lenin és Trockij marxizmusa nem volt semmi egyéb, mint Marx és Engels ifjúkori jakobinizmusa, tömény voluntarizmus és szélsőségesség, ezeréves remények és önkényuralom, túlzó moralizmus és machiavellista realizmus.

A bolsevik koncepció elutasítása

Ezzel a háttérrel érthető, hogy a II. Internacionálé összes vezető alakja miért nem volt hajlandó magát a bolsevik koncepcióval azonosítani. A II. Internacionálé vezetőit megosztó mélyreható véleménykülönbségek ellenére, egy ponton ezek az emberek azonos véleményen voltak: abban, hogy a szocializmus és a jakobinizmus egymást kizáró fogalmak. A jakobinizmus valóban elitista, autoriter és totalitáriánus forradalomelmélet. Önkényesen egy aktív és öntudatos kisebbségre ruházza a tökéletes társadalom megteremtésének jogát. A jakobinizmus lényegi demokráciát és szabadságot ígér, miközben a valóságban a szokások és az ideológia normáinak totalitáriánus diktatúrájához vezet. Proudhon mindenkinél jobban felismerte a jakobinus elmélet lényegét, és elítélte azt: „Adjatok ha-

lalmat — mondják —, hogy mindannyiótok életéről és haláláról döntsünk, és akkor megadjuk nektek az üdvösséget.”

A bolsevizmus és a marxizmus közötti kapcsolat azonban nem korlátozódott Marx és Engels ifjúkori jakobinizmusának felélesztésére. Volt egy eszme, amelynek Engels a legnagyobb fontosságot tulajdonította; ez a kollektivizmus magasabbrendűsége volt a piaczgazdasággal szemben, amely utóbbit ők a kapitalizmussal és így a kizsákmányolással is azonosították. Írásaikban a termelési eszközök fölötti teljes állami ellenőrzést a szocialista társadalomba való eljutás szükségyszerű velejárójának tekintették. Pontosan ez a gondolat volt az, amelyet a bolsevik doktrínerek kérlelhetetlen következetességgel alkalmazni kívántak. „Az államkapitalizmus — szokta volt mondani Lenin — a szocializmus előszobája.” Ma már mindannyian ismerjük ennek a feltevésnek negatív következményeit. Az anyagi erőforrások fölötti monopólium a gazdasági és politikai hatalom összeolvadásához, vagyis a totális hatalomhoz vezet. Messzire eltávolodván a munkások felszabadításától, a gazdaság mindent átfogó állami ellenőrzése az egypártrendszerű diktatúrának és egy új osztály kialakulásának anyagi alapjává változik át. Levonhatjuk hát a következtetést: a bolsevikok azt hitték, az emberiségnek a kizsákmányolás alóli felszabadításán munkálkodnak, holott végül annak a szociológiai törvénynek lettek első áldozatai, amelyet Marx a „következmények paradoxonának” nevezett. Ők szintén a szabadság birodalmát keresték, helyette azonban a totalitárius egységpárt és funkcionáriusai birodalmához nyitottak teret.

A szocialista és a szociáldemokrata pártok ellenkező irányba mentek. Inkább az idős Engels tanácsait és Bernstein útmutatásait követték. A képviseleti demokrácia lerombolása helyett megerősítették azt; a piac megszüntetése helyett igyekeznek azt politikai ellenőrzés alá vonni; a döntéshozatal folyamatait nem centralizálni, hanem decentralizálni törekedtek és törekszenek; miként arra is, hogy a közügyeket közelebb hozzák a munkásokhoz. Ha arra gondolunk, hogy az európai társadalmak a mai napig magukon viselik az osztálytársadalmakra jellemző vonásokat, akkor kétségtelen, még nem sikerült egy olyan típusú társadalmat kialakítani, amely összhangban van a szocialista demokrácia alapelveivel. De az általuk alkalmazott eszközökről bebizonyosodott, hogy egyedül velük lehet növelni a munkásosztály befolyását és szabadságát. Sok még a tenni-valónk és a problémánk, ami azt bizonyítja, hogy jóval összetettebb dolgokról van szó, mint gondoltuk.

Azoknak a kísérleteknek a fényében, amelyeket a leninista utat „kipróbáló” országokban végeztek el, ma egyértelműen úgy tűnik

a számunkra, hogy a termelési eszközök teljes állami ellenőrzése elpusztítja a pluralista gondolkodásmódot, és megsemmisíti a munkásosztály szabadságának fejlődéséhez szükséges összes feltételt. Másképp kifejezve, tudjuk, hogy Marx és Engels ezen a sajátos ponton tévedtek. De azt is tudjuk, hogy sohasem hagytak fel álláspontjuk kritikai felülvizsgálatával, és hogy elméletük a szocializmusba való átmenetről többrétű volt, és állandóan fejlődött.

Alapvető törekvéseink

Számos útja van tehát annak, hogy Marx és Engels nagy tanításának kegyelettel adózzunk. Helyénvaló kritikai lojalitásunkat kifejezni, ami lehetővé teszi hibáink kijavítását, feltevéseink állandó felülvizsgálását, elvárásaink módszertani igazolását a következmények jegyében. Marx és Engels saját eszméikkel szemben is alkalmazták ezt az eljárást, és nem vonakodtak felhagyni némelyik gondolatukkal, minthogy igyekeztek hűek maradni alapvető szándékukhoz: az emberiség felszabadításához minden olyan természeti és létrehozott dolog alól, ami önmegvalósításában korlátozta és korlátozza.

Ami pedig a többit illeti, az, amit a marxizmus az európai munkásmozgalom számára jelentett, már régóta a történelem részévé vált. A marxizmusnak, hatalmas analitikus eszköztárának és a mindennemű osztályuralommal szembeni romboló kritikájának köszönhető, hogy a munkások politikai öntudatra tettek szert, és a társadalomban alapvető szerephez jutottak. A marxizmus továbbra is a demokratikus szocializmus szellemi és erkölcsi fegyvertárának része, különösképp azért, mert osztályra, meggyőződésre és fajra való tekintet nélkül minden embernek a szabadsághoz való jogát hirdeti. A marxizmusnak nem volt és ma sincs mindenben igaza. De az igazságnak az a mértéke, ami megtalálható benne, elegendő ahhoz, hogy a demokratikus szocializmus etoszának nélkülözhetetlen alkotórésze legyen.

Ami pedig Marx és Engels tévedéseit és illúzióit illeti, rajtunk áll, hogy megakadályozzuk; azok tovább hassanak. Ebben az értelemben a modern szocializmus marxistának nevezheti magát, de ugyanakkor revizionistának is kell hogy nevezze magát. Az emberiség nagyjainak az a sorsa, hogy túlszárnyalják, s nem az, hogy bebalzsamozzák és fétisekké formálják őket. Nekünk szóló tanításait csak ennek figyelembevételével fejleszthetjük kritikailag tovább.

Socialist Affairs, 1977. július—augusztus

MARX
Részletek

Marx nemcsak nagy német volt. Az európai szabadságmozgalmak kiemelkedő személyiségei közé tartozik. Bármit igyekeztek, igyekeznek is faragni Marxból, gondolatainak és cselekedeteinek mozgatórugója a szabadságért, az emberiségnek béklyóitól és megalázó függőségeitől való felszabadításáért folytatott küzdelem volt.

Én alapvetően így vélekedem. Kétségtelen, hogy nem éppen újszerűen, de álláspontom egyaránt irányul a tudatlanok és az elmélet tisztasága nevében fellépő skolasztikusok ellen. Ehhez még hozzáteszem, hogy csak akkor nem értjük félre Marxot, ha saját kora gyermekének tekintjük. És mint korának gyermekét újra meg újra a szabadság oldalán találjuk. Ebben az összefüggésben magánéletének kisebb súlya van, bár ebből is sok következtetést vonhatunk le Marxnak a szabadságért való munkálkodásáról...

Marx a „burzsoá” demokráciát illető minden kritikája ellenére később sem akarta nélkülözni ezt a demokráciát. Tévedés volna azt hinnünk róla, hogy a sajtó- és gyülekezési szabadságért folytatott harcnak csupán stratégiai fontosságot tulajdonított, vagy hogy ezekben a küzdelmekben csak eszközt látott, amivel a munkásosztály párttá (vagy akár szakszervezetté) képes tömörülni. Már ifjú korában, amikor még a haladó németek többsége is csak az alkotmányos monarchiát tudta elképzelni a jövő államformájaként, Marx a politikai szabadság és demokrácia összekapcsolásának módját kereste.

Más szóval, Marx egy olyan korban volt demokratikus forradalmár — miképp a maguk módján az angol chartisták, a francia szocialisták is forradalmi demokraták voltak —, amikor Európában szinte sehol nem létezett demokrácia. Sok kortárs demokratára vonatkozó, azok határozatlanságát és korlátoltságát támadó kritikája ellenére, mindig kész volt velük együttműködni...

A forradalom leverése után (az 1848-as forradalomról van szó. — *A ford.*) a Kommunisták Szövetsége központi vezetőségének 1850. márciusi üzenete — az egyetlen olyan marxista dokumentum, amely közel áll a későbbi bolsevik gondolkodásmódhoz — önkritikával illette a szövetség korábbi szervezeti elképzeléseit, és ebben az „ultrabalos” átmeneti időszakban Blanqui szervezeti eszméivel kacérkodott. Amikor azonban később a társaság szektává alakult át, Marx maradéktalanul feloszlatta. Az I. Internacionálé megalakításakor a

szektás viták megszüntetése mellett állt ki, hangsúlyozta a valóságos mozgalom autonómiáját az egyes országokban . . .

Ma nincs sok értelme sajátos marxista tudományról beszélni, még ha az ember a legteljesebb megbecsüléssel illeti is Marxnak a maga korában elért tudományos eredményeit. A hitvallás, amelyet létrehozott, számos országban megtermékenyítette a munkásmozgalmat és a gyarmatosítás ellen fellépő mozgalmakat, de miként más hitvallások is, az interpretációs viták során fokozatosan elvesztette hatékonyságát, mígnem évtizedekkel utóbb, részben más társadalmi osztályok körében, egy olyan reneszánszot élt át, amely jócskán függetlenedett az eredeti tudományos elmélet igazságaitól . . .

Marx a fennálló társadalom átformálásának stratégiájáról számos, de sehol össze nem foglalt kijelentést tett. Nem írt könyvet az államról, a forradalomról, a pártról, vagy a munkásmozgalom stratégiájáról, legfőbb figyelme a kapitalizmus politikai gazdaságtanát felölelő életművének befejezésére irányult. Csak időszerű események készítették arra, hogy más témákról írjon. Esetleges megjegyzései összességükben sem nem egységesek, sem nem egyértelműek. Az érvelések nem állnak össze a „szocialista társadalom” előfeltételeinek vagy létrehozási módjának konkluzív elméletévé. Elméletének politikailag döntő részében Marx ellentmondásos maradt. Engels egy kései levelében futólag utalt erre. 1890-ben így írt Joseph Blochnak: Marxot és őt valószínűleg el lehet marasztalni amiatt, hogy fiatalokként olykor a szükségesnél jobban hangsúlyozták a társadalmi viszonyok gazdasági oldalát . . .

Aki ezt a megközelítést fogadja el (Brandt itt Marxnak arra az általa már említett „ultrabaloldali” periódusára gondol, ami az 1848-as februári francia forradalom elemzésénél kapott hangot — *A ford.*), amely nem kis mértékben kapcsolódott a „tudományos” szocializmus büszke követeléséhez, az csak a hatalom erőszakos úton való megdöntésétől, a „proletariátus diktatúrájához” vezető „proletárforradalomtól” várhatja a szocialista társadalom létrehozását. Marx ezt a formulát munkásságának különböző periódusaiban annak kifejezésére alkalmazta, hogy a kizsákmányoló kisebbség uralma szükségképp átváltozik a kizsákmányolt többség uralmává, az állam pedig fegyver lesz ennek a többségnek a kezében. De nem tett említést a dolgozó többség uralmának valamilyen konkrét formájáról. Amikor először vette át Blanquitól a „proletariátus diktatúrája” kifejezést, valóban úgy tűnt, hogy egy jakobinus forradalmi diktatúrára gondol, és ugyanerre a „permanens forradalom” jelszavában is. Amikor 1871-ben a „Polgárháború Franciaországban” című művében a Párizsi Kommünt példaként állította, akkor a munkásosz-

tály uralmának ezt a modelljét önmagában demokratikusnak tekintette. Nem ejtett szót a kis létszámú forradalmi „élcsapatról”, a szocialista célok megvalósítójáról. Fegyvertársa, Engels élete vége felé új és meglepő meghatározást adott, amikor minden kétértelműség nélkül a demokratikus köztársaságot a „proletárdiktatúra egy sajátos formájaként” írta le. Ez a mai elméletek fogalmai szerint erősen zavarbaejtő kijelentés.

A konkrét politikai célkitűzések változása nyilvánvalóan megfelel a XIX. század második felében felgyülemlett tapasztalatoknak, amikor is addig aligha ismert demokrácia kezdett fokozatosan megvalósulni, általános választójoggal, beszámoltatható kormánnyal. Egy olyan államforma, amely az előző időszakot uraló parlamenti rendszerekkel, cenzosos választójoggal szemben, nem is szólva a bonapartista államokról vagy az alkotmányos monarchiákról, amelyeknek nem voltak beszámoltatható kormányai — nos, ezekkel szemben a többségi érdekek biztosítása számára teljesen megváltozott lehetőségeket kínált.

Az idős Marx — forradalmi megközelítéseinek kifejezett helyesbítése nélkül — írásaiban sokhelyütt az átmenetnek egy másik távlatát vetette fel, nevezetesen azokban a szövegeiben, ahol az Internacionálé aktív tisztségviselőjeként írt. A Nemzetközi Munkásszövetség 1864-es alapító üzenetében a törvényes tízórás munkanap bevezetését Angliában a „munkásosztály politikai gazdaságtana győzelmének” nevezi a kapitalizmus politikai gazdaságtana fölött. És ezt a reformot a munkásmozgalom parlamenti győzelmének nevezi...

Tehát nem történelmi véletlen, hogy a demokratikus szocializmus nagy hajtóerőt kapott Marxtól. De az is látható, hogy a szociáldemokrata politika forradalmi kritikája saját soraiban és Marx műveiben számos kiindulópontot találhatott az uralkodó rendszer erőszak útján való megdöntését és fegyveres „szétzúzását” hirdető programjához...

A magam részéről teljesen bizonyos vagyok abban, hogy a történelmi Marx, és barátja Engels, eltökélt szellemi és politikai harcot folytatott volna a marxista elmélet eltorzítása ellen, amit Sztálin „marxizmus—leninizmus” címen a végsőig fokozott, és amit a Szovjetunió és más, magukat „szocialistáknak” nevező országok a párt-diktatúra igazolására használtak és használnak. Rosa Luxemburg még meg tudta ezt örökíteni. A háború előtti baloldal útja a bolsevizmushoz — és ez nemcsak Németországra vonatkozik — végzetes történelmi félreértés volt.

Valójában a munkásosztálynak és a munkásosztály mozgalmának,

mint a társadalmi haladás hordozójának szerepéről szóló politikai elmélet (sőt a proletariátus földi üdvözülésének történelmi-filozófiai hite) a dinamikus változó társadalomban keletkező újabb és újabb társadalmi osztályok szabadságküzdelseinek európai hagyományából — a demokratikus tömegmozgalmak hagyományából — fejlődött ki. Másfelől Lenin a kapitalizmus marxista elemzését és ellentmondásait egy olyan akcióelméletbe építette bele, amely a gyökeresen különböző orosz történelmi háttérből és a forradalmi összekövés hagyományából fejlődött ki. Ebben az elméletben a történelmi folyamatot egy élcsapat-párt előre meghatározott tudományos belátásának függvényévé tették. A párt „vezető szerepét” a centralizált szervezeti felépítés révén védelmezték a dolgozó tömegek valószínű ellenőrzésétől. A földi üdvözülést szolgáló küldetést elvették a munkásosztálytól, és az elkülönült centralizált pártra. végső soron pedig annak vezetőjére ruházták . . .

Végezetül újból a marxista örökség ellentmondásosságának gondolatáról kívánok szólni. Nekem úgy tűnik, a fontos kérdés az, hogyan kezeljük és használjuk fel azt az örökséget. Témánkhöz kapcsolva ezt egy képpel szeretném megvilágítani. Vannak, akik a szellemi elődről kijelentik, hogy szent, és gondolkodásának forradalmát, fordulatait mauzóleumba zárják. És vannak, akik a történelmi előfutár kritikai elemzésével feltárt ajtót nem holmi szentély bejáratának tekintik, hanem átlépik küszöbét azzal a tudattal, hogy nincsenek végső igazságok, és hogy a szocializmust alapvető értékekre irányuló szüntelen feladatként kell értelmezni.

Karl Marx személye, elemzései, történelmi jelentőségű szellemi teljesítménye nem alkalmas sem arra, hogy mauzóleumba helyezték, sem arra, hogy oltárt emeljenek számára. Ami ma Marxot és a szociáldemokratákat összeköti és mindig is össze fogja kötni, az az, hogy az őt és bennünket érdeklő szocializmus feltételezi és megvalósítja a szabadságot. A szabadság Marx nagy témája, és ebben ő maga is örökös volt: a lealkonyuló XVIII. és XIX. század polgári forradalmainak örököse.

Az, hogy ezeket a történelmi eseményeket önkényesen elkülönítették Marxtól és gondolataitól, nem csupán félreértésekhez és félremagyarázásokhoz vezetett. A szocializmus céljait terrorba és erőszakba fojtó számos torzulásnak az volt az oka, hogy nem ismerték fel, eltorzították vagy szándékosan megtagadták és meghamisították Marx és történelmi eredetének kapcsolatát. Marxnak és elődeinek kijátszása a polgári forradalom hagyományai ellen nem jelent mást, mint a létezés és a továbbgondolkodás beszorítását Prokrusztész ágyába . . .

Jóváhagyás, együttes döntés, ellenőrzés (a korábbiakban a demokrácia szabadságának kritériumai — *A ford.*) — mi célból? Messze vagyunk még attól a társadalomtól, melyben a szabadság minden jelentős területen gyakorlati formában is érvényesül. Nem maradhat elrejtve előttünk, hogy a munkásmozgalom és a szociáldemokrácia történelmi sikerei ellenére, a dolgozó emberi lényeknek még mindig meg kell küzdeniük az elidegenedés és a kiszolgáltatottság régi, és egyre újabb formáival is. Az európai méretűvé szélesedő témák és a növekvő egyetemes felelősség önmagukért beszélnek: saját modelljeink értékét illetően intenek bennünket megfontoltságra, ugyanakkor világossá teszik, hogy Észak—Dél összefüggésében mit várnak tőlünk...

Socialist Affairs. 1977. július—augusztus

BESZÉLGETÉSEK BRUNO KREISKYVEL

KÉRDÉS: Ön még ma is marxistának vallja magát?

KREISKY: Kezdetből fogva Marx elmélete alapján álló szocialistának tartottam magam. Híve voltam a „forradalmak közötti szünet tézisének”, amelyet elméletben Otto Bauer és Oscar Pollak is képviselt. E tézis szerint a szociáldemokrácia feladata, hogy a forradalmak között reformpolitikát képviseljen, hogy a proletariátusban a forradalom szellemét ébren tartsa, és a proletariátust a következő forradalomra szellemileg előkészítse.

Az ehhez az irányzathoz tartozó szociáldemokraták azt vallják, hogy a történelemben a válságok és a háborúk következtében mindig újból forradalmi helyzetek alakulnak ki, forradalmi helyzeteknek kell kialakulniuk. Tulajdonképpen úgy éreztük, hogy politikailag igen szorosan kapcsolódnak Marxhoz. Valóban ismeretekben gazdag viszonyba Marxszal csak a fogságban jutottam. Fiatal koromban Marx korai írásait olvastam, a „Kommunista Kiáltvány”-t, a „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikájá”-t és a „Bérmunka és tőké”-t. — Magát „A tőké”-t nagy ívben elkerültem. Kezdetben nem jutottam túl a bevezetésen, nagy nehézséget okozott a mű. Ekkor következett első börtönbüntetése, és minthogy akkor tanulmányaim egy része már mögöttem volt, „A tőké”-t könnyebben tudtam olvasni. Szisztematikusan áttanulmányoztam. Még ma is megvannak ezek a kötetek, aláhúzásaimmal és megjegyzéseimmel.

Abban az időben Marx valamennyi alapvető írását elolvastam, Marx és Engels levelezésének nagy részét is. E körülmények következtében ma, minthogy még azok is, akik marxistáknak nevezik magukat, keveset olvastak Marxtól, valószínűleg az egyik legtöbbet olvasott marxista vagyok Ausztriában. Fiatal koromban természetesen sokat olvastam Lenintől is.

E 18 havi börtönnek köszönhetem, hogy a szocialista és a kommunista irodalmat jobban ismerem, mint sokan mások. Elképzelhető, mit jelent, ha az embernek a napi 24 órájából 16 órában szó szerint nincs mit tennie, kivéve, hogy a cellát felsúrolja, eszik és borotválkozik; aludni legfeljebb 7 vagy 8 órát lehet. Ebben az időszakban különböző börtönökben cellatársaimmal együtt nagyon sokat olvastam.

— Ön több börtönben volt?

— Igen, voltam néhány börtönben. Bécs csaknem valamennyi központi börtönét ismerem.

— Mi maradt meg máig a tudományos marxizmusból?

— Marxizmus, mint zárt gondolati építmény tulajdonképpen ma már nem létezik. Természetesen ismerem Karl Kautsky és mások arra irányuló fáradozásait, hogy a dolgokat egy rendszerbe foglalják. Kautsky maga tulajdonképpen sohasem győzött meg. Marx ma gazdaságilag ugyanannyit jelent, mint Adam Smith és Ricardo. A közgazdasági összefüggések tudományos felderítése volt a céljuk. Amit Smith és Ricardo elkezdett, azt Marx továbbvitte.

Természetesen nem lehet valamennyi gazdasági összefüggést a marxi módszerekkel megmagyarázni. Ezt a marxisták elismerték. Hilferding azért írta meg „A fináncsőke”-t, mert elemezni kellett a kapitalista gazdasági rendnek abban az időben új szakaszát, és fel kellett tárni annak különös összefüggéseit. Hilferding szerint a fináncsőke a őőke egy új formája. Így a kapitalista gazdaság alapvető kérdései mindig újból foglalkoztatták a tudományt — Schumpetertől Galbraith-ig.

Ifjúságom nagy elméleti vitája az imperializmusról mint a kapitalizmus abban az időben utolsó szakaszáról folyt. Ebben a vitában sokan vettek részt, csak néhányat említek: Rosa Luxemburg és Buharin, Helene Bauer és Sternberg. El kell ismernem, hogy én ezekkel a kérdésekkel csak nagyon felületesen foglalkoztam. Sokakat közülük erősen foglalkoztatott Trockij személyisége. De hamar megértettük, hogy az emigráció elszigeteltségében nem vehető tekintetbe Sztálin nagy személyi alternatívájaként. Igen korán belekerültem a kommunistákkal folytatott vitába, amelyet sok esetben a baloldarról

folytattunk. Rosa Luxemburg érvei számunkra igen fontosak voltak.

Arról, amit Marx ma jelent, nemrég néhány mondatot mondtam, amelyet szeretnék itt megismételni:

Nem könnyű megmondani, miben áll a legnagyobb teljesítménye a történelemben. De sokan úgy véljük, legnagyobb teljesítménye az, hogy társadalmi elemzése alapján arra a következtetésre jutott; a munkásmozgalom csak akkor teljesítheti a munkásság felszabadításának feladatát, ha kitűzi maga elé a kapitalista gazdasági rend leküzdésének célját, hogy egy új gazdasági rendet valósítson meg. Az osztálytörvények megszüntetését és egy szolidáris társadalom megalakítását kell célul maga elé tűznie. És így a modern munkásmozgalom, amely ezt a feladatot tűzte maga elé, az ő elméletéből indul ki.

Bizonyos, hogy ma sok mindent másként látunk, mint ahogyan Marx látta, bizonyos, hogy a szocialista pártok ereje, a szakszervezetek ereje, a társadalom másként fejlődött, mint ahogyan azt Marx előre látta. De bizonyos, hogy a materialista történelemfelfogást nem szabad olyan primitíven értelmezni, ahogyan azt ellenfelei feltűntetik. Mert maga Marx világosan látta, milyen nagy jelentőségük van az eszméknek a történelemben. Csak megvizsgálta, hogyan születnek az eszmék. Ő maga megállapítja: „Az emberek csinalják történelmüket. De ezt nem önszántukból, a maguk által választott, hanem a közvetlenül talált és örökölt körülmények között.”

Marx és Engels, mint azt Max Adler kifejti, gazdasági viszonyokon mindig társadalmi viszonyokat ért. És Adler, Marx egyik legképzettebb utóda, akivel ma sok politikai következtetésében nem érthetünk egyet, megállapítja: „Tehát a gazdasági viszonyokban is mindenütt az emberek azok, akik a történelmet meghatározzák. És bárhogy vélekedünk is a különböző tanításairól és felismeréseiről, egy bizonyos: Marx korunk történelmének nagy jelenségei közé tartozik, és egyetlen tudós működése sem — és Marx elsősorban tudós volt — mozgatott meg soha azelőtt olyan tömegeket, mint amilyeneket most nevében megmozgatnak. Történelmi szerepe az emberiség eszmetörténetében vitathatatlan.”

Ennek a jelenségnek egyedülálló jellegéhez mérten különösen az osztrák marxistaellenesség szárnalmas nyárspolgári jelenség, összehasonlítva elsősorban azzal a megbecsüléssel, amelyben Marx műve a világ legjelentősebb egyetemein, például az Egyesült Államokban mindig újból részesül. Egy olyan nagy humanista, mint Carl Friedrich von Weizsäcker német professzor írja: „A kapitalizmus, ahogyan azt Marx az akkumulációra irányuló kényszerrel leírja, tipi-

kus példa. E hatalom-jellegéből származtak teljesítményei és félelmei, növekedése és válságai.” Miért idézem ezt? Mert megmutatja, hogy még aki a legnagyobb mértékben a liberális eszmék híve, sem tudja magát e gondolatmenetek hatása alól kivonni. Senkitől sem kívánjuk, hogy aki mozgalmunkhoz csatlakozik és abban dolgozni akar, hitet tegyen Marx mellett. Senkitől sem kívánjuk, hogy kritikátlanul és vakon elfogadja azokat a gondolatmeneteket és tanításokat, amelyek Marx elméletén alapulnak. Mi magunk sem vagyunk hajlandók erre. De határozottan tiltakozunk azellen, hogy egy korlátolt marxistaellenességgel támadjanak minket azok, akik nem készek és képesek arra, hogy a „Marx ma” témáról beszélgetést folytassanak.

Szeretnék ehhez még néhány dolgot hozzátenni, Marx és Marx tanításai és eszméi iránti érdeklődésem természetesen arra készítette, hogy sok életrajzot is olvassak róla. Olvastam olyanokat, amelyeknek írója minden fenntartás nélkül csodálta Marxot, és olyanokat, amelyek bírálóan értékelték. Az ív Mehringtől Lelainig terjed. És bármilyen mély benyomást keltett is időnként Marx személye — a nagyszerű Engels nem lett volna és maradt volna különben évtizedekig barátja —, személyisége mégis igen problematikus. Tulajdonképpen sohasem volt munkájával elégedett, és azt sohasem tekintette véglegesnek. Ennek ellenére aligha van tudós, akinek a nevében ilyen nagy történelmi események és fejlemények mentek végbe. És rendkívül nehéz Marxot — ami jelentőségét illeti — elválasztani attól, amit értelmezői belőle csináltak.

Marx írásai azonban a tudomány történetének részét alkotják: Marx a modern közgazdaságtudomány és szociológia számára olyan fontos, mint Newton a modern fizika számára; úgy viszonylik a modern közgazdászokhoz, mint Newton viszonyul Einsteinhez — azzal a különbséggel, hogy nincs olyan jelentős közgazdászunk, mint amilyen jelentős fizikus Einstein volt.

Marx nélkül természetesen űr keletkezne a gazdaságtörténetben, mert rajta kívül senki sem tárta fel úgy az ellentmondásos összefüggést a tőke és a munka között, senki sem ismerte el ezen összefüggésnek azt a központi pozícióját, amelyet még ma is elfoglal. És nem kérdéses, hogy a szakszervezeteknek az igazságos jövedelemért folytatott harcában az értéktöbblet eszméje valamilyen módon mindig jelen van.

Marx téziseivel központi helyet biztosított a munkának a gazdasági életben és ezáltal a társadalomban is, és a munkára alapozta értékelméletét.

Mélyen tisztetem Marx valamennyi gazdasági elemzését és fel-

ismerését, csak a gyakorlati gazdasági élet számára nem juttatnám azokat feltétlenül érvényre. Marx felismeréseivel természetesen nem lehet gazdálkodni, de ha akarja az ember, a gazdasági életet jól meg lehet vele magyarázni. Mélyen tiszteltem nagy írói teljesítményét is, kevés olyan izgalmas olvasmány van, mint „A tőke” egyes fejezetei.

Nem azt akarom mondani, hogy elutasítom a materialista-történelmi determinizmust. A materialista történelemfelfogás, bárhogyan nézzük is, az elemzés egyértelműen leghatékonyabb módszere. Ennek segítségével jutunk a leggyorsabban eredményre. Még abban az esetben is, amikor esetleg kitűnik, hogy nem egyszerűen elsősorban anyagi motívumok határozzák meg a fejlődést, segítségével eljuthatunk más tényezőkhöz. Az ember vesz egy jelenséget, és a történelmi materializmus segítségével leleplezi. Azután van egy maradék, melyet ezekkel a módszerekkel már nem lehet megfejteni. Ezt a homályos maradékot már csak a pszichológiával tudom megmagyarázni.

E módszer alkalmazásával például részben meg tudom magyarázni a zsidókérdést, de nem maradéktalanul. E maradék megfejtéséhez a pszichológiát kell segítségül hívni. Ennek ellenére a történelmi materializmus mint a politikai elemzés módszere, nélkülözhetetlen. Ha olvassuk a nagy történészeket, vagy például az első világháború történetét vizsgáljuk, mindig újból azt látjuk, hogy a történészek, ha nem is tudatosan, a történelmi materializmust használják fel, amikor a háborúk anyagi és valóságos forrásait ismertetik.

Tehát ez maradt meg bennem Marx műveinek olvasásából. Számomra nincs marxista rendszer. Politikai következtetéseket vonhatunk le abból, amit Marx tanított. De nem tagadom, hogy sok mindentől igen széles tájékoztatást kaptam tőle.

Marx a történelem elidegeníthetetlen alkotórésze. Hatalmas történelmi érdeme, hogy a munkásmozgalom elé elsősorban politikai célt tűzött: a szocializmus megvalósítását.

Kreisky könyvének zárófejezete

KÉRDÉS: Ön gyakran beszél a beleszólási jogról. Mit tett az ön kormánya ezen a területen és mit lehet még tenni?

KREISKY: Mindig Herriot egy kijelentését idézem: „Az ember azzal stabilizálja a demokráciát, hogy mozgásban tartja.” Ezért mindig demokratikus szűzföldre kell lépnünk. Be kell vezetni a demokrácia elemeit oda, ahol még egyáltalán nem létezik demokrácia, ahol

még mindig az uralom elve érvényesül, például a nemzetgazdaságban, a hadseregben, és elsősorban a kultúrában.

Ott, ahol a demokrácia politikai területen már létezik, szélesebb körűvé, modernebbé, funkcionálisabbá kell válnia. Ott, ahol még nem létezik, talán időnként kísérletképpen meg kell teremteni. Így lehet a beleszólási jogot előkészítő folyamatokat bevezetni.

Bevezettük a munkavállalók beleszólási jogát; a vállalatoknál a felügyelőtanács tagjainak egyharmada a munkavállalók képviselője. Ez azért igen jelentős, mert az állami iparban a tulajdonosok képviselői politikailag megoszlanak; a munkavállalók képviselőinek és a tulajdonosok egy csoportjának együttműködése tehát rendszerint többség kialakulására vezet.

Az államosított iparban a tulajdonosok szocialista csoportja sohasem fog olyan vezetőket javasolni, akik a szocialista munkavállalók közvetlen ellenkezését váltanák ki.

— Megmagyarázhatná ezt valamivel részletesebben?

— Az államosított iparban a tulajdonosoknak a felügyelőtanácsban levő képviselőit a politikai pártok, tehát az Osztrák Néppárt és a szocialisták nevezik ki. (A törvény kifejezetten megtiltja, hogy parlamenti képviselők ilyen felügyelőtanácsok tagjai legyenek.) Amíg a szocialisták a képviselőházban többségben vannak, ez azt jelenti: a felügyelőtanács tagjainak egyharmada a konzervatívok képviselője, egyharmada szocialista, és egyharmada a munkavállalókat képviseli. Minthogy azonban a munkavállalók körében rendszerint erős a szocialista többség, az államosított vállalatok felügyelőtanácsa rendszerint kétharmadában szocialistákból áll.

Elméletben lehetséges, hogy a tulajdonosok, tehát az állam képviselői, akiket a két nagy párt küld a felügyelőtanácsba, közösen a munkavállalók képviselői ellen szavaznak. De ez csak elméletben lehetséges. A gyakorlatban nem történhet ilyesmi. A munkavállalók képviseletét tehát teljes mértékben figyelembe veszik.

A magángazdálkodásban — amelyhez egyébként sok olyan vállalat tartozik, amely államosított bankok, tehát közvetve az állam tulajdonában van — ez kissé másként funkcionál. Itt a következő szabály van érvényben: a tulajdonosok képviselői döntenek az igazgató kinevezéséről, a munkavállalók szavazatait ebben a tekintetben nem veszik figyelembe. Ezáltal meg akarják akadályozni, hogy olyan vállalati politikára kerüljön sor, amely mellett a tőke képviselőit a munkavállalók szavazatainak segítségével leszavazhatják.

Bizonyos, hogy ez igen bonyolult, előbb-utóbb — ez a fejlődés kérdése — meg is fogják változtatni oly módon, hogy végső soron a magángazdálkodásban is érvényben lesz a teljes beleszólási jog.

Az NSZK-ban a felügyelőtanácsokban a munkásságnak sokkal nagyobb, 50 százalékos képvisellete van. De úgy tűnik, ez kevésbé döntő, mert a felügyelőtanácsnak egy „semleges” tagja ezt a nagyobb képviselést is leszavazhatja. A döntés tehát éppen ettől a semleges tagtól függ.

Ausztriában a vállalat dolgozói rendszerint nagy érdeklődést tanúsítanak a vállalat iránt — ez olyan jelenség, amelyet nem mindenütt találhatunk meg. Az üzemi bizottságnak ezért mindig is igen erős pozíciója volt, akkor is, amikor csak két képviselője volt a felügyelőtanácsban. A jelenlegi nagyobb képviselést tulajdonképpen csak ennek kibővítése. Az üzemi bizottság erős befolyását tisztán számszerűen is figyelembe veszik...

Ha az üzemekben a munkásoknak és az alkalmazottaknak mind több beleszólási jogot akarnak adni, ez több információt követel meg; a munkásoknak és az alkalmazottaknak a döntés előtt információt kell kapniuk.

A nemzetgazdaság másként dolgozik, mint a politika vagy a közigazgatás, vagyis nyereségelvek, hatékonyság stb. szerint. Ezért ott a demokrácia új formáit kell kifejleszteni, és nem elég, ha a szakszervezeti mozgalom hatalmasainak megadják a gazdasági beleszólási jogot. A beleszólási jogot azoknak kell megkapniuk, akik az üzemekben dolgoznak. Különben ismét egy ponton összpontosul a hatalom, amelynek ellenőrzésére nincs megfelelő szervünk a társadalomban.

— A paritásos bizottság Ausztriában a „countervailing powers” (Galbraith szerint: ellenőrök a gazdasági hatalommal szemben — *A szerk.*) elvének kifejezése?

— Bizonyos, hogy e bizottságok némileg figyelembe veszik ezt az elgondolást. A társadalmi partneri viszonynak ez az elve Ausztriában alakult ki a legsikeresebben. Lényegében abból áll, hogy a nagy gazdasági érdekvédelmi szervezetek képviselői, vagyis a vállalkozók — kis és nagy vállalkozók —, a szakszervezetek és a mezőgazdaság képviselői, a kormányfő elnökletével rendszeresen úgynevezett paritásos bizottságokban ülnek össze. Ezek a bizottságok különösen jól beváltak az infláció idején, de más gazdasági kérdéseket is megoldanak hasonló módon. Ami a bértárgyalásokat illeti, Ausztriában továbbra is a régi jól bevált rendszer van érvényben: a szakszervezetek képviselői a vállalatok képviselőivel tárgyalnak, anélkül, hogy az állam beavatkozna.

Ausztriában ezeknek a hatékony és rendszeres személyes találkozásoknak a következtében alig van sztrájk. A sztrájkok nélkül mindkét fél többet ért el, vagy kevesebb veszteséget szenvedett.

A társadalmi partneri viszony magában véve nem mond ellent Marxnak. Az osztályellentétek nem szűnnek meg ezáltal, csak az osztályok konfrontációja kifinomultabb formában megy végbe.

A társadalmi partneri viszony csak ott lehetséges, ahol a szakszervezetek igen erősek. A másik partner tudja, hogy nagy kockázatot vállal, ha kilép a partneri viszonyból; a szakszervezetek akkor más módszerekkel harcolhatnak.

Bizonyos, hogy a társadalmi partneri viszony nem funkcionál olyan országban, ahol a szakszervezetek rosszul vannak megszervezve. A mi szakszervezeteink elfogadják a társadalmi partneri viszonyt, mert kiszámítják, hogy még minden kompromisszum is, amit elértek, jobb volt, mint az, amit harcokban, sok veszteség árán vívhattak volna ki.

Ha összegezzük a kompromisszumokat, amelyeket az osztrák munkásság a társadalmi partneri viszony keretében elért, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy az osztrák munkások többet értek el, mint amennyit más csoportok más országokban harccal értek.

A társadalmi partneri viszony ezáltal az osztályharc szublimálása. Az osztályok harca, az elosztásért folytatott harc új formát talált, amelyet a zöld asztal mellett fejlesztettek ki. De nem csak a zöld asztal mellett. A felek számolnak a másik fél erejével.

— Ön az osztályharc mellett foglal állást?

— Az osztályharc nem szűnik meg. Az osztályharc társadalmunk egyik jelensége. Ez a társadalom mozgástörvénye. Ma leplezően elosztási harcokról beszélnek.

— Ön az „osztályharcról” beszélt. Hisz ön az osztály nélküli társadalomban?

— Minduntalan megkérdezik tőlem, hogy az osztály nélküli társadalom mellett foglalok-e állást. Ez sokak szemében kínos kérdésnek tűnik. De ez csak annak a szemében diszkrimináló kérdésfeltevés, aki azt gondolja, hogy az osztálykülönbségek erkölcsileg indokoltak.

Más kérdés, hogy lesz-e majd valamikor osztály nélküli társadalom. Hiszen nagy osztálykülönbségek vannak ma különösen a kommunista államokban. A kommunisták érve ezzel szemben mindig az, hogy „de nincsenek már kapitalisták”. Igen, de vannak emberek, akiknek most jobb dolguk van, csak azért, mert kiváltságos helyzetben vannak. Az Egyesült Államokban a General Motors sem „valakié”, és bizonyosan nem az igazgatók tulajdona. Milovan Gyilaszt ezt igen világosan megmutatta „Új osztály” című könyvében.

Az osztályviszonyok ilyen irányú alakulását megtalálhatjuk majd a szociális demokráciában is. Mindig új kiváltságos csoportok kelet-

keznek majd, akár azért, mert anyagilag kiváltságosak, akár azért, mert a társadalomban elfoglalt helyük vagy képzettségük következtében kiváltságokkal rendelkeznek, és ezáltal a többi rétegtől elkülönült pozícióba kerülnek.

A legjobb eszköz ennek leküzdésére az, hogy egy mozgékony és mobil társadalomban az emberek mindig harcolhatnak a kiváltságok ellen. Ez társadalmi mobilitást jelent: mindig új eszmék keletkeznek arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet egyik vagy másik jelenséget leküzdeni. A demokrácia a társadalom állandó bírálatát teremti meg. Ez az állandó bírálat a társadalom gyengéje is lehet, de végső soron a társadalom erejét jelenti, mert segít a demokráciának a nem-kielégítő körülmények leküzdésében — ez mindaddig így történik, amíg új nem-kielégítő állapotok nem keletkeznek, amelyeket ismét csak a demokráciában lehet leküzdeni.

Valamely társadalom minőségét azon mérhetjük le, hogy mennyi erőt tud a nem-kielégítő, igazságtalan állapotok leküzdésére mozgósítani. És a demokrácia így magában véve egy szüntelen dialektikus folyamat.

Ez megmutatja, hogy a kommunista diktatúra egyenes ellentéte a szociális demokrácia. Ez az egyetlen alternatíva, amely ma a kommunista diktatúrában élő emberek rendelkezésére áll.

— Itt felmerül egy szociáldemokrata párt perspektívájának kérdése.

— Ez egy szociáldemokrata társadalomelméleten alapul, amely azért olyan vonzó, mert az előre nem láthatóval számol, és így kiáltja az „észnek magához az észhez intézett állandó felhívását” (Weizsäcker).

A tőkés világ gazdasági helyzetének megítélése

Willy Brandt

EURÓPA JÖVŐJE¹

Részletek

Ha ma Európában mélységes nyugtalanság uralkodik, ez azért van, mert egyre több ember gondolkodik el azon, hogy Európa netán kritikus fordulóponthoz ért. Még élesebben fogalmazva: vajon Európa nem olyan válsággal áll-e szemben, amelyről sokan nemcsak azt nem látják, *hogyan* lehet megoldani, hanem azt sem, hogy *egyáltalán* meg lehet-e oldani. Kétségtelen, hogy Európa a háború utáni legsúlyosabb megpróbáltatásához közeledik...

És nem csupán az Európai Közösség megpróbáltatásáról beszélek — noha számunkra elsődrendűen ez az érdekes —, hanem az egész Európa számára egyik legnehezebb időszakról. Mert ha a közösség felbomlik, akkor egész Nyugat-Európa jövője veszélybe kerül. És az enyhülés és együttműködés jövője Európában egészében véve a Nyugat stabilitásától függ.

És most felteszem a kérdést; mik azok a sajátos veszélyek, amelyek Európát, és különösképpen a Közösséget fenyegetik?

A gazdasági jólét — amelyet Európa a háború óta végzett kemény munkával elért — és a jólét által biztosított társadalmi egyenlőség és egyéni szabadság kerül veszélybe.

A gazdasági növekedés, a magas foglalkoztatottság és a viszonylagosan stabil árak 1950 óta tartó korszaka, amely így visszatekintve már aranykornak nevezhető, végleg elmúlt. Az olaj- és nyersanyaghiány, valamint az áremelkedések katasztrofális mértékű törést idéztek elő. A világ gazdaságban egyre jobban kirajzolódtak egy strukturális válság körvonalai...

¹ Willy Brandt ezt a beszédet 1974. november 19-én Párizsban, az Európai Mozgalom gyűlésén mondta el.

Az elosztással kapcsolatos konfliktus erősödése, amely magas inflációs rátával és bizonyos szektorokban jelentkező munkanélküliséggel jár együtt, szükségszerűre fokozza a társadalmi feszültséget, és növeli a szélsőséges veszélyét. Mindez súlyosan fenyegetné Nyugat-Európa demokratikus rendszereit. Az, hogy mindez nem képzelt veszély, nyilvánvalóan leolvasható több ország belső társadalmi fejleményeiből...

E téren a Közösségnek legalább minimális önbecsülésről kell tanúságot tennie. Egyesült erővel kell fellépnie azért, hogy megakadályozza az egyoldalú függőséget, és megteremtse az egymástól való kölcsönös függőség helyzetét. Belpolitikai téren ez azt jelenti, hogy őszintén világossá kell tennünk országaink polgárai számára, hogy a mai energiapocsékolás annyi, mint holnapi függőség. Legrosszabb esetben ez olyan függőséget is jelenthet, amely gazdasági és társadalmi káosszal párosul, nem szólva a politikai zsarolásról. Ezért energia- és kutatópolitikánknak egyetlen olyan realiztikus utat sem szabad feltáratlanul hagynia, amely által több függetlenséget nyerhetünk. A továbbiakban mindez azt is jelenti, hogy őszintén megmondjuk az embereknek: ellentétes saját érdekeikkel — nem beszélve a dolog erkölcsi oldaláról —, ha erre a nehéz helyzetre a más népek iránti gyűlölködéssel válaszolunk...

Mik lehetnének a közösség válság-programjának alapvető elemei? Hat javaslatot szeretnék tenni.

1. A Közösségnek állandó válságirányító testületre van szüksége. Egyrészt ez változást jelent orientációnkban. „A Közösségként való túlélésnek” kell uralkodó témává válnia. A Közösség ilyen vagy olyan határozatának valóra váltása második helyre szorul. Ugyanakkor nem szabad szem előtt tévesztenünk a lehető legátfogóbb gazdasági és politikai integrációnak a szerződésben rögzített célkitűzését sem. Ez tehát azt jelenti, hogy a Közösségnek válságirányító testületre van szüksége.

A válságirányítás központi kérdései a következők legyenek: harc a munkanélküliség és az infláció ellen, és mindennekfelett a Közösség együttes energiapolitikájának megteremtésére irányuló erőfeszítések.

2. A Közösségnek a realista korlátozások politikájára van szüksége, amely számol napjaink lehetőségeivel.

Ismétlem: immáron nem tekinthetjük magától értetődőnek a jólét és a jövedelem növekedését. Az energiaválság hatása egész gazdasági struktúránkban, és nem csupán egy-egy iparágban érezhető. Mindehhez hozzájárul a világméretű infláció hatása, amely már az olajválság előtt kezdődött. A pénz értékcsökkenésének nyilvánvalóan több oka van, nem csupán az olaj és a nyersanyag áremelkedése.

Oka az inflációnak az is, hogy a kormányok és a parlamentek képtelenek ellenállni bizonyos érdekcsoportok követeléseinek, amelyek túlzott terheket rónak gazdaságunk nemzeti össztermékére.

Minden felelős európai politikusnak, aki méltó e névre, őszintén meg kell mondania országaink népének, hogy immár nem tekinthetjük magától értetődőnek a növekedést, és a jövedelmi helyzet terén egy ideig szerencsés esetben is legfeljebb több-kevesebb állandóságra számíthatunk — noha a társadalomnak különleges intézkedéseket kell tennie leghátrányosabb helyzetben levő tagjai érdekében...

3. A Közösségnek mindenáron szüksége van a szolidaritás politikájára, az európai demokraták közötti kölcsönös figyelmeesség politikájára.

Az európai kormányok a gazdasági nehézségek, alapanyaghiányok és kereskedelmi problémák láttán egyre inkább hajlanak arra, hogy ellentétet lássanak a nemzeti és az európai érdekek között. Ez a nézet ma éppoly hamis, mint tegnap volt, de következményei ma még súlyosabbak lehetnek...

4. A Közösségnek a fokozatos integráció politikájára van szüksége. A Közösség tagállamainak gazdasági helyzete közötti jelentékeny eltérések folytán a tagok automatikusan és azonos módon való kezelése mind a kötelelességeket, mind a jogokat illetőleg jelen pillanatban súlyos veszélyt jelentenek a kilencek egysége szempontjából. Ezért a Közösségnek meg kell barátkoznia azzal a gondolattal, hogy nem gyöngíti, hanem inkább megerősíti azt, ha a jobb gazdasági helyzetben levő országok előrehaladnak a gazdasági integrációban, míg más országok objektíve eltérő gazdasági helyzetük folytán eleinte csak különböző fokon vesznek részt a gazdasági integráció folyamatában...

5. A Közösségnek önvédelmi politikára van szüksége, mind a világgazdaságot, mind a világpolitikát illetőleg. A szükséges feltételek elérését nagyban megkönnyítették a francia javaslatok az európai gazdasági együttműködés politikai együttműködéssel kombinált kiterjedt integrációjára, amelyet tovább kell erősíteni...

6. A Közösségnek olyan politikára van szüksége, amely megőrzi a demokráciát déli szárnyain.

Sok évi szívós küzdelem után a demokrácia immáron ismét uralomra jutott Görögországban és Portugáliában.² Ez különleges feladatokat ró a Közösségre, és alkotó lehetőségeket teremt számára...

Ahhoz, hogy valóra váltsuk mindazt, amit én a Közösség válság-

² A fasiszta diktatúra 1974-ben bukott meg mindkét országban.

programjának neveztem, számos feltételt kell teljesíteni. Ezek közül hármat említenék, amelyek különlegesen fontosak.

Először: Ennek a politikának előfeltétele Európa állampolgárainak aktív részvétele.

Mindez teljes őszinteséget kíván, valamint szükségessé teszi jelenlegi nehézségeink nyílt feltárását. Csak ebben az esetben számíthatunk együttműködésre — még ha az áldozatokkal jár is —, amely nélkül a válságprogramot nem lehet végrehajtani . . .

Másodszor: Az Európai Közösség több problémájában osztozik az iparosodott nyugati világgal általában, például az Egyesült Államokkal, Kanadával, Japánnal és más iparosodott országokkal. Éppúgy, ahogy az önálló nemzeti intézkedésekre való hagyatkozás pusztán illúzió, az a gondolat, hogy az Európai Közösség érvényes megoldást talál partnerei nélkül, hasonlóképpen illuzórikus . . .

Harmadszor: Az európai politika további haladásának lényeges előfeltétele most is, mint mindig, a jó és bizalmas francia—német viszony . . .

A Közösség többi országának egy feltételezett francia—német hegemonia feletti aggodalmát komolyan kell venni, de semmiképpen sem kell bátorítani. Meggyőzően be kell bizonyítanunk, *hogy együttműködésünk egész Európa érdekét szolgálja*. És figyelmünket, csakúgy mint valamennyi partnerünkét, immáron őszintén arra kell fordítani, hogy mit tehetünk Európa népeinek érdekében.

Socialist Affairs, 1975. január—február

KÖZLEMÉNY AZ EURÓPAI SZOCIALISTA PÁRTOK STOCKHOLMI KONFERENCIÁJÁRÓL¹

A Svédország Szociáldemokrata Munkáspártja meghívására a Szocialista Internacionálé 13 európai tagországának képviselői találkoztak Stockholmban június 13-a és 15-e között, hogy megvitassák a teljes foglalkoztatottságért és az infláció nélküli gazdasági növekedésért folytatandó összehangolt politikájukat. A következő országok szocialista és szociáldemokrata pártjai képviseltették magukat: Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Izrael, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Svájc és Svédország.

¹ Az ülés 1975-ben volt.

A Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége, a Szocialista Ifjúság Nemzetközi Uniója és a Szocialista Internacionálé Kutató Tanácsa szintén elküldte képviselőit.

A gyűlést, amelyet Olof Palme svéd miniszterelnök, Svédország Szociáldemokrata Munkáspártjának elnöke nyitott meg, azért hívták össze, mert valamennyi résztvevő pártot mélységesen aggasztják a mai nemzetközi gazdasági körülmények.

A napirend vitapontjait a következő szónokok vezették be: Johan Agberg a svéd pénzügyminisztériumból; Oscar Debunne, a belga Emile Vandervelde Intézet igazgatója; dr. Herbert Ehrenberg, a német Bundestag alelnöke; Edmond Dell, az angol pénzügyminisztérium számvivő tisztje és dr. Philipp Rieger, az Osztrák Nemzeti Bank igazgatója.

A vita után az alábbi következtetéseket vonták le egy határozat formájában, amelyet Olof Palme fog bemutatni a Szocialista Internacionálé legközelebbi pártvezetői konferenciáján:

„Noha mutatkoznak a felépülés bizonyos jegyei, a világ napjainkban a háború utáni legsúlyosabb visszaesést éli át. Egyedül az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) területén tizenötmillió a munkanélküli. A termelés hanyatlik. Igen magas az inflációs ráta és súlyos kiegyensúlyozatlanságok mutatkoznak a fizetési mérlegekben. Ez a helyzet csak tovább bonyolítja a szegény országok már amúgy is igen kényes helyzetét. A világ szegény és gazdag országai közötti különbségek tovább fognak nőni.

A résztvevők megegyeztek a nagyobb árstabilitás fontosságában. A munkanélküliség azonban nem eszköz ennek elérésére. E tény figyelembevételével a résztvevők hangsúlyozták a munkanélküliség gyors csökkentésének és a növekedés kiegyensúlyozott módon történő helyreállításának szükségességét. Gyakori vélemény az, hogy választani kell az infláció és a munkanélküliség között. A konferencia azt a nézetet vallotta, hogy e két rossz ellen egyidejűleg harcolni megfelelően alkalmazott eszközök összekapcsolásával kívánatos is és lehetséges is. Ahol kihasználatlan termelési kapacitások vannak, ott a foglalkoztatottság növekedését szolgáló kormányintézkedések alacsonyabb önköltségen való termelést tesznek lehetővé.

A konferencia kifejezte egyetértését azokkal az intézkedésekkel, amelyeket egyes országok már meghoztak az általános kereslet ösztönzése érdekében. Ahol az általános kereslet még mindig alacsony, a kormányoknak azonnali intézkedéseket kell tenniük a kielégítő szint elérésére. Különös felelősség terheli e szempontból azokat az országokat, amelyek külső mérlegük és önköltségük állapotát tekintve azt könnyedén megtehetik.

A résztvevők hangsúlyozták a teljes foglalkoztatottság elérésének és fenntartásának szükségességét, anélkül, hogy új inflációs nyomást teremtenének. E célkitűzés fényénél a gazdaságpolitikát felül kell vizsgálni és további eszközöket kell kidolgozni. A résztvevők különös nyomatékkel hangsúlyozták annak szükségességét, hogy az általános keresletre irányuló politikát össze kell kapcsolni olyan szelektív és rugalmas intézkedésekkel, amelyeknek közvetlen hatásuk van a foglalkoztatottságra.

Az ilyen intézkedések sorában a konferencia a következőkre kívánja felhívni a figyelmet:

— Jobb képzési és átképzési alkalmak, amelyek segítik a munkanélküli és az alacsonyan fizetett munkásokat, hogy új állást vállaljanak a jobb perspektívájú iparágakban; mindez megkönnyíti a strukturális változásokat és kiküszöböli a szűk keresztmetszeteket a munkaerőpiacon.

— Pénzügyi segély az egyes cégeken és a helyi közigazgatáson belüli alkalmazás támogatására, például kiegészítő képzés formájában.

— Olyan intézkedések, amelyek ellensúlyozzák a magánvállalkozások és -felhalmozás változékonyságából adódó instabilitást a foglalkoztatottságban, gondolván ez alkalommal a multinacionális vállalatok szerepére és ténykedésére is.

— Az állami szektor tevékenységének kihasználása az anticiklikus politikában.

— Olyan intézkedések, amelyek a szegény területek fejlesztésére hivatottak; ahol a munkások helyváltztatása kívánatos és szükséges, az ezt segítő kormányintézkedéseket társadalmilag felelősségteljes módon kell végrehajtani, például egy hatékony nyilvános munkaközvetítő szolgálattal.

— Olyan intézkedések, amelyek növelik a munkaalkalmakat a hátrányos helyzetben levő csoportok számára.

A munkanélküliség csökkentésének sürgőssége miatt a konferencia kifejezte annak szükségességét, hogy a kormányok megerősítsék gazdaságpolitikájukat a fenti módszerek erőteljes alkalmazásával. A résztvevők megegyeztek abban, hogy a kormányoknak és központi bankoknak a koordináción alapuló kölcsönös információja és ténykedése jelentékenyen növelni fogja annak esélyeit, hogy hatékonyan oldják meg a világgazdasági problémákat.

A résztvevők aláhúzták a képviselt pártok között a gazdaságpolitikáról folyó véleménycsere értékét. A konferencia azt tanácsolta a résztvevő pártoknak, hogy erősítsék ez irányú együttműködésüket.

A NEMZETKÖZI GAZDASÁGI REND STRATÉGIÁJA¹

Részlet

Egyetlen igaz szocialista sem hanyagolhat el a világgazdasági problémákkal kapcsolatos bizonyos elveket, amelyeknek az ország különböző csoportjai és a csoportokon belül az egyes országok közötti új kapcsolatok fejlesztésének és előmozdításának alapját kell képezniük. A második világháború befejezése óta az ipari országokban a gazdasági fejlődés a gazdasági hozam elvein alapul és még ambiciózusabb célokra irányul a nemzeti jövedelem növelése érdekében. A fejlődésnek ez a szemlélete, amely nagyon elfogult, fokozatosan jelentős hatással volt a szegény és elmaradott országok fejlesztési modelljeire, abban a szilárd hitben, hogy a szakadatlanul fejlődő nemzeti kincsek automatikusan előidéznek az illető országokban a társadalmi körülmények javulását. De nem vették tudomásul, hogy a javak elosztásának hatékony mechanizmusait kell bevezetni annak érdekében, hogy azok, akik hozzájárulnak a javak előállításához, vagyis a munkások, méltányosan részesüljenek a megjavult körülményekből.

A munka gyümölcseinek méltányosabb elosztását biztosító rendszer még nem létezik, vagy legalábbis nagyon elégtelen fokon, sem a nagymértékben iparosított országokban, sem a fejlődő országokban. A társadalmi jólét koncepciója hiányzik a gazdaságpolitika megfogalmazásából, és csak a legutóbbi időben kezdünk tudatában lenni annak, hogy azok a célok, amelyek kizárólag a nemzeti gazdaság növelésére irányulnak, állandóan növekvő társadalmi költségeket vonnak maguk után, amelyeket ma már semmiféle társadalmi előny nem kompenzál. A fejlődés folyamatára vonatkozó eszméinket tehát alapvetően meg kell változtatni, mielőtt nem lesz túl késő, mégpedig az új társadalmi jólét céljainak alapján, amelyeknek feltétlenül prioritást kell kapniuk.

Ez azt jelenti, hogy a gazdasági haladást még a gazdag országokban is új kritériumok szerint kell értékelni, amelyek egészen mások, mint a jövedelem és a termelékenység eddig használt kritériumai.

¹ Elhangzott a XIII. kongresszuson.

Az új nemzetközi gazdasági rendnek olyan politikai irányvonalakból kell inspirációt merítenie, amelyek valóban a körülmények javítását célozzák, és az érintett közösségeknek a legnagyobb tiszta hasznot tudják biztosítani. Ez oly módon érhető el, ha a munkások tevékenyebben és hatékonyan részt vesznek a termelés igazgatásában és a nemzeti vagyon elosztásához szükséges folyamatokban.

Az ipari országoknak ideológiai példaként kell szolgálniuk és politikai vezetést kell biztosítaniuk a fejlődő országok számára, javasolniuk kell nekik a gazdaság megszervezésének és irányításának új módjait, megtartva a társadalmi jólét és igazságosság elveit, amelyeket mostanáig nagymértékben elhanyagoltak. De az ipari országok szerepének ezzel nem szabad véget érnie. A világ gazdasági és kereskedelmi érdekeinek változatos alakzatához legalább három országcsoporthoz tartozik (számításon kívül hagyva a kínai—szovjet csoportot és a többi olyan országot, amelynek gazdasága központilag tervezett), vagyis a nagymértékben iparosított országok, a nemzeteként igen eltérő helyzettel, a nyersanyagokban szegény fejlődő országok és az olajtermelő fejlődő országok.

A következő néhány évben a világgazdaság jövője attól függ majd, hogy milyen kapcsolatok alakíthatók ki a három országcsoporthoz között, és milyen gazdaságpolitikát tesz magáévá mindegyik ország saját szuverenitásának keretei között.

Az előrejelzések — előrejelzések mindig vannak — arra mutatnak, hogy az OPEC-hez (Kőolajexportáló Országok Szervezete) tartozó országok fizetési mérlegében mutatkozik majd meg a legnagyobb többlet, hogy ez lesz a helyzet a következő öt-tíz év során, s hogy jelentős mértékben minden attól függ majd, hogyan használják fel e többleteket. Ezek jelenlegi összege körülbelül 40 000 millió dollár évente, és a hetvenes évek vége előtt a körülbelül 25 000 millió dolláros szinten stabilizálódhat. 1971-ben ezeket az erőforrásokat a következőképp használták fel: körülbelül egynegyedüket befektetésekre fordították; egynegyedük a fejlődő országoknak szóló kétoldalú és sokoldalú segítségre ment; 10 százalékuk a Nemzetközi Valuta Alap olajalapjába ment, és a megmaradó jelentős rész — a teljes összegnek körülbelül a fele — likvid tőkébe és eurovaluta befektetésekre áramlott, ily módon nagyobb összegű lett a „forró pénz”, amely közismerten hozzájárul ahhoz, hogy a világ legfontosabb valutáinak árfolyama ingataggá váljék.

Ha az OPEC-tagállamok a többletet ésszerűbben, új nemzetközi gazdaságfejlesztési stratégia alapján használják fel, döntő módon

hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az összes országokban, főleg a fejlődő országokban, a társadalmi jólét egyre ambiciózusabb céljait érhesük el. Az OPEC-tagállamok többletéből származó megmaradó összegeket részben a szegényebb országokba kell irányítani, amelyeket jelenleg több mint 170 000 millió dolláros adósság terhel, hogy finanszírozni tudják az ipari országokból jövő importjukat, és így módon fenn tudják tartani a nemzetközi keresletet; ezeknek az összegeknek részben az OPEC-tagállamok segítségével is kell lenniük, abban, hogy finanszírozni tudják a fejlesztésükhöz elengedhetetlenül fontos importot. A szegényebb országoknak, hogy ellenőrzés alatt tudják tartani a külföldi adósságokat, egyidejűleg olyan közvetítő technológiákat kell magukévá tenniük, amelyek viszonylag magas szintű foglalkoztatottságot követelnek meg, hogy jobban felhasználják az itt bőségesen rendelkezésre álló munkaerőt, s hogy ki szélesítsék termelési bázisukat és pótlást találjanak importjukra.

A szegényebb országok gazdasági felépülése megfelelő biztosíték lehet az OPEC tagállamai számára, arra ösztönözheti őket, hogy növeljék kölcsöneik volumenét, vagy bilaterális megállapodásokhoz folyamodva, vagy multilaterális rendszer útján.

Az erőforrásokkal kevésbé megáldott országok gazdasági felfutása a nemzetközi kereskedelem biztosabb felépüléséhez vezethet, és növelheti az ipari és a még nem ipari országok közötti kereskedelmet.

Szocialista keretek

E stratégia végrehajtásához elsősorban és mindenekelőtt világos politikai akarat szükséges az illető országok részéről, ez viszont csak a világ jövőjéről alkotott szocialista nézet keretei között lehetséges.

A gazdasági helyzet jelenleg különösen súlyos azokban az országokban, ahol az árfolyam-ingadozások miatt nem marad megfelelő manőverezési lehetőség a kereskedelmi műveletek újrafelvételére, és így külföldi számláik javítására.

Kíváncos lenne tehát közös nemzetközi fejlesztési stratégia kialakítása. Az olyan stratégia, amely számításba veszi a különböző érdekelt országcsoportok kötelezettségeit, lehetővé tenné a hatékony és folytonos harcot az ellenőrzés alól kikerülő infláció ellen, megfelelő foglalkoztatási szintet biztosítana, lényegesen csökkentve a nagyfokú munkanélküliséget, amely jelenleg mindenütt megtalálható a nem tervgazdaságot folytató országokban, továbbá nagyobb valutastabilitást és a nemzetközi likviditás nagyobb ellenőrzését is lehetővé tenné.

Most annyira nyilvánvaló, hogy mélyreható változások szükségessé a világ fejlődésében, hogy egyre sürgetőbbek lettek a konkrét akciók ebben az irányban.

E cél elérésére gondolva, kívánatos, hogy az Internacionálén belül olyan politikai koordináló testületet hozzunk létre, amelynek feladata, hogy részletesebben megvizsgálja azokat a gazdasági és kereskedelmi politikai irányvonalakat, amelyek a legjobban megfelelnek a világgazdaság globális fejlesztési stratégiájának összes céljai eléréséhez.

Az Internacionálé politikai vezető szerveinek jóvá kell majd hagyniuk a célokat és a célok elérésének eszközeit is, majd azokat elő kell terjeszteniük vagy a kormányoknak, vagy az érdekelt nemzetközi szervezeteknek. Az ilyen stratégiai irányvonalak tartalmának összhangban kell lenniük a munkásosztály törekvéseivel, tekintetbe véve a jövőbeni világ gazdaságát, amely hosszú távon megszűnteti azokat a torzulásokat és ingatagságokat, amelyek még bizonytalanabbá teszik a nemzetközi közösség polgári, gazdasági és társadalmi jövőjét.

Socialist Affairs, 1977. január—február

Helmuth Schmidt

ELŐSZÖR SAJÁT HÁZUNKAT TEGYÜK RENDBE¹

Ma délután csupán arra kérek engedélyt, hogy néhány szót szólhassak az úgynevezett új gazdasági rendről, s ez nem lesz ideológiai hozzászólás, mert azt akarom, hogy azok az emberek, akik az egész világ új gazdasági rendjéről beszélnek, megértsék: ez nem fog kialakulni, ha mi magunk az egyes országokban saját határainkon belül nem állítjuk helyre az elviselhető gazdasági rendet.

Az úgynevezett világméretű visszaesésnek most a harmadik évében vagyunk, és hamarosan belépünk a negyedik évébe. Ez voltaképpen nem visszaesés, ez annak a következménye, hogy néhány strukturális törés következett be nagyon rövid időn belül, egymás után. Ez nem csupán gazdasági ciklus, ez több annál. És ez nem csupán az úgynevezett nyugati ipari kapitalista társadalommal tör-

¹ Elhangzott a Szocialista Internacionálé XIII. kongresszusán.

ténik. Ugyanaz történik azokkal az államokkal és társadalmakkal, amelyeket szociáldemokrata többség irányít, ugyanez történik a katonai diktatúrákkal mind az öt kontinensen, ez történik az egész világgal.

Pénznyomás

Ennek semmi köze sincs egy bizonyos típusú társadalom vagy kormány bizonyos kudarcaihoz vagy hiányosságaihoz. Három súlyos hiba vezet a világgazdasági felforduláshoz. 140 állam vagy ország van a világban, s a hatvanas évek végétől, vagy a hetvenes évek elejétől közülük legalább 130 bocsát ki olyan pénzt, amelyet nem keres meg. Az infláció sújtotta országok közül sok még ma is saját maga felelős az infláció mértékéért. Egyes országokat nem lehet hibáztatni ez igaz, de közülük legtöbben felelősek vagyunk, mert az egyénnek vagy a társadalomnak az állammal szemben támasztott nagyobb keresletét próbáljuk finanszírozni, mint amennyit megtehetünk, olyan pénzzel, amelyet más emberek kerestek meg, és adózással vesszük el tőlük. Ezért bocsátottunk ki pénzt. Ez történt a demokratikus és a tőkésországokban, a szocialista és a kommunista országokban és a diktatúrákban egyaránt.

A nyomdagép használatának foka — az a sebesség, amellyel a gépeket használtuk — különböző volt. Ezt elismerem. A sebességben mutatkozó különbség miatt omlott össze az úgynevezett Bretton Woods-rendszer², amely olyan jól funkcionált egy negyed évszázadon át. Ezenkívül összeomlott az országaink közötti rögzített paritások rendszere — ami további nagyon sokféle nehézségeket okozott, egyes országok számára súlyosabbakat, mint mások számára —, ráadásul pedig kirobbant az olajválság. Azt mondják nekünk, hogy az olajárak a következő négy héten belül ismét emelkedni fognak, s mindössze azt kérem Önöktől, legyenek szívesek és próbáljanak egy strukturális világgazdasági válság mélyére tekinteni, és megérteni, hogy az okok azok, amelyeket igen rövid mondatokban megpróbáltam felvázolni, s hogy helytelen azt hinni,

² Bretton Woods-rendszer: 1944 júliusában 44 állam részvételével rendezték meg a Bretton Woods-i valutáris konferenciát. A konferencián a tőkésországok az akkori erőviszonyoknak megfelelően a dollárt fogadták el nemzetközi valutaként, amelynek aranyra való beváltását az Egyesült Államok garantálta. A 60-as években a gazdasági erőviszonyok változása következtében a dollár értéke jelentősen csökkent, aranyfedezete összeszűkült. Ennek következtében az USA képtelen azt a szerepet betölteni, amit 1944-ben vállalt és kapott.

hogy csupán azért élünk e gazdasági válság közepette, mert a régi rendnek feltétlenül össze kell omolnia, holott azért, mert mindezek az államok, akár szocialisták, kapitalisták, kommunisták, demokráciák vagy diktatórikusak, vagy akárhogy nevezhetjük őket, egyéni magatartásukkal hagyják, hogy összeomolják.

Nincs könnyű kiút

Csupán azt szeretném mondani, hogy nem lesz új nemzetközi gazdasági rend, ha országainkban nem teremtünk nagyobb gazdasági és társadalmi stabilitást. Hasztalan és értelmetlen azzal próbálkozni, hogy a világ problémáit csupán több pénz kibocsátásával oldjuk meg, s nagyon veszélyes, hogy még mindig ezzel a könnyű és olcsó kiúttal próbálkozunk. Sok vita folyik különböző nemzetközi színtereken: miniszterek és kormányok találkoznak Nairobiban az UNCTAD (az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Értekezlete) égisze alatt; egyes miniszterek értekezletre ülnek össze Párizsban az Észak—Dél-párbeszéddel összefüggésben, más miniszterek évente egyszer a Nemzetközi Valuta Alap tanácskozására mennek el; ismét más politikai vezetők találkoznak Rambouillet-ben vagy Puerto Ricóban, vagy az Európai Közösség csúcskonferenciáin. Ezekben a találkozókban az emberek a felelősséget megpróbálják másokra hárítani.

Valóban kérem Önöket, próbálják megérteni, hogy csak akkor lehet nagyobb stabilitás és gazdasági rend a világban — stabil új gazdasági rend a jövőben, ha így akarják nevezni —, ha mi segítünk magunkon saját országunkban. Semmiféle új világrend nem teszi lehetővé, hogy nemzetközileg harcoljunk az infláció ellen, ha saját hazánkban nem harcolunk ellene. S azt a gazdasági betegséget, amelybe a világ az utóbbi három évben beleesett, lehetetlen kikúrálni nagyobb inflációval, minthogy az infláció volt a betegség eredeti fő forrása. Egyesek úgy vélik, hogy az állami kiadások növelésével meg lehet szabadulni a munkanélküliségtől. A világ azt tapasztalta, hogy a túl nagy állami kiadások, amelyeket nem finanszíroztak helyesen, munkanélküliséget idéztek elő.

Országainkban mindannyiunknak ugyanazon az igen bonyolult és nehéz úton kell haladnunk. Egyrészt vigyáznunk kell arra, hogy ne fokozzuk az inflációt, hanem harcoljunk ellene, másrészt egyidejűleg harcolnunk kell a munkanélküliség ellen. Nem lesz új társadalmi rend, vagy új világ gazdasági rend, ha nem vagyunk képesek saját hazánkban helyreállítani a gazdasági és pénzügyi stabilitást,

valamint a teljes foglalkoztatottságot. Kérem, ne keressenek ideológiai kifejezések használatával könnyű kiutat, ami a valóságos nehézségek palástolását teszi lehetővé számunkra. Nagyon nehéz megmondani saját parlamentünknek, és megmondani saját közvéleményünknek, a szakszervezeti mozgalmakon belüli elvtársainknak, és megmondani bárkinek saját hazánkban, hogy a hibák egy része bennünk van, nem pedig a rendszerben. Ez nem jelenti azt, hogy rendszereink javítására ne kellene törekednünk. Amellett vagyok, hogy javítsuk gazdaságunk igazgatásának módját, elsősorban az állami szektorokban, ahol társadalmi biztonságot és stabilitást, Thomas Jefferson szavaival élve, népünk boldogságát próbáljuk megteremteni. De becsapjuk magunkat, ha úgy véljük, hogy ez a valóságos helyzettel való szembenézés nélkül elérhető...

Socialist Affairs, 1977. január—február

A szociáldemokrácia a fasiszmus ellen

Ernest Glinne

A FASIZMUS EURÓPÁBAN¹

Régebben gyakran mondogatták, hogy Európában nincs jövőjük a fasiszta rendszereknek, és mégis azzal a ténnyel kell szembenéznünk, hogy a spanyol és a portugál fasiszta rendszer immár több mint harminc esztendő óta hatalmát ünnepelheti, és családjuk új tagja az egyre erősödő Görögország.²

Én úgy találom, hogy valójában a két hatalmi paktum kiegészíti egymást, és egymást kiegészítve küzdenek a haladó változások lefékezéséért. Úgy találom, hogy azok a stratégiai érvek, amelyek a Prága elleni intervenciót igazolták, nagyon hasonlóak azokhoz, amelyeket bizonyos amerikai körök alkalmaznak, megpróbálván igazolni annak a segélynek jogosságát, melyet egyes amerikai szolgáltatók nyújtanak az ezredesek Görögországának. Úgy találom továbbá, hogy valamilyen becsületszóra történő megegyezés van a két hatalom között, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az Egyesült Államok nem fogja a különböző nemzetközi találkozók napirendjére tűzni Csehszlovákia problémáját, és a Szovjetunió hasonlóképpen beleegyezik, hogy ugyanazokon a gyűléseken nem tűzik napirendre Görögország kérdését.

Le kell-e nyelnünk azt aényt, hogy néhány röpke hónappal azután, hogy az ezredesek magukhoz ragadták a hatalmat, egy úgynevezett rutin NATO-hadgyakorlat zajlik Görögországban Napfény Express fedőnév alatt? Megengedhetőnek tartjuk-e, hogy demokratikus országok, mint például az Egyesült Államok és Kanada, majd nyomukban a Német Szövetségi Köztársaság és az én hazám, Bel-

¹ Beszéd a Szocialista Internacionálé XI. kongresszusán

² Görögországban 1967-ben került uralomra a katonai-fasiszta diktatúra.

gium, részt vegyenek egy Görögország északi részén rendezett hadgyakorlaton, amelyen a szövetséges nemzetek ejtőernyősei a beavatkozást gyakorolták a görög fegyveres erők oldalán? És túrnunk kell-e további fegyverszállításokat az ezredek részére?

Itt szeretném a kongresszus figyelmét felhívni egy sajátos dologra. Hat hónappal az előtt, hogy a görög ezredek végrehajtották államcsínyüket, az Egyesült Államok kormánya a görög kormány tudomására hozta, hogy szándékában áll mindennemű amerikai gazdasági és katonai segínyt beszüntetni, ha egy bizonyos hajó, amely egy görög hajótulajdonos birtokában volt, továbbra is árut szállít különböző kikötőkből Havannába. Akkoriban tehát egyszerűen azért, mert egy hajótulajdonosnak üzleti kapcsolatai voltak Kuba szigetével, az amerikaiak hajlandónak mutatkoztak leszerelni Délkelet-Európa stratégiai szárnyát, csupán azért, hogy nyomást gyakoroljanak az athéni demokrata kormányra. Akaratlanul is össze kell hasonlítanom ezt az ezredek hatalomra kerülése előtt hat hónappal tanúsított hajthatatlan magatartást azzal a könnyed bánásmóddal, amelyet a jelenlegi görög rendszer élvez.

Ami Portugáliát és Spanyolországot illeti, néhány tényről szeretnék röviden önök elé tárni. Itt ismét nevetségessé tették a NATO-szerződés bevezetését és 2. cikkelyét. Portugália a NATO tagja volt annak fogantatása óta, noha Portugáliában fasiszta rendszer volt és van ma is. 1967 óta a Salazar-rendszer³ még több jóindulatot élvez, és szeretném megemlíteni a Portugália és az Egyesült Államok közötti kétoldalú megegyezések megújítása mellett azt is, hogy Portugália déli részén egy igen fontos légi támaszpont van, amelyet bérbe adtak a Német Szövetségi Köztársaságnak. Emellett a Beja támaszpontra induló repülőjáratok, amelyek Franco Spanyolországa fölött szállnak el, fondorlatos eszközül szolgálnak Spanyolországnak arra, hogy idővel fölvétesse magát a Közös Piacba, vagy legalábbis társuljon vele.

Végül is ami Spanyolországot illeti, szeretném hangsúlyozni azt a kirívó és rendkívüli álszent magatartást, amely az ezzel az országgal való kapcsolatainkat jellemzi. Tegyük hozzá ehhez, hogy az Egyesült Államok épp most újította meg kétoldalú egyezményét Spanyolországgal. Múlt héten a belga külügyminiszter azt a választ adta nekem a parlamentben, hogy ez szigorúan kétoldalú ügy, és hogy ez a probléma — amely pedig nyilvánvalóan európai vonatkozású — nem tartozik az Atlanti Szövetség tagjai sorában levő

³ Salazar de Oliveira Antonio 1928 és 1968 között volt Portugália miniszterelnöke és fasiszta diktátora.

európai nemzetek érdeklődésének hatókörébe. Ezt én egészen fantasztikusnak találom.

Mi itt egy olyan országgal foglalkozunk, amely a Pireneusoktól délre fekszik, s azt mondják nekünk, hogy nem ránk tartozik, ha megújítják a kétoldalú kapcsolatokat Spanyolország és az Egyesült Államok között. Spanyolorzágnak kétoldalú egyezménye van Portugáliával, Portugáliának kétoldalú egyezménye van az Egyesült Államokkal, és 1967 óta integrált atlanti parancsnokság állomásozik Lisszabonban. Ismét azt hiszem, hogy több hadgyakorlat zajlott le (például a Pireneusokban), amelyek során az amerikai különleges erők és a Királyi Légierők a Franco-hadsereggel együttesen részt vett felkelésellenes gyakorlatokban. Tulajdonképpen — hogy a kérdést a lehető legélesebben és legőszintébben fogalmazzuk — jelenleg azt látjuk, hogy Spanyolország a nyugati védelmi rendszer társult része, olyannyira, hogy minden brüsszeli NATO-tanácsülés után az amerikai küldött Madridon át tér vissza az Egyesült Államokba, a spanyolokat bekapcsolva az események menetébe.

Nagyon is itt az ideje, hogy az Internacionálé nekigyürkőzzék ezeknek a dolgoknak. Logikusaknak kell lennünk saját magunkkal szemben is, és támogatásunkat elsősorban a politikai demokráciának kell nyújtanunk az antikommunista vonal hallgatólagos támogatása helyett, amely vonal abszolút aljas, és amely bizonyos olyan körökre jellemző, amelyekkel ismétlem, nekünk sohasem szabad egyazon platformon állnunk.

Socialist Internacional Information, 1969. augusztus 16.

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ KÜLDÖTTSÉGÉNEK ÁLLÁSPONTJA A CHILEI KÉRDÉSBEN

A Szocialista Internacionálé delegációja október 5-én tért vissza Chiléből, miután irodája nevében öt napot töltött az országban...¹

Az ötnapos ténymegállapító küldetés után a Szocialista Internacionálé küldöttsége szilárdan meg van győződve a következőkről:

¹ A delegáció azzal a céllal utazott, hogy a helyszínen tanulmányozza az Allende vezette népi kormány megdöntése (1973. szeptember 11.) és a katonai diktatúra győzelme után kialakult helyzetet.

1. A néhai Salvador Allende elnök alkotmányos kormánya soha semmiféle összeesküvést nem szőtt a chilei fegyveres erők ellen, és a junta ilyen irányú állításai groteszk koholmányok.

2. A junta kezdetleges és naiv propagandagépezetet hozott mozgásba, és gonosz rágalmazó kampányt kezdeményezett a Népi Egység koalíció vezetői, sőt még az elhunyt elnök ellen is; de mindez csupán a kampány kezdeményezőinek hitelét rontja; semmiféle váratlan felfedezés nem került napvilágra annak a kormánynak „rejtett arcáról”, amely mindig is engedélyezte az ellenzék számára a kifejezés teljes szabadságát (az ellenzék egyébként a lehető legerőszakosabb módon ki is használta ezt).

3. Azt a súlyos gazdasági válságot, amellyel Chile szembenéz, azok az erők okozták szándékosan és tették egyre súlyosabbá, amelyek létrehozták és fenntartják az új rendet.

Miközben az Egyesült Nemzetek a chilei események vitájára készül, a delegáció határozottan kijelenti:

Az új chilei rendszer eltörölt minden szabadságjogot és üldözi a Népi Egység vezetőit és aktivistáit, pusztán politikai meggyőződésük miatt. A sajtó és a tömegtájékoztató eszközök olyan vonásokat mutatnak, amelyek a fasiszta és a náci sajtót jellemezték Európában. A hadbíróságok sommás ítéleteket szabnak ki azokra, akiknek egyetlen vétsége az alkotmányos törvényesség védelme volt. Az első napokban megölt ezrekhez hozzá kell adni azoknak a számát — s ez a szám kétségtelenül magasabb, mint amit a rendszer beismer —, akiket minden teketóriázás nélkül lelőttek szerte az országban. A delegáció tanúja volt egy különösen jellemző eseménynek. Amikor a delegáció tagjai békésen kivonultak, hogy virágokat helyezzenek el a néhai Allende elnök sírján, *körülvették őket a fegyveres erők, puskát fogtak rájuk*, és két óra hosszat fogva tartották őket. Többet talán nem is kell szólni egy rendszerről, amely megakadályozza a barátokat abban, hogy tisztelgjenek a holtak emléke előtt.

A Szocialista Internacionálé küldöttsége tiszteletteljesen fel kívánja hívni az Önök figyelmét ezekre a tényekre. Íme, ezúttal ismét sutba hajították az Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatát. Ezúttal ismét a durva erőszak lépett a törvény uralmának a helyére. Ezt ki kell jelentenünk egy olyan időpontban, amikor azok, akiknek bíróság előtt kellene állniuk, a vádlók szerepében tetszelegnek az Egyesült Nemzetek Szervezete előtt, amelyet alapítói az emberi jogok bíróságának szántak az egész emberiség számára.

Szeretnénk arra buzdítani önöket, hogy erről a közleményről tudósítsák valamennyi ENSZ-küldöttséget.

Socialist Affairs, 1973. november—december

JELENTÉS CHILÉRŐL¹

A felületes szemlélődő (a turista) semmi különösét nem vesz észre Chilében. Nincs túl sok rendőri vagy katonai mozgás az utcákon, és az élet látszólag normális. Ám a nyomorúság egész világa feltárul, ha az ember beleéli magát a nagyvárosok munkásosztályának helyzetébe avagy azon csoportok helyzetébe, amelyek még megmaradtak, s amelyek ma vagy korábban bekapcsolódtak a politikába. És ha az ember kapcsolatba kerül egykori foglyokkal és megkínzottakkal, a foglyok feleségeivel, és ha az ember nap nap után az ellenzéki pártok, a szakszervezetek, az egyházak és az egyetemek képviselőivel találkozik, akkor rádöbben, hogy a látszólag nyugodt világ alatt — szemünk elől elrejtve — elnyomatás, terror, üldöztetés és a törvény súlyos megsértése rejtezik. Egy olyan világ, amely sok szempontból összehasonlítható az én hazámban a második világháború idején uralkodó náci terrorral.

A juntának hosszú távú politikai célkitűzései vannak. Nem úgy alakult, ahogy sokan remélték az államcsíny idején, hogy a junta új kormányt készít elő, de a cél most minden ellenzék kiküszöbölése a „nácifikálás” folyamatában, amely lehetetlenné tesz a demokráciához való bármilyen visszatérést.

A junta abszolút hatalommal rendelkezik, és pozíciója szilárd. Ennek a terrorra és megfélemlítésre épülő hatalmi politikának a szervezete csupán még keményebb intézkedésekhez vezethet, amelyek szintén a félelmen alapulnak. A félelem az ellenforradalomtól és a saját életük féltése még szigorúbb és még hatékonyabb módszerekhez vezetett. Mindazok, akikkel beszéltem, megerősítették, hogy ami ennek a rendszernek a tartósságát illeti, az ember csupán ennyit mondhat: „nem fog eltűnni a saját jószántából”.

A junta politikája erkölcsi és politikai elítélésének kevés vagy semmi hatása nincsen. A junta meg van győződve igazáról és politikájának szükségességéről. Önmagát a chilei nép megmentőjének tekinti. Mi több, más országok előtt a kormányzás példaképévé akar válni, s Allende politikáját az emberiség egyik nagy veszedelmének festi le. Nyilvánvalóan nincs tudatában annak, hogy mennyire függ

¹ Sicco Mansholt a Szocialista Internacionálé alelnöke volt. 1975 márciusában tíz napot töltött Chilében. E cikkben személyes tapasztalatairól számol be.

tanácsadóitól, különösen ahogyan gazdasági és pénzügyi politikájára az országot a katasztrófa felé viszi . . .

A szárazföldi hadsereg, a haditengerészet és a rendőrség hírszerző szolgálatai össze vannak hangolva. Mindnyájan egy fedőszervnek tartoznak felelősséggel, a Dina-nak (Dirección Intelligencia Nacional). A Dina közvetlenül Pinochetnek felelős. Azok a jelentések, hogy a szervezet „a maga útján halad”, nem felelnek meg a valóságnak. Pinochet a vezér, és teljességgel felelős ennek a szervezetnek a bűneiért. A Dina ügynökei, akiket az alvilágból toboroztak, hasonszőrűek, mint Németország náci korszakának Gestapo-ügynökei. Alapos munkamódszerük ugyanaz (megadták nekem egy hajdani Gestapo-ügynök, Rauff nevét, aki ma Pinochet egyik tanácsadója). Az ügynökök polgári ruhát viselnek, fel vannak fegyverezve, és a rettegés légkörét árasztják. Az embereket önkényesen letartóztatják, kivallatják, majd szabadon engedik vagy koncentrációs táborba avagy börtönbe vetik mindenféle vádemelés nélkül. 1974-ben több mint 40 000 úgynevezett gyanúsítottat tartóztattak le, vallattak ki, majd legtöbbjüket szabadon bocsátották. Olyan ez, mint a nácik razzáiái, amelyek többnyire a város legszegényebb negyedeiben zajlottak.

Mindez a ma is fennálló ostromállapot „törvényességén” nyugszik. Eszerint minden lehetséges és „jogszerű”. Több ízben megfigyeltem, mennyire félnek az emberek ezektől a titkos ügynököktől. Néhány önkényes letartóztatással rettegésben tudnak tartani egész környékeket . . .

Nyilvánvaló feladat lenne a Szocialista Internacionálé számára egy politikai vonal kialakítása, amelyet a tagpártok követhetnének a chileihez hasonló helyzetekben.

Az Egyesült Államok magatartása ma is hajthatatlan. Halvány remény van rá, hogy ez javulni fog, s ezt a reményt erősítheti az Európa felől érkező nyomás. Mostanáig az Egyesült Államok politikáját a kemény opportunizmus jellemezte, és nagymértékben befolyásolta néhány nagy amerikai multinacionális vállalat (ITT, Anaconda, Kennecot, Cerco-Corporation) érdeke és egy olyan katonai politika, amely szívesebben támogat egy fasiszta rendszert, mint egy demokráciát. Tény, hogy a jelenlegi külügyminiszter, Henry Kissinger fontos szerepet játszott Allende kormányának megdöntésében és a fasiszta junta létrehozásában. A Chilének nyújtott amerikai gazdasági és pénzügyi támogatás tette lehetővé számára, hogy fegyvereket vásároljon tengerészetének és légierijének, és százmillió dollárokkal kártalanítsa az amerikai multinacionális vállalatokat. A Népi Egység ideje óta Chile védelmi költségvetése több mint

megháromszorozódott. S mégis az Egyesült Államokban egyre fokozódik az aggodalom Kissinger politikáját illetően, elsősorban a Távol- és a Közel-Keleten elszenvedett kudarcai miatt. Mint Nixon egyik legfontosabb tanácsadóját, s mint azt az embert, aki jelenleg a gyenge Ford elnök alatt tulajdonképpen felelős a külpolitika irányításáért, gondosan figyeli őt a kongresszus, melynek hatalma fokozatosan nő; a hatalom egyensúlya az Egyesült Államokban nyilvánvalóan a Kongresszus felé tolódik el. A Kongresszus tagjaival folytatott megbeszéléseink nyomán világossá vált, hogy rendkívül aggasztja őket a chilei helyzet.

Úgy hiszem, hogy a Szocialista Internacionálénak intenzívebbé kell tennie kapcsolatait az Egyesült Államok demokratapárti kongresszusi vezetőivel. Egyre nagyobb az igény a Szocialista Internacionálé politikájával kapcsolatos információkra, és az Internacionálé tevékenységét meg kell erősíteni.

Socialist Affairs, 1975. május—június

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ VEGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK NYILATKOZATA A CHILEI KÉRDÉSRŐL¹

Két évvel a chilei Népi Egység kormányának erőszakos megdöntése és a demokratikusan megválasztott Salvador Allende elnök meggyilkolása után a Szocialista Internacionálé Irodája megismétli, hogy teljességgel és borzadva elítéli a jelenlegi katonai rendszert, amely erővel bitorolja a hatalmat, és a chilei nép kívánsága ellenére van uralmon, miközben a terror, a fizikai elnyomás és a kínvallatás szisztematikus politikáját alkalmazza.

Chilében szétzúzták az alapvető polgári jogokat, és a chilei diktatúra reakciós politikája nyomán a chilei nép jelentős részét sújtja a szegénység, a munkanélküliség és az éhezés.

Az iroda felszólítja a pártokat, a kormányokat és nemzetközi szervezeteket, munkálkodjanak a chilei katonai rendszer további elszigetelésén, és alkalmazzák a diplomáciai és gazdasági nyomás minden eszközét azzal a céllal, hogy elősegítsék a demokrácia helyreállítását Chilében.

¹ Az ülés 1975. szeptember 13—14-én volt.

Az iroda követeli Orlando Cantuarias, Anibal Palma² és minden más chilei politikai fogoly azonnali szabadon bocsátását, és sikkra száll azért, hogy mindenki a lehető legnagyobb segítséget nyújtsa a chilei politikai menekülteknek, könnyítsen a chilei üldözöttek és családjuk nehézségein és szenvedésein.

Az iroda teljes támogatásáról biztosítja mindazokat a chilei demokrátaikat, akik a demokrácia helyreállításáért küzdenek, és első sorban chilei tagpártját, a Chilei Radikális Pártot.³

Socialist Affairs 1975. szeptember—október

A SPANYOL SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT NYILATKOZATA

Franco tábornok negyven évi diktatúrájának utolsó napjaiban a Spanyol Szocialista Munkáspárt a következő nyilatkozatot tette közzé:

Madrid 1975. október 30.

A jelen politikai pillanat komolyságával szembenézve és annak tudatában, hogy a közvéleménynek joga van világos, konkrét információkra és útmutatásokra az ellenzéki álláspont képviselőitől, a Demokratikus Konvergencia Platformja és Spanyolország Demokratikus Juntája¹: *MEGERŐSÍTI* azt a megmásíthatatlan elhatározását, hogy — még inkább, mint valaha — folytatja békés politikai tevékenységét a spanyol államban létrehozandó, a nép szuverenitásán alapuló demokratikus pluralista rendszerért.

Következésképp *ELLENZI* a rendszer és a demokratikus szabadságjogok gyakorlását megakadályozó intézmények továbbélését, akár

² Tagjai voltak a népi kormánynak.

³ A párt tagja a Szocialista Internacionálénak.

¹ Spanyolország Demokratikus Juntája 1974. július 30-án alakult meg. Antifasiszta csoportosulás volt, a Spanyol Kommunista Párt, a baloldali monarchisták, a Népi Szocialista Párt, a regionális szocialisták nagy része és egyes ultrabaloldali csoportok vettek részt benne. Emellett hozta létre a Spanyol Szocialista Munkáspárt a Demokratikus Konvergencia Platformját, amely még szélesebb összetételű volt, mint a junta. 1976-ban a két csoport egyesült. A fasiszta diktatúra bukása után a tömörülés felbomlott.

az utódlási törvényekben lefektetett konkrét formában, akár valamilyen monarchikus vagy köztársasági kormány keretei között, amit a szabadság és pártatlanság teljes garanciáját biztosító előzetes tárgyalások nélkül kényszerítenek a népre.

KINYILATKOZTATJA szándékát a közös és késedelem nélküli megfelelő politikai akciók megindítására a következő alapvető célok megvalósításáért:

a) A politikai és szakszervezeti foglyok azonnali szabadon bocsátásáért és a száműzetésből való visszatéréséért.

b) A nemzetközi jogban szereplő emberi jogok és politikai szabadságjogok tényleges és teljes gyakorlásáért, sajátosan pedig kivétel nélkül minden szabadságért.

c) A politikai jogok és szabadságjogok csorbíthatlan, azonnali és valóságos gyakorlásáért az összes nemzetiségek és a spanyol állam minden tartománya számára.

d) Az alkotmányhozási időszak megkezdése révén a demokratikus áttörés megvalósításáért, amikor is az általános választójog alapján megtartott népszavazás során döntenének az állam- és kormányzati formáról.

FELHÍVJA a demokratikus, politikai, szakszervezeti és társadalmi erőket, valamint a spanyol állam tartományainak valamennyi polgárát, hogy vegyenek részt azoknak a valóságos és alapvető jogoknak és szabadságjogoknak a megszerzéséhez szükséges békés mozgósításban és tevékenységben, amelyek egy széles körű koalícióban nélkülözhetetlenek a végrehajtó testületek létrehozásához.

Spanyolország Demokratikus Juntája és a Demokratikus Konvergencia Platformja reméli, hogy az ország különböző szektorai meg fogják érteni, milyen sürgető és fontos a demokratikus alternatíva, és ennek megfelelően együttműködnek annak érdekében, hogy a spanyol állam minden polgára és népe számára biztosítsák a békés együttélést és fejlődést. A célok valóra váltásáért Spanyolország Demokratikus Juntája és a Demokratikus Konvergencia Platformja továbbra is kapcsolatban marad egymással és szorosan összehangolja erőfeszítéseit.

Madrid, 1975. november 5.

A Spanyol Szocialista Munkáspárt a mai spanyol helyzet fontosságának tudatában, egy olyan országban, ahol a nép egyre határozottabban követeli az idejétmúlt diktatúrából a demokráciába való átmenetet, **KINYILATKOZTATJA**, hogy folytatni akarja a nép szuverén akarátán alapuló demokratikus politikai berendezkedésért

folytatott harcot, hogy hűségesen ragaszkodik a személyi és a kollektív szabadságjogok tiszteletben tartásának ellenőrzéséhez, hogy garantálni kívánja a szabad és demokratikus kibontakozást minden olyan politikai szervezet és szakszervezet számára, amely kész elismerni, hogy Spanyolországot a nép vágyainak, sajátosságainak és jogainak figyelembevételével szövetségi alapon kell kormányozni. Következésképp VISSZAUTASÍTTJA a diktatórikus rendszernek és intézményeinek bármilyen továbbélését, mert ez megakadályozza a negyven éven át elnyomott demokratikus akarat szabad kifejezését.

A szabadságért való küzdelem fokozottabb hatékonyságához és az egyik szakaszból a másikba való átmenet történelmi folyamatának biztosításához ELENEDHETETLEN, hogy minden demokratikus politikai szervezet és szakszervezet megállapodjon abban, hogy az államban mint egészben és a különböző nemzetiségek körében közösen munkálkodnak egy olyan konkrét programon, amely a demokráciához vezető út megnyitásához szükséges eszközöket is tartalmazza. A programnak tartalmaznia kell

1. az összes politikai és szakszervezeti fogoly szabadon bocsátását és a száműzöttek visszatérését hazájukba: ez legyen az állampolgárok között a rendezett együttélés kialakításának első feltétele;

2. a szabadságot kivétel nélkül minden olyan párt számára, amelyik programjában kimondja a pluralista demokrácia tiszteletben tartását;

3. a szakszervezeti szabadságot;

4. minden, a személyi és kollektív szabadságjogok fejlődését akadályozó vagy korlátozó intézmény felszámolását;

5. a spanyol államot alkotó nemzetiségek és tartományok egyéni sajátosságainak és önkormányzati jogának elismerését;

6. az alkotmányhozás késedelem nélküli megkezdését.

KIJELENTI, hogy minden embert be kell vonni a demokratikus alternatíva megvalósításába, a munkásosztályt és az értelmiségieket mozgósítani kell a célért.

A Spanyol Szocialista Munkáspárt XIII. kongresszusának tézisei ma is érvényesek. A teljes szabadság elnyeréséhez minden szinten meg kell hódítani a hiányzó szabadságot.

Socialist Affairs, 1975. november—december

A Holland Munkapárt (PvdA) Végrehajtó Bizottsága augusztus 25-én tartott konferenciáján megvitatta a portugáliai fejleményeket. A Végrehajtó Bizottság azt kívánja, hogy a párt álláspontja e kérdésben félreérthetetlenül világos legyen. Ezért úgy döntött, hogy nyilvánosságra hozza az egyhangúlag elfogadott, alábbi nyilatkozatot:

1. Szívből üdvözljük a Fegyveres Erők Mozgalma által vezetett, 1974. április 25-i¹ antifasiszta forradalmat, csakúgy mint a rákövetkező antikapitalista és antifeudális reformintézkedéseket. Véleményünk szerint ezek megérdemlik valamennyi haladó ember támogatását.

2. A Portugál Kommunista Pártot illetőleg álláspontunkat a következőkben határozzuk meg:

Elismerjük és tiszteljük azt a szerepet, amelyet a Portugál Kommunista Párt játszott a Salazar- és a Caetano-rendszerek elleni harcban, és De Spinola elvetélt államcsínyének megghiúsításában.²

Úgy hisszük, hogy a Portugál Kommunista Párt a munkásmozgalom részeként fontos szerepet játszhat az ország demokratikus és szocialista újjászervezésében, feltéve, hogy a párt hajlandó megosztani a hatalmát más antifasiszta és antikapitalista csoportokkal és pártokkal, s hajlandó demokratikus ellenőrzésnek alávetni a hatalom gyakorlását. Sajnálattal állapítjuk meg, hogy mind ez ideig az ellenkezője történt. A Portugál Kommunista Párt igyekezett monopolizálni a szakszervezeti mozgalom, a helyi tanácsok és a tömegtájékoztató eszközök irányítását. Továbbá a párt becsmérően nyilatkozott a csaknem ötven év után először kiírt szabad választásokról, és kísérletet tett az alkotmányozó nemzetgyűlés hatáskörének csorbítására.

3. Ezért kinyilvánítjuk hajthatatlan szolidaritásunkat a Portugál Szocialista Párttal a Portugál Kommunista Párt elbizakodottsága elleni küzdelmében. A PvdA csatlakozik a Portugál Szocialista Párthoz, amely szót emel a szabad választásokon és a kifejezés szabad-

¹ Ezen a napon döntötték meg a fasiszta diktatúrát Portugáliában.

² Salazar, lásd a 24. dokumentumot. Salazar helyét Caetano vette át 1968-ban. Spinolának jelentős szerepe volt a fasiszta diktatúra megdöntésében, de a diktatúra bukása után kísérletet tett a tekintélyuralmi rendszer megteremtésére.

ságán alapuló pluralista szocialista demokrácia irányába történő fejlődés mellett. Ezen célból a részvételen alapuló demokrácia fejlődését (melynek alapját az önkormányzati egységek képezik) jól képviselheti a parlamenti demokrácia fontos és lényegbevágó erősítése.

4. Sajnálattal állapítjuk meg, hogy mind Portugáliában, mind másutt előtérbe lépnek különböző reakciós erők, és kihasználva Mario Soares jó demokratikus hírnevét, megpróbálják visszafordítani a forradalmat. A PvdA Végrehajtó Bizottságát mélyszélesen aggasztják az Észak-Portugáliában kirobbant antikommunista tüntetések, és az a szerep, amelyet ebben az egyházi hierarchia egyes képviselői (például Bragai érsek³) játszottak. A PvdA helyeslőleg vette tudomásul azt a tényt, hogy a Portugál Szocialista Párt félreérthetetlenül elítélte ezeket a gyújtogatásokat és támadásokat, és felszólította kádereit, hogy szálljanak szembe velük.

A PvdA úgy véli, hogy mindazok, akik korábban nem szegültek szembe a Salazar—Caetano-féle diktatúrákkal, eljátszották azt a jogukat, hogy most egyszerűen aggodalmukat fejezzék ki a portugáliai demokrácia állapotáért.

Különösen gyanúsnak és álszentnek minősítjük az Egyesült Államok vezetőinek nyilatkozatait, hiszen nagyon jól emlékszünk arra, hogy milyen mértékben aknázták alá és támadták a demokratikus Allende-kormányt Chilében. Határozottan állítjuk, hogy a Portugál Szocialista Párt ellenállása azon kommunista erőfeszítésekkel szemben, hogy a hatalmat több szinten is monopolizálják, törvényes és demokratikus, csakúgy mint a mi támogatásunk. Állítjuk továbbá, hogy ez az álláspont alapvetően különbözik attól a fajta antikommunizmustól, amely demokratikus ürügyek mögé rejtőzködve csupán megőrizni vagy visszaállítani kívánja a régi státus quót, az előjogokat és a tőkés érdekeltségeket.

5. Helyeseljük a Portugál Szocialista Párt által július 28-án előterjesztett javaslatokat arra vonatkozóan, hogy meg kell alakítani a Nemzet Megmentésének kormányát, amely széles népi bázison, több fontos politikai párton és a Fegyveres Erők Mozgalmán alapszik. Egy ilyen kormány biztosíthatja a szocialista és demokratikus előrehaladást, és tudván, hogy a lakosság többsége támogatja, elkerülheti a fasizmusba való visszahanyatlás veszélyét. Hasonlóképpen egyetértünk Soaresnek azzal a javaslatával, hogy hívjanak össze kö-

³ A bragai érsekség az ország északi területén fekszik. E területről indultak ki a baloldal, mindenekelőtt a Portugál Kommunista Párt elleni terrorista támadások. Az érsek beszéde nagy szerepet játszott ezeknek az akcióknak az elindításában.

zós konferenciát Portugália, Spanyolország, Franciaország és Olaszország szocialista és kommunista pártjai számára⁴, amelyen megvitatják a szocializmusra való áttérés stratégiáját.

6. A PvdA természetesen tiszteletben tartja Portugália jövőbeni választását végrehajtó szervezetének formáit illetőleg csakúgy, mint azt, hogyan választja meg gazdasági, katonai és politikai szövetségeit, feltéve, hogy ez tükrözni fogja a nép többségének óhaját, és az emberek jogainak biztosítását — a nemzeti kisebbségeket is.

7. A dolgok jelenlegi állása szerint Portugáliában a hatalom nem teljesen nyilvánvaló egyensúlya minden bizonnyal nem zárja ki a demokratikus fejlődés lehetőségét és az „emberarcú szocializmus” kialakulását.

E helyzet ismeretében gyors gazdasági támogatást kérünk Portugália számára (többek között az Európai Gazdasági Közösségtől), amely megfelel az ország jelenlegi gazdasági fejlettségének. Ez nagylelkű kereskedelmi politikát és átfogó pénzügyi segítséget jelent anélkül, hogy gátat emelnének a további szocialista fejlődés elé Portugáliában. A politikai feltételek nélküli gazdasági segély véleményünk szerint növeli a demokratikus irányban történő fejlődés esélyeit.

Socialist Affairs 1975. szeptember—október

A FRANCIA SZOCIALISTA PÁRT A PORTUGÁL HELYZETRŐL

A Francia Szocialista Párt Végrehajtó Bizottsága 1975. október 4—5-i ülésén egyhangúlag elfogadta a Portugáliáról szóló alábbi határozatot:

1. A szocialista párt teljes sikert kíván minden olyan lépéshez, amely a portugáliai forradalom vívmányainak megtartását és továbbfejlesztését szolgálja, erősíti az államosított szektort, végrehajt egy agrárreformot, és minden szinten fejleszti a demokráciát.

Reméli, hogy a Portugál Szocialista Párt hozzá fog járulni a bal-

⁴ A Portugál Kommunista Párt a konferencia megtartását nem tartotta időszerűnek, ezért arra nem került sor. A javaslattételben szerepet játszott, hogy az Olasz és a Spanyol Kommunista Párt bizonyos kérdésekben nyíltan bírálta a Portugál Kommunista Párt politikáját.

oldal pártjai közötti jó viszony megteremtéséhez annak érdekében, hogy kialakíthassák a népi erők szövetségének feltételeit, és biztosítsák a kormánykoalíció hatékonyságát.

2. A szocialista párt úgy döntött, hogy elfogadja a Portugál Szocialista Párt meghívását, amelyet hivatalosan Mario Soares nyújtott át Spanyolország, Franciaország, Olaszország és Portugália szocialista és kommunista pártjainak találkozójára. A szocialista párt reméli, hogy a találkozóra a lehető legrövidebb időn belül sor kerül.

3. Az európai kollektív béke és biztonság kérdésében közös programot aláírt pártok keretei között tartott megbeszéléseken a szocialista párt felhatalmazza saját küldöttségét, javasolja a portugál helyzet megvizsgálását.

A Végrehajtó Bizottság a portugál helyzet elemzéséről készült alábbi szöveget is elfogadta:

Elkerülhetetlen volt, hogy a portugál eseményeket sok kollégánk a francia helyzetet jellemző szavakkal és olyan kritériumok alapján becsülje fel, amelyek a valóságos portugál helyzetnek nem felelnek meg. Emiatt szükségesnek tartottuk, hogy megvilágítsunk néhány alapvető ténytet, amelyek nélkül lehetetlen volna a portugál forradalom fejlődését megérteni.

1. Sohasem szabad elfelejteni, hogy a diktatúrát 1974. április 25-én egy *katonai mozgalom* döntötte meg,¹ nem pedig egy népi felkelés. Így ez nem forradalom, hanem antifasiszta felszabadítás volt. A hadseregnek azt a csoportját, amely az akciót végrehajtotta, elsősorban a gyarmati háború befejezésének igénye vezérelte. Politikailag nem volt egységes. Mégis, hamarosan a tagadhatatlanul baloldali politikát követő tisztek nyertek meghatározó befolyást. Néhányan közülük kapcsolatban álltak pártokkal (elsősorban a PKP-val), túlnyomó többségüket azonban az elmúlt években az arab világban, Peruban és számos afrikai országban felbukkant katonai populizmushoz igen közel álló ideológiák vezéreltek.

2. A *katonai populizmus* elsősorban a harmadik világban előforduló jelenség. Olyan helyzetekben bukkan fel, ahol az uralkodó osztályok hitelüket veszítették, számbelileg kevesen vannak vagy jóformán nem is léteznek (például Algériában), a munkásmozgalom pedig igen gyenge. Ez a társadalmi légüres tér létrehívhat egy többé-kevésbé fasiszta rendszert, de egyfajta újnapoleonizmust is. Ennek vezérszavai: nemzeti függetlenség, az energiaforrások és a vezető

¹ Portugáliában a fasiszta diktatúrát közvetlenül a Fegyveres Erők Mozgalma döntötte meg.

iparágak államomlása, agrárreform, egy nem pártokra alapozott politikai rendszer, amely eleve kizárja a politikai csoportok szembenállását, valamint az uralkodók számára lehetővé teszi, hogy „közvetlen kapcsolatot” alakítsanak ki a néppel. Ennek a napoleonizmusnak kétségkívül van néhány pozitív vonása, de majdnem minden esetben paternalizmushoz, manipulációhoz és represszióhoz vezet.

3. Portugália azonban *európai ország is*, s csak részben tartozik a harmadik világhoz.

Salazar diktatúrája elnyomta és megfojtotta a *munkásmozgalmat*, de ez olyan realitást képviselt, amely előbb-utóbb újból megjelenik...

4. Itt jön be a kommunista párt terve. Miképp egyiptomi elvtársaik azt remélték, hogy a nasszerizmus feltétlen támogatásából hasznot húznak, ugyanúgy Cunhal és a Portugál Kommunista Párt vezetése is azt gondolta, hogy a Fegyveres Erők Mozgalmának buzdításával és támogatásával kihasználhatja a mozgalmat. Gondolatmenetükben volt összetartó erő. Mivel nem hitték, hogy Portugáliában parlamentáris demokráciát lehet létrehozni (és valójában ezt nem is akarták), úgy érezték: választani lehet egy portugál „peronizmus” (amely, véleményünk szerint, egy jobboldali neofasiszta mozgalom legkézenfekvőbb változata) és egy olyan berendezkedés létrehozása között, amely kétségkívül nem a kelet-európai rendszerek pontos mása lenne, de sokat merítene példájukból. Ezt a jelentést tulajdonították a „forradalom vagy ellenforradalom” dilemmájának. Tudták, hogy a totalitáriánus populizmus, a köztes fogalom, csak „átmenetet” képviselhet, de azt remélték, hogy az átmenet azonnal a „népi demokráciába” való átmenet lesz...

5. A Portugál Kommunista Párt vállalkozásának sikere a Portugál Szocialista Párt biztos semlegesítését jelentette volna azáltal, hogy lehetetlenné tette volna annak bizonyítását, hogy a szocialisták által hatékonyan képviselt szektor fontos, és teljességgel lehetetlenné tette volna álláspontjának kifejtését. Attól a pillanattól, hogy a PKP az államgépezetet felülről óhajtotta meghódítani, nem pedig a népi mozgalmak szövetségének hatalomra kerülésével, a PSZP lett az „első számú ellenség”. A PSZP-nek kötelessége volt, hogy minden, a PKP-nak és a Fegyveres Erők Mozgalmának szövetsége részéről a hatalom monopolizálására tett kísérletet ellenezzen...

És ez a legfőbb oka annak, amiért a Francia Szocialista Pártnak védelmeznie kell a Portugál Szocialista Pártot. Nem azért, mert egészben vagy részben helyesli lépéseit, hanem mert a kezdetektől szocialista programot hirdető jelentős és dinamikus szocialista párt

semmibe vétele vagy elutasítása egyet jelentett volna azzal, hogy a portugál forradalom hátat fordít a demokratikus szocializmusnak.

Nem elég azonban elemezni egy stratégiát. Meg kell jelölni alternatíváját. A PSZP visszautasította azt az alternatívát, amely a katonai kormány visszahívását és egy polgári kormány felállításának követelését kívánta. Ez elvekre alapítva helyes lett volna, de a tényleges portugál helyzet összefüggései, és a forradalmi folyamat ilyen eszközökkel való folytatásának lehetőségei közepette képtelenség. Ezért egy olyan programot kellett javasolni a megosztottá váló Fegyveres Erők Mozgalmának, amely alkalmas volt arra, hogy a hadsereg egy fontos csoportját magához vonza.

6. A feladat nagyon nehéz volt, és a PSZP nem készült fel rá megfelelően. A program alapja megvolt, de a gyakorlati következtetések bizonytalanok maradtak. A vonatkoztatás keretét nyújtó munkásellenőrzésen alapuló szocializmust elsősorban és leginkább kétszeresen negatív módon határozták meg; sem az orosz, sem a svéd modell. Nem kapcsolódtak egymáshoz a munkástanácsok, a területi bizottságok és a képviseleti demokrácia testületei sem.

Portugál koalíciós kormány

A Francia Szocialista Párt egyöntetűen támogatja a Portugál Szocialista Párt küzdelmét egy sztálinista katonai diktatúra kifejlődése ellen, és helyesli a PSZP elhatározását, hogy csatlakozik *egy koalíciós kormányhoz, melynek a PKP is tagja lesz*. A portugál kommunistáknak vissza kell vonulniuk. Most olyan törekvésre van szükség, amely egy soha fel nem boruló szövetséget hoz létre...

Portugália nem Franciaország, nem is Olaszország vagy Spanyolország. De tavasz óta a portugál események igen nagy helyet kaptak a dél-európai baloldali csoportosulások vitáiban. A jelenleg folyó vita — amely a maga módján olyan komoly, mint a prágai tavasz körüli — különleges érdeklődést vált ki minden pártból, legyen szó a desztalinizáció útját járó kommunista pártokról vagy a megújulás útját járó szocialista pártokról, amelyek országaikban egy baloldali pluralista kormányért küzdenek, és kutatják, hogyan lehet túllépni a szociáldemokrácián és a sztálinizmuson.

Miközben igaz az, hogy a portugál forradalomnak megvannak a maga sajátos jellemzői, nem szabad elfeledkezni arról, hogy ezek általános elvekkel összhangban működnek, amelyek viszont egyetemes érvényűek.

Így véleményünk szerint az élcsapat párt elmélete semmilyen körülmények között sem élvez elsőbbséget az egységpárt elméletével szemben. Ebből következően a demokratikus pártok közötti kölcsönös elkötelezettséget alá kell vetni az általános választásban kifejezésre jutó népakarat tiszteletben tartása általános elvének.

Socialist Affairs, 1975. november—december

Mario Soares

PORTUGÁLIA A JÖVŐBE TEKINT

Portugáliában az áprilisi törvényhozási választások¹ nyomán megerősödött a demokrácia. Az eredmények valóban igazolták a portugál nép akaratát és ragaszkodását a társadalom demokratikus fejlődéséhez. A totalitárius jobboldal és baloldal államcsíny-kísérleteire való egészséges népi reakció csupán a politikai érettség további bizonyítéka: Portugália immáron bebizonyította, hogy megérett a demokráciára.

A szocialista párt, amely a veszélynek kitett polgári jogokért folyó küzdelmet vezette, miután november 25-e nyomán megnyílt az út a demokratikus előrehaladáshoz, a választók elé tárta az előrejutás haladó és reális útját. Ma bizonyítottan ez a párt Portugália vezető pártja. Most már az ország kormányzása és az előnyök megszilárdítása vár rá.

A szocialista párt kisebbségi kormány létrehozását javasolja, s ezt a tervét külföldön néha félreértik, pedig az összhangban van mind küzdelmünk logikájával, mind az alkotmány szellemével, mert a portugál kormányzási rend nem tisztán parlamentáris, hanem félig elnöki: a parlamenti többségnek együtt kell dolgoznia az elnöki többséggel. A köztársaság elnökét általános népszavazással választják, és jelentékeny hatalom van a kezében.

Mindazonáltal nem a hatalomvágy az, mely minket arra készte-

¹ 1976. április 25-én volt a választás. A Portugál Szocialista Párt a szavazatok 34,97 százalékát kapta, a PPD (Népi Demokratikus Párt) 24,03, a CDS (Demokratikus Centrum) 15,91, a PKP (Portugál Kommunista Párt) 14,56, a marxista Népi Demokratikus Unió 1,69 százalékot szerzett.

tett, hogy megtagadjuk a szövetségek kötését. Minden politikai megfontolástól függetlenül, ha Portugália választási térképére nézünk, megállapíthatjuk, hogy az országnak három területi pártja, és csupán egy nemzeti pártja van. Északon ott van a Demokratikus Néppárt (PPD) és a Demokrata Szociális Centrumpárt (CDS). Ugyanakkor megfigyelhető a Portugál Kommunista Párt szinte teljes távolléte. Délen megtaláljuk a PKP-t, de csupán jelentéktelen eredményeket mutat a másik két párt, a CDS és a PPD. Csak a szocialista pártnak vannak országszerte jelentékeny erői. A fent említett három párt egyikével vagy másikával kötött szövetség a területi egyensúly felborulásához vezetne, és súlyosbítaná az Észak és Dél közötti feszültségeket. De természetesen vannak közvetlenebb politikai okok is. A Portugál Kommunista Párt az elmúlt két év során túlságosan is jól bebizonyította, hogy nem tiszteli a politikai demokráciát, és ez mindennemű kibékülést lehetetlenné tesz. A PPD, amely szociáldemokratának vallja magát, a politikai gyakorlatot illetően éppúgy jobboldali, miként a CDS-ről bebizonyult, hogy a jobbközép pártja. Továbbá a koalíciós kormányok legfrissebb tapasztalatai bebizonyították a koalíciók alkalmatlanságát, mivel minden párt megkísérli a saját politikai taktikájának végrehajtását azokban a szektorokban, amelyeket ő irányít, és így lehetetlenné teszi a válságidőszakban szükséges általánosan érvényes politikát.

Valóban válságidőszakot élünk át, és meg kell mentenünk a gazdaságot, újjá kell építenünk az országot, ha meg akarjuk menteni a demokratikus forradalmat. A fasiszta rendszertől mesterséges gazdasági helyzetet örököltünk, amelyben a fizetési mérleget nem a belső termelés stabilizálta, hanem az emigránsoktól származó pénzforrások, valamint a turizmusból származó jövedelem; ugyanakkor a protekcionizmus, amely iparunkat támogatta a gyarmatok biztos felvevőpiacával, lehetővé tette a vállalatok számára, hogy kibújjanak a modernizálás alól, és ez bennünket nemzetközileg versenyképtelenné tett.

1974. április 25-e után egymást követő kormányok gyakorolták azt a politikát, amelyet mi elítéltünk mint demagógiát: jelentékenyen növelték a béreket anélkül, hogy ezt a termelékenység-növekedés lehetővé tette volna, rákényszerítve bennünket arra, hogy a tartalékokhoz nyúljunk. Amikor a szocialista párt átvette a gazdasági tárcát, rádöbbsentünk, hogy a fizetések teljes összege nagyjából megfelel a bruttó nemzeti termékeknek! Most feltétlenül meg kell valósítanunk a gyakorlatban egy kiegyensúlyozott és reális szociális és gazdaságpolitikát, többet kell beruháznunk és termelnünk, és kevesebbet elosztanunk. Ahhoz, hogy ez a politika valóban létre-

jöjjön, egységes kormányzásra, nemzeti politikára, és a dolgozó nép támogatásának megnyerésére van szükségünk. Rendkívül lényeges a társadalmi szerződés a munkások és a kormány között. Ez az a nehéz feladat, amely a szocialista kormányra vár, és amely realista politikát követel a baloldaltól. Számítunk a nemzetközi szolidaritásra, hogy ezt a politikát biztonságban megvalósíthassuk.

Socialist Affairs, 1976. május—június

A SZOCIALISTA PÁRTOK VEZETŐINEK NYILATKOZATA PORTUGÁLIÁRÓL¹

Az európai szocialista pártok vezetői — köztük Willy Brandt, François Mitterrand, Olof Palme, Odvar Nordli és Bruno Kreisky — március 13—14-én a portugáliai Oportóban találkoztak, hogy megvitassák a portugál helyzetet, s a következő nyilatkozatot bocsátották ki:

A portugál forradalom a közeljövőben ünnepli születésének második évfordulóját. Portugália népének április 25-e mindig az öröm és a szabadság napja lesz. Ebben az érzésben osztozik a világ minden demokratája. Ötvenéves diktatúra ért véget; megdőlt egy anakronisztikus és igazságtalan társadalmi rend; egy gyarmatbirodalmat lehetett lerombolni. Együttesen mindez az európai történelem figyelemreméltó és egyedülálló vívmánya.

Európa népeinek van rá okuk, hogy elismeréssel adózzanak Portugália népének bátorságáért és politikai érettségéért.

A Portugál Szocialista Párt küzdelme az európai demokratikus szocializmus erősítésének fontos része.

A Portugál Demokrácia és Szocializmus Barátsági és Szolidaritási Bizottsága, melyet a Szocialista Internacionáléhoz tartozó pártok alakítottak azokban a nehéz és drámai órákban, amikor a portugál demokratikus újjáépítés veszélyben forgott, törekvéseit a következő területekre irányította:

— Szolidaritás és gyakorlati együttműködés a Mario Soares vezette Portugál Szocialista Párttal.

— Kapcsolatok a portugál katonai és politikai vezetőkkel.

— Az európai kormányok és a nemzetközi politikai erők befolyá-

¹ A pártvezetői értekezletre 1976. március 13—14-én került sor.

solása annak érdekében, hogy pozitív és építő kapcsolatot alakítsanak ki Portugáliával.

— Európai és nemzetközi együttműködés szorgalmazása a portugál demokratikus szakszervezeti mozgalommal.

— Olyan módozatok és eszközök ajánlása, amelyek segítik Portugáliát súlyos gazdasági problémáinak megoldásában.

A Mario Soares meghívására Oportóban összegyűlt bizottság meghallgatta a főtitkár beszámolóját Portugália problémáiról és Európához fűződő kapcsolatairól.

A Bizottság megállapította, hogy jelenleg a portugál demokrácia építésének útjában álló igen súlyos akadályok a gazdasághoz kapcsolódnak. Erre való tekintettel erőfeszítéseket tesz európai intézmények — az Európa Tanács, a Közös Piac és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás — keretein belül, valamint kormányok és pártok közötti kétoldalú megállapodásokkal.

A Bizottság a Portugál Szocialista Párttal való szolidaritás szellemében továbbra is ebben az irányban használja befolyását. Portugália Európához tartozik, és Európának tisztában kell lennie Portugália iránti felelősségével.

Socialist Affairs, 1976. március—április

Willy Brandt

NÉGY ÉGETŐ NEMZETKÖZI KÉRDÉS¹

Négy kérdésre szeretném összpontosítani a figyelmet, amelyek szerintem égetően fontosak a nemzetközi helyzet értékelésekor.

1. Hogyan értékelhető manapság a kelet—nyugati viszony?
2. Mit von maga után a moszkvai kommunista világkonferencia által elfogadott irányzat?
3. Van-e reális lehetőség arra, hogy az európai egységhez jelentősebb lépésekkel közelebb kerülhessünk?
4. Hogyan áll ez idő szerint az európai biztonság kérdése, és hogyan kell értékelni a budapesti tanácskozáson elhangzott javaslatokat?

A kelet—nyugati kapcsolatok

Akárhogyan nézzük is — európai avagy amerikai szemszögből —, a kelet—nyugati kapcsolatokat továbbra is jelentős mértékben befolyásolja a csehszlovákiai válság. Csehszlovákia tavalyi lerohanásának kihatásai tovább gyűrűznek, különösen a kommunista világban.

Katonai szempontból — s ez nem meglepő — mindaz eredményes volt, ami 1968. augusztus 21-én történt. Azonban politikailag ez a beavatkozás nem mondható sikeresnek. A Varsói Szerződés államai által véghez vitt fegyelmező eljárás csak részben volt eredményes. Az egyes országokat saját cselekvési szabadságuk foglalkoztatja. A kommunista pártok a világ sok részén elhatárolták magukat Csehszlovákia lerohanásától, és elutasították az adott magyarázatot.

¹ Willy Brandt ekkor külügyminiszter volt, 1976-ban választották meg a Szocialista Internacionálé elnökévé.

A cseh válság félbeszakította a kelet—nyugati viszony megváltoztatására irányuló erőfeszítéseket, de nem jelent fordulópontot a kapcsolataik megváltoztatására irányuló erőfeszítésekben. A szuperhatalmaknak alapvető érdekük fűződik ahhoz, hogy tárgyalásokra kerüljön sor a stratégiai fegyverek korlátozásáról. Nem lennék meglepve, hogyha az előzetes tárgyalásokon máris jelentős eredményt értek volna el. Akárhogy áll is a dolog, ez a helyzet indította az USA NATO-szövetségeseit nemcsak a kétoldalú érintkezés keresésére a Szovjetunióval és Kelet-Európával, hanem a csatlakozásra is azon javaslatukhoz, hogy a Csehszlovákiával kapcsolatos válság ellenére egyformán csökkentsék a katonai létszámot. A NATO habozás nélkül fontolóra vesz minden olyan indítványt, amely az európai biztonságot elősegítheti . . .

A kommunista világtanácskozás²

A második problémám a kommunista világtanácskozás kurzusával kapcsolatos, amennyire az manapság egyáltalán megítélhető. Jóllehet a legtöbb, de korántsem valamennyi kommunista párt képviseltette magát Moszkvában, kitűnt, hogy a kínaiak, noha személyesen nem voltak jelen, minden bizonnyal ott voltak politikai értelemben. Az a tény, hogy a jelenlevők közül számosan nem voltak hajlandók részt venni a Kína elleni általános verdiktben, voltaképpen annyit jelent, hogy az oroszok vezető szerepét csak korlátozott mértékben ismerik el. Egyes kommunista pártok és közülük olyanok is, amelyek hatalmon vannak, nyilván bajosnak találták a Kína-ellenes kampány okfejtésének az elfogadását. Egyes körökben rémületet és megdöbbenést keltett, amikor „a sárga veszedelem elleni harcra” utaló dokumentumokat terjesztettek, amelyek egyéb vonatkozásokban sincsenek összhangban a „proletár internacionalizmus” emelkedettebb követelményeivel.

Az is bebizonyosodott, hogy a Csehszlovákia lerochanása körüli vita nem csökkent, a polémia ma is folytatódik. Ugyanez az úgynevezett Brezsnyev-doktrínára is érvényes, amelyet időközben némileg mérsékeltek.³

² Az 1969-es moszkvai tanácskozásra és nyilatkozatra utal.

³ A szociáldemokrata mozgalom Brezsnyev-doktrínának nevezi azokat a beszédeket, amelyeket Brezsnyev 1968 után tartott, és amelyekben a szocialista országok kölcsönös összefogásának szükségességét hangsúlyozta.

Nem mai keletű az a szemlélet, hogy a „szocialista tábor” vezető hatalmának jogában áll, sőt kötelessége beavatkozni a kommunista pártok és így módon a kommunisták vezette államok ügyeibe. Újdonság azonban az, hogy ez az álláspont ma már nem áll vitán felül sem a Varsói Szerződésen belül, sem azon kívül, s hogy kétségek merültek fel Moszkvának mint vezető központnak a szerepével kapcsolatban...

Az európai egység

A harmadik kérdésem az, vajon van-e igazi esélye annak, hogy az európai egységhez jelentősebb lépésekkel közelebb kerüljünk.

Erre a kérdésre döntő mértékben az új francia kormánynak kell válaszolnia. Tartózkodtam bármilyen beavatkozástól, és a tanácsom még ma is az, hogy a francia közvéleményre kifejtett nyomásnak még a látszatát is kerülni kell. De mindenkinek teljesen világos álláspontot kell elfoglalnia, és ez nemcsak saját álláspontunkra érvényes, hanem az európai szociáldemokratákéra is. Itt az ideje, hogy közös erőfeszítéseket tegyünk.

Az emberek gyakran és joggal hivatkoznak arra, hogy Európának, pontosabban Nyugat-Európának meg kell tanulnia azonos hangon beszélni, politikailag szorosabban együttműködni és befolyását éreztetni ahelyett, hogy továbbra is tehetetlenségre kárhoztassa magát a világpolitikában. Mindez megfelel az igazságnak, és teljes mértékben egyetértek vele. Európa megszervezése nemcsak maguknak e kontinens népeinek az érdekeit szolgálja, hanem jótékony hatása lenne a világbékére és nem utolsósorban a harmadik világ népeivel való együttműködésre is...

Az európai biztonság

Negyedik kérdésem az európai biztonság problémájával kapcsolatos. Ennek időszerű fontosságot kölcsönöz az a figyelemre méltó dokumentum, amely a budapesti tanácskozáson született, idén márciusban.⁴

Az első szembetűnő dolog ezzel kapcsolatban az az erőfeszítés, hogy új, kevésbé polemikus hangnemet találjanak. Kétségtelen, hogy

⁴ A Varsói Szerződés Szervezetének Politikai Tanácskozó Testülete adott ki nyilatkozatot az európai biztonságról, az erről szóló tanácskozás előkészítéséről és megkezdéséről.

a budapesti manifesztum „fő előfeltételei” előtérbe helyezik a szovjet maximális álláspontot a német kérdésben. Mindazonáltal, ahogyan ez azóta kitűnt, nem nyilvánították azokat alapvető előfeltételnek az európai biztonsági tanácskozás megtartásában. Ellenkezőleg, közvetve elfogadták, hogy a német kérdés nemcsak a németeknek okoz problémát, hanem valamennyi európai országot is foglalkoztatja. Ez némi előrehaladást jelent, miután az NDK is a budapesti felhívás aláírói közé tartozik. Ugyanakkor bizonyos jelek arra mutatnak, hogy az NDK vezetői voltaképpen másfajta magyarázatot próbálnak fűzni a felhíváshoz, ily módon nehezítve a tanácskozás gondolatának megvalósulását.

Ez arra a tényre utal, hogy a belső német helyzet tisztázása egyre fontosabbá válik, és ennek meg kell történnie, mielőtt valóban sor kerülne egy ilyen biztonsági konferenciára, amelyen Németországnak is feltétlenül részt kell vennie.

Amennyiben nem kerül sor erre a tisztázásra — amelyet a szövetségi kormány és azt megelőzve pártom ismételten javasolt az NDK vezetőinek, egyenrangú, megkülönböztetésektől mentes tárgyalások formájában —, aligha képzelhető el, hogy bármiféle európai biztonsági tanácskozás hasznos eredménnyel zárulhat. A belső német kérdés tisztázásával szemben elfoglalt álláspontjuk alapján következtetni lehet arra, hogy a Varsói Szerződés országait valóban foglalkoztatja-e az érdemleges konferencia kérdése.

The Socialist International Information, 1969. augusztus 16.

Pietro Nenni

A VILÁGPROBLÉMÁK OLASZ SZEMMEL¹

Részletek

Természetes, hogy az új nemzedékek megtagadják a múlt örökségét, vagy legalábbis annak gondos felülvizsgálatára törekednek. Minden problémát újra meg újra fölvetnek és megvitatnak.

Ez gazdasági és társadalmi téren is tapasztalható, miután az emberekben egyre nagyobb vágy él, hogy részt vegyenek a termelési

¹ A beszéd a XI. kongresszuson hangzott el. Pietro Nennit ezen a kongresszuson megválasztották a Szocialista Internacionálé alelnökévé.

vagy önkormányzati folyamatban, és komolyan kívánják az egyenlőséget.

Ugyanez a nemzetközi politika síkján is észlelhető, miután új egyensúlyt keresünk, amely eltér attól, amelyre a világ és Európa a második világháború óta eltelt húsz vagy huszonöt év alatt épített.

Nem szabad elvetni a múlt minden örökségét. Hiszen ennek köszönhetünk legalább húsz évi viszonylagos békét, a válságok hosszú sorozata ellenére, kezdve a berlinivel, közvetlenül a háború után, beleértve későbbi akut fázisait, egészen az 1962-es kubai válságig vagy a helyi háborúkig — Koreától Vietnámig és a Közel-Keletig —, amelyek mögött mindig érződött a két legnagyobb hatalom jelenléte.

Azonban az a rend, amely a katonai tömbökben jutott kifejezésre, változóban van, és új egyensúly kezd kialakulni. Csaknem a végére értünk egy olyan időszaknak, amelyet a rövidség kedvéért „dualistának” neveznék, s ez alatt az időszak alatt a két legnagyobb hatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió valamiféle hegemoniát és közös politikai hatalmat gyakorolt a világ többi részével szemben.

Pluralista rendszerhez közeledünk, ami annyit jelent, hogy újabb csoportok vagy államok bukkannak fel, elfoglalván helyüket az igen erős nukleáris hatalmak mellett. A legszembetűnőbb példa erre a Kínai Népköztársaság, amely mialatt magához akarja ragadni a vezető szerepet Ázsia vagy Afrika bármilyen forradalmi mozgalmában, akár nacionalista, akár szocialista eredetűek azok, most teljesen szakított a Szovjetunióval. A szakítás olyan pontra jutott, hogy területi viták támadtak a két hatalom között a kelet-ázsiai kontinensen, és harcokra is sor került, jöllehet azokat mindeddig csupán kisebb epizódok jellemzik.

De más erők is igyekeznek elszakadni az imperialista hegemonia hagyományos függőségi köteleitől: Latin-Amerika, jöllehet a katonai diktatúrát nyögi; Afrika, noha törzsi viszályok fenyegetik; az India felosztásából kialakult két nemzet; egyes kommunista országok, amelyeket a sikeres jugoszláv kísérlet csábít.

Még a Közép-Keleten is — amely a nagyhatalmak hagyományos összeütközéseinek színhelye volt — áttör az arab államok és Izrael jelenlegi súlyos válsága alatt is a népeknek az a vágya, hogy a történelemnek ne tárgyai, hanem mozgatói legyenek.

A harmadik világ országainak részvétele az új egyensúly keresésében messzemenő jelentőségű. Ezen új egyensúly keretében nagyobb öntudat elérése a cél, valamint szerepük tudata.

Azt az álláspontot szeretném most megvitatni, amelyet az utóbbi húsz esztendő során a vezető hatalmak — egyrészt az Egyesült Ál-

lamok, másrészt a Szovjetunió — a világpolitika ezen új kurzusával kapcsolatban foglaltak el.

Az amerikai közvélemény, noha konzervatív nyomás alatt áll, rendkívül érzékenyen figyeli az új világstruktúrát, bár az amerikaiak továbbra is kiemelkedő fontosságot tulajdonítanak a kétoldalú megállapodásuknak Moszkvával, különösen a nukleáris fegyverzetcsökkentés ellenőrzésének terén.

Tény, hogy Amerika hajlik afelé, hogy csökkentse kötelezettségeit a világban. Európában egyesek attól tartanak, hogy Amerika esetleg túlságosan messzire megy el ezen a téren, ily módon engedve az izolacionista tendenciának, amely Nixon elnök szerint, még sohasem volt olyan erős, mint napjainkban.

Amerikában máris észrevehető a deeszkaláció első lépései a vietnami háborúban. Egy olyan politika kezdetét láthatjuk, amely támogatja az autonóm és egységes erőket Európában, valamint egy rugalmasabb politikáét a fejlődő országokkal szemben. Ugyanakkor idegenkednek attól, hogy újabb kötelezettségeket vállaljanak a világban.

A kommunista országok közvéleményéről csupán közvetett aspektusainak értelmében, valamint a humanista, autonóm és liberális revizionizmus nehéz föld alatti harcának tudatában beszélhetünk. Mindamellett, ezek az aspektusok és ez a harc létezik, és céljuk újabb rések megteremtése a természetellenes vasfüggöny mögött élő nemzetek és népek között.

Mindazonáltal, a szovjet hivatalos politika továbbra is hajthatatlan abban az elhatározásában, hogy fenntartsa, sőt esetleg erősítse azokat az erőpozíciókat, amelyeket a Szovjetunió Európában és a világon a kezében tart. A konzervativizmus továbbra is az SZKP megkülönböztető szimbóluma.

A politikai és a katonai szorítás enyhítésének elutasítása Csehszlovákiában és a többi kommunista ország ellen irányuló fenyegetések merev és konzervatív felfogásra vallanak a világ fejlődéséről és magának a kommunista világnak a fejlődéséről is. A „korlátozott szuverenitás” elmélete — amelyet a 75 kommunista párt moszkvai tanácskozása „szocialista közösségre” keresztelt át, anélkül, hogy a katonai beavatkozás jogát kiküszöbölte volna, hogy bárhol elfojthassák a szabadság „eretnkségét” és a nemzeti önállóságra való törekvést — voltaképpen sztálinista politika.

Azonban mindez nem akadályozhatja meg egy olyan szellem újjáéledését, amely támogatja a nemzetek és népek közötti új kapcsolatokat a már aknamezők által jelzett határok fölött és a berlini

falon túl, amely a gondolatok, a tapasztalatok és az emberi kapcsolatok elszigetelési vágyának jelképe.

Ez mindenekelőtt akkor következhet be, ha képesek vagyunk kiépíteni az enyhülés és a béke politikáját a Kelet és a Nyugat között, a két tömb között és a két tömbön túl, nem tűrve, hogy ismét hidegháborús állásokba kényszerítsenek bennünket és a keresztes hadjárat álláspontjához térjünk vissza, még a csehszlovákiaihoz hasonló események következtében sem.

Az enyhülés és a béke az igazi talaja egy olyan revizionizmusnak, amely alapjában nem más, mint visszahódítása és újjászületése a humanista, szabad és egyenjogúságra épülő szocializmusnak magán a kommunizmuson belül. A revizionizmussal szemben a konzervatívok még ma is erős harcban állnak. De közben sok mítosz szertefoszlott és szertefoszlik...

The Socialist International Information, 1969. augusztus 16.

Harold Wilson

A VILÁGPROBLÉMÁK ANGOL SZEMMEL¹

Részletek

Sem ember, sem ország, de még kontinens sem szigetelődhet el ebben a gyorsan szűkülő világban. Ma már annyira „összetartozunk”, hogy egy-egy esemény szeizmikus hullámai a világ valamely részén mindannyiunkat érintenek...

Ami a Nyugat kollektív biztonságát illeti, a tavaly augusztusi események egy olyan időpontban következtek be², amikor egyes nemzetek már-már kétségbe vonták a NATO szerepét; nem azért, mert a NATO nem vezetett célra, hanem mert a NATO eredményes volt. Pontosan azért, mert a NATO csaknem 20 év után olyan fokú biztonságot teremtett, amely a szervezet hiányában elérhetetlen lett volna; így több, a NATO-hoz hűségesen ragaszkodó ország közvéleményének egy része ezt a biztonságot magától értetődőnek tekintette...

¹ Harold Wilson 1963—1977 között volt a Munkáspárt parlamenti frakciójának vezetője; 1964—1970 és 1974—1977 között a miniszterelnöki tisztséget is betöltötte.

² A csehszlovák eseményekre utal.

Valamennyien egyetértünk abban, hogy ez idő szerint a világ egyik legveszélyesebb problémája — és ez állandóan foglalkoztatta az ENSZ-et több mint egy nemzedéken át — a *közel-keleti probléma*. Az 1967. júniusi háború óta két esztendő telt el, de a békét még mindig nem sikerült helyreállítani. Úgy gondoljuk, hogy a béke csakis átfogó politikai rendezés keretében valósítható meg, és hogy az idő múltával nem válik könnyebbé, sőt valószínűleg megnehezül egy ilyen egyezmény megkötése. Úgy gondoljuk, hogy az összes érdekelt fél szempontjából méltányos rendezés alapja a BT 1967. novemberi határozata.

Ezért veszünk részt a négyhatalmi tárgyalásokon, amelyekre most kerül sor New Yorkban. Nem áll szándékunkban valamiféle megoldást kikényszeríteni, vagy másokkal együtt rákényszeríteni a felekre. Mindazonáltal úgy véljük, hogy a négy nagyhatalom talán segítséget nyújthat dr. Jarringnak, a főtitkár különmegbízottjának a megállapodás előmozdítására és a rendezés elérésére irányuló erőfeszítéseiben.

Jóval a nigériai probléma előtt egy másik afrikai kérdés kavarta fel mélyen a világot, és ismételten felkerült mind a BT, mind a Közgyűlés napirendjére. Ez a *rhodesiai kérdés*, amely Anglia felelősségi köréhez tartozik. Semmilyen rhodesiai megoldás nem lehet érvényes vagy ésszerű, kivéve azt, amiről az angol kormány és parlament dönt. Ismételten kifejtettem, hogy melyek azok a feltételek, amelyeknek eleget kell tenni, mielőtt ez a döntés megszülethet.

Noha Anglia felelősségéről van szó, cselekedeteink azt a tényt tükrözték — amit el is ismerünk, bár akadtak egyesek nálunk, akik csak lassan ismerték fel —, hogy nemcsak angol vagy rhodesiai problémáról van szó, és még csak nem is nemzetközi közösségi vagy afrikai ügyről, hanem olyan kérdésről, amely az egész világot megmozgatja.

Őfelsége kormánya mindenkor tanújelét adta elhatározásának, hogy olyan rendezésre törekszik, amely elfogadható a rhodesiaiak — fehér és fekete — többsége számára, és biztosítja mindkét faj törvényes jogait és törekvéseit.

Megtartva a jelenlegi irányt, amely egyrészt kizárja a fegyveres erő alkalmazását a jelenleg uralmon levők térdre kényszerítésére Rhodesiában, másrészt annak a hat elvnek a feladását, amely mellett mind Őfelsége jelenlegi kormánya, mind pedig konzervatív elődje elkötelezte magát, igen sok bírálat célpontjává váltunk belföldön és külföldön egyaránt.

Mindamellet — bármennyire kiábrándítóak is az eddigi eredmények — biztos vagyok benne, hogy irányzatunk helyes volt. A had-

viselés Rhodesiában (egy olyan országban, amely teljes belső önkormányzatot élvezett, beleértve saját védelmi szolgálatának a megteremtését; e csaknem negyven esztendő alatt az Egyesült Királyság részéről nem volt semmilyen helyi katonai jelenlét) nem lett volna pusztán rendőri akció, amely más helyzetben vértelen vagy majdnem vértelen eszközöket biztosít a törvénytelen akciókkal való leszámolásra. Ez jelentősebb katonai akció lett volna, méghozzá az a kockázattal, hogy a két fajhoz tartozó rhodesiaiak, valamint a kívülről odajuttatott haderők emberveszteséget szenvednek. Emellett fennállt volna az a nagy veszély, hogy a konfliktus Rhodesia határain túlra terjed, és a harc befejeződésével Rhodesia minden bizonnyal az egyenlenség és nyomor állapotába süllyedt volna.

Miután záros határidő alatt megpróbáltam „körüljárni” a világot és néhány főbb problémájára utalni, most a *kontinens sajátos* problémáihoz térek vissza. Mindent nem önös érdekből, mivel mi Angliában és Európában minél inkább képesek vagyunk felépíteni saját gazdasági erőnket és mindenekelőtt technológiai potenciálunkat, annál inkább képesek leszünk a fejlődő világban található partnereinkkel együtt, érdekükben cselekedni.

Anglia nem azzal a szándékkal kérte felvételét a Gazdasági Közösségbe, hogy erőteljes európai gazdasági tömb létrehozását segítse elő, tekintet nélkül mások kereskedelmi jogaira és érdekeire, hanem a szélesebb nemzetközi szabadkereskedelem felé történő lépés részeként...

Éppen az imént említettem az európai gazdasági egység ügyét. Azt hiszem, fölösleges itt kiemelni — miután másutt már meg tettem — a technológiai erő kiépítésének szükségességét. Ez nemcsak jobb erőegyensúlyt jelentene a nyugati világon belül, hanem minden bizonnyal azt is jelentené, hogy Európa erőteljesebben szólhat bele a világ ügyeibe. És minél gyorsabb a mi közös technológiai előrehaladásunk, annál nagyobb hasznát látják ennek partnereink a világ minden részén.

Azonban meggyőződésem, hogy a mielőbbi erőteljes fejlődés mellett szóló gazdasági érveknél is nagyobb szükség van Európában a kontinens — ugyanúgy mint más kontinensek — szélesebb politikai egységére.

Azzal kezdtem mondandómat, hogy a tavaly augusztusi tanulmányok egyike a nagyobb egység szükségessége Európában. Ez a szükséglet fennállt és nyilvánvaló volt jóval augusztus előtt is. Nos, ugyanezzel a témával fejezem be szavaimat. Értékes időt veszítünk mind gazdasági, mind technológiai értelemben, a kontinens politikai egységének és összetartásának értelmében. Örömmel ve-

szem az európai kollégák részéről a ma hallott szavakat és az őszinteséget, amely e szavakat, jól tudom, áthatja. El vannak szánva arra (miként mi is el vagyunk szánva), hogy lehetőségeik teljes kiaknázásával mindent megtegyenek az elvesztett idő pótlására. Ugyanis e tekintetben, valamint egyéb kérdéseknél, amelyekre utaltam, az idő nem nekünk dolgozik és nem a világbékének vagy a világ biztonságának vagy a demokráciának.

Socialist International Information, 1969. augusztus 16.

Bruno Kreisky

OSZTRÁK ÁLLÁSPONT AZ EURÓPAI BIZTONSÁGRÓL Részletek

Távol áll tőlem, hogy a manapság Európában tapasztalható viszonylagos enyhülést kielégítőnek tartsam; mindazonáltal a helyzet figyelemre méltó. Kialakítottuk az egymás mellett élést a legkisebb közös nevező alapján, vagyis ez az egymás mellett élés határozottan jobb, mint a háború, de nem olyan jó, mint az igazi béke. Nyugat-Európa történelmi súrlódási övezetét — a több évszázados ellentétet Franciaország és Németország között — sikerült megszüntetni. E korszakalkotó eseménynek az a magyarázata, hogy e két ország egymásra talált az Európai Közösségben. Ebben a helyzetben úgy tűnik, hogy a szociáldemokrata pártoknak és az Internacionálénak kötelessége kialakítani — amellet, hogy teljes mértékben tudatában vannak korlátaiknak — a békestratégiát. Támogatnunk kell ezt a politikát nemcsak azért, mert az internacionalizmus szellemének megfelelő tevékenység a szociáldemokrácia egyik nagy feladata a kezdet kezdetétől, hanem azért is, mert nagyon illuzórikus lenne azt hinni, hogy megtalálható az út a szociáldemokrácia céljainak eléréséhez egy olyan világban, amely tele van külpolitikai feszültséggel.

A szociáldemokrata politikának, amennyiben mentes akar lenni az illúzióktól, el kell ismernie lehetőségeinek határait, anélkül azonban, hogy szeme elől tévesztené célkitűzéseit. Ily módon a szociáldemokráciának saját érdekében most elő kell mozdítania az enyhülést és a békés kibontakozást Európában és az egész világban.

Vannak olyan politikai tanácskozások, amelyek jellegüknél fogva

nem hagyhatók figyelmen kívül. Ilyen tanácskozás, véleményem szerint, a Szovjetunió által javasolt biztonsági értekezlet, amelyről azóta is sok szó esik. Természetesen azzal tisztában vagyok, hogy bizonyos feltételeknek eleget kell tenni. Valószínű, hogy az európai biztonsági értekezlet csakis abban a keretben működhet majd, amelyben a jelenlegi amerikai—szovjet SALT-tárgyalások: először csak utalnak a megoldásra, majd felvetik az egymást követő további tanácskozásokon, amíg azután a dolog odáig fajul, hogy az, aki szándékosan otthagyja a konferenciát, csakhamar a kudarc okozójának kétes hírnevét szerzi meg magának.

Ily módon azt hiszem — noha jól tudom, hogy ez a kijelentés egyeseket majd felingerel —, hogy az ilyen biztonsági értekezlet nem lenne méltó a nevére, ha nem tűzné napirendjére azt a problémát, amely a jelen pillanatban közvetlen veszélyt jelent az európai békére és biztonságra: a közel-keleti hadihelyzetet. A helyzet a világnak ezen részén, amely oly közel fekszik Európához, a lehető legnagyobb aggodalomra ad okot, és nem tudok elképzelni olyan európai biztonsági konferenciát, amely figyelmen kívül hagyná ezt a bonyolult problémát. Azok, akik osztoznak ebben a felfogásban, esetleg arra a következtetésre juthatnak, hogy a konfliktusban részt vevő feleknek jelen kell lenniök egy ilyen konferencián.

Az olyan biztonsági konferencia, amely figyelmen kívül hagyja az európai biztonságot közvetlenül érintő kérdéseket, számomra igen problematikusnak tűnik. E kérdések között szerepel az idegen csapatok problémája is. Ausztria szövetségi kormánya az európai biztonsági értekezlet kérdésével foglalkozó memorandumában rendkívül gondosan kifejtette véleményét ezekről a kérdésekről. Véleménye szerint az enyhülési folyamat kedvező alakulása hosszú távon csak abban az esetben várható, ha az európai biztonságról tárgyaló konferencia felkészül annak a központi kérdésnek a megvitatására és megoldására is, hogy miképpen hajtható végre a katonai potenciál egyidejű, kiegyensúlyozott csökkentése.

Ami általában a SALT-ot és jelentőségét illeti mind a mai napig; az amerikaiak azt vallják, hogy a SALT mellőzte a nem közvetlenül involvált kérdéseket, és csupán olyan problémákkal foglalkozott, amelyek a stratégiai fegyverkorlátozással függnek össze. Mindkét delegáció igen komolyan látott hozzá a megvitatáshoz, és úgy tűnik, mindkét fél őszintén fontolóra akarja venni az összes lehetőségeket, hogy megállapodást érhessenek el. Éppen ezért kétségtelenül helyes az az állítás, hogy ezek a tárgyalások konstruktívak voltak. A kapcsolat a két küldöttség között nagyon korrekt, reális talajon mozgó, sőt szívélyes volt. Mindenesetre a SALT-tárgyalások valószínűleg

a legjelentősebb tárgyalások, amelyekre valaha is sor került a fegyverzet ellenőrzéséről.

A szovjet fél nagyjából ugyanezen az állásponton van: a Szovjetunió nagy fontosságot tulajdonít a stratégiai fegyverek korlátozásáról az USA-val folyó tárgyalásoknak. Ugyanis abból a feltevésből indul ki, hogy — mint azt egyik szövivője kijelentette — a stratégiai fegyverkorlátozási tárgyalások pozitív eredménye lehetővé tenné a fegyverkezési hajszra újabb menetének elkerülését, és igen jelentős eszközökkel járulna hozzá a békés célok eléréséhez. A kölcsönös megállapodás a védelmi rakéták kifejlesztésének korlátozásáról fontos lépés lenne azon célok elérése felé, amelyeket a védelmi és támadó stratégiai fegyverek korlátozásáról folytatott szovjet—amerikai tárgyalások elé tűztek. A Szovjetunió és az Egyesült Államok kormánya között ez év május 20-án létrejött megegyezés kimondja, hogy a védelmi rakéták korlátozásáról szóló egyezmény magában foglal majd egy cikkelyt néhány olyan intézkedésről, amelyet valóra kell váltani a támadó stratégiai fegyverzetek csökkentése céljából.

Valószínű, hogy még sohasem álltunk olyan közel a sikeres le szerelési tárgyalásokhoz, mint most... Ily módon a szociáldemokrácia elérkezett a világpolitika egyik fontos mozzanatához. És csak akkor fog tovább élni, ha tartja magát Lassalle elvéhez: „Úgy fessd le a tényeket, ahogy vannak, de ugyanakkor bátran és nyíltan mutass rá, hogy a dolgoknak milyeneknek kellene lenniük.”

Socialist Affairs, 1971. 5—6. sz.

Karl Czernetz

A FŐLÉNY ELLENSÜLYOZHATJA A HÁTRÁNYT¹

Részlet

A kelet—nyugati kapcsolatok közelmúlt fejleményeinek objektív elemzése nem sok alapot ad az elégedettségre. A Kelet és a Nyugat közötti feszültség mögött rejlő okok java részét nem sikerült kiküszöbölni, sőt újak is támadtak. És mégis érdemes minden erőfeszítést megtenni, hogy olyan területeket találjunk, ahol Kelet- és Nyugat-

¹ A szerző Ausztria Szocialista Pártjának egyik vezetője, az Osztrák Parlament Külügyi Bizottságának elnöke és az Európai Tanács szocialista csoportjának elnöke.

Európának közebbek az érdekei; ezen az alapon csökkentsük a feszültséget és biztosítsuk, hogy kontinensünkön valamennyi ország szorosabban működjék együtt. Mindez természetesen jóindulatot tételez fel mindkét oldalon. Az enyhülés és az együttműködés nem lehet egyoldalú.

Nagyon valószínű, hogy az elkövetkezendő néhány hónapon vagy éven belül a kelet—nyugati párbeszéd jórészt arra a kérdésre fog összpontosulni, hogy vajon lehet-e egyáltalán egy vagy több európai biztonsági értekezletet szervezni, s ha igen, mikor; továbbá, hogy milyen mértékben lehet több oldalú kooperációt teremteni intézményes alapon Kelet- és Nyugat-Európa országai között. Ez fel fogja vetni azt a kérdést, hogy milyen természetű szervezetre és struktúrára van szüksége kontinensünknek a jövőben, és hogy milyen szerepet játszhatnak az összeurópai szervezetek a holnap Európájában.

Értelmetlen lenne egy európai biztonsági értekezletről tárgyalni, mellette vagy ellene érvelni úgy, mintha az valami elszigetelt esemény volna. Ezt az értekezletet csupán az általános kelet—nyugati és szuperhatalmi viszonyok összefüggésében lehet hasznosnak tekinteni, amelynek ez az értekezlet egy eleme lesz, és amelyre bizonyos befolyással lehet. Így az értekezlet előkészítése és összehívása nagymértékben az európai politikai klíma javulásától függ, és különösképpen azoktól a kedvező kihatásoktól, amelyeket a német—szovjet szerződés érvénybe lépése eredményez majd, továbbá bármilyen előrehaladástól a berlini kérdésben (amelytől a szerződés ratifikálása függ). A SALT előrehaladásának is lehet némi hatása az európai biztonsági konferenciára . . .

A Szovjetunió és varsói szerződésbeli szövetségesei közötti viszonyok eltolódása a politikai összefüggések egy másik igen fontos elemét jelenti. Az a mozgásszabadság, amelyet a Szovjetunió engedhet szövetségeseinek egy konferencián, a lehető legnagyobb jelentőségű lesz e konferencia jellegének kialakításában és végeredményének befolyásolásában. Az európai biztonsági értekezletért való formálisan közös kelet-európai lelkesedés mögött a célok és a taktikák mély szakadéka húzódnak meg. Egyes kelet-európai országok nyilvánvalóan arra akarják felhasználni az értekezletet, hogy nagyobb függetlenségre tegyenek szert a Varsói Szerződésen belül.

A nyugati világban nincs még teljes egyetértés a tekintetben, hogy miként kell az európai biztonsági konferenciát felhasználni a jövőbeni stabilabb és biztonságosabb Európa megteremtése érdekében. És azon körülmények tárgyában sincs nagyobb mértékű egyetértés, amelyek közepette a konferenciát meg kell vagy nem kell megtar-

tani, s nincs egyetértés az időzítésről sem. Mindez arra mutat, hogy szorosabb politikai együttműködésre van szükség a nyugati országok és különösen Nyugat-Európa országai között.

Előnyök és hátrányok

Komolyan meg kell fontolni egy európai biztonsági konferencia céljait és lehetséges kimenetelét. A legtöbb európai ország, beleértve néhány kelet-európai országot is, semmiképpen sem kívánná, hogy ez szovjet uralomhoz vezessen Európában. Kétséges, hogy a konferencia elvezethet egy új európai biztonsági rendszerhez, ahogyan azt bizonyos körökben sejteni engedték, a jelenlegi szövetségek eltörléséhez...

Mégis úgy tűnik, hogy az európai biztonsági értekezlet előnyei feltehetőleg felülmúlnák annak hátrányait. Először is a konferencia hosszú távú párbeszédet kezdeményezhet Európa megosztott részei között, így csökkentvén a feszültséget, enyhítvén Európa és Németország megosztottságának hatását, még ha nem szünteti is meg ezt a megosztottságot. A konferencia továbbá biztosíthatná egy, a biztonságról, politikai, gazdasági, technikai és kulturális kérdésekről folyó állandó kelet—nyugati párbeszéd infrastruktúráját. Ezenfelül a konferencia segíthetne csökkenteni, még hozzá kiegyensúlyozott módon, a hagyományos katonai konfrontációk szintjét Európában, így csökkentvén a katonai kockázatot és enyhítvén a védelmi költségek okozta gazdasági terheket.

Végül a konferencia az elkerülhetetlenül gyarapodó kelet—nyugati kapcsolatokat többoldalú rendszerbe terelné, kiküszöbölve, hogy az egyes nyugati, semleges vagy el nem kötelezett országok ráháríjanak a csábító szovjet bilaterális ajánlatok csalétkére.

Socialist Affairs, 1971. március

A HOLLAND MUNKAPÁRT HATÁROZATA A NEMZETKÖZI BIZTONSÁGRÓL Részlet

A Holland Munkapárt 1975. április 10. és 12. között Amszterdamban tartott kongresszusán a következő határozatot fogadta el a békéről és a biztonságról. A kongresszus úgy véli, hogy az aktív béke-

politikának a világméretű szolidaritásán, a nemzetközi törvényes renden, valamint a következő elvek megtartásán kell alapulnia:

— A jólét, hatalom, tudás és munka igazságos elosztása szerte a világon;

— az alapvető emberi jogok védelme;

— a természeti környezet védelme;

— béke és biztonság valamennyi nép számára;

— annak az elvnek a megtartása, hogy a demokratikus szocializmus mint nemzetközi mozgalom nem fogadhatja el a világnak hatalmi tömbökre való felosztását, amelyeken kívül és belül a szuperhatalmak ráerőszakolják avagy igyekeznek ráerőszakolni akarataikat más népekre politikailag, gazdaságilag, kulturálisan és néha még katonailag is;

— a demokratikus szocializmus alternatívát kíván nyújtani mind a Nyugat kapitalista hatalmi struktúrájához, mind pedig a keleti tömb országainak állami-bürokratikus rendszereihez képest;

— a fennálló „biztonsági rendszer” instabil és nem biztonságos, mert lehetővé teszi az egyre erősödő fegyverkezési versenyt, amely a mind rafináltabb halált hozó fegyverek használatához vezet.

A kongresszus úgy véli, hogy egy aktív békepolitikának a következő célkitűzések elérésére kell törekednie:

— a béke és biztonság stabil rendszerének megteremtése oly módon, hogy a kölcsönös elrettentés kényes „egyensúlyát” olyan rendszerrel helyettesítik, amelyben minden állam egyenlő alapokon dolgozik együtt, hogy kiküszöbölhessék a háború és az erőszak valamennyi formáját, s megvalósulhasson a leszerelés. Az így felszabaduló tudást és erőforrásokat a harmadik világ hasznára kell fordítani, így felemelvén fejlődési szintjüket, és megakadályozván a háborút a gazdag és szegény országok között;

— a hatalmi tömbök, mint például a NATO és a Varsói Szerződés eltörlése új, kollektív európai biztonsági rendszer megteremtésével, amelyben a semleges országok is részt vehetnek, és amely biztosítani fogja az érintett országok nemzeti szabadságát; ennek a rendszernek egy lépést kell jelentenie az Egyesült Nemzetek keretében megteremtendő világbiztonsági rendszer irányába;

— az Egyesült Nemzetek mint világszervezet hatalmának, szervezetének és tevékenységének erősítése és kiterjesztése;

— a hátrányos megkülönböztetések és a kizsákmányolás valamennyi formájának kiküszöbölése;

— véget kell vetni a kolonializmusnak és az imperializmusnak mind gazdasági, mind politikai, mind kulturális értelemben, részben egy új nemzetközi gazdasági rendszer megteremtésével, amely

a gazdaságilag erősek és gyengék közötti különbségek eltörlésén alapszik;

— az élelmiszer- és nyersanyaghiánnyal, valamint a környezet-szennyeződéssel kapcsolatos világproblémák megoldása oly módon, hogy ez elsősorban a harmadik világ szegényebb népességének vál-jék hasznára, de semmiképpen sem a kárára.

A kongresszus továbbá meg van győződve arról, hogy a nemzetközi szocialista politika legfőbb célkitűzése az egységes szövetségek létrehozásában rejlik, amelyek átnyúlnak a hatalmi blokkokon, és egyesítik valamennyi kizsákmányolt és elnyomott osztályt, fajt és népet.

Ez a célkitűzés sokkal fontosabb, mint a nemzetközi szerződéses szervezetek, mint például a NATO és az Európai Gazdasági Közös-ség hivatalos vonalához való alkalmazkodás, és szükségessé teszi, hogy e szervezeteken belül a bíráló szövetséges szerepére kötelezzük el magunkat, amely a tagságról való lemondást is jelentheti a köz-ponti célkitűzéssel való kibékíthetetlen összeegyeztethetlenség alapján.

A NATO-tagságot annak fényében kell vizsgálni, hogy a NATO az egymásba kapcsolódó katonai és ipari érdekek fontos eleme, amelyt nem egykönnyen lehet nyilvános ellenőrzésnek alávetni, s amely így felhasználható az amerikai hatalmi politika eszközeként, noha fennáll a kockázat, hogy a NATO felosztása még nagyobb instabilitáshoz vezethet, ha annak helyében nem jön létre az új kollektív európai biztonsági rendszer.

A kongresszus arról is meg van győződve, hogy olyan intézkedéseket kell hozni, és végrehajtásukat rendszeresen ellenőrizni, amelyek hasznosak és megfelelőek az aktív békepolitika célkitűzéseinek el-érése szempontjából.

A kongresszus fenntartja magának a jogot, hogy a következő párt- és kormányintézkedéseket tegye a fenti célkitűzések végrehajtására:

I. Pártszinten:

— A Szocialista Internacionálé erősítése és aktivizálása olyan politika követésével, amely összhangban áll a szocialista társadalom megteremtésére törekvő harmadik világbeli pártokkal és mozgalmakkal, továbbá az aktív békepolitikáról folyó viták bátorítása;

— közvetlen támogatás e pártoknak és mozgalmaknak és az olyan országok szociáldemokrata pártjainak, ahol döntő politikai változások folynak vagy várhatóak, mint például Dél-Európában;

— európai szintű támogatás szocialista pártok létrehozásához;

— támogatás az európai és nemzetközi szakszervezeti mozgalmak-

nak abbeli erőfeszítésükben, hogy ellensúlyozzák az egyenlő elosztás elvével szemben álló erők, például a multinacionális vállalatok hatását, továbbá támogatás a független szakszervezeteknek azokban az országokban, ahol ezeket betiltották avagy nem ismerik el;

— kapcsolat és tapasztalatcsere a kelet-európai pártokkal és szervezetekkel, elsősorban a kelet—nyugati kapcsolatok tárgyában elfogadott politikáról szóló információkat illetően . . .

Socialist Affairs, 1975. július—augusztus

Bruno Pittermann

A SZOCIALIZMUS OSZTHATATLAN¹

Milyen lesz az európai szocialista társadalom, és hogyan lehet eljutni odáig? Ezek a kérdések éppoly régiek, mint maga a szocialista mozgalom. A kelet-európai társadalmak ellentmondásos fejlődése azonban, amelynek betetőzése az 1968-as csehszlovákiai szovjet beavatkozás volt, valamint az 1973-as chilei események új történelmi összefüggésekben fogalmazzák újjá e kérdéseket.

Nyugat-Európában akadnak olyan erők, melyek tudatában vannak annak, hogy az itt uralkodó, a kapitalista termelésen alapuló rendszer nem képes megoldani a nyugat-európai társadalmaknak a posztindusztriális fejlemények által megsokszorozott problémáit. Ezek az erők e társadalom újjászervezésére törekszenek, elvetvén a politikai rendszernek a kelet-európai országokban megvalósított sztálinista modelljét.

E kelet-európai országokban viszont akadnak olyan erők, melyek tudatában vannak annak a ténynek, hogy az ott uralkodó politikai rendszer, amely egyetlen párt egyeduralmán alapszik, nem képes hatékonyan megoldani a kelet-európai társadalom ellentmondásait. Az ezeken az erőkön belül uralkodó szocialista ellenzék elveti a kapitalista rend restaurálását, és ehelyett a fennálló rendszer demokratizálására és annak demokratikus szocializmussá való átalakítására törekszik. Mindkét áramlat — a nyugat-európai szocialista erők és a kelet-európai szocialista ellenzék — ily módon egyazon célt követi. Itt merül fel a kérdés, milyen lesz a jövőbeli európai társa-

¹ Bruno Pittermann ekkor a Szocialista Internacionálé elnöke volt.

dalom, és hogyan lehet azt elérni. A kelet-európai szocialista ellenzék, hála a csehszlovákiai tapasztalatoknak, kezd ráébredni arra, hogy a demokratikus szocializmus irányába történő fejlődés a nyugat-európai szocialisták és haladó befolyásuk nélkül gyakorlatilag lehetetlen.

Másrésről a nyugat-európai szocialisták kezdenek ráébredni arra, hogy a jelenlegi európai hatalmi struktúrán belül bárminemű autonóm szocialista fejlődést bármely nyugati országban nem csupán a jelenlegi uralkodó osztályok ellenállása fenyeget, hanem azoké az erőké is, amelyek a saját maguk által proletár internacionalizmusnak nevezett valami nevében cselekszenek. A szocializmust Nyugat-Európában nem csupán az atlanti doktrína, hanem a Brezsnyev-doktrína is fenyegeti.

A kelet-európai demokratikus szocialista ellenzék erősítése minden nyugat-európai szocialista fejlődésnek is érdeke. És megfordítva: mindennemű pozitív fejlődés a demokratizmus felé Nyugat-Európában egyben a kelet-európai szocialista ellenzék erősítését jelenti. A társadalmi változásért küzdő erőknek Kelet- és Nyugat-Európában egy a sorsuk — a szocializmus Európában oszthatatlan.

A logikus végkövetkeztetés: noha a feltételek különböznek Keleten és Nyugaton, az európai szocializmus két áramlatát céljaik azonosossága, de mindenekfölött egymástól való kölcsönös függésük e célok végrehajtásában arra készteti, hogy sürgetően együttműködjenek mind a formában, mind a módszerekben.

Socialist Affairs, 1975. január—február

Anker Joergensen¹

EURÓPA ÚJ FEJLŐDÉSE

Részletek

... Attól lehetett félni, hogy Európa megosztottsága — hogy néhány ország a Közös Piac tagjává vált, mások nem, hogy egyesek tagjai a NATO-nak, mások nem — meggyengítette az európai szociáldemokrata pártok együttműködési lehetőségeit. Az említett kon-

¹ A szerző a Dán Szociáldemokrata Párt elnöke és ekkor Dánia miniszterelnöke volt.

ferenciákon meg tudtuk mutatni, hogy erről nincs szó.² Mégis ez a helyzet bizonyos mértékben beárnyékolja együttműködésünket, és ez különböző szinteken megnyilvánul.

A skandináv szociáldemokrata pártok kivételesen szoros együttműködésének a Szocialista Internacionálén belül, régi hagyománya van. A szoros együttműködés fennáll, és javaslatok születtek arra, hogy ezt egy közös program előkészítésével tovább kell erősíteni.

Ugyanakkor a Közös Piacon belüli együttműködés is felveti a közös piaci tagországok szociáldemokrata pártjainak elmélyültebb együttműködését annak érdekében, hogy ezekben az országokban a közös piaci együttműködésben a szociáldemokrata álláspontok nagyobb szerephez jussanak.

A Közös Piac tagországaiban a szociáldemokrata pártok pozitívan fogadják az Európa Parlamentbe való közvetlen választás javaslatát.³ A gyakorlati kivitelezésben előfordulnak kisebb véleménykülönbségek. Mi például úgy látjuk, hogy közös piaci képviselőinket a dán parlamenti képviselőkkel egy napon kell megválasztani, és a közös piaci képviselőknek a dán parlament tagjai sorából kell kikerülniük. Hiszünk abban, hogy álláspontunkat fokozatosan elfogadják. Az európai szociáldemokraták számára az a lényeges, hogy amikor a közvetlen választás egyik vagy másik formában életbe lép, ezt befolyásuk növelésének maximális kihasználására fordítsák. Érdemes meggondolnunk, vajon erősíteni tudjuk-e pozíciónkat a Közös Piacon belül, ha ezeken a választásokon közös európai szociáldemokrata programmal lépünk fel.

Az európai szociáldemokraták közötti további együttműködésben kötetlen koordinációra van szükség. Ugyanakkor a hojstrupgárdihoz⁴ hasonló tanácskozások lehetőséget adnak ahhoz, hogy a különféle együttműködési terveket összehangoljuk. Erre világosan utal az a tény, hogy az összes meghívott párt tényleges tanácskozását megelőzően a skandináv pártok és a Közös Piac országainak pártjai külön előzetes tanácskozásokat tartanak.

Az Európán kívüli, hasonló felfogású pártokkal való együttműködésben is erre a kötetlenebb jellegre van szükség. Fontos, hogy meg-

² A szerző a Szocialista Internacionálé és pártok által 1974–1976 között szervezett konferenciákra utal. Ezek különböző nemzetközi kérdésekkel, a multinacionális vállalatok, az ipari demokrácia és a válság kérdéseivel foglalkoztak.

³ Az első ilyen választásra 1979 májusában került sor.

⁴ Ezen a konferencián, amelyre 1976. január 18–19-én került sor, a szociáldemokrata pártok további együttműködéséről és az ezzel kapcsolatos feladatokról volt szó.

induljon a párbeszéd ezekkel a pártokkal, és hogy ezt az ügyet bizonyos mértékű elfogulatlanşággal, nyitottsággal kezeljük. Az Európán kívüli országok kulturális, gazdasági és politikai háttere annyira különbözik a miénktől, hogy nem kívánhatjuk azoktól a pártoktól, melyekkel együttműködni óhajtunk, hogy nyugat-európai értelemben legyenek szociáldemokraták. Ha ezt tennénk, az együttműködés lehetőségei túlságosan is korlátozottak lennének, és az Európán kívüli országok demokratikus fejlődésének kilátásai gyengülénének...

A Mario Soares vezette Portugál Szocialista Párt erőfeszítéseire a legnagyobb csodálattal kell tekintenünk. Erőfeszítései novemberben képessé tették a törekeny portugál demokráciát arra, hogy felülkerekedjék mély válságán. A portugál kormány most az ország gazdaságának helyreállítására törekszik. Ennek esetleges sikere eldöntheti a szociáldemokrácia sorsát Portugáliában. Továbbra is támogatnunk kell Soarest a demokráciáért vívott harcában, és minden demokratikus országnak segítenie kell Portugália gazdasági talpraállásának folyamatát.

Franco halálát követően Spanyolországban beköszöntött a liberalizálódás. De világosan le kell szögeznünk, hogy a spanyol kormány európai hitele szorosan kapcsolódik a szólásszabadság bevezetéséhez, az amnesztiához, a politikai és ipari szabadsághoz és a személyes szabadság fokozottabb elismeréséhez.

A kommunista pártokkal való kapcsolatok körüli viták mögött a demokrácia jövőjének kérdése is meghúzódik. Egyetlen európai szociáldemokrata párt sem óhajt az ortodox kommunista pártokra építeni semmiben, aminek nincs demokratikus fedezete. A kérdés az, vajon a dél-európai kommunista pártok eltávolodtak-e az ortodoxiától és készek-e elfogadni a demokráciát alapnak — nem csupán a hatalom megragadásához szükséges taktikának. Ezt a szociáldemokrata pártoknak az egyes országokban esetenként maguknak kell megítélniük. Ugyanakkor nem tudunk eltekinteni attól a ténytől, hogy az USA népe számára nehéz lehet annak a helyzetnek a megértése, ami akkor fog bekövetkezni, ha a kommunisták egy vagy több NATO-államban belépnek a kormányba. Kissinger koppenhágai látogatásakor — egy nappal a hojstrupgárdi tanácskozás után — tett kijelentésének ez volt a hátterében.

A gazdasági problémák szintén kihívást jelentenek az európai szociáldemokrata pártok számára. Vonatkozik ez a mostani nemzetközi gazdasági válságra. De hasonlóképp a hosszú távú fejlődésre is. Be kell látnunk, hogy nincs értelme az anyagi bőség korábbi ütemű növelésének. Ez nem jelenti azt, hogy az anyagi növekedést meg

kell állítanunk. Európában még mindig vannak országok, melyekben a népesség széles rétegeinek olyan alacsony az életszínvonala, hogy egy ilyen javaslat felvetése nagymértékben ingerelné őket. A növekedést azonban jobban, nagyobb egyensúllyal és gazdagabb tartalommal kell megteremtenünk...

A gazdasági problémákat ugyanakkor nem korlátozhatjuk Európára. Tudjuk, hogy a világgazdaság zavarai politikai feszültséghez is vezetnek, amely mind a békét, mind a szabadságot veszélyeztetheti. Már láttuk, hogy az ilyen feszültségek milyen messzeható gazdasági válságot képesek előidézni az egész iparosodott világban. Szociáldemokratákként egyben mélyen át kell éreznünk az elmaradott országoknak a gazdasági, társadalmi és emberi előrehaladás iránti igényét. Ez az az igény, melynek kielégítését sok európai szociáldemokrata párt a saját országában már elérte.

Pozitív együttműködést kell létrehoznunk a fejlődő országokkal egy-egy olyan új nemzetközi gazdasági rend kialakítása érdekében, amely ki tudja elégíteni jogos igényeiket...

Socialist Affairs, 1976. március—április

Kalevi Sorsa

BELGRÁD ELŐTT ÉS UTÁN¹

Részletek

A Szocialista Internacionálé tanácsa egy öt évvel ezelőtt Helsinkiben² tartott ülésén azt az álláspontot fogadta el, hogy támogatni kell az európai biztonsággal és együttműködéssel foglalkozó értekezlet megszervezését. Akkoriban az aktív enyhülési politika kezdeti korszakában éltünk. A nemzetközi szocialista mozgalomban még mindig sokan kételkedtek abban, hogy ez a politika — és különösen ennek egyik alkotórésze, az *Ostpolitik* — sikeres lehet.

Hála a szorgos erőfeszítéseknek — nem kis mértékben a szociáldemokrata munkáspártok és kormányok erőfeszítéseinek —, az eu-

¹ A beszéd a Szocialista Internacionálé 1976. évi, XIII. kongresszusán hangzott el.

² A konferencia 1971-ben volt. A konferencia és az elfogadott határozat átfogóan foglalkozott nemzetközi ügyekkel, de a fő figyelmet az európai biztonsággal fordította.

rópai biztonsági és együttműködési értekezlet Záróokmányát 1975-ben Helsinkiben aláírták.

A Záróokmány aláírásával az európai és észak-amerikai állam- és kormányfők elfogadták az enyhülést mint az államok közötti viszony állandó irányzatát. A Záróokmány meghatározza azokat az elveket, amelyekkel összhangban fejlődniük kell az államok közötti viszonyoknak a különböző területeken. Ugyanakkor a nemzetközi kapcsolatoknak számos olyan gyakorlati pontját jelölték meg, amelyek az enyhülés politikája konkrét formákat ölthet az általánosan elfogadott elvek alapján.

Az elmúlt másfél évben nem történt drámai előrehaladás az enyhülés terén. De nem volt visszaesés sem. Sok ország — mind a két nagy szövetség tagjai, mind a semleges államok — megkezdte a Záróokmány ajánlásainak végrehajtását, belső intézkedésekkel és nemzetközi egyezmények segítségével. Finnország is így járt el.

Egyikünk sem teljesen elégedett azzal az ütemmel, amelyben a Záróokmány ajánlásait valóra váltják.

Ezzel kapcsolatban különös figyelmet szenteltek a Záróokmány bizonyos részeinek. Az egyik lehetőség természetesen egy kemény vita arról, hogy mi valósult meg, és mi az, ami nem került tető alá. Ezt én nem tekintem gyümölcsöző megközelítési módnak az európai biztonsági és együttműködési értekezlet folytatásaként hat hónapon belül Belgrádban sorra kerülő találkozóhoz. Először is két év rövid idő az enyhülés nemzetközi folyamatában ahhoz, hogy mélyreható változások következzenek be a nemzetközi viszonyokban és a nemzeti társadalmakban. Másfelől hangsúlyozni kell, hogy a Záróokmány egységes egész: egyetlen kosarat vagy annak részét sem szabad különválasztani és felhasználni az enyhülés egész folyamatának lemerésére.

Valamennyi érintett fél érdeke, hogy megkíséreljék a belgrádi találkozó sikerének biztosítását és, hogy azt — ha mégoly kicsi — előrevivő lépéssé tegyék az enyhülés útján. Belgrádnak nem szabad ítélőszékké változnia, amely bírálatot mond a helsinki Záróokmány valóra váltásáról. A legfontosabb az lenne, hogy vitákat indítsunk és döntéseket hozzunk pozitív intézkedésekről, amelyekkel a kitűzött célokat el lehet érni . . .

Mind Keleten, mind Nyugaton él a gyanú, hogy az enyhülés meggyengítheti a fennálló hatalmi struktúrát a kommunizmusban és a kapitalizmusban. Nyugaton attól tartanak, hogy a kommunizmus beosonhat a hátsó ajtón, ha az államférfiak barátságról és békéről beszélnek.

A szociáldemokrácia szempontjából az a lendület, amely a békepolitikát előreviszi, történelmi áttörést jelent az eddig példa nélkül álló politikai befolyás felé. Nekünk, szocialistáknak nincs félnivalónk attól, hogy az elvek erejét mérjük össze, és ne a hadosztályok száma döntse el a politikai felsőbbrendűséget.

Mélységesen meg vagyok győződve róla, hogy a szocializmus és a demokrácia eszményei, amiket mi képviselünk, befolyásolni fogják a világ alakulását minden tájon. Az enyhülés feltételei mellett meglesz a saját hatóerejük. Nincs szükség ideológiai keresztes háborúkra; a példa lesz a hatalom, az a képesség, hogy választ adjunk a ma világának kérdéseire.³

A demokraták és a kommunisták közötti párbeszéd kedvezően fejlődött az elmúlt években. A Finn Szociáldemokrata Párt vitákat rendezett, amelyek kiváltképpen a Szovjetunió Kommunista Pártjával, valamint a többi kelet-európai ország vezető pártjaival való békepolitikával foglalkoztak. Ezeket a vitákat úgy összegezhetjük, hogy hasznosak voltak és igazolták azokat a kezdeti lépéseket, amelyeket tíz évvel ezelőtt tettünk.

A kommunista pártok júniusi, berlini találkozóján nagy hangsúlyt helyeztek az európai biztonsági és együttműködési értekezlet vívmányainak megszilárdítására és a békepolitikára irányuló erőfeszítésekre. E tekintetben a találkozó pozitív hozzájárulás volt az enyhülés folyamatához...

Socialist Affairs, 1977. január—február

VÉGKÖVETKEZTETÉSEK:

AZ ENYHÜLÉS ÉS A BELGRÁDI ÉRTEKEZLET⁴

(1) Az enyhülési politika az egyetlen reális választási lehetőség. Csakis ezen az úton akadályozható meg a katasztrófa. Ez az egyetlen mód a biztonságos béke elérésére.

³ A szerző a szocialista vilárendszer ellen kibontakozóban levő ideológiai harcra utal.

⁴ A szociáldemokrata pártok 1977 tavaszán kerekasztal-konferenciát rendeztek. Ez egyike volt azoknak a tanácskozásoknak, amelyeken a szociáldemokrata pártok álláspontjukat igyekeztek egyeztetni az európai biztonság kérdésében.

(2) Belgrád (vagyis az 1975-ös helsinki európai biztonsági és együttműködési értekezlet folytatása) olyan lehetőség, amit ki kell használni. Kerülni kell a haszontalan, csupán szóbeli értékű beszédek, s inkább meg kell próbálni megegyezni valamiféle konkrét tervben, új ösztönzést adván a gazdasági együttműködésnek és az enyhülésnek. Nem szükséges a helsinki Záróokmányánál is tökéletesebb szövegekre törekedni. Ehelyett inkább megegyezésre kell jutni olyan dolgokban, amelyek minden érintett félnek érdekében állnak.

(3) A demokratikus szocialisták mindig az emberi jogoknak szentelték magukat és politikájukat. A jövőben is hatékonyan fognak dolgozni az egyéni, társadalmi és etnikai emberi jogok egyetemes megvalósításaért.

Az emberi jogokkal való visszaéléseknek, bárhol történjenek is a világon, méltó ellenintézkedésekbe kell ütközniük.

A Szocialista Internacionálé pártjai nem látnak semmiféle ellentmondást ezen erőfeszítések és az enyhülési politika között. Ezért ellenzik, hogy konzervatív erők az emberi jogok nevében veszélyeztessék mindazt, amit az enyhülési politika a humanitárius segítségnyújtás terén kezdeményezett.

(4) Az enyhülés csak akkor lesz tartós, ha a fegyverkezési versenynek hamarosan véget lehet vetni.

Ezért a szovjet—amerikai SALT-tárgyalások igen nagy jelentőségűek.

Egy második SALT-megegyezésnek igen nagy jelentősége lenne azért is, mert meghozná az első eredményt a bécsi tárgyalásokon.

Ez szintén fontos, mert — minthogy a nukleáris egyensúly adott — a hagyományos erők területi egyensúlya mulhatatlanul szükségesnek látszik.

Különleges figyelmet kell fordítani a polgári célokat szolgáló atomlétesítmények kiterjedt nemzetközi ellenőrzésére.

(5) Mivel az enyhülési politika dinamikus koncepció, nem lehet valóra váltani az európai szférán kívüli fejlemények számításba vétele nélkül. Az enyhülés csak akkor fog folytatódni, ha kiküszöbölik a feszültségek okait. Dél-Afrikában az önrendelkezés és a függetlenség fejlődését fel kell gyorsítani, mert fogytán az idő. Észak és Dél párbeszédének csődje katasztrofális hatással lenne az iparosodott és a fejlődő országok közötti bizalom és együttműködés szükséges bázisára.

(6) Az Észak és a Dél közötti növekvő szakadékhoz és a világ-gazdaság előttünk álló nehéz problémáihoz valamennyi iparosodott országnak köze van, nem csupán a nyugatiaknak.

Hosszú távon lehetetlenné válik majd a kommunista államok szá-

mára, hogy kibújjanak az e téren rájuk háruló felelősség alól. A szegénység elleni harcnak a Kelet és a Nyugat közötti együttműködés és a közös megoldásokra irányuló erőfeszítések részévé kell válnia.

(7) A demokratikus szocializmus pártjai továbbra is részt fognak venni a kelet—nyugati kapcsolatokat érintő tapasztalatcserében.

Mi az enyhülés további fejlődésének elsőrendű politikai fontosságot tulajdonítunk, és továbbra is gondolkodni fogunk azon, hogy milyen újabb kezdeményezések lehetségesek e téren.

Socialist Affairs, 1977. május—június

JAMES CALLAGHAN HOZZÁSZÓLÁSA

Részletek

Nekünk, akik támogattuk a helsinki értekezlet gondolatát, két jóslatunk igaznak bizonyult.

Először is a biztonsági és együttműködési értekezlet kétirányú feladat volt. Az egyezmények egész sora, kezdve Willy Brandt bátor és képzeletdús keleti politikájával, a Berlinről szóló négyhatalmi megállapodáson át a helsinki Záróokmányig a közép-európai helyzetet stabilabbá, az ott élők számára pedig kissé elviselhetőbbé tette. Ugyanakkor az „emberi jogok” által jelzett kérdések egész sora ma elfogadott témának tekintendő az államok közötti vitákban, és kitörölhetetlenül ott van a nemzetközi tárgyalások napirendjén.

Mi figyelmeztettünk mindenkit, hogy a Záróokmány nem csodaszer az európai biztonság megoldására. Nem várhatunk változásokat egyik napról a másikra, sőt egyes területeken visszaesésre is számíthatunk.

Az az értékelés, amelyet az enyhülésről és az ebből származó előnyökről készítettünk, kiegyensúlyozott és realisztikus. Első előnye a Kelet és a Nyugat közötti egyetértés a konzultációk szükségességében és abban, hogy a kormány szintű érintkezésnek gyakorinak és közelinek kell lennie. A nukleáris fegyverzet jelenlegi szintje mellett nem engedhetjük meg, hogy félreértésből vagy téves számításokból nemzetközi válságok fejlődjenek ki.

Az enyhülés a viszonyok olyan állapotát jelenti, ami sokkal több, mint egyszerűen a háború hiánya. A múltban átéltünk olyan helyzetet, amelyben csupán igen minimálisak voltak a kereskedelmi,

kulturális és egyéb kapcsolatok, miközben a két felfegyverzett tábor a tudatlanság, a gyanú és az ellenségeskedés senkiföldjén át nézett szembe egymással . . .

Ha a mai helyzetet egybevetjük a húsz vagy harminc évvel ezelőtti hangulattal, akkor észrevehetjük, hogy a kapcsolatok sokkal rendezesebbek, a kérdések szélesebb körét ölelik fel, és a téves számítások tere — mindezek eredményeképpen — sokkal kisebb.

De még az enyhülés e javuló korszakában is akadtak olyan fejlemények, amelyekkel szerintem egyenesen és őszintén szembe kell néznünk akkor is, amikor magunk között vitatjuk meg a kérdéseket, és akkor is, amikor a Szovjetunióval és szövetségeseivel tárgyalunk az enyhülés előrehaladásáról.

Az első fejlemény az, hogy a Szovjetunió kifinomultabban alkalmazza az „ideológiai küzdelem” koncepcióját, mint olyan politikai offenzívát, amely párhuzamosan fut az államközi kapcsolatok javulásával. Nekünk, szociáldemokratáknak nincs félnivalónk egy olyan ideológiai küzdelemtől, amely a mi hitünk és azon eszmék csoportja között folyik, melyet általában marxizmus—leninizmusnak neveznek. Mind az elmélet, mind a gyakorlat azt mutatja, hogy a demokratikus rendszer Európa népeinek egy igazságosabb, méltányosabb, szabadabb és gazdagabb élet kilátásait nyújtja, mint az, amit a marxista—leninista filozófia adhat számukra. Azt mondhatjuk népünknek: „Ha bizonyítékot akartok, egyszerűen nézzetek körül.”

De az „ideológiai küzdelem” kedvelt kifejezés a Szovjetunióban. Itt élt közöttünk az elmúlt hatvan évben, és ez így is fog maradni, mert a kommunizmus filozófiai alapjának része, hogy ideológiai sűrűlődsébe kell bonyolódni a Nyugattal. A marxizmus—leninizmus szüntelenül hangoztatja, hogy a kommunista életmód sikere elkerülhetetlenül a mi társadalomtípusunk eltűnéséhez fog vezetni. Nem szeretném, ha félreértenének. Ebből nem az következik, hogy a jelenlegi szovjet vezetésnek ellenséges katonai szándékai vannak a Nyugattal szemben. De az oroszok mindig hangoztatták: hisznek benne, hogy a nyugati demokráciák bukása még katonai beavatkozás nélkül is elkerülhetetlen.

Nos, mivel ez nemigen akar bekövetkezni, a marxista—leninista mítoszoknak meg kell békélniük a valósággal. Pontosan ilyen kísérlet folyik most a Nyugat-Európában működő kommunista pártok egy részében. Ezek a fejlemények igen fontosak, és gondos tanulmányozást igényelnek, különösen a demokratikus szocialisták részéről. Amikor először találkoztam Willy Brandttal azóta, hogy a Szocialista Internacionálé elnöke lett, megkértem rá, tegyen kezdeményező lépéseket, hogy a Szocialista Internacionálé gondosan ta-

nulmányozza az eurokommunizmus e fejleményeit. Remélem, hogy követni fogja javaslatomat, mert ez a tanulmány felbecsülhetetlen értékű lesz, a többi között abban, hogy összehasonlíttuk és egymással szembeállítottuk bizonyos nyugati kommunista pártok nyilatkozatait azzal, hogy a szovjetek magukévá teszik a folyamatos ideológiai küzdelem koncepcióját. Ez a tanulmány segíthetne abban, hogy pártunk közös magatartásmódot alakítson ki az eurokommunizmussal szemben.

A szovjeteknek nem szabad meglepődniük, ha az ideológiai küzdelem folytatása során néha defenzívában találják magukat.

A Szovjetuniónak és szövetségeseinek le kell vonniuk azt a tanulságot, hogy mi itt Nyugaton nem félünk a mi saját demokratikus struktúránk keretei között folyó őszinte ideológiai küzdelemtől.

Egy másik terület, ahol a Keletnek és a Nyugatnak az enyhülésről vallott koncepciói eltérnek, az a mód, ahogy ezt a folyamatot alkalmazni kell az Európán kívüli területeken folytatott külpolitikában. Úgy hiszem, hogy a Szovjetunió angolai beavatkozásával kapcsolatos nyugati kormányreakciók és a közvélemény reakciója erősebb volt, mint ahogy azt a Szovjetunió várta. Továbbra is hangsúlyoznunk kell az oroszoknak és a többi kelet-európai népnek azt, amit gyakran az enyhülés oszthatatlanságának neveznek. Ez ma is alkalmazható, különösképpen az afrikai ügyekben. Az én hazám Afrikával kapcsolatos megközelítési módja az utóbbi évtizedben az önrendelkezés és a függetlenné válás folyamatának bátorítása volt, miközben megpróbáltuk megakadályozni, hogy a kontinens a szuperhatalmi konfliktus gyújtópontjává váljék.

Politikánk továbbra is ez marad. Dél-Afrikában éveken át sohasem igyekeztünk kibújni a Rhodesiával kapcsolatos végső felelősségünk alól. A brit külügyminiszter, David Owen e pillanatban épp Afrikában van, s kutatja a békés megegyezés útját. Ugyanakkor továbbra is sürgetjük Dél-Afrika kormányát, hogy gyorsan és némi képzelőerővel foglalkozzék Namíbia problémájával.

A történelem előtt tanúsítottuk, hogy teljességgel elítéljük az apartheid rendszerét, ahogyan ezt a fegyverszállítás terén tett lépéseink bizonyították.

Az a véleményünk, hogy még mindig van rá idő és alkalom, hogy Afrika maga alakítsa ki a békés megoldásokat sok megoldatlan kérdésre. De ezeknek a megoldásoknak Afrikán belülről kell jönniük. Sok száraz gyújtós van azon a kontinensen, s a külső országok eszközök lehetnek ennek meggyújtásában, és nem csupán a fehérek uralta országokban. Ez növelné a konfliktus esélyeit általában, és a faji háború esélyeit különösképpen. Tragikus lenne, ha Afrika né-

pére új, idegen ortodoxiát erőszakolnának rá épp most, amikor csak a közelmúltban vetette le magáról a régi imperializmus jármát.

Az enyhülésnek csak korlátozott jelentősége lehet mindaddig, amíg ki nem terjesztik a katonai szférára. E téren megtörtént a kezdő lépés azokkal a bizalomerősítő intézkedésekkel, amelyekben Helsinki-ben megegyeztek, de ennél fontosabbak a stratégiai fegyverkorlátozási tárgyalások, (SALT) és a bécsi tárgyalások a haderők kölcsönös és kiegyensúlyozott csökkentéséről.

A bécsi haderőcsökkentési tárgyalások témája kimondhatatlanul bonyolult. Ezért nem meglepő, hogy az előrehaladás nem túl gyors. A két fél jobb bepillantást nyert egymás fő gondoljaiba, és végeztek bizonyos értékes alapozó munkát. Mindazonáltal csalódást kelt bennünk, hogy ennél több előrehaladást nem értek el.

Socialist Affairs, 1977. május—június

AZ AMSZTERDAMI KEREKASZTAL-ÉRTEKEZLETEN

ELFOGADOTT ÁLLÁSPONT

A BÉKÉRŐL ÉS A BIZTONSÁGRÓL

Részletek

A béke és biztonság kerekasztal-értekezletén, amelyet a Holland Munkapárt kezdeményezésére 1976. november 5-én és 6-án tartottak Amszterdamban, a Szocialista Internacionáléhoz tartozó 15 szocialista és szociáldemokrata párt képviselői vettek részt.

Az enyhülési folyamatnak javulást kell eredményeznie a Kelet és a Nyugat közötti, valamint a Keleten és a Nyugaton belüli kapcsolatokban. Az enyhülés céljának a katonai biztonságnak és a háború távoltartásának kell lennie. De ennél tovább is kell lépnie, és segítenie kell új szabadságot és gazdasági lehetőségeket teremteni az európai államoknak, egymás között és az államokon belül. Az enyhülési politika tehát nem elszigetelt jelenség, amelyet ki lehet vágni a biztonsági politika, a társadalompolitika stb. általános képéből...

Az enyhülési politika követése során a demokratikus szocialista pártok különös fontosságot kell hogy tulajdonítsanak a következő kérdéseknek:

1. A belgrádi konferenciának — amellet, hogy felbecsüli az elért és el ért eredményeket — biztosítania kell az enyhülési folya-

mat folytonosságát, és új kezdeményezésekkkel kell szolgálnia. A helsinki Záróokmányt egységes egységnek kell tekinteni. Egyik kossárral sem szabad elszigetelten foglalkozni. A katonai és a politikai enyhülés egymással összekapcsolódó és elválaszthatatlan.

2. Új kezdeményezésekre van szükség, különösképpen a fegyverek ellenőrzése és a bizalomteremtő intézkedések terén. Előrehaladást kell elérni a bécsi haderőcsökkentési tárgyalásokon. E célból támogatjuk Willy Brandt újabb javaslatait.

3. A demokratikus szocialista pártoknak fokozniuk kell együttes erőfeszítéseiket, hogy hozzájáruljanak a leszereléshez és a nukleáris technológia és fegyverzet elterjedésének ellenőrzéséhez.

4. Az átfogó biztonsági politikának együtt kell járnia a társadalmi és gazdasági haladással. A demokratikus szocialista pártok ezért nem fogadják el a széles körű munkanélküliséget és az inflációt. Az e kihívásokra adandó válasz attól a szilárdságtól függ majd, amellyel a pártok kidolgozzák a teljes foglalkoztatottságra és a társadalmi igazságosságra vonatkozó politikájukat.

5. Míközben az együttműködést szélesebb körűvé tesszük, fel kell ismernünk, hogy az enyhülés folyamata globális és nem területi jellegű. Az Európán kívüli fejleményeknek fontos hatásuk van az Európán belüli viszonyokra. Ez okból a demokratikus szocialista pártoknak szólniuk kell a világszerte tapasztalt fejleményekről és érzékenyen kell reagálniuk a harmadik világ törekvéseire, különös tekintettel az új nemzetközi gazdasági rendre.

Általánosan elfogadott szempont, hogy az előnyök megszilárdítása és az enyhülésről vallott eszméink megerősítése érdekében közös európai hangra van szükség. Nézeteinkben és megközelítési módunkban nagyobb egység érhető el a létező szövetségeken és a nemzetközi szervezeteken belül. Az Európai Közösség szociáldemokrata pártjainak programjai szerint különös fontosságot kell tulajdonítani az Európai Közösség kilenc országa által betöltött szerepnek...

Ahogy a kölcsönös függőség növekszik, az enyhülésnek átfogóbbá kell válnia. Ez különösen igaz a Földközi-tenger térségére, melynek biztonsága és stabilitása együtt kell hogy járjon az európai fejleményekkel, ha el akarjuk kerülni a nemkívánatos következményeket, mint például a gazdasági bizonytalanságot, a katonai fenyegetéseket, reakciók, sőt fasiszta államcsínyeket stb.

Általánosan elfogadott vélemény volt, hogy Európa biztonságának nem szabad kizárólag attól az amerikai döntéstől függenie, hogy megvédelmezi azt. A szövetség keretein belül ki kell fejleszteni egy európai azonosságot. Ezért meg kell vizsgálnunk annak lehetőségét, hogy európai pillért építsünk a NATO-n belül, amely az európai

hagyományos erőfeszítések alapján csökkentené az amerikai nukleáris fegyverek védelmétől való függőséget. Az ilyen politika növelné Európa szabadságát külpolitikai és gazdasági ügyekben. A szociáldemokrata akció, melynek bázisa Nyugat-Európa, társadalmunk szociális-gazdasági rendjének megváltoztatására irányul, és ugyanakkor arra, hogy a világkapcsolatokban nagyobb egyenlőséget érjünk el. Ezt az akciót nem lehet a szükséges szabadság nélkül folytatnunk, olyan szabadság nélkül, amely nem csupán formális, hanem a gyakorlatban is létezik.

Ez nem azt jelenti, hogy az európai védelmet az Egyesült Államoktól teljesen elkülönítve kell megszervezni, hanem azt, hogy az atlanti együttműködésen belül az európai erőfeszítéseknek az amerikai erőfeszítéseket kiegészítő státust kell biztosítani. A NATO-t, amely az atlanti együttműködés létező kifejezése, a szociáldemokratáknak el kell fogadniuk, de szüntelenül hangsúlyozniuk kell a NATO-n belül is azokat az eszményeket, amelyek politikai tevékenységük alapját képezik.

Az európai nemzeteknek az eddigieknél komolyabban kellene munkálkodniuk a fegyverzet szabványosításán, és elfogadni a védelmi feladatok újraelosztását. A szociáldemokratáknak, akik nem hisznek a „nemzetvédelem” dogmatikus fontosságában, különleges okuk van rá, hogy nagyobb hatékonyságra tegyenek szert e téren. Azon célból, hogy kiküszöböljék a katonai-ipari komplexumtól eredő nyomást, amely hatékony védelmi költsékezést is von maga után, a fegyvergyárak államosítását kedvezően kell fogadni. Ugyancsak intézkedéseket kell tenni arra, hogy megbirkózhassunk az eljövendő leszerelésből és a csapatcsökkentésből adódó munkanélküliséggel.

Socialist Affairs, 1977. május—június

HELMUT SCHMIDT BESZÉDE AZ AMSZTERDAMI ÉRTEKEZLETEN

A helsinki egyezmények egy 30 éves, roppant nagy előrehaladás eredményei voltak. Noha az eddig megszületett terveket nem valósították meg kielégítően, ami Európát illeti, pozitív hatások mutatkoztak például a gazdasági együttműködés és a családegyesítésre irányuló erőfeszítések terén.

Am a kormányoknak rá kellett ébredniük arra, hogy fennáll az

enyhülésről szóló párbeszéd kudarcának kockázata. A hatalmi politika fejleményei a világ más részein újabb problémákat teremtettek az enyhülési folyamat számára. Afrikát, az Indiai-óceánt és más területeket sem szabad kizárni a feszültség csökkentésére irányuló törekvésekből. Szükséges volt az enyhülésről szóló párbeszédet folyamatba tenni, elmélyíteni és földrajzilag kiterjeszteni.

A Helsinkit követő belgrádi konferencia¹ fontos ugródeszkává válhat. A 35 érintett kormánynak először is arra kell törekednie, hogy támogassa a helsinki egyezményt, amely elítéli a fegyverek használatát mint a konfliktusok megoldásának eszközét. Gondosan óvakodni kell attól, hogy a Nyugat az általános vádló szerepét öltse fel, és attól is, hogy olyan helyzetbe kerüljön, melyben csupán válaszol a kommunista országok javaslataira. A Nyugat közös álláspontjait időben, közösen meg kell vitatni azokkal a részt vevő államokkal, amelyek semlegesek és el nem kötelezettek.

Az emberi jogokról szóló vita hosszú távon központi fontosságú lesz a demokratikus és a kommunista társadalmak közötti ideológiai csatározásokban. Az enyhülési politika csak akkor éri el igazi célját, ha kellően tiszteletben tartják az emberi méltóságot. Ami ezt illeti, sohasem volt különbség az enyhülési politika és az emberi jogok iránti elkötelezettség között. Nagyon fontos, hogy ezt a fejleményt ne veszélyeztessék szóbeli hatalmi cselekedetek, hanem a vita oly módon folytatódjék, hogy a siker lehető legnagyobb esélyeit teremtsen meg az érintettek számára.

Az enyhülés hosszú távú folyamat, amely főként két célt követ: a konfliktus lépésről lépésre történő enyhítését, továbbá jobb együttműködést például a gazdasági élet, a termelés, a kereskedelem, az energiapolitika, a nyersanyagellátás és a környezetvédelmi kérdések terén.

Ami a világgazdasági problémákat illeti, a politikai stabilitást idén nem annyira a Kelet és a Nyugat közötti fenyegető konfliktusok veszélyeztették, mint inkább az, hogy a világ gazdasági fejlődését nehéz ésszerű útra terelni. A legnagyobb veszély az volt, hogy az államok még mindig nem tudtak megegyezni a Kelet és a Nyugat közötti alkotó együttműködésben. Belgrádban be kell bizonyítanunk a kommunista kormányoknak: nem engedhetik meg maguknak, hogy szüntelenül kibújjanak a világgazdasági ügyekben rájuk

¹ A belgrádi értekezletet 1977. október 4. és 1978. március 9. között rendezték meg. Feladata az volt, hogy megtárgyalja a helsinki Záróokmányban megjelölt feladatok végrehajtását.

háruló közös kötelességek alól. Az általuk nyújtott fejlesztési segítynek nem szabad zömében fegyverszállítmányokból állnia.

A fegyverzetellenőrzés politikájának sikere két fontos feltételtől függ. Először is a fegyverzet ellenőrzése csak akkor valósulhat meg, ha azt elvben az Egyesült Államok és a Szovjetunió is kívánja. Másodszor, életveszélyes kockázatot jelentene, ha a katonai erők egyensúlyát veszélyeztetné a fegyverzet ellenőrzésének politikája. Mégis a nagyhatalmak okot adtak annak feltételezésére, hogy mindkettőjünkben erős akarat él a fegyverzet csökkentésére és ellenőrzésére. A hatalom egyensúlyát fenn kell tartani, mind a stratégiai fegyverek, mind a hagyományos fegyverek korlátozása terén. A bécsi haderőcsökkentési tárgyalásokon a Szövetségi Köztársaság minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy e téren biztosítsa az előrehaladást.

Socialist Affairs, 1977. május—június

JOOP DEN UYL BESZÉDE
AZ AMSZTERDAMI ÉRTEKEZLETEN
Részletek

... Okkal aggódhatunk a Helsinki utáni fejlemények miatt. A jelek szerint sok tekintetben holtpontra jutottunk. A bizalomkeltő intézkedések terén Helsinki eredményeit csak igen korlátozott mértékben ültették át a gyakorlatba. Igen súlyosnak látszik a fennakadás a SALT-on és a bécsi haderőcsökkentési tárgyalásokon.¹ Rendkívül kiábrándító, hogy a nyugati nemzetek múlt decemberi ajánlata, amely a nukleáris fegyverek jelentékeny csökkentését tartalmazta, ilyen elutasító fogadtatásra talált.

És mégis azt hiszem, van okunk reménykedni, hogy némi előrehaladás következhet be a SALT-on. Az új amerikai kormányzat teljes joggal előtérbe helyezi ezt. A SALT—II sikere felhasználható lenne arra is, hogy áttörést érjenek el a bécsi haderőcsökkentési tárgyalásokon.

A kormányon levő szocialista pártoknak és azoknak, amelyek befolyásolják a kormánypolitikát, nem szabad a bécsi tárgyalásokon

¹ A bécsi haderőcsökkentési tárgyalás az európai biztonsági értekezleten született egyezmény alapján 1973-ban kezdődött.

arra várniuk, hogy vajon mutatkoznak-e új reakciók a Varsói Szerződés országai részéről. Nekik kell kezdeményező lépéseket tenniük. Ebben a vonatkozásban óva intek mindenkit a rövid távú politikától. Számunkra a helsinki értekezlet történelmi jelentőségű, és ez még ma is igaz. Más, konkrétabb leszerelési tárgyalásokkal kapcsolatban Helsinki teremtetten meg a hosszú távú, az eddigitől eltérő békehelyzet kialakításának feltételeit.

Ez fontos kiindulópont. A Helsinki óta eltelt két esztendő nem elegendő a helsinki nyilatkozat teljes valóra váltásához. A folyamat ehhez túlnőtt is bonyolult.

Szükséges, hogy ezen az alapon megvizsgáljuk az emberi jogok helyzetét. Azon véleményünk alapján, hogy az emberi jogok a béke és a biztonság lényeges elemei — a helsinki nyilatkozat maga is ennek bizonyítéka —, kötelességünk kifejezetten hangsúlyozni a kelet—nyugati kapcsolatoknak ezt az elemét, és követeljük ennek folyamatos valóra váltását. Nem hagyhatjuk ki ezt a fontos elemet még akkor sem, ha ezt időnként kérik tőlünk vagy javasolják. Ezzel tartozunk saját magunknak, de azoknak is, akik mozgalmunkat a demokrácia és a szocializmus jelképének tekintik. Ugyanakkor nem szabad elzárkóznunk a kritika elől, ha az olyan emberektől érkezik, akik úgy vélik, hogy például a mi országunkban sem valósultak meg megfelelő módon a társadalmi és gazdasági jogok. Én nem félek ettől a vitától.

Nem kell törekednünk a konfrontációra Belgrádban, de kerülnünk sem kell azt. Carter elnököt sokat bírálták az emberi jogokkal kapcsolatos figyelemre méltó kezdeményezései és döntései miatt. Az időzítéstől és a megfogalmazástól eltekintve tény, hogy a kelet—nyugati kapcsolatokban az információk, eszmék és eszmények szabad cseréjének figyelmen kívül hagyása mindkét felet megbízhatatlanná teszi.

A kelet—nyugati kapcsolatok fejlődésére nézve lényeges annak felismerése, hogy kölcsönös kapcsolat van az Európában, valamint a világ más területein lezajló fejlemények között. Mindez az enyhülési politika világméretű aspektusaira vonatkozik. Akár formálisan is összekapcsolódnak ezek a kérdések, akár nem, bizonyos, hogy a Szovjetunió magatartása bárhol a világon, különösképpen Afrikában és a Közel-Keleten, befolyásolja a szuperhatalmak viszonyát és így az európai enyhülést.

És megfordítva: a Nyugat is elvesztegeti az enyhülés esélyeit, ha nem sikerül több bizalmat kapnia a fejlődő országoktól és megfelelő sikerre vinnie Észak—Dél párbeszédét.

Valójában a Szovjetunió hajlandósága, hogy előrehaladjon az eny-

hülés útján, nagymértékben attól függ majd, hogy milyen mértékben valósul meg a bizalmon alapuló együttműködés az iparosodott nemzetek és a fejlődő országok között.

Ez arra kényszeríti a szocialista pártokat, hogy energikus intézkedéseket tegyenek a harmadik világban a Nyugattal szemben táplált bizalmi válság leküzdésére. Ugyanakkor ez nem küszöböli ki azt a kötelességet — amire az európai kormányfők hivatkoztak —, hogy felkérjék a keleti tömb országait a fejlesztési segélyben való részvételre. Hasonlóképpen ki kell használni minden reális lehetőséget a keleti tömb országaival való együttműködés intenzívebbé tételére technikai, tudományos és gazdasági téren. Az energia, szállítás, és környezetvédelem ügyében összehívandó összeurópai konferenciára vonatkozó Brezsnyev-javaslatot kétkedés fogadta. Ez érthető, de nekünk kötelességünk, hogy megtegyük a magunk jobb javaslatát annak a stagnáló helyzetnek a megszüntetésére, amellyel a világgazdaság nagy problémáit az egymástól elválasztott, egymással versengő nemzetek megközelítik.

Az a határozott véleményem, hogy Belgrádnak nem szabad formai kérdéssé lennie; kihívás kell, hogy legyen e fenyegető holtponzt áttörésére.

Socialist Affairs, 1977. május—június

SVEN ANDERSSON BESZÉDE
AZ AMSZTERDAMI ÉRTEKEZLETEN
Részletek

Mi Svédországban régóta bíráljuk a disszidensek zaklatását és üldöztetését a Szovjetunióban, Csehszlovákiában és más kelet-európai országokban. Azt, hogy tiltakozásunkat meghallották, tudjuk a heves reakciókból, amelyekkel a Husák-rendszer támadt Olof Palme ellen, továbbá a csehszlovákiai ellenzéktől érkezett üzenetekből.

Bírálatunk éppoly kemény volt a helsinki nyilatkozatok előtt, mint után. Ám az idei nyári belgrádi konferencia fényében úgy érezzük, hogy a bírálatot nem szabad túlzásba vinni, mert ez azzal a kockázattal jár, hogy veszélyezteti az összeurópai együttműködést és akadályozza az enyhülés folyamatát. Nem akarunk csatlakozni azokhoz a reakciós erőkhöz, amelyek azt kívánják, hogy a növekvő együttműködés irányába tett erőfeszítések csődöt mondanak; azokhoz,

akik szüntelen konfrontációra törekednek a Kelet és a Nyugat között...

A helsinki értekezlet nagy figyelmet fordított az emberi kapcsolatokra és jogokra. De fő feladata elsődlegesen nem e problémák megoldása volt. Történelmi feladata az volt, hogy 30 évvel a második világháború befejezése után megerősítse a háború nyomán kialakult határokat, és megszilárdítsa az európai helyzetet. Ha bármelyik fél részéről a fő erőfeszítések a politikai és a társadalmi rendszerben végrehajtandó változásokra irányultak volna — Keleten vagy Nyugaton —, a konferencia nem hozott volna semmiféle pozitív eredményt. Az összeurópai együttműködés legfontosabb előfeltétele a kölcsönös tisztelet valamennyi ország maga választotta biztonsági politikája és politikai rendszere iránt. Az a gondolat, hogy egyik napról a másikra — avagy néhány év alatt — meg lehet egyezni a politikai rendszert érintő alapvető változásokban, nem reális. Az ilyen változások csak a különböző politikai ideológiák közötti küzdelem és egy szüntelenül tartó folyamat eredményeképpen jöhetnek létre. A helsinki nyilatkozat hozzájárulása az emberi jogok fontosságának megerősítése által abban rejlik, hogy jelzi a különböző országokban folyó fejlődés irányát.

A disszidensek üldöztetése Kelet-Európában azt mutatja, hogy a kommunista országokban az emberi jogok iránti tisztelet alacsony szinten áll. Ez nem új dolog, a helyzet mindig is ez volt. Ezeket a rendszereket kevésbé befolyásolta a helsinki nyilatkozat. Ám a nagyobb szabadság követelése mindegyre erősebben hallatszik Kelet-Európában, ahol bátor és szabadságszerető emberek kérik kormányukat, hogy kövessék a nyilatkozatnak az emberi jogokat illető kötelező szavait. Ezeknek az embereknek a számára a Záróokmány bátorítás és támogatás. Ők a biztonsági értekezletet nem tekintik a Nyugat erkölcsi kapitulációjának...

Ám lehetőségeink, hogy ezekben az országokban a helyzetet befolyásoljuk, nagyon korlátozottak. A változásoknak egy belső folyamatból kell adódniuk. Bármiféle kísérlet, hogy külföldről aktív támogatást nyújtsunk a kommunista országok ellenzéki csoportjainak, elszánt ellenállásba fog ütközni, és csak ártana azoknak, akiken segíteni akarunk. Az ellenzék ezekben az országokban eltökélte, hogy maga vezeti a harcot és lépésről lépésre hódítja meg a szabadságot. És noha a helyzetük ma nehéz, mégsem reménytelen.

Nekünk, akik a demokratikus szocialista hitet képviseljük, mindig nyilvánosan kifejezésre kell juttatnunk, hogy bíráljuk az elnyomást, a faji megkülönböztetést és a kínzásokat. Az ilyen intézkedéseket az enyhülési politika útjában álló akadálnak tekintjük. És mindig is

mi, szocialisták álltunk úttörő módon az emberi jogokért és a szabadságért folyó küzdelem élén, és a konzervatív erők ellen folyó küzdelemben hódítottuk meg őket.

Ezért élesen kikelünk azellen, ha a kommunisták bürokratikus diktatúrákat teremtenek a szocializmus vagy a nép nevében. Az ilyen bírálóat nem jelent beavatkozást más országok belügyeibe. Ellenkezőleg, mi úgy látjuk, hogy az enyhülés e téren növekvő teret nyújtott az őszinte szavak számára. Nem akarjuk, hogy Európa kormányai politikai konfrontációba bonyolódjanak, de nyílt vitát akarunk a különböző eszmék és társadalmi rendszerek képviselői között...

Socialist Affairs, 1977. május—június

PIER LUIGI ROMITA BESZÉDE
AZ AMSZTERDAMI ÉRTEKEZLETEN
Részletek

A belgrádi konferencia előkészítő időszakában számos negatív jelenség figyelhető meg. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió között merevebb és bénítóbb légkör alakult ki azt követően, hogy Carter elnök állást foglalt a kommunista országok disszidenseinek támogatása mellett. Ezeket a negatív jelenségeket a Szocialista Internacionálé sokkal határozottabb kezdeményezéseinek kell ellensúlyozniuk.

Szolidaritásunkról kell biztosítanunk az Egyesült Államokat az emberi jogok védelme terén tett új kezdeményezését illetően, ám ugyanakkor a európai politikában közvetlenül érintettek és szocialisták lévén autonóm pozíciót kell kialakítanunk mind a kommunista országokkal, mind a kapitalista erőkkel szemben.

Egyfelől célul kell kitűzni, hogy útját álljuk a hidegháború felélesztésére irányuló minden kísérletnek, másfelől pedig, hogy tovább haladjunk előre Belgrádban az enyhülés és a béke útján, valamint a hadászati fegyverek ellenőrzött csökkentésében, miközben szilárdan kitartunk az emberi jogok és a polgári szabadságjogok védelme mellett, tekintet nélkül a politikai rendszerekre...

A belgrádi értekezet összehívása a kommunista országokban olyan reményeket ébresztett, hogy kötelességünk oda hatni, hogy ezek valóra váljanak. E pillanatban sok ember szenved azért, mert

bátran szembeszállt saját kormányával. Mind Lengyelországban, mind a Szovjetunióban megsokasodtak a véleménykülönbségek miatt kiszabott börtönbüntetések. A jugoszláv hatóságok lecsaptak Gyilaszra. Valamennyien ismerjük a kelet-európai helyzet súlyosságát éppúgy, mint a Nyugathoz szóló drámai segélyfelhívásokat. Nincs is szükség további kommentárra.

Ezzel kapcsolatban kényes erkölcsi problémával állunk szemben, amit meg kell oldanunk, mégpedig egyértelműen. Vajon meg kell-e elégednünk a „haza” logikájának védelmével, vagy össze kell kapcsolnunk az államérdeket az emberek érdekeivel, akik számára biztosítanunk kell a létezést és a túlélést? Azt hiszem, a Szocialista Internacionálénak a második utat kell választania, és ki kell dolgoznia a saját konkrét javaslatát, amelyhez ragaszkodhat a belgrádi konferencia során. Kötelességünk a lehető legvilágosabbá tenni, hogy különbözünk mind a kapitalizmustól, mind a kommunizmustól, s ez olyan megkülönböztetés, amelyet egyhangúlag jóváhagyott a legutóbbi genfi kongresszus...

Szükségszerű, hogy általában Európa és különösképpen az európai szocialista pártok önálló kezdeményezéseket tegyenek a fejlődő országok autonómiájának és függetlenségének biztosítására.

Feltétlenül szükséges, hogy a Szocialista Internacionálé minden módját feltárja annak, hogyan biztosíthatnánk a világpolitika e területén nagyobb politikai és ideológiai jelenlétet a demokratikus szocializmusnak mint a békés fejlődés zálogának.

Mindazoknak, akik a saját kormányuktól kiinduló elnyomás ellen harcolnak — márpedig ezeknek száma, ahogyan azt az *Amnesty International*¹ leleplezte és dokumentálta, világszerte nő —, tudniuk kell, hogy küzdelmükben nincsenek egyedül, és támaszkodhatnak a Szocialista Internacionálé aktív szolidaritására.

Dolgoznunk és harcolnunk kell azért, hogy olyan üzenetet küldhessünk nekik, ami egyidejűleg a szocialista mozgalom állandó elkötelezettsége és válasz a ma világának igazságtalanságára és elnyomására. Ezzel a kezdeményezéssel pozitívan hozzájárulhatunk a világbékéhez, mert nincs tartósabb béke annál, ami a népeknek saját kormányukkal való egyetértésén alapul.

Socialist Affairs, 1977. május—június

¹ Amnesty International — a politikai üldözöttek védelmére alakult, s pártatlanságát azzal próbálja igazolni, hogy a fasiszmus által üldözötteket is védelmébe veszi, de különleges figyelmet fordít azokra, akik a szocialista országokból távoznak el. Központja Londonban van.

A SZOCIALIZMUS ÉS AZ EMBERI JOGOK¹

A Szocialista Internacionálé nevében szeretném megköszönni az Amnesty International meghívását erre a szemináriumra. Nagyra becsüljük az Amnesty International tevékenységét, mivel ez az egyik olyan vezető szervezet, amely az emberi jogok előmozdításáért dolgozik, és jó néhány személynek sokat tudott segíteni az elemi emberi jogokért folytatott küzdelemben.

A Szocialista Internacionálé a demokratikus szocialisták szervezete. 39 pártot, 7 millió tagot és 80 millió szavazót képvisel. A demokratikus szocializmus alapvetően az emberi jogok, a szabadság, a szolidaritás és az egyenlőség mozgalma.

Manapság általános vélemény, hogy az emberi jogok fogalma igen tág; magában foglal polgári, politikai, valamint gazdasági, társadalmi és kulturális jogokat. Egy ilyen tág fogalom elfogadásához nagyban hozzájárul a szocialista eszmék befolyása, mert ezek felismerték a nagyobb szabadságért és önmegvalósításért folyó emberi küzdelem individuális és kollektív természetét.

Itt két dolgot szeretnék hangsúlyozni. Az egyik: az emberi jogok széles körű fogalma nem szabad, hogy a hagyományos polgári és politikai jogok lebecsüléséhez vezessen. Ezeknek a jogoknak a háttérbe szorítását nem lehet a növekvő társadalmi és gazdasági jogok örve alatt igazolni. A már kivívott politikai jogokat nem lehet visszavonni. Minden további fejlődést rájuk kell építeni, nemhogy elvenni belőlük.

Másodszor: az alapvető polgári és politikai jogok nem sokat érnek, ha nem egészítik ki őket megvalósított gazdasági, társadalmi és kulturális jogok. Hiszen az emberiség túlnyomó többsége számára a legnagyobb gondot az élelem hiánya, a hajléktalanság, a társadalmi szolgáltatások, így az egészségügy és oktatás hiánya okozzák. Azok a társadalmak, amelyek már ki tudták elégíteni ezeket a szükségleteket, csak most kezdik megérteni az emberi jogok ilyen vonatkozásait.

Kimerítő és sokszor aprólékos ENSZ-beli viták után az európai biztonsági és együttműködési értekezlet az emberi jogokról hasonló,

¹ A szerző a Finn Szociáldemokrata Párt tagja, beszédével a Szocialista Internacionálét képviselte az Amnesty International 1977. október 3–5-i ülésén.

jól kidolgozott meghatározást adott. Ugyanakkor tanúi lehetünk annak, hogy ez a probléma növekvő mértékben politikai kérdéssé válik. Az, hogy sok kormány nagyobb érdeklődést tanúsít az emberi jogok kérdése iránt, önmagában biztató, az azonban nem, hogy ezt az érdeklődést gyakran szűk nemzeti és ideológiai érdekek irányítják vagy homályosítják el. Az emberi jogokról sok esetben propagandisztikus megfontolásokból esik szó.

Én, aki egy semleges politikát folytató kis országból jöttem, szükségesnek tartom aláhúzni, hogy milyen összetett az emberi jogok problémája. Ebben a térségben az előrelépés legfőbb akadályai valószínűleg az a tökéletességre törő, maximalista megközelítés, amely gyakran elfeledteti saját fogyatékosságainkat. A közelmúlt tapasztalatai, különösképp Európában, bebizonyították a pragmatikus és a fokozatosság elvét követő megközelítés értékeit. Az emberi jogok politikáját nem a követelések emelkedettsége vagy jogossága, hanem mindig az eredmények alapján kell megítélni, azoknak a kezelhető eredményeknek az alapján, amelyek az embereket megszabadítják gyötrelmeiktől.

Különösen veszélyes volna, ha az emberi kockázat címén saját értékeinket igyekeznénk másokra is ráerőltetni. Továbbá az emberi jogokat nem lehet egyéb fontos vonatkozásoktól elkülönítve nézni. A béke fenntartása és az enyhülés további folyamatai az emberi jogok mindenfajta fejlődésének elengedhetetlen előfeltételei, különösen a Kelet—Nyugat összefüggésében. Másfelől az alapvető emberi jogok megvalósítása a világ néhány más térségében, Afrikában, a Közel-Keleten, a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának előfeltétele.

Ez a szeminárium az emberi jogok legdurvább megsértésével foglalkozik: a fizikai és szellemi kínzással, amely gyakran halált vagy életre szóló szenvedést okoz. Az Amnesty Internationalnak nagy része van annak feltárásában, hogy a világon ma milyen mértékben alkalmaznak kínzásokat. Ennek a szemináriumnak olyan gyakorlati politikáról kell vitát folytatnia, amellyel meg lehet menteni a kínzás áldozatait és a kínvallatások beszüntetésére lehet bírni a kormányokat.

Módot kell találni annak megvitatására is, hogyan lehetne jobban összehangolni a nemzetközi szervezeteknek az emberi jogokkal kapcsolatos tevékenységét, különösképpen pedig azt, miképp használhatnánk fel az enyhülés eredményeit annak érdekében, hogy minden ország és politikai mozgalom közös erőfeszítéssel segítse tovább az emberi jogok megvalósítását.

Socialist Affairs, 1978. január—február

VÁLSÁGBAN A KOMMUNISTÁK

Részletek

A húszas években a demokrácia számos országban mélyponton volt. A munkanélküliség, a politikai megosztottság és a parlamenti gyengeség összedöntötte az európai demokráciákat, mint a kuglibabákat. Egyesek számára a demokrácia a gyengék kiútja volt, amely torzításokra vagy vereségre volt kárhoztatva. Adolf Hitler ezt írta a „Mein Kampf”-ban:

„A demokrácia, úgy ahogy azt ma Nyugat-Európában gyakorolják, a marxizmus előfutára. A demokrácia az a közeg, amelyben a marxista pestis baktériumai tenyészhetnek és elterjedhetnek.”

Ma Chilében Pinochet tábornok azt mondja, hogy ő „a demokrácia új mintáját” keresi, mert „a hagyományos demokráciába mindenütt beszivárogtak a marxisták—leninisták”. Szerencsére manapság nincs olyan sok törölmetszett fasiszta, de még a demokraták között is pesszimista vita kezdődött nemzetközi szinten a demokrácia jövőjéről...

Nincs sok kétség afelől, hogy a kapitalizmus mély válságban van. Ez nyilvánvaló a munkanélküliség számadataiból.

A kommunista szövegek szerint napjainkban forradalmi helyzetnek kellene lennie, amely előmozdítaná a szerintük elkerülhetetlen összeomlást és az erőszakos hatalomátvételt.

De valójában min fáradoznak a forradalmárok? Nos, az európai forradalom élgárdája jelenleg tagadja a forradalmat, hogy erélyesen hangot adhasson demokratikus és reformista hajlandóságának...

Mintegy harminc éven át Nyugat-Európa kommunista pártjai aféle politikai gettóban éltek még Dél-Európában is, ahol egyébként erősek voltak. Jó szervezettségük, fegyelmük és állhatatos célkitűzéseik ellenére befolyásuk korlátozott volt. A sztálini örökség tovább élt a többségben, a szigorú fegyelem több embert tartott a párton kívül, mint amennyit benne megőrzött, a dogmák liturgia-szerű ismétlése idegenszerűnek és fanatikusnak tűnt, az elitista doktrínák nem bátorították az embereket a bekapcsolódásra és nem gazdagították a vitákat. A kommunisták betiltott pártként, a földalatti tevékenységben voltak a legerősebbek, amikor is csodálatra méltó hősiességről tettek tanúságot, vagy válságidőszakokban, amikor a fennálló rend és a politikai ellenzék sorai felbomlottak. Bé-

keidőben a kommunisták az osztálytársadalmakban boldogulnak a legjobban.

Azokban az országokban, ahol a munkásosztály nagy részét maguk mögé állították, a kommunistáknak sohasem sikerült igazán kiaknázniuk erejüket. Ezért egyre jobban kételkedtek taktikájuk hatékonyságában, egyre inkább tudatára ébredtek annak, hogy alkalmazkodniuk kell a környezetükhöz. Így tehát, amikor a Szovjetunió erőszakhoz folyamodott 1956-ban Magyarországon és 1968-ban Csehszlovákiában, kételyeik támadtak a taktikát illetően, sőt kezdték azt megkérdőjelezni és elhatárolni magukat ideológiai központjuktól.

Azt tapasztaljuk tehát, hogy Dél-Európa vezető kommunista pártjai megkísérlik a kitorést az elszigeteltségből és igyekeznek vonzóbbakká válni a soraikon kívüli csoportok számára, és hitelt nyerni mint demokratikus pártok. Különösképpen vonatkozik mindez az olasz, a spanyol és a francia pártra.

Ám, ha ezeket a célokat el akarják érni, súlyos összeütközésbe kerülnek saját ideológiájuk bizonyos alapvető elemeivel, és ez olyan helyzet, mely már önmagában is a demokrácia és a nemzeti függetlenség erejének jele.

Először is itt van a *proletár internacionalizmus elve*. Miután ezt a doktrínát alkalmazták 1968-ban Csehszlovákiában, a kommunisták többé nem hangoztathatták Moszkvától való ideológiai és politikai függőségüket, ha támogatókra akartak szert tenni Nyugat-Európában. Ez a folyamat már a negyvenes években elkezdődött Kelet-Európában Titóval és a hatvanas évek közepe táján Olaszországban a kommunista vezérrel, Togliattival. Miután megkérdőjelezték ezt a függőséget, az erősödő bírálat elkerülhetetlenné vált. Dubček megdöntését általános, jöllehet országonként változó erősségű helytelenítés fogadta. E téren legmesszebb Spanyolország Kommunista Pártja ment, melynek főtitkára követelte, hogy „Dubček elvtársat” is hívják meg az európai kommunista pártok tervezett értekezletére.

De még a két nagy nyugati párt is messzemenően hangsúlyozza sajátos profilját. Az olasz kommunista vezető, Berlinguer kiemeli Olaszország hűségét NATO-beli elkötelezettségei iránt, noha fenn tartja azt az állítását, hogy Európa jobban járna, ha sem NATO, sem pedig Varsói Szerződés nem volna. Franciaországban a kommunisták a közelmúltban éles támadást indítottak a Szovjetunióban létesített politikai fogolytáborok, valamint a disszidensek bírósági tárgyalásai ellen.

Nem lehet kétséges, hogy a kommunisták drasztikus lépésekre kényszerülnek azon kísérleteik során, hogy megnyerjék a nyugat-

európai közvéleményt. Ez szükségszerűen sűrűlódásokat okoz a moszkvai elvtársakkal és megrázza a proletár internacionalizmus alapjait.

Másodsorban a kommunistáknak meg kell kérdőjelezniük a *proletárdiktatúrát*, azt a dogmát, amely aligha vonzza a szavazók széles rétegeit, és közvetlen konfliktusban van a latin kommunista pártoknak azzal a törekvésével, hogy széles demokratikus frontot hozzanak létre. Franciaországban a kommunisták együttműködnek a szocialistákkal a baloldal uniójában. Spanyolországban egy antifasiszta front részei, amelyben akadnak *egyes* nem szocialista csoportok is, Olaszországban pedig a „történelmi kompromisszum” a céljuk, vagyis szervezett kormány-együttműködés a Kereszténydemokrata Párttal.

A proletárdiktatúra elmélete ellentétes azzal a vágyukkal is, hogy önmagukat demokratikus alternatívaként állítsák a választók elé. Most azt állítják, hogy ragaszkodnak a politikai pluralizmushoz, a többségi kormányozáshoz és a parlamentarizmushoz, teljes mértékben tiszteletben tartják a nép többségének az általános választáson megnyilvánuló akaratát. E törekvések tükrében politikai üzenetük célja nem más, mint a status quo megőrzése...

Amennyire én látom, a dél-európai kommunisták közelednek ahhoz a ponthoz, ahol majd hamarosan vitába kell szállniuk a kommunizmusnak egy harmadik alapvető elvével, a *demokratikus centralizmussal* is. Miközben erőfeszítéseket tesznek, hogy demokratikus csoportnak tüntessék fel magukat, ragaszkodhatnak-e egy olyan elvhez, amely éles konfliktusban van a nyugati iparosodott társadalom többi irányzatával? A hatalom decentralizálására gondolok, és a befolyásnak a társadalom különböző szintjein történő alkalmazására. Fenntarthatják-e továbbra is a lenini elvet a mindentudó és mindenható élcsapatról, amely a maga bölcsessége révén a helyes útra fogja vezetni a népet? Azt hiszem, hogy nem. Ezért ezt az elvet is meg kell kérdőjelezni.

Mindez nem pusztán elmélet. Ez a három elv alapvető a kommunista ideológiában. E három elv körül bontakozott ki a leghevesebb harc évtizedről évtizedre a szociáldemokraták és a kommunisták között. Itt rejlik az alapvető különbség.

Sokan úgy érzik, ez a fejlődés azt jelenti, hogy az *egész* marxista—leninista hit és az abból következő szimbolikus cselekedetek kérdésessé váltak. A szemünk láttára tűnnek el a mellszobrok a tárgyalóasztalokról. Látjuk, amint az összeszorított ököl hívogató kézszorítássá táruul. Az Internacionálé csatakiáltásának helyére a nemzeti himnusz kerül. A marxista Mekka elhalványodik a távolban...

A dél-európai fejleményeket egyesek úgy értelmezik, mint valami ördögi tervet, amelyet Moszkvában dolgoztak ki. A kommunisták demokratikus álarcot öltenek, hogy átvegyék a hatalmat. Ez után egyik ország a másik után kerül majd a diktatúra karmaiba.

Am pillanatnyilag úgy tűnik, hogy a moszkvai kommunista párt nem túl nagy kedvvel játssza ezt a képzelt játékot. Ideológiai álláspontja megmerevedett. Számos cikk fejti ki részletesen a proletár internacionalizmusnak, az osztályharc elkerülhetetlenségének, a proletariátus diktatúrájának katekizmusát és más ideológiai ortodoxiákat...

A szociáldemokrácia és a kommunizmus közötti kapcsolatokat az egyes országokban uralkodó feltételek alapján kell megítélni. Nyilvánvaló, hogy a helyzet egészen más azokban az országokban, ahol a kommunisták a munkásosztály jelentékeny részét tömörítik.

Ezért a szociáldemokratáknak minden országban maguknak kell eldönteniük, hogy milyen álláspontot foglaljanak el. A kioktatás itt semmilyen célt nem szolgál. Ezt a nézetet hangsúlyoztuk a Szocialista Internacionálé 1972-es és 1974-es találkozóin, és megerősítettük idén januárban a dániai Helsingörben.

Az európai szociáldemokráciának azt kell célul kitűznie, hogy eljusson a munkásosztály egészéhez, biztosítsa jogos helyét a demokratikus folyamatokban és hasznosítsa erejét a társadalom gazdasági, társadalmi és demokratikus átalakítására.

Nehezen tudom megérteni azokat, akik egyértelmű bizalmatlansággal figyelik a kommunista pártokban folyó ideológiai újraértékelést. Mindannyiunknak hasznára válik, ha ezek a pártok hangsúlyozni kezdik hitüket a demokratikus jogokban és a szabadságban, ha védelmezni kívánják az alapvető emberi jogokat, ha kezdenek ráébredni, hogy a reformizmusnak van ereje a társadalom megváltoztatásához.

Ha valóban eljutnának odáig, hogy nemcsak szavakban, hanem tettekben is méltónak bizonyulnának ahhoz a kijelentésükhöz, hogy „nincs demokrácia szocializmus nélkül, nincs szocializmus demokrácia nélkül”, akkor már nem csupán Rosa Luxemburnak a szocializmusra vonatkozó alapvető doktrínáját fogadnák el, hanem a Szocialista Internacionálé alapvető értékeit is...

Egy pillanatig sem szabad alábecsülnünk azokat a jobboldali erőket, amelyek Európa-szerte ki akarják használni a jelenlegi válságot és az emberek tehetetlenségérzetét, hogy visszafordíthassák az óra mutatóját, ismét elmélyíthessék a szakadékokat, újra megte-remtsék a szigorú osztálykülönbségeket, és az embereket prédául dobják a piaci erőknek és a pénzmágnásoknak. A szociáldemokrácia

feladata, hogy felvegye a harcot a reakciós erők ellen, és hogy ne hagyjon fel a társadalmi igazságosság megteremtését célzó távolba tekintő erőfeszítéseivel.

A demokrácia és a szolidaritás az egyedüli eszköz, amellyel megtalálhatjuk a kiutat a gazdasági válságból, megvédhetjük a munkába állás jogát, kielégíthetjük az emberhez méltó munkásélet követelményeit, megteremthetjük a biztonságot, a testvériséget és a jó életkörülményeket.

Egyetlen országnak sincs ereje ahhoz, hogy mindezt egyedül véghezvigye. Ehhez a munkásmozgalom egyesült erejére van szükség, amely, hála közösen elfogadott értékeinek, nemzetközi szinten működik.

Csak akkor járulhatunk hozzá alkotó módon a főbb nemzetközi problémák megoldásához — a szegénység elleni harchoz, a föld kincseinek ésszerű és igazságos elosztásához és a küzdelemhez a fegyverkezési verseny kolosszális pazarlása ellen —, ha ezek az erőfeszítéseink eredményt hoztak.

Lényegében arról van szó, hogy életben kell tartanunk a szolidaritás eszméjét, és valóságos tartalommal kell megtöltenünk. A nemzetközi szolidaritás megköveteli, hogy határozott erőfeszítéseket tegyünk azért, hogy megszabaduljunk a társadalmi és gazdasági igazságtalanságoktól saját országainkban.

A munkásmozgalom ereje abban rejlik, hogy felismeri: elszakíthatatlan kötelék van a szolidaritásért otthon, illetve nemzetközi szinten folyó munka között, melynek célja, hogy jobb és igazságosabb jövőt teremtsünk minden nép számára.

Socialist Affairs, 1976. május—június

Karel Hruby

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA BEFOLYÁSA CSEHSZLOVÁKIÁBAN

Zdenek Mlynarnak, a Dubček vezette kommunista párt Politikai Bizottsága egykori tagjának tanulmánya bizonyítja, hogy a „prágai tavasz” idején Csehszlovákiában erős volt a szociáldemokrata eszmék befolyása. A külföldre kijutott tanulmányt, amely ismerteti az 1968-as irányvonalakat, „Csehszlovák reformkísérlet 1968-ban”

címmel 1975 ősen a Jiří Pelikan kiadásában megjelenő *Listy* című folyóirat és a cologne-i cseh nyelvű kiadóvállalat, az Index közösen jelentette meg.

A szerző a marxista—leninista szociológia elméleti kérdéseivel foglalkozik, és egy kommunista reformer szemszögéből elemzi a helyzetet. Az elemzés értékét növeli, hogy Zdenek Mlynar a Politikai Bizottság tagjaként és fő ideológusaként az időszak számos tárgyalásán részt vett, többek közt az augusztusi inváziót követő végső tárgyalásokon a szovjet vezetőkkel Moszkvában. Mlynar szerint a fő hiba az információs források túlzott szabadjára engedése volt, ami aztán a liberalizálás folyamatát jóval messzebb vitte, mintsem azt a vezetők akarták. Mlynar, a dubcseki „Akcióprogram” egyik legfontosabb szerzője az újságírókat vádolja, szerinte őket terheli a felelősség jó része azért, hogy a népi mozgalom túlságosan harsányan követelte a politikai szabadságjogokat. Mlynar, a politikai tudományok képzett szakértője, elmarasztalja a politikai amatőrök „hozzá nem értő” beavatkozását 1968 tavaszának politikai életébe. Sajnálkozik amiatt, hogy a kommunista párt új vezetői nem alkalmazták az információközlő forrásokkal szemben a kemény vonalat, holott ő ezt többször javasolta. Másfelől Mlynar meglepő módon védelmébe veszi a Masaryk-féle humanizmus hagyományát, amely véleménye szerint megakadályozta, hogy a húszéves elnyomás és gazdasági stagnálás felelőseivel a számlát az erőszak eszközeivel rendezzék. Ezért a magatartásért a többi kommunista párt irigyelheti a csehszlovák kommunistákat.

Mlynar szerint a kommunista párt számára a legnagyobb veszély ebben a helyzetben a *szociáldemokrata párt szervezeteinek* visszaállítása volt. Miként 1968-ban, most is úgy véli, hogy „a kommunista párt, miközben a politikai rendszer reformja folyamatban volt, nem engedhette meg a szociáldemokrata párt visszaállítását (sőt az uralkodó párt birtokában levő minden eszközzel ellenezni kellett azt) az egész reform veszélyeztetése nélkül. Ugyanis, ha volna valódi alapja annak, hogy a reform minden vonását arra a kérdésre redukáljuk, hogy létre kell-e hozni vagy sem egy olyan rendszert, melyben két politikai erő verseng a hatalomért, következésképp az egyeduralomért, akkor egyedül a szociáldemokrata párt megalakítása okozna veszélyt. A fennálló Nemzeti Front pártjai közül a szociáldemokrata párt kivételével a valóságban nem jelentkezne ilyen veszély egyetlen más párt (és semmilyen esetlegesen újonnan megalakítandó politikai alakulat) sem, amely az ilyen helyzetben újjászületne.”

A szerzőnek igaza van, amikor még hozzáteszi, hogy a gyökek

Csehszlovákia korábbi fejlődésének történelmi és politikai jellemző vonásaiban rejlenek. Mert Csehszlovákiában pontosan a szocializmus demokratikus változata volt az, amelyet közel egy évszázadon át a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt alakított és fejlesztett, és amely mélyen gyökeret vert a nép széles tömegeinek gondolkodásában. Épp a szociáldemokrácia képviselte állampolgári szabadságjogok és az emberi méltóság védelme az, amit egyetlen, mégúgy megreformált kommunista párt sem nyújthat, amikor kizárólagos monopolhatalmat hirdet.

A szerző figyelemre méltó őszinteséggel ismeri el, hogy a kommunista párt 1968-as hatalomátvételét megelőző várakozások és a munkásosztály tagjainak csalódása között konfliktus van, amikor arról van szó, „milyen változást hozott a forradalom és mit hagytak változatlanul a forradalmi tettek” az ő mindennapi életükben. „A munkás ma is hajnali négykor vagy ötkor kel (országunkban mindenképp a gyárak munkaidő-kezdéséhez igazodva), tömött vilamoson, vonaton vagy autóbuszon utazik a munkahelyére, egész nap dolgozik, ugyanazt a mechanikus munkát végzi, és az elvégzett munka után díjazták: mindennapi életében túlságosan sok a hasonlóság a forradalom előtti mindennapokhoz. A munkás természetesen bizonyos számú pozitív változást is lát: anyagiakban viszonylag magasabb életszínvonalat (tudják azonban, hogy más országokban az életszínvonal szintén emelkedik még forradalom nélkül is), a társadalmi biztonság növekvő tudatát, az osztályhatárok ledöntését és gyermekeik számára kedvezőbb kilátásokat stb. Mégis a mindennapok valósága a munkás számára világosabbá teszi a forradalmi átalakulás korlátait — összehasonlítva az ideológia eredeti ígéretével —, mint azok számára, akik a forradalom révén teljesen felhagyhattak korábbi helyzetükkel és napi rutinjukkal. A munkást ez távolítja el attól a forradalmi lelkesedéstől, amely éppen abból a várakozásból eredt, amit a forradalom első szakaszának ideológiája ígért, hogy mindennapi élete teljesebben átalakul. A gyakorlatban a dolgozó újból saját érdekeit teszi lassan az első helyre, amit saját tapasztalataival és ismereteivel megmérhet és beteljesülésének értékét és mértékét nyomon tudja követni. A saját és családja szükségletei és érdekei (azoké a kisebb egységeké, melyekkel napi kapcsolatban áll) figyelmének középpontjába kerülnek, ítéleteit újra a józan ész nevében alakítja ki, és ebből a szempontból értékeli a történelmi folyamatot és a munkásosztály sikereit vagy bukásait.”

Mlynar arra a következtetésre jut, hogy a szovjet inváziót köve-

tően Csehszlovákia belső társadalmi konfliktusai ugyanazok maradtak mint korábban. Az új vezetők ismét halogathatják azokat a megoldásokat, amelyeket Antonín Novotný is megkísérelt halogatni, de mégsem halaszthatják annyira vég nélkül. A megoldást egyedül minden kommunista és nem kommunista erő részvételével lehet elérni. Ezek a megállapítások, amelyek egy meggyőződéses kommunistától származnak, valójában megerősítik, hogy Csehszlovákia jövőbeni fejlődéséhez nagy szükség van a látens demokratikus erőkre.

Socialist Affairs, 1976. március—április

Horst Ehmke

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS AZ EUROKOMMUNIZMUS Részletek

Világunk, amely az enyhülési politika révén bizonyos mértékig megszabadult a hidegháborús feszültségtől és félelemtől, most új problémákkal találja magát szemben, amelyeket éppen ez a politika idéz elő.

A kelet—nyugati ellentét megfékezése az észak—déli ellentét komolyságát segített megvilágítani, amely bárhogy oldódik is meg, az egész világra kiható szerkezeti változásokat idéz majd elő. Másfelől az enyhülési politika, amellyel szemben — bár időről időre eltérő címkékkel látják el — nincs tényleges alternatíva, új távlatokat nyitott és új erőket szabadított fel. Ez nemcsak Európára igaz, hanem az egész világra, Nyugatra és Keletre is.

Európában és a világ többi részén az emberek egyre nyilvánvalóbb módon tudatára ébrednek annak, hogy az elavult struktúrákhoz ragaszkodó konzervatív erőknek az új feladatokra nincsenek válaszaik, és a megoldásokat a demokratikus szocializmus irányában lehet keresni és megtalálni. Ugyanakkor Nyugaton és Keleten az emberek mindinkább ráébrednek arra, hogy a szocializmus szabadság és demokrácia nélkül egyáltalán nem szocializmus, és a jövő számára nem nyújt elfogadható mintát...

Az a tény, hogy a demokratikus szocializmus liberális eszméi Kelet-Európában is hatottak — Alexander Dubček „emberarcú szocializmusa” lett ennek jelképe —, az enyhülés és az ideológiai ellentétek dialektikájának része; az enyhülés politikája elűzte a hi-

¹ A Socialist Affairs cikksorozatot indított az eurokommunizmusról. A sorozatban ez az első tanulmány.

degháborús időszakra jellemző lélektani hadviselés ördögét az ideológiai vitáktól, ugyanakkor mind Keleten, mind Nyugaton — más-más indítékokkal — megerősítette azt a tendenciát, amely az ideológiai és társadalmi érveket nagyobb határozottsággal adja elő. Az ideológiai ellentét együttélhet az enyhülési politikával, feltéve, ha Kelet és Nyugat — mindkét oldal váltig állítja, hogy az enyhülés nem jelenti az ideológiai ellentétek végét — egyformán kitart amellett, hogy az ideológiai ellentétnek nem szabad veszélyeztetni a békét, a kelet—nyugati párbeszédet a különböző országok között, sem a megjavult államközi kapcsolatokat. Nem szabad megengedni, hogy az ideológiai ellentét a hidegháború visszatérésének jele vagy e visszatérés bátorítója legyen.

Ezek között a keretek között kell a demokratikus szocialisták és a kommunisták szellemi és politikai vitáit tartani. A Szovjetunió Kommunista Pártja újra meg újra ismétli, hogy a különböző társadalmi berendezkedésű államok közötti békés egymás mellett élés nem összeegyeztethetetlen az ideológiai ellentétekkel, épp ellenkezőleg, természeténél fogva az enyhülési politika erősíti az ideológiai ellentéteket. A német szociáldemokraták is abból a feltevésből indulnak ki, hogy az enyhülés nem jelenti az ideológiai viták végét. Ezért továbbra is minden támadás ellen védelmezni fogják a támogatásukkal felépített és kormányzott alkotmányos demokráciát és jóléti államot. Ez a demokratikus szocializmus elidegeníthetetlen része, amiről mi, szociáldemokraták azt véljük, hogy a szovjet kommunista társadalom járható történelmi alternatívája...

Az enyhülés politikája tágabb teret biztosít a kommunista pártok autonóm fejlődéséhez, és a nyugati szövetséghez tartozó országokban ezt a fejlődést nem lehet úgy semmivé tenni, mint Magyarországon vagy Csehszlovákiában.

Azt hiszem, hogy az említett pártok növekvő mértékű függetlenedése Moszkva ideológiai és politikai befolyásától két, egymással szorosan összefüggő folyamatra vezethető vissza. Egyrészt ezek a pártok már régóta rájöttek arra, hogy az SZKP külpolitikáját elsőrendűen saját érdekei szabják meg. Moszkva érdekei azonban egyáltalán nem szükségképp egyeznek a kommunista pártokéval. Ebből a fejlődésből alakult ki az az álláspont, amit Spanyolország Kommunista Pártjának vezetője, Carillo a közelmúltban úgy fogalmazott meg, hogy a „proletár internacionalizmus” ismérve többé már nem a Szovjetunióhoz való hűség, hanem a képesség „a magunk országában a magunk harcának megvívásához”. Másrészt a nemzeti sajátosságok és hagyományok, a regionális háttér fokozott figyelembevételével segített tudatosítani, hogy a Moszkva előtti hajbókolás

és dogmatizmus nem noveli a választók számát. Itt is a demokrácia törvényei kezdenek működni.

A spanyol, az olasz és a francia kommunista pártok már nem támogatják vakon a szovjet külpolitikát. Néhány esetben a nézetek közvetlenül is összeütköztek. Például akkor, amikor ez a három párt elítélte a Varsói Szerződés tagállamainak csehszlovákiai intervencióját. Az olasz és a spanyol kommunisták — ellentétben a francia kommunistákkal, akik a gaulle-isták véleményét osztják — alapvetően pozitívan viszonyulnak (Nyugat-) Európa gazdasági és politikai integrációjához, és szembenállnak az SZKP-val, amely mindent megtesz, hogy annak a térségnek, ahol hegemoniát élvez, a nyugati szélein megakadályozza egy erős tömb kialakítását. Berlinguer, az Olasz Kommunista Párt vezetője az SZKP XXV. kongresszusán elhangzott felszólalásában védelmezte minden párt jogát arra, hogy saját irányvonalát kövesse. (A spanyol és a francia vezetők nem voltak jelen.)

A nyugati kommunisták és az SZKP közötti véleménykülönbségek a társadalmi-politikai kérdések terén legalább ennyire szembeszökőek. Mindhárom párt — az olasz, a spanyol, sőt a francia is — elfogadja, hogy az ideológiai, politikai és társadalmi pluralizmusnak még a szocializmus építése idején is fenn kell maradnia, és kijelentették, hogy mindenkor készek meghajolni a választók döntései előtt. Ennek jó része taktika, mégis, hosszú távon van némi fontossága, hogy most még a kommunisták is elismerik a polgári demokrácia alapvető jogaiban és a politikai szabadságjogokban rejlő értékeket, és így ellentmondanak mindazoknak, akik ezeket az erényeket mint pusztán a „formális demokrácia elemeit” elvetik, és a politikai gyakorlatban nem tulajdonítanak jelentőséget nekik. Lehetetlen megjósolni, vajon ez egy valódi és végleges változáshoz vezet-e majd a nyugat-európai kommunistáknál. De már maga a folyamat fordulópont a kommunista pártok történetében, és ez részünkről körültekintő figyelmet érdemel.

A demokratikus szocialisták elég tapasztalatra tettek szert a kommunistákkal kapcsolatban ahhoz, hogy ezt a fejlődést objektíven nézzék. Már rámutattunk arra, hogy senki sem tudja, vajon ez a fejlődés kimerül-e a taktikai csatározásokban, vagy a nyugat-európai kommunista pártok valóban eljutnak a liberális értékek megbecsüléséhez. A demokratikus szocialisták nem fognak megelégedni a tettek helyett szavakkal. Másfelől azonban munkásosztálybeli gyökereik, százéves demokratikus hagyományaik és a kommunistákkal kapcsolatos évtizedes tapasztalataik okán a demokratikus szocialisták nem veszik át azonnal a félelemből eredő neokonzervatív jel-

szavakat, amelyek szerint a „mérsékelt” kommunisták különösen veszedelmesek.

Ha a teljes politikai színteret tekintjük, nem tarthatjuk a fejlődést negatívnak. Például a külügyek szempontjából kétségtelenül a különböző kommunista pártok függetlensége mellett vagyunk, különösképp a Moszkvával való kapcsolatok vonatkozásában. Ideológiai szempontból pedig hibát követnénk el, ha nem fogadnánk örömmel és nem érvényesítenénk ítéleteinkben a demokratikus szabályok és demokratikus hitvallás elfogadása felé tett minden lépést.

Ebben az összefüggésben utalni szeretnék a németországi helyzetre: az, hogy az NDK-t tárgyalópartnernek tekintjük állami szinten, semmit sem változtat azon, hogy a szociáldemokrata eszméket összeférhetetlennek tartjuk az NSZEP és nyugatnémet kinövése, az NKP szovjet mintájú eszméivel. Nem felejtettük el, hogyan nyomta el az NSZEP az SDP-t a szovjet megszállási övezetben, az NKP pedig mind ideológiai szempontból, mind politikai súlyát tekintve érdektelen számunkra. Az NKP épp a közelmúltban, pártkonferenciáján bizonyította kellően, hogy nincs mondanivalója. Mi, szociáldemokraták nem adtunk esélyt az NKP-nak a fejlődéshez, és a jövőben is mindent megteszünk annak érdekében, hogy olyan jelentéktelen maradjon, mint amilyen ma ...

Ez azt jelenti, hogy ezekben az országokban (Olaszország, Spanyolország. — *A ford.*) a demokratikus szocialista pártoknak is figyelembe kell majd venniük a kommunista filozófia változására mutató jegeket. Azt, hogy ez egyes esetekben a kormányokban való kommunista részvételhez vezet-e, és milyen feltételek mellett, végül is mindegyik párt maga kell hogy eldöntse. A körülmények országonként annyira eltérőek, mégha csupán a kommunista és szocialista pártok erejének arányait tekintjük is, hogy nem alkalmazható semmiféle általános megoldás.

Mindenesetre a kormányban való részvétel kérdése e pillanatban csak Olaszországban időszerű, és ott sem egy „népfront” kormány formájában. Ellentétben Franciaországgal, Olaszországban sem a szocialisták, sem a kommunisták nem lelkesednek érte. Az IKP a három nagy párt, a kereszténydemokrata, a szocialista és a kommunista párt közötti ún. történelmi kompromisszumot javasolta megvitatásra ...

Végül is a szociáldemokraták tudnak egyet-mást a szervezet jelentőségéről. Számukra ezért a biztosítékok, a tiltakozások és a dokumentumok jóval kevésbé érdekesek, mint a válasz arra a kérdésre, vajon milyen mértékben uralja még mindig a „demokratikus centralizmus” a pártok belső felépítését, ami azzal az ered-

ménnyel is jár — az egyes esetekben meglevő magas taglétszám ellenére —, hogy továbbra is megtartják a káderstílusú szervezetet. Ha ezen a téren nem történik lényeges változás, akkor továbbra is lehetségesek lesznek az alapvető politikai változások, ideértve a mai „liberális” vezetők lecserélését ortodox vezetőkre még akkor is, ha egy hosszú liberális időszak után ezért nagy szavazattöbbséggel és egy esetleges pártszakadással kellene fizetni.

A demokratikus szocialisták továbbra is érdeklődő figyelemmel követik az európai kommunista pártok fejlődését. De, Olof Palmét idézve, „nincs okuk, hogy visszasüllyedjenek a hidegháború magatartásformáiba, vagy hogy csatlakozzanak egy olyan keresztes hadjáratához, amelyet minden időben készségesen megszerveznek a reakciós erők; ezek az erők a mostani válságot és a tehetetlenség természetes érzését a fejlődési folyamatok visszafordítására szeretnék felhasználni” (a szociáldemokrata nők stockholmi konferenciáján, 1976. február 20-án elhangzott beszédből). Nem feledve saját küldetésüket, a szociáldemokraták a jövőben is nyílt párbeszédet folytatnak. Európa dolgozóit még inkább, mint eddig, igyekeznek a demokratikus szocializmusnak megnyerni, miután a dolgozók egyre tisztábban látják, hogy a konzervatív pártok alkalmatlanok problémáik megoldására. És a szociáldemokraták majd felhívják őket arra, hogy azokra adják szavazatukat, akik — nem úgy mint a kommunisták — egy évszázada képviselik a liberális szocializmust, és sohasem követtek vakon dogmákat vagy csatlakoztak diktatúrához. A fent leírt fejlődés nemcsak óriási feladatokat jelent, hanem nagy reményeket is ébreszt az európai szocialisták számára.

Socialist Affairs, 1977. július—augusztus

Gino Bianco

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS AZ EUROKOMMUNIZMUS¹

Részletek

A demokratikus szocialista baloldal általános megerősödése ellenére a nyugat-európai kommunisták ereje Olaszországban, Franciaországban és Spanyolországban valószínűvé teszi kommunista mi-

¹ A szerző az Olasz Szocialista Párt nevében írta a cikket a Szocialista Internacionálé számára, és a Szocialista Internacionálé Irodájának 1977 júniusában megtartott ülése elé terjesztette.

niszterek bekerülését a kormányokba. Ha ez megtörténik, Dél-Európa esetleg egy olyan új korszakba lép, melyben jelentős következményekkel járó politikai változások fognak bekövetkezni.

A nem kommunista baloldal ebben a kérdésben megosztott és zavarban van. 1976 januárjában 18 európai ország szocialista pártjainak vezetői a dániai találkozón nem tudtak egyetértésre jutni abban a kérdésben, hogy a szocialistáknak milyen messzire kell elmenniük a kommunistákkal való együttműködésben. A szocialisták közötti véleménymegosztás általában Észak—Dél irányú volt: a Német Szövetségi Köztársaság és Nagy-Britannia elleneztek, Franciaország, Olaszország és Spanyolország általánosságban helyeselték a politikai szövetséget a kommunistákkal. A két egymással ütköző álláspont fő szóvivői Helmut Schmidt nyugatnémet kancellár, illetve François Mitterrand francia szocialista vezető voltak . . .

1977 májusában François Mitterrand, Bettino Craxi, Felipe Gonzalez és Mario Soares szocialista vezetők (a francia, az olasz, a spanyol és a portugál párt vezetői) a dél-európai pártok csúcstalálkozóján kijelentették:

„Tiszteletben tartjuk az eurokommunizmust. Az eurokommunizmus a második világháború óta a legjelentősebb Európában fellépő ideológiai áramlat.”

Így az európai szocialista pártok közötti nézetkülönbség megakadályozza, hogy a Szocialista Internacionálé tényleges választ adjon az eurokommunizmus kihívására.

Az eurokommunizmus szóhasználat pontatlan, mert vannak kommunista pártok Európában — Finnországban, Nagy-Britanniában, Svédországban, Hollandiában —, amelyek függetlenül attól, hogy egymástól teljesen eltérő környezetben fejtik ki tevékenységüket, vagy nem osztják egymás véleményét, vagy politikailag jelentéktelenek. Ennek ellenére például Svédország kis kommunista pártjában a közelmúltban bekövetkezett szakadás komoly politikai következményekkel járhat, Finnországban pedig a jóval jelentősebb, a Kalevi Sorsa vezetése alatt álló koalíciós kormányhoz most újra csatlakozó kommunista párt belső fejlődésének fontos politikai hatásai lehetnek.

Ha azonban az eurokommunizmus szó értelme a jelenlegi olasz, francia és spanyol nézetekre, valamint figyelemre méltó politikai fontosságukra utal, akkor van bizonyos jelentése. Ez nem azt jelenti, hogy ezek a pártok mindenben egyetértenek, hiszen Párizs, Róma és Madrid között vannak történelmi, ideológiai és politikai különbségek . . .

Az eurokommunizmus jelenségének elemzésében a szocialista moz-

galmon belül két egymástól alapvetően eltérő szemlélet fejlődött ki. Az egyik szerint az eurokommunizmus ígéretes jelenség, eltolódás a kommunista pártok alapvető, lényegében demokratikus szervezetekké való átformálódása irányába, az adott országok, nevezetesen Franciaország, Olaszország és Spanyolország uralkodó történelmi hagyományával összhangban. A másik, alapjában véve szkeptikus szemlélet abból a gondolatból indul ki, hogy ez az átformálódás nem hasonlatos a szocialista pártokban a század elején lejátszódott átalakuláshoz, amikor forradalmi szervezetekből reformistákká alakultak át, és alkalmasint integrálódtak ezeknek az országoknak a demokratikus struktúrájába.

Nyilvánvaló, hogy az eurokommunizmus kiindulópontja a leninizmus. Ez alapvető tény. Tehát, ha valaki felteszi magának a kérdést, mi lehet ezeknek a pártoknak a fejlődési, evolúciós útja, volta-képp egy olyan kérdést tesz fel, amely nem létezett annak az állítólagosan párhuzamos folyamatnak a kezdetén, amely hatással volt a szocialista pártokra. Nevezetesen a leninizmus, a pártorganizáció kérdését, ami végül is a kommunizmus kiindulópontja volt. Amikor valaki a kommunizmus evolúciójáról beszél, akkor a leninizmus evolúciójáról szól, és nem pusztán a sztálinizmus lekuzdéséről. A kommunizmus nem Sztálinnal kezdődött, hanem Leninnel. Így fel kell tenni azt a kérdést, mi lesz a leninista szemlélettel, a leninista jellemzőkkel, amelyek az európai kommunista pártok megszervezésének és igazának vélt átalakulásának alapját adták . . .

Ami a spanyol pártot illeti, Carillo szerint a kormányba került kommunisták nem hajtanának végre nagyobb államosításokat, hanem a már meglevő állami szektor által igyekeznének befolyásolni a magánkézben levő pénzintézetek és bankok beruházási és hitelpolitikáját. Ramon Tamames, Spanyolország Kommunista Pártja nagyhírű közgazdásza a „vegyes gazdaság” és a demokratikus jogok hithű bajnoka. A többségi irányvonal, vagyis a most szinte teljesen domináns kommunista párt erős befolyása a munkástanácsokban az elmúlt években észrevehető volt az ipari viták viszonylagos mértékletességében.

Franciaországban a kommunisták gazdasági programja kétségkívül radikálisabb, de kevésbé kivihető. Amíg a program nem birkózik meg azokkal a problémákkal, melyeket az alapvető strukturális változásokat kísérő negatív „visszacsapódás” vihara okozna, addig még okkal elmondható, hogy a francia pártban végbemenő revíziós folyamat csak félútig jutott. A „proletárdiktatúra” feladása után a logikus következmény a növekvő feszültségek ördögi körével való pozitív szakítás lenne, hiszen az osztályharc segítségével —

hiába alkalmaznak „fejlettebb” megoldásokat — akarva-akaratlan autoritáriánus folyamathoz jutnak.

A reformista program ellenére az eurokommunista pártok még mindig utópista szemléletet őriznek. Ez alapvető és hosszú távon döntő tényező. Ha az eurokommunista pártok úgy tesznek, mintha feladták volna az utópista szemléletet, akkor értelmét veszti a párt utopikus misztikájának és a marxista—leninista ideológiának a megőrzése. Sok szakember által elfogadott tény, hogy történelmi összefüggés áll fenn egyrészt az utopikus misztika és a forradalom, másrészt az utopikus misztika és a totalitarizmus között, ami logikusan következik abból a politikai helyzetből, amelyben egy ilyen szemléletet képviselő, ilyen hagyományokkal rendelkező párt találja magát. Más szavakkal, az elemzés azt sugallja, hogy számos eltérő gazdasági, társadalmi és politikai okból az olasz, a francia és a spanyol fejlődés bármilyen reális kilátása össze van kötve az ilyenfajta hosszú távú leninista misztikával való szakítással.

A demokratikus centralizmus (a frakciók, a különböző tendenciák közötti valódi küzdelem betiltása, a cenzúra) elfogadásával nem változik meg alapjaiban a párt leninista jellege. Ezt a leninista jelleget kell legyűrni. A kérdés az, vajon ez a struktúra elég rugalmas-e ahhoz, hogy felülkerekedhessen rajta. Az eurokommunisták igen gyakran hangsúlyozzák azt a véleményt, hogy a belső demokrácia meghonosítása a párt gyengítését jelenti. Ez azonban még pragmatikus álláspontról sem válasz...

A szociáldemokrácia és a kommunizmus közötti kapcsolatot minden egyes országban a helyi feltételek alapján kell megítélni. A helyzet nyilvánvalóan teljesen más azokban az országokban, ahol a kommunisták szervezik a munkásosztály egy jelentős részét. Ezért — újból Olof Palmét idézve — „a szociáldemokratáknak minden országban maguknak kell eldönteniük, milyen álláspontot foglalnak el. A prédikációk nem szolgálnak semmilyen célt.” Ezt a nézetet hangsúlyozta a Szocialista Internacionálé 1972-es, 1974-es tanácskozása, és ezt erősítette meg 1976 januárjában a dániai Helsingörben.

Az eurokommunizmus jelentősége az, hogy megértette, a választásokon kell győzni, és hogy a választásokat általában a nemzeti kérdések döntenek el. Ugyanakkor az eurokommunizmus rájött arra, hogy a jelenlegi történelmi szakaszban új *identitásra* van szüksége. Különösen igaz ez az olasz, a francia, a spanyol és a hozzájuk hasonló pártokra, amelyek azt éreztetik, hogy elveszítik legitimitásukat.

Moszkvától való függetlenségük igénye nemcsak azt mutatja, milyen messze távolodtak azoktól az időktől, amikor Togliatti büszke

volt a „vaskapocsa”, miképp pártjának Oroszországhoz való viszonyát az ötvenes években jellemezte, hanem annak tudatát, hogy a Szovjetunió és a kelet-európai országok bürokratikus szocializmusa döntően akadályozza a szocializmus térhódítását a nyugati országokban. Kolakowski szavaival élve, még messze vannak azonban attól az állásfoglalástól, hogy „felvessék a szocializmusért való küzdelem kérdését a kommunista országokban”.

Másrészt, miközben a kommunista ideológia darabokra hullik, a felívelő eurokommunista revizionizmus ereje nő és a demokratikus szocializmus vonzóerejének növekvő hatalmát mutatja. Pontosan ezeknek a megfontolásoknak és annak alapján, hogy az eurokommunista pártok gyakorlata választásokon nyugvó, parlamentáris és revizionista, sok szocialista megfigyelő — azzal együtt, hogy a kommunista pártok megítélésében igencsak józanok —, hajlandók azoknak az oldalára állni, akik megkockáztatnák és elfogadnák, hogy a kommunisták osztozzanak a felelősségben.

Olaszországban az elmúlt évi júniusi választások óta fennálló szorongató politikai egyensúlyban már végbemegy egy eltolódás, amelyben a kommunisták áttérnek az ellenzéki álláspontról a tartózkodásra és a kormányzó kereszténydemokrata párttal való mini-kompromisszumra. Az olasz szocialista párti vezető Bettino Craxi véleménye szerint az egész ország mély válsághelyzete most mégsem alkalmas arra, hogy egy új kormányprogramról folytassanak vitát. Arra van szükség, hogy megbeszélések során a kommunista pártnál el lehessen érni a közös felelősség vállalását minden alapvető döntésben és a lehetőségek közötti választásokban. „Elég természetes — Antonio Giolitti szavait idézve —, hogy az OKP-nak egyet kell értenie azzal, hogy koherenciában fizeti meg az árat. (A kompromisszumok vállalásával járó koherencia megtöréséről van szó. — A ford.) Ma azonban az olasz probléma a kommunista párt bevonása a demokratikus folyamatba, és nem a demokrácia megvédése a kommunista párttól.” ...

Socialist Affairs, 1977. szeptember—október

Malcolm Caldwell¹

INDONÉZIA ÉS RENDSZERE

Részletek

1975-ben van a tizedik évfordulója a legsúlyosabb vereségnek, amit a nemzetközi munkásmozgalom valaha is elszenvedett: a jobboldali tábornokok indonéziai hatalomátvételének és a rákövetkező döbbenetes világégésnek. Illendő alkalom ez, hogy számba vegyük az eseményeket, és levonjunk néhány következtetést a világ szocialistái számára.

Indonézia a maga 125 milliós lakosságával a világ ötödik legnagyobb állama. Rendkívül érzékeny földrajzi helyet foglal el, hosszan elnyúló szigeteinek láncolata nemzetközi országútként köti össze az ázsiai szárazföldet Ausztrál-Ázsiával és a nyugati világot a Távol-Kelettel. Évszázadok óta ismereteseek változatos természeti kincsei, roppant gazdagsága, és tulajdonképpen a legfőbb vonzóerőt jelentette az európai gyarmatosító törekvések számára a XV. században. Nyilvánvaló, hogy munkásmozgalmának sorsa és kormányának hovatartozása nemzetközileg is rendkívül figyelemreméltó.

Különös tehát, hogy az itteni fejleményekről a nyugati tájékoztatási eszközök oly kevésbé vettek tudomást. Igaz, az üzleti élet orgánumai sokkal gyakrabban és sokkal alaposabban foglalkoznak vele, mint az általános jellegű hírközlési eszközök. Ennek természetesen nagyon jó oka van: 1965 óta a Föld egyetlen pontja sem kínált olyan bőséges zsákmányt a külföldi beruházónak és spekulánsnak, mint Indonézia az Orde Baru alatt (Új Rendszer; ezt a kifejezést jellemző módon a Szuharto-rendszer önmaga aggatta magára)...

A *politikai pártok* sorsa szintén figyelmet érdemel. A megvetésre méltó programmal szervezett 1971-es „választásokra” a hadsereg

¹ Malcolm Caldwell Londonban él, történész.

létrehozta a maga politikai szervezetét, a Sekber Golkart, amelyről azt állították, hogy az indonéziai funkcionális csoportok közege lesz, de valójában a katonai uralom választott eszköze. Ám oly gondosan dolgozták ki az alkotmányt, s állították össze a képviseleti intézmények tagságát, hogy a hadsereg a legcsekélyebb mértékben sem kockáztatta, hogy osztoznia kelljen a hatalmon. Eközben az indonéz történelemben gyökerező pártokat mind *betiltották*, avagy olyannyira szétfűzték, hogy gyakorlatilag életképtelenné váltak. Ebbe beleértendő a PSI, Indonézia Szocialista Pártja is, amely valójában mindig szorosan azonosult az amerikai érdekekkel, és amelynek sok vezető tagját (akik egykor kiemelkedő szerepet játszottak a „Berkeley Mafiá”-ban) a közelmúltban háttérbe szorította a japánpárti elemek felemelkedése az indonéz hierarchiában. A fontos tény azonban, amit hangsúlyoznunk kell, az, hogy a politikai pártok alkotmányos tevékenysége lehetetlenné vált a mai Indonéziában...

Az ellenőrzést a hadsereg gyakorolja az elnyomás átható és döbbenetes eszközrendszerével. Minden társadalmi egységnek, a legkisebb falucskának is megvan a maga katonakémje. Még ma is elegendő valakit megvádolni azzal, hogy *terlibat* (jelentése: benne volt, azaz benne volt az 1965-ös Untung puccsban), és az illető máris börtönbe kerül tárgyalás nélkül, és anélkül, hogy akár fellebbezhetne az életéért...

A megnövekedett amerikai érdeklődés az ASEAN-országok² iránt, amely fokozott katonai segélynyújtással, nagyobb számú „tanácsadó” jelenlétével jár együtt (mindez ismerős az indokínai háború korábbi szakaszából), elkerülhetetlenül fokozta a belső ellentmondásokat. A következmények egyre nyilvánvalóbbakká váltak az elmúlt néhány évben: politikai megmozdulásokra, tevékeny gerillamozgalmakra és a polgári szabadságjogok gyakorlatilag teljes felfüggesztésére került sor mind az öt országban. Indonézia természetesen a létfontosságú láncszem a maga döntő számbeli fölényével és katonai hatalmával. Nem csoda tehát, hogy az Amerikai Különleges Erők nagyszámban és közelebbről ellenőrzik az indonéziai „lázas-ellenes” osztagok kiépítését. Indonézia „elvesztése” (vagyis a neokolonializmus alól történő felszabadulása) gyakorlatilag megpecsételné az Egyesült Államok délkelet-ázsiai birodalmának sorsát...

A jelenlegi energiaválság folytán Délkelet-Ázsia, s annak közép-pontjában Indonézia minden korábbinál hatalmasabban ott él a felelős washingtoni és tokiói politikusok gondolkodásában. Eközben

² ASEAN — a Délkelet-ázsiai Országok Szövetsége. 1967-ben alakult Malaysia, Thaiföld, a Fülöp-szigetek, Szingapúr és Indonézia részvételével.

az indonéz Kommunista Pártnak a kedvezőtlen körülményekkel dacolva is sikerül egy biztos bázist létrehoznia Északnyugat-Kalimantanon, miközben tevékenységük folytatódik a szigetcsoporth többi nagy szigetén is, mint például Szumátrán, Jáván, Sulawesin és keletebbre is. Ez a kitartás rengeteget mond arról a támogatásról, amelyet a párt a néptől kap, attól a néptől, mely olyan zsarnokság alatt nyög, ami még az 1975-ös eltorzult mércéket nézve is égbe kiáltó. Miután a gazdaságot szinte kizárólag az idegen érdekek kiszolgálására tervezték meg, és eközben a szó szoros értelmében éhhalál dülja fel az országot, ez a támogatás az elkövetkezendő néhány évben csak virágozhat és növekedhet. Hadd fejezzem be az Indonézia jelenlegi bajairól szóló beszámolómat az ott dülő neokolonializmus tevékenységének egy-két példájával.

A nagyobb olajtársaságok, amelyek jelenleg buzgón aknázzák ki az ország értékes olajtartalékait (márpedig a másik őskori eredetű fűtőanyagból, a szénből a jelek szerint nincsenek jelentékeny tartalékok), különböző okokból olyan összegű haszonra tettek szert, amelyet nem lehet egyszerűen az anyaországokba hazajuttatni. Ezért egyikük-másikuk nagy rizsfarmokba ruházza be tőkét, kitelepítvén földjeikről a kisparasztoakat bezsebelvén a hasznat a magasba szókkent világpiaci rizsárakból. A termelés mechanizált „mészáros”-módszereinek alkalmazásától, amelyet a műtrágyák bőséges használatával támogatnak meg, bizakodva várják, hogy az egy munkaerőre számított termés igen magas lesz. De az a rizs, amelyet így kikényszerítenek a talajból, japán exportra kerül és nem Jáva éhező népéhez.

A rendszer habozás nélkül engedélyezi a rabszolgamunka alkalmazását is a szigetcsoporthot ellepő táborokból és börtönökből. Nyugati források számos olyan külföldi beruházásról hallottak, ahol a külföldi szerződéses vállalkozók fizetés nélkül, koncentrációs táborból származó munkaerőt alkalmaztak, mint például a japán cementgyárban Cilicapnál és a Cilicaptól Cirebonig futó olajvezeték-nél. Az ebben érintett japán társaságok a következők: az Onoda Cement Co. és a Mitsui and Co., együttműködve az Indonéz PT Gunung Ngadeg Dzsazsa társasággal. Ebben az összefüggésben az Orde Barunak bizonyos mellékszöngéi jutnak az ember eszébe. Ám fejezzük be fejtegetésünket egy biztató gondolattal, és emlékezzünk rá, hogy Hitler sokat fitogtatott ezeréves birodalma vérben és porban omlott össze alig tizenkét év alatt. Bizonyos tehát, hogy a dzsarkartai mini-Mussolini gauleiterek az amerikai és japán támogatás ellenére sem húzhatják ennél sokkal tovább.

A Szocialista Internacionálé küldöttsége Bruno Kreiskynek, Ausztria Szocialista Pártja elnökének, Ausztria miniszterelnökének vezetésével 1975. február 9-e és 15-e között ellátogatott Marokkóba, Algériába, Tunéziába és Líbiába, hogy magas szintű tárgyalásokat folytasson az arab vezetőkkel a közel-keleti helyzetről.

Észak-Afrikából visszatérvén Bruno Kreisky az alábbi interjút adta az osztrák szocialista újságnak, az Arbeiter Zeitungnak:

AZ: Kancellár úr, észrevett-e valamiféle változást az arab vezetők gondolkodásában a Szocialista Internacionálénak a legutóbbi közel-keleti ténymegállapító útja óta?

Kreisky: Igen, valami rendkívül jelentős dolog megváltozott: A múltban izraeli barátaink vallották azt a nézetet, hogy mindenkinek felett szükséges leülni az arabokkal egy kerekasztalhoz, és tárgyalni. Ma már az arabok is azt mondják: „Beszélgetni akarunk.” Én, aki hivatásszerűen hiszek a tárgyalásokban — Ausztria nem létezne a jelenlegi formájában, ha mi adott időpontban nem hittünk volna a tárgyalásokban —, ezt létfontosságú előrelépésnek tekintem. Még Kadhafi is, akiről jól tudjuk, hogy a legkeményebb vonalat képviseli, azt mondja, hogy nem ellenezné az olyan szótértést Izraellel, amelyet a palesztinok is elfogadnának. Én már korábban is azon a véleményen voltam, hogy a tárgyalások csak akkor válnak lehetségessé, ha az arabok többé nem viselik a vereség szégyenbélyegét, ahogyan ez ma áll.

AZ: A palesztinok kérdésében az álláspontok mindenképpen összehasonlíthatatlanok. Hogyan látják az észak-afrikai vezetők ezt a problémát?

Kreisky: Mindenesetre egy dologban mindnyájan megegyeztek: a nyugati partot és a gázai övezetet sohasem adják vissza Husszein királynak. Efelől semmi kétség nincs. Én szilárdan meg vagyok győződve róla, hogy a palesztinok jelentik a közel-keleti probléma kulcskérdését, és semmiféle béke nem lehetséges az ő részvételük nélkül. Miután az izraeliek még nincsenek felkészülve a PFSZ-szel való tárgyalásokra, felvetődik a kérdés, hogy ki más lehetne a szóvivő a tárgyalásokon, amikor a nyugat-jordán területek és a gázai övezet visszaadásáról lesz szó.

Lehetséges lenne az Egyiptommal a „101-es kilométerkőnél” történt csapatsétválasztási eljárásokat követni? Az esetben a katonaság tárgyalta. És a módszer bevált. Ma ott van a Pánarab Legfelső

Hadseregparancsnokság. Azokban az országokban a katonák mindenesetre nagy tekintélynek örvendenek.

AZ: Önök Észak-Afrikában tárgyaltak az olajkérdésről is, és ön említette annak lehetőségét, hogy a Szocialista Internacionálé keretein belül bocsátkoznak tárgyalásokba a termelőkkel.

Kreisky: A javaslatomat elfogadták. Semmiféle hivatalos konferenciát nem tűztünk napirendre, inkább valamiféle kötetlen, nyílt beszélgetést az arab és az európai szocialista közgazdászok között. Biztos vagyok benne, hogy az utóbbiak nem úgy fogják megítélni a kérdést, mint például a multinacionális nagyvállalatok képviselői. Valóban nem igaz, hogy csak a termelők húznak hasznot a megnövekedett olajárakból. Természetes, hogy a profit a termelők és a fogyasztók közé áll. Ez elkerülhetetlen. És mégis a termelő és fogyasztó országok szakértői összeülhetnek, és megtárgyalhatják a dolgot.

AZ: Milyen lehet a Szocialista Internacionálé jövője az arab világgal folytatott párbeszédben, hiszen ennek egy része végső soron szocialista elveket vall?

Kreisky: Mindenesetre jobban meg kell ismernünk egymást. Két ténymegállapító út korántsem elegendő. A kapcsolatoknak folytatódniuk kell. Azokban az országokban az építésnek roppant nagyarányú folyamata bontakozik ki. Vezetőik nagy része, például Algériában és Líbiában, sokat töprengett a szocializmus kérdésein, és sok európai szocialista irodalmat olvastak. Mi a Szocialista Internacionáléban mindig ragaszkodtunk ahhoz az elvhez, hogy a legfontosabb kritérium a többpártrendszer. Én nem vagyok döntőbíró a szocializmus ügyeiben, azt hiszem, hogy az a kérdés: mi az igazi szocializmus, nagyon hasonlít az egyetlen igaz vallás témájához, amellyel Lessing „Nathan”-ja foglalkozik. Ezeket a dolgokat nem lehet a társadalmi realitástól, a gazdasági körülményektől, a termelés körülményeitől elszigetelve vizsgálni. Mindenesetre az észak-afrikaiak megígérték, hogy saját szocialista irányzatuk képviselőit elküldik az olajtárgyalásokra.

AZ: Tehetnek-e még egyebet az európai szocialisták, hogy csökkentsék a feszültséget e térségben?

Kreisky: Az arab vezetők tudják, hogy a nagyhatalmaknak kevesebb beleszólásuk van az olyan területeken, ahol béke uralkodik. A nagyhatalmak nem tudják elejét venni a háborúnak, de meg tudják határozni annak időtartamát. Éppúgy, ahogy az enyhülés a nagyhatalmak közötti egyensúly következménye, a létrejött enyhülés csökkenti a nagyhatalmak befolyását. A háborútól való félelem több manőverezési lehetőséget nyújt nekik.

A közel-keleti helyzet jelentősége messze túlmutat a közvetlenül érintett térség keretein. Azok az arab vezetők, akikkel beszélgetünk, ennek teljességgel tudatában vannak.

Socialist Affairs, 1975. május—június

Léopold Sédar Senghor

A DEMOKRATIKUS SZOCIALIZMUS ÉS AZ ÚJ HUMANIZMUS¹

A Szocialista Internacionálénak ez a kongresszusa (a genfi kongresszus. — *A ford.*) kétségtelenül korszakalkotó dátum lesz a demokratikus szocializmus történetében, mert itt foglalkozunk először az új nemzetközi gazdasági renddel, amely a XX. század negyedik negyedének legfőbb problémája. És még ezzel is a kongresszus csupán a szocialista gondolathoz való hűségét bizonyítja. Nem volt véletlen, hogy az Egyesült Nemzetek Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciáján (UNCTAD) a harmadik világ „integrált programját” támogató fejlett államoknak több mint a felét szocialisták kormányozták. Miként a marokkói *L'Opinion* című újság kimutatta, az északi országok „paradox módon” ezt a problémát illetően „haladóbb” magatartást tanúsítottak, mint a D-csoportba tartozó kommunista országok; északi országokon értem mindazokat az európai országokat, ahol a demokratikus szocializmust oly sikeresen valósítják meg.

El kell mondanom önöknek, hogy mit várnak az afrikai szocialisták a fejlett országok, különösen az európai államok szocialistáitól.

Először is önöknek segíteniük kell, hogy Európa bebizonyíthassa a maga európai mivoltát, de együttesen hitet kell tenniük a demokratikus szocializmus mellett is, amely szemben áll a két szuperhatalommal. Nem véletlen, hogy Paul Valéry, aki tulajdonképpen nem is volt szocialista, nem is oly régen megbélyegezte azt az Európát,

¹ A Szenegáli Haladó Uniót a Szocialista Internacionálé XIII. (genfi) kongresszusán vették fel a szervezet tagjai sorába, s ugyanezen a kongresszuson Senghort megválasztották alelnöknek. A Szocialista Internacionálé és Afrika kapcsolatának kiépítésében a szenegáli párt és Szenegál miniszterelnöke igen jelentős szerepet kapott.

amely „nyilvánvalóan másra sem törekszik, mint hogy vigyázzba vágja magát egy amerikai albizottság előtt”.

Mindazonáltal az új nemzetközi gazdasági rend érdeke, hogy az európai szocialisták elkerüljék annak kockázatát, hogy az európai tudatot eltérő, de épp ily hatalmas külső érdekeknek rendeljék alá.

Hiszen gyakorlatilag ettől a jövőbeli szocialista akciópolitikától függenek a nemzetközi pénzügyi rendszer reformjának esélyei. Szerintem mindenkinek tisztelnie kell a közös szabályozókat és általánosabb értelemben minden új koncepciót a nemzetek közötti kereskedelemre és a termelésre vonatkozólag, amely nemzetek közül nem mindegyik rendelkezik egyformán kedvező adottságokkal.

Beszéltem már azokról az egymást kiegészítő tényezőkről is, amelyeket fel kell derítenünk és ki kell fejlesztenünk.

Ez elsősorban azt jelenti, hogy az afrikai szocialistáknak nem a nyugati társadalmi modellek lemásolására kell törekedniük, ha ez egyáltalán kívánatos vagy akár csak lehetséges lenne. Számunkra legfontosabb az emberek alapvető szükségleteinek kielégítése, miközben türelmesen kidolgozzuk a „szocialista és demokratikus harmadik világbeli társadalom tervét”, amelyben a gazdasági növekedés és a kulturális virágzás (ez utóbbi a mi civilizációnk sajátos értékein nyugszik) kéz a kézben járnak. Ugyanis az új nemzetközi gazdasági rend nem lehet olyan ürügy, amely igazolja a haladást célzó belpolitikai tervek hiányát. Az egyik a másiknak inkább elkerülhetetlen kiegészítője.

Ebben az értelemben erőfeszítéseink valóra váltása során kell hogy számíthassunk a szocialista mozgalmak, különösen az európaiak aktív szolidaritására. De hadd valljam be őszintén, az a benyomásom, hogy ami a harmadik világot illeti, a nyilatkozatokban és magatartásokban megnyilvánuló konformista tendenciák minden képzeletet felülmúlnak. Tudatában vagyok annak a ténynek, hogy a nyelvvel való visszaélésként, amire korunk nagyon is hajlik, az „utópia” kifejezést használják minden olyan felhívásra, amely a társadalmi cselekvésembeli szokások megváltoztatására vonatkozik, vagy amely arra szólítja az embereket, hogy hidalják át a szakadékot szavak és tettek között.

Ami engem illet, számomra az utópia a malthusi elméletek vak falain túl tulajdonképpen annak feltételezését is jelenti, hogy fenn tarthatók a jólét kis foltjai egy olyan világban, amelyben a népesség kétharmada a kétségbeesés martaléka. Ki az, aki nem látja, milyen ijesztő következményeket rejtenek magukban az efféle növekvő különbségek a béke szempontjából? A „Holnap stratégiájá”-ban Meszarovic és Pestel arra figyelmeztetnek, hogy „most van itt az ideje az

organikus növekedést és a világban folyó állandó fejlődést kormányzó terv... és az új nemzetközi gazdasági rendet irányító terv kidolgozásának. Tíz vagy húsz év múlva bizonyos, hogy túl késő lesz, és még a világ egyik végéről a másikra ingázó, békemissziókat teljesítő száz Kissinger sem mentheti meg a világot attól, hogy a nukleáris katasztrófa szakadékába zuhanjon.”

Szeretném azzal befejezni, hogy emlékeztetem önöket a szocializmus egyetemes érvényű humanista céljaira.

Nyilvánvaló, hogy az egymással ütköző érdekek mellett a különböző eszmék és még inkább az előítéletek azok, amelyek egymás ellen hangolják az embereket. Tulajdonképpen a kultúrák problémájával állunk szemben, azok összehozásának, azok összeütközéseinek és szükségszerű egymásbahatolásának problémájával; ez nyilvánvalóan kiderül az új nemzetközi gazdasági rend megteremtéséről folyó széles körű vitából. Európában és Amerikában az emberek nagyon is gyakran úgy képzelik, hogy míg az északi félteke egy-egy lakója számára néhány ezer dollár is csak szűkösen elegendő, a déli félteke lakójának két- vagy háromszáz dollár bőséges jövedelem. A „kisigényű nemes vadember” kolonialista mítosza erősen tartja magát. Ezen az alapon logikusnak tűnik, hogy munkájának termékeiért keveset fizessenek.

Az úgynevezett modellek nevében a világegyetemről vallott efféle hegemonisztikus nézetek megtagadják a másik féltől a nézetkülönbség jogát, más szóval azt, hogy „önmagának és önmaga által” gondolkodjék, cselekedjék és éljen. A tájékoztatási eszközök terjedésének rendkívüli sebessége korántsem segíti elő a megértésen és a szolidaritáson át történő közeledést, inkább súlyosbítja azt a tendenciát, hogy mindenki önmagára hagyatkozik és átadja magát az önző partikularizmusnak.

Am ezzel éppen ellenkezőleg, a nyilvánvalóan különbözőnek elfogadott kultúrák párbeszéde hozzásegíti majd a nőket és a férfiakat ahhoz, hogy sikeresen megismerjék és kiismerjék egymást és együttműködjenek a testvériség szellemében, ahogy azt tenniük kell. Az egyik közös idióma, amelyre utalok, pontosan a demokratikus szocializmusban található, amelynek legfőbb tanítása a modern világ számára az, hogy ami az embereket illeti, az ésszerűség, az igazság és a szabadság oszthatatlan. Ezeknek az elveknek és politikai akaratnak alkalmazása — feltéve, hogy valamennyi érintett fél így cselekszik — biztosíthatja egyedül a párizsi konferencia sikerét, az új nemzetközi gazdasági rend és következésképpen egy új humanizmus megteremtését.

Socialist Affairs, 1977. január—február

AZ APOKALIPSZIS NEGY LOVASA

Senki számára sem titok, hogy a világ ma olyan gazdasági válságban vergődik, amelynek kiterjedése, időtartama és súlyossága túlszárnyal mindent, amit a második világháború vége óta tapasztaltunk.

Ez nem helyi válság, hanem nemzetközi. Nem a gazdasági klíma kérdése, hanem strukturális kérdés. Nem csupán gazdasági természetű, hanem társadalmi, kulturális és politikai is. Nem kevesebb ez, mint a társadalom valódi válsága, amelynek a jelenlegi gazdasági visszaesés csupán tünete. Az emberi faj pusztja létét fenyegető, többrendbeli kihívásra adandó válasz egyre sürgetőbbé válik. Az új, kiegyensúlyozottabb, igazságosabb és egymástól nagyobb függőségben levő nemzetközi gazdasági rend, egy olyan rend, amely egyben jobban ismeri a saját értékeit és célját, elsőszámú követelmény valamennyiünk számára.

Sokkal több ez ma már erkölcsi követelménynél: az emberi faj fennmaradásának elengedhetetlen feltétele. Aki meg akarja érteni korát, annak el kell fogadnia ezeket a bizonyítékokat. Ha a világ az utóbbi húsz esztendő öngyilkos tendenciáinak megfelelően fejlődik tovább, akkor bolygónk testestül-lelkestül belesüllyed a káoszba, amely végül is az egész emberi társadalom tönkrezúzásához vezet.

Az Apokalipszis négy lovasának a horizonton felsejlő alakja mindnyájunk számára jól ismert. Úgy hívják őket, hogy atomháború, általános éhínség, a biológiai lét számára szükséges környezeti egyensúly felborulása és az emberileg elfogadhatatlan egyenlőtlenségek fölötti elkeseredésből fakadó társadalmi robbanás.

Röviden visszatérek itt arra az álszent — mert megnyugtató — félreértésre, amely a „félelem egyensúlyával” kapcsolatos. Az egyensúly kifejezés valami stabil és mozdíthatatlan eszme benyomását kelti. Semmi sem hamisabb ennél. A közvéleménynek tudnia kell, hogy ez az úgynevezett egyensúly korántsem statikus, hanem csupán a hajthatatlanul és egyre több országban folyó őrjöngő fegyverkezési verseny mind kétesebb értékű eredménye. Mindenkinék tudnia kell, hogy a félelem egyensúlya tulajdonképpen a még több félelem egyensúlya, a még elterjedtebb félelemé, a tudományosan még hatékonyabb félelemé.

Azért térek vissza erre, hogy ismét elmarasztaljam ennek ránknehezítő gazdasági terhét. A világnak a fegyverkezésre fordított ki-

adásai manapság elérik az évi 300 milliárd dollárt. Ez több mint háromezredszázosa annak a nettó összegnek, amelyet a tehetős országok utalnak át a szegény országoknak fejlesztési segélyként.

A szocialisták sürgető kötelessége, hogy példásan bizonyítsák: létezik a fejlődésnek egy másik, gazdaságosabb, harmonikusabb és igazságosabb útja is, hogy létezik a nagyságnak és a civilizációnak egy másfajta koncepciója is, az uralomvágy ez őrzőgő törekvése nélkül; a rombolás hatalmának megalomániája nélkül, mely mind a keleti, mind a nyugati szuperhatalmak által javasolt társadalom-típusokat jellemzi, és amelyet a harmadik világ egyre több országa képzelőerő és alternatíva híján utánózni igyekszik.

Szabadjára hagyva a piac gazdasági rendszerének automatikus mechanizmusai természetesen oda vezetnek, hogy a hatalom egy egyre csökkenő kisebbség kezében összpontosul. Ennek a koncentrációnak foka példa nélkül áll a történelemben és mindinkább ki-csúszik a közérdek ellenőrzése alól.

A közelmúltban a multinacionális vállalatok az újságok címoldalaira kerültek. Szerepük az inflációs ráta elszabadításában, a valuta-spekulációkban, amelyek lehetetlenné tesznek minden kísérletet a nemzetközi pénzügyi rend helyreállítására, a munkanélküliség emelkedő hullámában, a szocialista és demokratikus rendszerek megte-remtésére irányuló kísérleteknek korrupcióval és gyilkosságokkal való meghíúsításában számos tudós tanulmány tárgyát képezte az iparosodott országokban.

A szocialisták sürgető kötelessége mindenütt, ahol erre elegendő politikai hatalommal rendelkeznek, hogy megteremtsék azokat az eszközöket, amelyekkel mérni, követni, értékelni és ellenőrizni lehet a gazdasági hatalom e rendkívüli koncentrációjának előnyeit és hátrányait, hiszen az nem ismer más törvényt, csak a saját érdekét, s nincs tekintettel sem a fontossági sorrendre, sem a kielégítendő szükségletekre, sem a környezeti egyensúly követelményeire, arra, amitől a jövőendő nemzedékek sorsa függ.

Szerintem a szocialisták kötelessége, hogy cselekedjenek, ha az egészséges verseny visszaállításáról van szó, összhangban a közösség általános érdekeivel, demokratikus tervezés útján. Így például a közkezen levő vállalatok létrehozásának lehetősége le kell hogy tör-je a monopóliumok és az oligopóliumok kizárólagos uralmát.

Milyen bizonyítékra kell várnunk még ahhoz, hogy felismerjük: a társadalomnak a jelenlegi irányban történő fejlődése *csődhöz vezet?*

A második világháború előtt a legkevésbé iparosodott országok bőséges élelmiszer-tartalékokkal rendelkeztek: jelentékeny mennyiségű gabonát szállítottak az iparosodott országoknak. A mostani

helyzet ennek éppen a fordítottja. A gyengén fejlett országok élelmiszer-termelése nagyjából deficités. A becslések szerint a harmadik világbeli gyermekek fele alultápláltságban szenved. És az éhínség az elmúlt években a földgolyó különböző pontjain egyre gyakoribbá vált.

A fejlődésnek azok a modelljei, melyeket az iparosodott országok példájának ösztönzésére fogadtak el, nyilvánvalóan nem tették lehetővé a harmadik világ országai számára — melyeknek többsége csupán az utóbbi két évtizedben nyerte el politikai függetlenségét —, hogy saját termelésükből elégítsék ki élelmiszer-szükségeiket.

Ebből újfajta függőség származik. Ily módon az Egyesült Államok élelmiszer-feleslegeit egyesek a nyomás új és rendkívül hatékony módszerének tekintik. Az amerikai mezőgazdasági miniszter nem habozott kijelenteni: „Az élelmiszer: fegyver. Egyik legfőbb adunk tárgyalási javaslatainkban.”

Nyilvánvaló, hogy szilárdan el kell utasítanunk az efféle álláspontot, amely valóságos gazdasági háborúhoz vezethet Észak és Dél között. Ilyen konfrontációban a harmadik világ országai a nyersanyagokat és az energiahordozókat hasonlóképpen a gazdasági megtorlás eszközeként használhatják. Nem ez az új gazdasági rend felé vezető út megtalálásának módja, márpedig ez az egyetlen út, amely mindnyájunk üdvösségéhez vezet.

Az a gondolat, hogy az éhínséget stratégiai fegyverként használják fel az ellenállásnak a lehető legkegyetlenebb kényszerrel való csökkentésére, egész egyszerűen felháborító. Mindez szöges ellentéte a szolidaritásról vallott szocialista és demokratikus koncepciónak. Az út, amelyet követnünk kell, éppen ellenkezőleg, az Észak és Dél közötti egymást kiegészítő viszony fejlesztése, amely lehetővé teszi a csere fejlesztését a partnerek legnagyobb kölcsönös előnyére.

Természetesen ennek az útnak velejárója az, hogy alapvetően átszervezzük gazdaságunkat, hogy piacainkon üdvözölhessük a harmadik világbeli országok termékeit olyan árakon, amelyek mind a termelők, mind a fogyasztók számára méltányosak. És ez vonatkozik az energiaforrásokra és nyersanyagokra éppúgy, mint a késztermékekre. „Gyötrelmes felülvizsgálásra” van szükség a szállítás, az elosztás és az újraelosztás terén saját országainkban, ahol a közvetítők és szolgáltatások sokaságának inflációs utóhatása különös figyelmet érdemel. A szolidaritás nem csupán az előnyök, hanem a hátrányok méltányos elosztását is jelenti.

A fent röviden vázolt problémák mindegyike egyetlenegy nyilvánvaló tényt bizonyít: az egymástól való kölcsönös nemzetközi függőség immáron nem teszi lehetővé, hogy végleges megoldásokat ta-

láljunk a jelenleg létező nemzeti egységeken belül. Akár a munkanélküliség, akár az infláció elleni harcról vagy a nemzetközi valuta-rendszer újjáteremtéséről van szó, akár a fegyverkezési verseny által felvetett gazdasági problémák vannak terítéken, akár az éhínség és a szegénység elleni harc, avagy a tudománynak a közjó szolgálatába állítása, a környezet védelme — a jövőt semmiképp sem menthetjük meg azzal, hogy teret adunk az önző és bénító nacionalizmusnak. Lényeges, hogy továbbra is cselekedjünk és harcoljunk nemzeti kereteink között, hogy biztosítsuk eszméink kibontakozását. Ennek a cselekvésnek azonban összehangoltnak és egymást kölcsönösen támogatónak kell lennie. Ez elegendő ahhoz, hogy jelezzük Internacionálénk fontosságát és az általa betöltendő szerep fontosságát.

Jobban hiszek a példa, mintsem a szavak értékében. Kínáljuk fel a szocialista alternatívát példaként a harmadik világnak. Nem kell semmit sem rájuk kényszerítenünk. Nyissuk meg egy újabb választás útját a fejlődő országok számára. Mutassuk meg ily módon, hogy amíg csak a reménynek és az önnön méltósága iránti tiszteletnek egyetlen szikrája él az ember szívében, addig minden lehetséges és hogy más társadalom is elképzelhető és valóra váltható: egy olyan társadalom, amely a közösség érdekeit szolgálja, s amely mindenki közös akaratából születik; olyan társadalom, ahol szabad emberek irányítják saját sorsukat.

Socialist Affairs, 1977. január—február

Joop Den Uyl

SAJÁTOS FELELŐSSÉGÜNK

Részletek

Úgy szólok önökhöz, mint egy gazdag ország képviselője, egy gazdag országé, amely tett valamit a fejlesztési segély terén. Országom túlhaladta a kitűzött 0,7 százalékos célkitűzést 1975-ben, s a visszaesés és a munkanélküliség ellenére fenntartottuk a nemzeti össztermék 1,35 százalékát kitevő célkitűzést; ezt az összeget kell 1976-ban tengerentúli fejlesztésre és az ezzel kapcsolatos költségekre fordítanunk. Nem azért mondom ezt önöknek, mert elégedett vagyok ezzel az eredménnyel. Mint egy gazdag ország képviselője, inkább szégyellem magam, hogy mi, a gazdag országok, oly keveset

tettünk a harmadik világ szegénységének leküzdésére, és az új nemzetközi gazdasági rendről szólván biztosítom önöket, hogy az elkövetkezendő hónapok különösen döntőek lesznek nem is egy szempontból a gazdag és a szegény országok között...

A jelenlegi gazdasági rendet védelmezik és dicsérik mint a szabad vállalkozás rendszerét, valamint azért, mert az elmúlt három évtizedben eddig példátlan gazdasági növekedéshez vezetett. Noha egyetérték azzal, hogy volt gazdasági növekedés, az is nyilvánvaló, hogy annak gyümölcsseit igazságtalanul osztják el. A jelenlegi gazdasági rend egyre növekvő igazságtalanságokat teremtett a társadalmon belül és a társadalmak között. A természeti javak és az emberi erőforrások rossz hatékonyságú kihasználásához és ezáltal nagyarányú munkanélküliséghez vezetett. A mostani rendszer szabadságát rendünk uralkodó jellemvonásaként dicsérték; márpedig voltaképpen mindez csak a gazdag országok számára jelentett szabadságot. Dicsértük a nyílt kereskedelem elvét. Valójában olyan vámrendszerünk van, amelyben alacsony a nyersanyagok vámtarifája és magas az ipari termékeké. Dicsérjük a tőke szabad áramlását; márpedig ez valójában olyan tőkepiacot jelent, amelyet a pénzügyi hatalmak uralnak néhány gazdag államban és egy maroknyi olajtermelő országban. Dicsértük a technológia átadását, márpedig inkább gátoljuk azt, mindenféle törvényes akadályokkal. És a mai rend következményeképpen szüntelenül növekvő nyersanyaghiánnyal kell szembenéznünk...

Az Egyesült Nemzetek Szervezetében magunk elé tűzött célok elérésének csődje, a hiányok és az elfogadhatatlan szegénység problémái lényegessé teszik, hogy új gazdasági rend megteremtésén munkálkodjunk. Ez nem ideológia, hanem igazság kérdése. Aki ismeri a valóságot, annak el kell fogadnia ezt a tényt.

A Nemzetközi Valuta Alap idén Tokióban tartott ülésén Robert McNamara (a Világbank elnöke) felhívta a figyelmet arra, hogy minden erőfeszítés ellenére a világ legszegényebb egymilliárd emberének egy főre jutó jövedelme a legszegényebb országokban az utóbbi 10 évben gyakorlatilag változatlan maradt; 1965-ben 130 dollár volt, 10 évvel később 150 dollár, vagyis évente mindössze 2 dolláros a növekedés. És közgazdászaink kimutatták, hogy a Második Fejlesztési Évtized tervei és célkitűzései sem bizonyulnak majd elegendőnek, hogy szűkítsék a jövedelmi szakadékot a gazdag és a szegény országok között. E szűkítés felé az első lépést is csak akkor tehetjük meg, ha messzemenő társadalmi, politikai és intézményes változásokat hajtanak végre a fejlődő országokban, s ennek lénye-

ges kiegészítésekeppen változásoknak kell történniük a nemzetközi gazdasági rendben is...

A colombói értekezleten¹ részt vett 77 fejlődő ország jelentékeny belső egységről tett tanúságot a gazdag országokkal folyó tanácskozások során. A párizsi nemzetközi gazdasági együttműködési értekezleten² világossá vált, hogy a gazdag országok lényegében nem hajlandók további előrehaladásra, és ezt én mondom, mint egy közös piaci ország tagja. Különösen sajnálatos, hogy az Európai Közösség előzetes tanácskozásain oly kevés hajlandóság mutatkozott arra, hogy a múltban vállalt elkötelezettségek szellemében valamit tegyenek is. Veszélyes illúzió azt hinni, hogy eltűrhetünk bármiféle további konfrontációt a harmadik világgal...

Az Európai Gazdasági Közösség tagországainak az Egyesült Államokkal és Japánnal együtt fel kell ismerniük, hogy döntő pillanathoz érkezünk Észak és Dél viszonyában, és a tárgyalásoknak ezzel számot kell vetniük. Természetesen megértem azt az ellenvetést, hogy az új nemzetközi gazdasági rend koncepciója még nem eléggé tisztázott, hogy azt tanulmányoznunk kell és ki kell dolgoznunk, s ez elsősorban azoknak kötelessége, akik felelősnek érzik magukat a köztük és a szegény nemzetek közötti szakadék áthidalásáért. Az új gazdasági rendről vallott ilyen átfogó koncepció azzal fenyeget, hogy több szempontból éles összeütközésbe kerül a jelenleg folyó tárgyalásokkal, de ennek a koncepciónak az értéke döntő, mint a most folyó párbeszéd során hozandó döntések mögött rejlő eszme. Ha nem tudunk konkrét eredményekre jutni, akkor szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy a világ gazdasági problémái — a hiányok, az energiaválság, az infláció és a munkanélküliség, a pénzügyi instabilitás — nem oldhatók meg kielégítően.

Már utaltam arra, hogy néhány ENSZ-konferencián születtek bizonyos egyezmények. Ennek bátorítania kell bennünket ott is, ahol ellenzékben vagyunk, és ott is, ahol a kormányzás felelősségét viseljük, hogy kövessük a nagy célt, amely egyben a mi legfőbb felelősségünk, nevezetesen azt, hogy az új nemzetközi gazdasági rend hírhőzői legyünk, és hogy mi legyünk a felelősek a szakadék áthidalásáért. Miénk a felelősség azért, hogy megteremtsük az igazi és szabad nemzetközi gazdasági rendet, amelyben a ma szegényeinek

¹ A colombói értekezletet 1976. augusztus 16—19. között rendezték meg. Lásd „A colombói értekezlet dokumentumai” c. kiadványt. Kossuth Könyvkiadó 1977.

² A nemzetközi gazdasági együttműködési értekezletet 1977-ben tartották meg Párizsban.

és a ma gyengéinek ugyanolyan jogai lesznek, mint amilyenek ma csak a gazdagoknak vannak. Magunk elé kell tűznünk a feladatot, hogy kidolgozzuk a stratégiát és megvalósítsuk az új nemzetközi gazdasági rend megformálását. Nincs vesztegetni való időnk. Teljesítenünk kell a feladatunkat és tudatában kell lennünk annak, hogy ha mi nem harcolunk a hatalom és a gazdasági rend igazi átforgatásáért, akkor senki más nem fogja ezt elvégezni.

Socialist Affairs, 1977. január—február

Daniel Oduber

COSTA RICA Részletek

Costa Rica olyan ország, amelyről a fejlett világ igen keveset tud. Ez a viszonylagos ismeretlenség talán annak tudható be, hogy országomban bőségesen megvan mindaz, ami manapság nemigen kerül az újságok címlapjaira: társadalmi béke, demokrácia, teljesen független bíróságok, és pluralista parlament. Costa Rica talán azért sem kerül bele a hírekbe, mert itt nincsenek politikai foglyok és kínvallatások, és mert mi nem osztozunk az emberi jogok napjaink világára jellemző egyre nagyobb mérvű figyelmen kívül hagyásában, sem a fegyverkezési versenyben, amelybe oly sok fejlett és fejlődő ország bekapcsolódott.

Kétmillió ország vagyunk, amelyben nincs hadsereg 1949 óta, amikor is a kaszárnyákat iskolákká és múzeumokká alakították át; amelyben az általános választójog természetes életforma, egyszóval nem találhatók meg azok a politikai és társadalmi csapások, amelyek általában jellemzik a fejlett világban Latin-Amerikáról kialakult képet.

Felépítettük és megszilárdítottuk az olyan politikai intézmények egész sorát, amelyek biztosítják népünk számára a stabilitás szinte páratlan szintjét...

Costa Rica azok közé a nemzetek közé tartozik, amelyek egy lakosra számítva a legtöbbet fordítják az oktatás és az egészségügyi szolgáltatások költségeinek fedezésére. Oktatásra ma 120-szor annyit költünk, mint 25 évvel ezelőtt; a központi kormányzat szolgáltatában álló alkalmazottaknak több mint a fele ezen a területen

dolgozik. Ami az egészségügyet illeti, lakosságunknak ma 70 százaléka részesül társadalombiztosításban . . .

Büszkék vagyunk eredményeinkre, de tudatában vagyunk annak is, hogy még hosszú út áll előttünk és sok akadályt kell legyőznünk. Nem vagyunk elégedettek a jövedelemelosztással, amelynek méltányosabbnak kellene lennie, sem egyre növekvő állami bürokráciánk hatékonyságával, sem azzal a móddal, ahogyan szakszervezeteink fejlődnek, alapvetően az ágazati érdekek alkudozó ügynökeiként; és általában nem vagyunk elégedettek azzal a társadalommal sem, amelyet a fejlődés teremt országunkban. Az a vágyunk, hogy egy igazságosabb Costa Ricát építsünk, jelentős akadályokba ütközik, főleg belső eredetűekbe, de külső akadályokba is, amelyeknek kiküszöbölése nem áll hatalmunkban . . .

Gazdaságunk sebezhetősége és a külső tényezőktől való függőségünk a gazdaság terén önmagában is súlyos akadály a kiegyensúlyozott és biztos növekedésnek. De ugyanez áll a technológiára és a kulturális modellekre is, amelyeket az iparosodott országokból importálunk. Ezek a modellek lakosságunkat és különösképpen a közép- és felső rétegeket olyan fogyasztási mintára ösztönözték, amely összeegyeztethetetlen a mi kulturális értékeinkkel és a nemzet termelési kapacitásával.

Costa Rica tapasztalatai megerősítették, hogy csakúgy, mint más országokban, a fejlődés magas szintje együtt járhat a társadalom egyes csoportjainak növekvő elszegényedésével. Az állami költségvetés felhasználásával végrehajtott közvetett újraelosztási intézkedések ellenére — például az oktatás, az élelmezés, az egészségügy és a társadalombiztosítás terén —, továbbá a közvetlen intézkedések ellenére, mint például a reálbérek emelése, még mindig van egy jelentős réteg, amelynek kilátása sincs a társadalmi-gazdasági előrehaladásra . . .

A nemzetközi szocializmus célja, hogy megakadályozza az ember ember által való kizsákmányolását, és azt is, hogy egy nemzet kizsákmányoljon egy másik nemzetet. Az egyes országokon belül nagy eredményeket értünk el, a gazdag és a szegény nemzetek közötti gazdasági kapcsolatokban viszont semmilyen változás nem történt. Azoknak az ipari termékeknek az ára, amelyeket önök exportálnak Európából a mi országainkba, lehetővé teszi az önök polgárai számára, hogy jól éljenek. Egyes alapanyagok ára, amelyeket mi adunk el az önök országainak, arra kényszerít bennünket, hogy rosszul éljünk. Ez a kettős mérték nyilvánvalóan a szegény országok rovására szolgál és lehetővé teszi az önzés diadalát a szolidaritás felett. A szocialista kormányoknak félre kellene tenniük ezt a gyakor-

latot, és ez olyan feladat, amelyet nekünk itt együtt kellene megoldanunk, szegényeknek és gazdagoknak. Különösen aggaszt bennünket az, hogy több kormány úgy véli: Latin-Amerika és általában a harmadik világ számára a gazdasági haladás és a társadalmi haladás fenntartása csupán diktatórikus kormányzás mellett lehetséges. Nem tudom megmondani, hogy ezek a kormányok megszokásból vagy tudatlanságból jutnak-e erre a következtetésre, de mindenesetre tévednek. Ki állíthatja azt, hogy Latin-Amerika viszonylagos fejletlensége a demokrácia csődjé? Csak azok, akik nem tudják, hogy Latin-Amerika múltjának és jelenének nagy része diktatúrákból állt. Nem igaz, hogy a diktatúrák hatékonyabbak, és önök közül az európaiak nagyon jól tudják ezt.

Azt a téveszmét, hogy vannak jó diktatúrák és rossz diktatúrák, vagy hogy egyes országok számára a diktatúra jobb, mint a demokrácia, minden szociáldemokrata kormánynak el kell vetnie . . .

A legnagyobb paradoxon az, hogy a baloldali diktatúra szószólói úgy hiszik, egyedül csak ők küzdenek a jobboldali diktatúra ellen. Sikertült is sok fiatalba beoltani ezt a téveszmét — különösen amikor azok nem látták maguk mellett a demokráciákat. Az ilyen fiatalok számára a demokrácia visszataszító szó marad, mely a pénzcsinálással és a régi vágású kapitalizmussal társul gondolataikban. Kevesen tudnak bármit is az új, méltányos demokráciáról, amit önök képviselnek. Íme egy újabb feladat a Szocialista Internacionálé számára: ne hagyjunk fiataljaink számára egyszerű alternatívát — kapitalista diktatúra vagy szocialista diktatúra. A mi fogalmainkban a szocializmusnak és a demokráciának össze kell tartoznia.

Pontosan ez a kihívás a demokratikus szocializmus számára ma Latin-Amerikában. A mi Latin-Amerikánknak gazdasági fejlődéséhez szabadságra van szüksége. A mi Latin-Amerikánknak szabadságra van szüksége ahhoz, hogy véget vessen a kizsákmányolásnak és a függőségnek. A mi Latin-Amerikánknak eszmékre van szüksége, hogy felébresszen ezernyi és ezernyi alvó demokratát. A mi Latin-Amerikánknak olyan mozgalomra van szüksége, amely beharangozza az igazi szabadság első napját. A mi Latin-Amerikánknak társadalmi demokráciára van szüksége. A mi feladatunk — mindnyájunké —, hogy megteremtjük ezt a társadalmi demokráciát.

Socialist Affairs, 1977. január—február

A DEMOKRATIKUS SZOCIALIZMUS KÖZPONTI FELADATA

Olyan tételt szeretnék ma kifejtteni önöknek, amellyel kevesen fognak vitába szállni, és noha meg vagyok győződve a tétel alapvető igazságáról, különböző pontokra hivatkozva szeretném megmutatni azokat a különbségeket, amelyek mögöttes rejtőzhetnek, és azokat a különböző magyarázatokat, amelyek ehhez a tulajdonképpen tökéletesen helyes kijelentéshez fűzhetők.

A tétel az, hogy miközben egy új nemzetközi gazdasági rend után kutatunk, a demokratikus szocializmus központi fontosságra tesz szert. Lehetőséget kínál arra, hogy elszakadjunk a múlt katasztrofális eseményeitől, amelyek felesleget biztosítottak egy kisebbségnek, és alacsony fejlettségre kárhoztatták a többséget, s mindettől elszakadván elérjük az egész világra kiterjedő új egyensúlyt.

Ha a demokratikus szocializmus céljai és értékei — az önrendelkezés joga, az emberek szükségleteit kielégítő gazdaság és környezet megteremtése — nem maradnak üres szavak, hanem teljes tartalmukban felfogjuk őket, akkor ezek a kevésbé fejlett és a magas fokon iparosodott országok számára a fejlődés olyan új formáit fogják kínálni, amelyek lehetővé teszik a ma fennálló érdekütköztetések legyőzését. Ez természetesen a dolgok nagyarányú, alapos újraátgondolását követeli meg az országok mindkét csoportjától. Így a fejlődő országok megindulnak egy olyan úton, amely függetlenebb életmódhoz vezet, összhangban saját civilizációjukkal és kultúrájukkal, míg az iparosodott országokkal szemben felvetődik az igény, hogy vessék el korábbi, csupán a mennyiségi növekedés fogalmkörében mozgó gondolkodásukat, s legyenek készek feladni a hagyományos hatalmi pozícióikat és azokat az előnyöket, melyek ezzel együtt járnak a nemzetközi kereskedelemben.

Azt hiszem, először is be kell vallanunk önmagunknak, hogy a demokratikus szocializmus és a szocialista szolidaritás tartalmának ilyen értelmezését nem lehet automatikusan felfogni, és nem lehet túl sokat kívánni tőlünk mint politikusoktól, nem is szólva választóinkról. A gyakorlatban a szolidaritás gyakran megtorpan a nemzeti vagy a területi határoknál, és néha még odáig sem terjed, csupán az olyan alkalmazottak csoportjára korlátozódik, akiknek érdekei rövid távon többé-kevésbé azonosak. Nekünk és általában a felelős szocialistáknak sok magyarázni- és nevelnivalónk van ezen

a téren. Elvégre ami kulonosképpen világos egy Svájchoz hasonló demokráciában, a maga népszavazási rendjével, az elvben vonatkozik valamennyi demokráciára, nevezetesen, hogy végső soron nem lehet végrehajtani olyasmit, amit az emberek nem akarnak. A szocializmusnak és a szolidaritásnak, mint a fejlődés és a nemzetközi kooperáció új formáinak ahhoz, hogy megvalósuljanak, olyasmivé kell válniuk, amit a nép egésze megért és kíván.

Az iparosodottabb országokban azt a feladatot, hogy választóinkat a dolgok szükségszerű átgondolására készítsük, nehezíti a jelenlegi visszaesés és akadályozzák a lassúbb gazdasági növekedés kilátásai. Egy új nemzetközi gazdasági rendnek, amely megfoszt bennünket előjogainktól és így a jövedelmek világméretű újraelosztásához vezet, az a hatása, hogy lelassítja a már amúgy is lanyha fejlődést, miközben olyan strukturális kiigazításokat igényel az iparosodott országokban, amelyeknek nem lesz mindig jó hatásuk. Az emberek nem árucikkek, amelyeket kényre-kedvre lehet sutba hajtani...

A fejlődésnek azok a koncepciói és stratégiái, amelyek egy új nemzetközi gazdasági rendet tartanak szem előtt, nem csupán a fejlett országokra rónak nagy követelményeket. Hasonlóan nagy, noha különböző természetű erőfeszítéseket kell tenniük a kevésbé fejlett országoknak is. És a szocialistáknak itt is úttörőknek kell lenniük, mert tudatában kell lenniük annak, hogy a fejlődés nem azonos a gazdasági növekedéssel, amelyből csak egy viszonylag kicsiny felső osztály, vagy csak bizonyos, gyorsan terjeszkedő városokkal rendelkező területek húznak hasznot. Az sem megengedhető, hogy a gazdasági növekedés tönkretégye egy nép kulturális azonosságát. Ha az egyoldalú fejlődési folyamatokat túlhajtják — tekintet nélkül az életmódra —, a lakosság jelentős rétegeinek gondolkodásmódja és értékrendszere és minden gazdasági siker kérdésessé válik, a társadalmi következmények pedig katasztrofálisak lesznek. A társadalmi struktúrák és a kulturális azonosság gyors felbomlása szinte mindig növekvő elidegenedéshez, közönyhöz, beletörődéshez és bűnözéshez vezet...

Socialist Affairs, 1977. január—február

A KÖZEL-KELETI BIZTONSÁG ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS FELE

Részletek

Válaszom a kérdésre: mi legyen Helsinki után, szükségképpen nem európai. Én a vitába egy olyan ember perspektíváját hozom, akit mélységesen érdekelnek Helsinki mint működő modell motivációi, mechanizmusa és üzenete. Olyan példaként beszélek róla, amelyet talán követni lehet a világ más részein is — nem kevésbé a saját régióinkban.

Helsinki nem teremtett olyan európai rendet, amelyet valamennyi résztvevő örökre szívesen törvényesnek tekinthet. Tökéletlenségei és korlátai észrevehetőek voltak, még mielőtt a konferencia összegyűlt. És érdekes módon mégis éppen ebben rejlett a jelentősége és ereje.

Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet alapvető a diplomáciai józanság döntő fontosságú példájában.

Megtanította a kormányokat arra, hogy a nemzetközi viszonyoknak tükrözniük kell a szintézist aközött, amilyenek a világot látni szeretnénk és aközött, amilyen a világ ma valójában; azt, hogy a XX. század utolsó negyedében a háború nem old meg semmit; hogy a tárgyalás jobb, mint az öldöklés; hogy a történelmet nem lehet visszafordítani; és hogy épp ezért a de facto helyzetek felelősségteljes, józan és realisztikus megoldásokat követelnek...

Kijelentem a Szocialista Internacionálé előtt: eljött az ideje annak, hogy Helsinkit állítsuk példaként, mint a közel-keleti megbékélés modelljét. Legyen a felújított genfi békekonferencia, amely a közel-keleti biztonság és együttműködés kérdéseivel foglalkozik, az arab—izraeli vita Helsinkije.

Azt hiszem, az időpont alkalmas. Meg vagyok győződve róla, hogy a helsinki tapasztalat felbecsülhetetlen értékű. Célja, rendszere, összetétele, napirendje és elvei mind felhasználhatók szellemünkben, ha nem is pontosan betűjűnkben.

Semmi kétségem afelől, hogy egy ilyen konferenciának — mint Helsinkinek is — meglesznek a maga hátrányai és korlátai. Hiszen éppúgy, mint Európában, a Közel-Keleten megoldandó problémák

¹ Ebben az időben Izrael miniszterelnöke volt.

is néha bonyolultak és mélyen gyökereznek. De éppúgy meg vagyok győződve arról is, hogy nem lehet őket háborúval megoldani.

Kívánom, bár ez lenne mások véleménye is térségünkben. A közelmúltban hallottunk bizonyos hangokat a Közel-Keleten — ezeket egy bizonyos arab fővárosba érkező látogatók és a tájékoztatási esz-közök közvetítették —, amelyek arra utalnak, hogy ez talán így is van. Ám ezt nem állíthatom teljes bizonyossággal. Azért mon-dom ezt, mert a békés megoldás iránti vágyról szóló beszédek egyi-két sem címezték Izraelnek.

Ezért azt hiszem, hogy ha a szándékok valóban komolyak, meg-vizsgálásukra a megfelelő hely pontosan egy olyanfajta konferencia, amit javasolok. Az a fontos, hogy döntő parancsa a párbeszéd le-gyen, mint Helsinkiben, nem a háborús fenyegetés.

A konferenciának nem kell megkísérelnie a lehetetlent: véget vet-ni annak a hiábavaló illúzióknak, hogy a történelmet vissza lehet fordítani. Témája az enyhülés és az együttélés kell hogy legyen, célja pedig az új regionális stabilitási struktúra megteremtése, a biztonság és a béke, amely a közel-keleti realitásokon nyugszik...

Csak amikor ezt elkezdjük, akkor fogjuk majd megfogni a mi saját közel-keleti kosarainkat. És e téren Helsinkinek ismét sok mondanivalója van számunkra. Helsinki nem csupán határokkal és területekkel foglalkozott, hanem főként a népek közötti viszonytal. A kölcsönös kereskedelemről, a technológia cseréjéről és annak szükségességéről szolt, hogy felépítsük a bizalom és a megértés em-beri hídjait...

Van egy fontos terület, ahol el kell térnem Helsinkie példájától mint olyantól, amely számunkra is példa a Közel-Keleten. Az euró-pai értekezleten jelentékeny de facto háború utáni területi ren-dezések nem kerültek szóba. A 30 évvel ezelőtti határokat megszár-dították, ha nem is törvényesítették.

Izrael sokkal kevesebbet kér. Mi nem tekintjük a jelenlegi vona-lakat végleges, de facto valóságnak. Európa valóságaival szemben mi nem követeljük ezeknek a béke által történő megörökítését.

Kinyilvánított politikánkkal összhangban Izrael hajlandó tárgyal-ni szomszédaival olyan békehatárokról, amelyek különböznek a je-lenlegitől, természetesen anélkül, hogy ismét elherdálnánk létfon-tosságú biztonságunkat és önvédelmünket.

Felvetem önök előtt azt a gondolatot, hogy a „Helsinki — hogyan tovább?” kérdés legalább annyira vonatkozik a közel-keleti tartós békére, mint Európa tartós békéjére. Valójában e kettő majdnem szétválaszthatatlan.

Közös feladatunk, hogy eljuttassuk Helsinki szellemét a Földközi-

tengeren át egy olyan területre, amelynek már régen szüksége van erre az üzenetre. Helsinki a maga összes korlátjával és tökéletlenségével együtt is szavakba önt egy történelmi erőfeszítést, azt, hogy ledöntsék a népek közötti ellenségeskedés falait addig is, amíg a határok és a területek kérdésének végleges megoldása még hátravan. Az értekezlet annak megértését sugározza, hogy a háború nem old meg semmit; hogy helyébe párbeszédnek kell lépnie, először az illető terület népei között, majd megfelelő időben a nagyhatalmak támogatásával.

Ha ez adva lesz, akkor megérett az idő egy közel-keleti Helsinki-re, itt Genfben. Ha ez adva lesz, akkor az arab—izraeli konfliktus végleges és békés megoldás útjára jut.

Socialist Affairs, 1977. január—február

Bruno Kreisky¹

A SZOCIALISTA INTERNACIONÁLÉ KÖZEL-KELETI MISSZIÓJA

A ténymegállapító küldöttség megfogalmazott célja az volt, hogy megkísérelje feltárni, milyen mértékben vannak meg az arab—izraeli konfliktus békés rendezésének előfeltételei.

A megbeszéléseken az arab résztvevők számára már a kezdetektől sem lehetett kétséges, hogy a Szocialista Internacionálé nem csupán az izraeli Munkáspárt egyetértésével jár el, hanem teljesen lojális is a párttal szemben. A küldetés négy éve alatt az előrehaladás erősen ingatag és változó volt. A küldetés korai szakaszaiban, közvetlenül az októberi háború után, egyedül Szadat elnök mutatott bizonyos hajlandóságot a megegyezésre. Ugyanakkor teljesen bizonyos volt afelől, hogy a végső cél, a „béke a mi korunkban”, illuzórikus. Az elérhető legnagyobb eredmény egy háborúskodástól mentes állapot lenne. A többi arab vezető jóval kevésbé volt békülékeny.

Az elmúlt négy év során gyökeres változás következett be. Ma a

¹ Bruno Kreisky osztrák kancellár a Szocialista Internacionálé közép-keleti ténymegállapító küldöttségének volt vezetője. A három szakaszban — 1974-ben, 1975-ben és 1976-ban — végzett munkáról készített jelentéshez írt bevezetőből közlünk részleteket.

legtöbb arab kormány bizonyos feltételek mellett támogatja a békés rendezést. Néhány kormány, miként az iraki és a líbiai, továbbra is hajthatatlan. Bumedién álláspontja, amely doktrínának is nevezhető, magáévá teszi azt a véleményt, hogy az Izraellal közvetlenül nem határos arab országok nem ellenezhetnek semmiféle olyan megoldást, amely az Izraellal szomszédos országok számára elfogadható. Feltehető, hogy a Bumedién-doktrínát — ahogy mi nevezzük — végül is az összes arab ország elfogadja majd. Ezzel kapcsolatban a következő kérdés vetődik fel:

Milyen keretek között lehet keresni és esetleg megtalálni a békés megoldást? Az arab világ szinte valamennyi vezető személyiségével folytatott számos hosszú megbeszélés után arra a következtetésre jutottunk, hogy a következőket kell figyelembe venni:

1. Bármilyen béke — és ez bármifajta békés egymás mellett élést is kellene hogy jelentsen —, csak akkor jöhet létre, ha Izrael kész visszavonulni az 1967-es határok mögé. Ez annál is fontosabb, mivel ez a követelés — az arab álláspont és az eredeti felosztási terv szerint — egy lényeges engedményt is magában foglal: azt, hogy de facto az arab államok hallgatólagosan elfogadják az 1947-es felosztási terv revízióját.

2. Az arab álláspont szerint a palesztin állam létrehozása valamilyen formában, a békés rendezés nyilvánvaló előfeltétele. A palesztin állam területéhez tartozónak tekintik a nyugati partot és a gázai övezetet. A területi engedményekről vagy egy ideiglenesen demilitarizált övezetről folytatandó tárgyalássorozat lehetőségének kérdését egyelőre nyitva kívánom hagyni.

3. Egyezmény a Szíria és Egyiptom által elfoglalt területek visszaadásáról egy elfogadott ütemterv szerint.

4. Abban az esetben, ha a visszaadott területeken izraeli települések maradnak, szükség lesz egy státusukat meghatározó megállapodásra, miként az izraeli arab települések esetében is. Ennek tartalma részletesebb kell hogy legyen, mint az eredeti felosztási terv esetében.

5. Egyezmény bizonyos számú palesztin menekült visszatéréséről. Ebben a dologban, érzésem szerint, az arab fél pontosan tudja, hogy az előírányzott számnak inkább csak szimbolikus jelentősége volna.

E jelentésnek nem feladata, hogy részletes megegyezési javaslatot nyújtson. Csak arra van módja, hogy a békés kibontakozás lehetséges keretét és általános irányát jelezze. A kérdés nagyon összetett, és sok negatív szenvedély terheli. Épp ezért, túl az előzetesen elképzelt kereteken, elhúzódó és fáradságos tárgyalásokra lesz szükség,

amelyek az osztrák államszerződéshez hasonlóan bonyolultak lesznek...²

Ha ez a vállalkozásunk nem sikerül, akkor az arab államokban drámai változások fognak bekövetkezni. Az arab világ hatalmas mennyiségű erőforrásait ebben az esetben szükségképp katonai célokra fogják felhasználni, és az elkövetkező évtizedekben a mainál hasonlíthatatlanabbul jobban felszerelt hadseregek fenyegetik majd Izraelt. Nem lehet majd akkora ellenerőt létrehozni, legyen az katonailag felettébb hatékony és pusztító erejű, amely Izrael javára hozna fordulatot. Helyette a háború általános veszélyét fogja fokozni. Az izraeli nép véráldozata egyre nagyobb lesz. Az európai szocialisták, mivel Izrael Állam mellett kötelezték el magukat, véleményem szerint csak a tárgyalások útján elérendő békés rendezést támogathatják. Figyelembe véve Izrael iránti teljes felelősségérzetünket, nem téveszthetjük szem elől, hogy a demokratikus szocializmus tarthatatlan helyzetbe kerül, ha az Izrael iránti felelősség ára az arab világ szembenállása. Épp ezért a Szocialista Internacionálénak az a feladata, hogy lehetőségeihez képest mindent megtegyen egy olyan békés rendezésért, amely egyaránt szavatolja az izraeli és a palesztin nép létezéshez való jogának elismerését. Mélyen meg vagyok győződve arról, hogy amennyiben Izrael elismeri a palesztin népet és a létezéshez való jogát, akkor nem lesz elháríthatatlan akadálya annak, hogy a palesztinok visszavonják Izrael megsemmisítésére felhívó nyilatkozatukat. De egyik fél sem kívánja az első lépést megtenni. Nem volna nehéz pedig egy olyan technikai eljárást találni, amelynek során mindkét fél egy elfogadott módon egy harmadiknak nyújtana át szándékait. Ez utóbbi feltételezi, hogy egy békeegyezmény esetén a szándékokról szóló nyilatkozatot nyilvánosságra hozzák, és a békeegyezmény nyilvános megerősítését mindkét fél egyidőben teszi meg.

Befejezésül az a kérdés, hogy az új palesztin állam egy palesztin—jordan államszövetség keretében jöjjön-e létre vagy azon kívül, nézetem szerint nem tűnik megoldhatatlan problémának akkor, ha előre tisztázzák, hogy a palesztin államot a Jordán nyugati partvidékén és a gázai övezetben hozzák létre. Véleményem szerint egy ilyen ígélet mellett — még egy békeszerződés megkötése előtt is — minden lehetőség megvan a jordan—palesztin államszövetség létrehozására. Az már ma is nyilvánvalónak tűnik, legalábbis számom-

² A kihagyott részben a szerző az arab országok véleményét és a palesztin álláspontot ismerteti. Majd levonja a következtetést: lehet olyan megoldást találni, amely biztonságosabb és tartósabb a jelenleginél.

ra, hogy egy ilyen államszövetségre a palesztin állam létrehozása és egy békeszerződés megkötése után lehetőség nyílna. Ez nem ütközhet leküzdhetetlen akadályokba.

Nem tagadom, hogy a közel-keleti kérdést történelmünk jelen szakaszában a világbéke egyik sarkalatos kérdésének tekintem. Ha sikerülne megteremteni a békés rendezést, akkor egy olyan nagy jelentőségű béke történelmi beteljesítéséről beszélhetnénk, amelyet az emberiség évszázadok óta nem élhetett meg, és amelyre, azt gondolom, most először van kilátás. Ha lehetséges a megbékélés, a béke eszméje hatalmasan és egyetemesen látható módon győzedelmeskedne, és ehhez a Szocialista Internacionálé is hozzájárulhatna.

A jelen pillanatban azt látom a legjelentősebbnek, hogy tudjuk kötelességünket, és ennek szellemében munkálkodunk. A demokratikus Európában nincs más mozgalom, amely erre képes.

Épp ezért gyakorlati lépésként javaslom, hogy a Szocialista Internacionálé — különös tekintettel arra, hogy Izrael jobbra tart — késedelem nélkül szervezzen egy kerekasztal-konferenciát az izraeli munkásmozgalom és a többi érdekelt fél kiemelkedő jelentőségű képviselőinek részvételével. Ez a konferencia egy rövid időszakon belülre tervezett ülésorozat kezdete lenne. Már most hallom azt a majdan felhangzó ellenérvet, hogy az ilyesmit jól elő kell készíteni. Évtizedek gyakorlati tapasztalataira alapozott válaszom erre egyszerűen az, hogy amennyiben a szembesítés csak hosszas előkészítés után következik be, akkor az egésze már nincs is igazán szükség. Jelenleg azonban a találkozás fontosabb, mint a megjósolható eredmény.

Socialist Affairs, 1978. január—február

Antoine Blanca

AZ INTERNACIONÁLÉ ÉS LATIN-AMERIKA Részletek

Úgy látszik, a Szocialista Internacionálé elhatározta, hogy újra felfedezi Latin-Amerikát. Valójában a Szocialista Internacionálénak éveken át volt egy irodája Montevideóban, s ennek titkára többé-kevésbé rendszeresen jelentéseket tett közzé. Az iroda már nem létezik, holott számos kezdeményezés történt ez ügyben. Feltehetően

a Népi Egység győzelme Chilében, majd a rákövetkező fájdalmas események 1973 szeptemberében az európai szocialistákat arra bírták, hogy figyelemmel kísérjék ezeket a távoli országokat. Salvador Allende elnökségének idején a Chilei Radikális Párt meghívására a Szocialista Internacionálé Irodája teljes ülést tartott Santiagóban. A tragédia után szokatlan sietséggel küldöttséget küldtek; 1976-ban Caracasban, majd folytatásképp Mexikóvárosban nemhivatalos, de reprezentatív ülést tartottak, végül a genfi kongresszus egy általános határozatot fogadott el Latin-Amerikáról és megvitatott néhány égető problémát.

Ezt az együttműködést, a szembesítésért tett közös erőfeszítéseket, a tájékoztatást és a kutatást folytatni kell. Fontos volna például a Chile Bizottságot Latin-Amerika Bizottsággá alakítani annak érdekében, hogy az összes pártot szolgáló alapidokumentumot lehessen kiadni.

Egy politika meghatározása mindazonáltal csak a kezdő lépés egy olyan elmélyültebb tevékenységhez, mint egy valóságos politikai és technikai eszközökkel felruházott iroda újbóli megnyitása.

Sok elvtárs Latin-Amerika vonatkozásában hajlamos egyedül az emberi jogok kérdésére összpontosítani, abban a hitben, hogy ez az összehangolt cselekvés legjobb útja. Kétségtelen, az emberi jogok kérdése mind délen (Brazíliában, Uruguayban, Argentínában, Chilében, Paraguayban), mind Közép-Amerikában különösen élesen vetődik fel. Amikor kiemelkedő vezetők, akár személyes, akár kollektív alapon felléptek megfélemlített emberek védelmében, vagy a legelemibb jogok durva megsértése miatt tiltakoztak, fellépésük mindig nagy hatású volt.

Mégis, semmiképp sem volna kielégítő, ha a Szocialista Internacionálé szerepe az ilyen típusú beavatkozásra korlátozódna. Mi nem vagyunk sem az Emberi Jogok Nemzetközi Szövetsége, sem az Amnesty International. Mi politikai szervezet vagyunk, amely — tudomásom szerint — még mindig szocialistának vallja magát.

És ezzel kezdődnek a problémák. Ha kitartunk amellett, hogy Latin-Amerikát — legyen szó akár a társadalmilag legfejlettebb országokról — európai szemmel nézzük, akkor egy alapvető hiba mellett tartunk ki. A nyugat-európai országok gyarmattartók voltak, de soha nem voltak gyarmatok. Mindegyikük keresztülment először egy kereskedelmi, aztán egy ipari forradalmon. A munkáspártok és a szakszervezetek már a XIX. században megalakultak, és a hosszú tapasztalat ereje folytán — ami gyakran abból állt, hogy egy relatív gazdaság irányítóiként tevékenykedtek — ezek a szervezetek többé-kevésbé nyíltan a reformizmus felé fordultak...

Azok, akik elégségesnek hiszik, ha a nyugat-európai országok üdvözlik a latin-amerikai népek gyanakvását nagy északi szomszédjukkal szemben, egy nagyon felületes elemzés hibájában vétkesek. Senkit sem tudnak azzal megtevesztetni, hogy csak a saját részükre tartanak igényt. A latin-amerikaiak nagyon jól tudják, hogy az Egyesült Államok nem monopolizálja az imperializmust.

Tudom, hogy az európai szocializmus bizonyos vezető köreiből divatos úgy tenni, mintha az „imperializmus” szót egyedül sztálinisták és demagógok alkalmaznák. Holott ez egész nemzetek számára nagyon is valóságos és tragikus igazság; azok számára, akikre a rabszolgaság egy új formáját kényszerítették.

Hosszú időn át az észak-amerikai társaságok megelégedtek azzal, hogy kisstílű zsarnokokat vagy korrupt kormányokat tartottak hatalmon annak érdekében, hogy az érdekelt országokban a maguk számára biztosítsák az uralkodó szerepet a gazdasági és politikai ügyek ellenőrzésében. A Braziliában, Uruguayban, Chilében és újabban Argentínában uralkodó katonai diktatúrák természete egészen más. Ideológiájuk közös, és ezt 1964 óta a brazil tábornokok kijelentései és elméletei jól képviselik; a földrész védelme a kommunizmus előretörésével szemben, és minden bűncselekmény igazolása a rendszer kulcsa. Gazdasági téren a „chicagói iskola” által divatba hozott hiperliberalizmus semmi más, csak a nép szenvedéseinek provokálása...

Mindannyian teljes mértékben méltányoljuk az Egyesült Államok elnökének az emberi jogok védelmében tett kijelentéseit. Bármilyen, ezen a téren elért eredmény természetesen élvezzi a szocialisták támogatását. Figyelembe kell azonban vennünk a társadalmi realitásokat azokban az országokban, ahol a gyermekek milliói halnak meg alultápláltság következtében, ahol az analfabéták aránya elfogadhatatlanul magas, és amely országokat a nyugati országokhoz viszonyítva mindig fokozottabban szipolyoznak ki. Biztosítani kell számukra, hogy saját természeti erőforrásaik felett szabadon rendelkezhessenek, és hogy semmiféle kártérítést ne fizessenek azoknak a társaságoknak, amelyek tőlük tisztességtelen profitot húztak. Pénzügyi támogatást kell adnunk egy olyan fejlesztési program számára, amelyet nem a hatalommal rendelkező külföldi érdekeltségek, hanem a nép maga dolgoz ki. Tervet kell készítenünk technológiák átadásáról. Támogatnunk kell a valódi földreformokat... És miközben mindezt tesszük, tudnunk kell, hogy ugyanazokba az akadályokba fognak ütközni, amelyekbe Allende ütközött. De egyesülten olyan ellenerőt fogunk képviselni, amely sokkal több annál, amivel Allende rendelkezett...

Több ez egy álmnál? Ha a Szocialista Internacionálé pártjai pusztán álmnak tekintik, akkor számunkra nem marad más hátra Latin-Amerikában, csak egy ködösítő politika, aminek alávaló hatásai nem tagadhatók. Valóban nagy közöttünk a véleménykülönbség, ha egységesen nem értünk egyet abban, hogy Salvador Allende a problémák gyökeréig hatolt. Ennek ellenére, ha eltökéljük, hogy harcolunk az ellen a gonosz ellen, amelynek uralma alatt a latin-amerikaiak dolgoznak, és amelyért a felelősöket főképp a Rio Grandétól északra találjuk, akkor az embereknel meghallgatásra fogunk találni.

Latin-Amerikában elkövetkezik a demokratikus szocializmus, feltéve, hogy az egyben szocializmust is jelent majd.

Socialist Affairs, 1978. január—február

Tartalom

ELŐSZÓ	3
ALAPDOKUMENTUMOK	
A demokratikus szocializmus célkitűzései	5
A Szocialista Internacionálé frankfurti nyilatkozata	5
A világ ma. A szocialista perspektíva. A Szocialista Internacionálé oslói nyilatkozata	13
A Szocialista Internacionálé programmunkája: világméretű politikai dialógus	22
A Szocialista Internacionálé új alapszabályzata. (Elfogadta a Szocialista Internacionálé XIII. kongresszusa)	27
Ausztria Szocialista Pártjának programja (Részletek)	31
A szocializmus alapértékei. Németország Szociáldemokrata Pártjának Bad Godesberg-i programja (Részletek)	37
A Szocialista Internacionálé XI. kongresszusának határozatai	42
A genfi kongresszus határozatai. A politikai helyzet	51
Willy Brandt beszéde	63
A Szocialista Internacionálé XIV. kongresszusának határozati javaslata	77
A Belga Szocialista Párt elméleti kongresszusa (Részletek)	86
Anthony Crosland: Szocializmus: egyenlőség szabadsággal (Részletek)	92
Svédország Szociáldemokrata Munkáspártjának programja (Részletek)	96
A brit Munkáspárt programja. Bevezető	99

François Mitterrand: A világszocializmus ma	102
Bettino Craxi: A változás és Marx (Részletek)	106
Willy Brandt: Marx (Részletek)	113
Beszélgetések Bruno Kreiskyvel	117

A TÓKÉS VILÁG GAZDASÁGI HELYZETÉNEK MEGÍTÉLÉSE

Willy Brandt: Európa jövője (Részletek)	126
Közlemény az európai szocialista pártok stockholmi konferenciájáról	129
Giuseppe Saragat: A nemzetközi gazdasági rend stratégiája (Részlet)	132
Helmut Schmidt: Először saját házunkat tegyük rendbe. Beszéd a Szocialista Internacionálé XIII. kongresszusán . .	135

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA A FASIZMUS ELLEN

Ernest Glinne: A fasizmus Európában. Beszéd a Szocialista Internacionálé XI. kongresszusán	139
A Szocialista Internacionálé küldöttségének álláspontja a chilei kérdésben	141
Sicco Mansholt: Jelentés Chiléről	143
A Szocialista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának nyilatkozata a chilei kérdéstről	145
A Spanyol Szocialista Munkáspárt nyilatkozata	146
A Holland Munkapárt nyilatkozata a portugál helyzetről . .	149
A Francia Szocialista Párt a portugál helyzetről	151
Mario Soares: Portugália a jövőbe tekint	155
A szocialista pártok vezetőinek nyilatkozata Portugáliáról . .	157

AZ EURÓPAI BIZTONSÁG ÉS AZ IDEOLÓGIAI HARC

Willy Brandt: Négy égető nemzetközi kérdés	159
Pietro Nenni: A világproblémák olasz szemmel (Részletek) .	162
Harold Wilson: A világproblémák angol szemmel (Részletek) .	165
Bruno Kreisky: Osztrák álláspont az európai biztonságról . .	168
Karl Czernetz: A fölény ellensúlyozhatja a hátrányt	170

A Holland Munkapárt határozata a nemzetközi biztonságról (Részlet)	172
Bruno Pittermann: A szocializmus oszthatatlan	175
Anker Joergensen: Európa új fejlődése (Részletek)	176
Kalevi Sorsa: Belgrád előtt és után (Részletek)	179
Végkövetkeztetések: Az enyhülés és a belgrádi értekezlet	181
James Callaghan hozzászólása (Részletek)	183
Az amszterdami kerekasztal-értekezleten elfogadott álláspont a békéről és a biztonságról (Részletek)	186
Helmut Schmidt beszéde az amszterdami értekezleten	188
Joop Den Uyl beszéde az amszterdami értekezleten (Részle- tek)	190
Sven Andersson beszéde az amszterdami értekezleten (Rész- letek)	192
Pier Luigi Romita beszéde az amszterdami értekezleten (Rész- letek)	194
Paavo Lipponen: A szocializmus és az emberi jogok	196
Olof Palme: Válságban a kommunisták (Részletek)	198
Karel Hruby: A szociáldemokrácia befolyása Csehszlovákiá- ban	202

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA AZ EUROKOMMUNIZMUSRÓL

Horst Ehmke: A szociáldemokrácia és az eurokommunizmus (Részletek)	206
Giano Bianco: A szociáldemokrácia és az eurokommunizmus (Részletek)	210

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS A HARMADIK VILÁG

Malcolm Caldwell: Indonézia és rendszere (Részletek)	215
Interjú Bruno Kreiskyvel	218
Léopold Sédor Senghor: A demokratikus szocializmus és az új humanizmus	220
Willy Claes: Az apokalipszis négy lovasa	223
Joop Den Uyl: Sajátos felelősségünk (Részletek)	226
Daniel Oduber: Costa Rica (Részletek)	229
Lilian Uchtenhagen: A demokratikus szocializmus központi feladatai	232

Yitzhak Rabin: A közel-keleti biztonság és együttműködés felé (Részletek)	234
Bruno Kreisky: A Szocialista Internacionálé közel-keleti missziója	236
Antoine Blanca: Az Internacionálé és Latin-Amerika (Rész- letek)	239